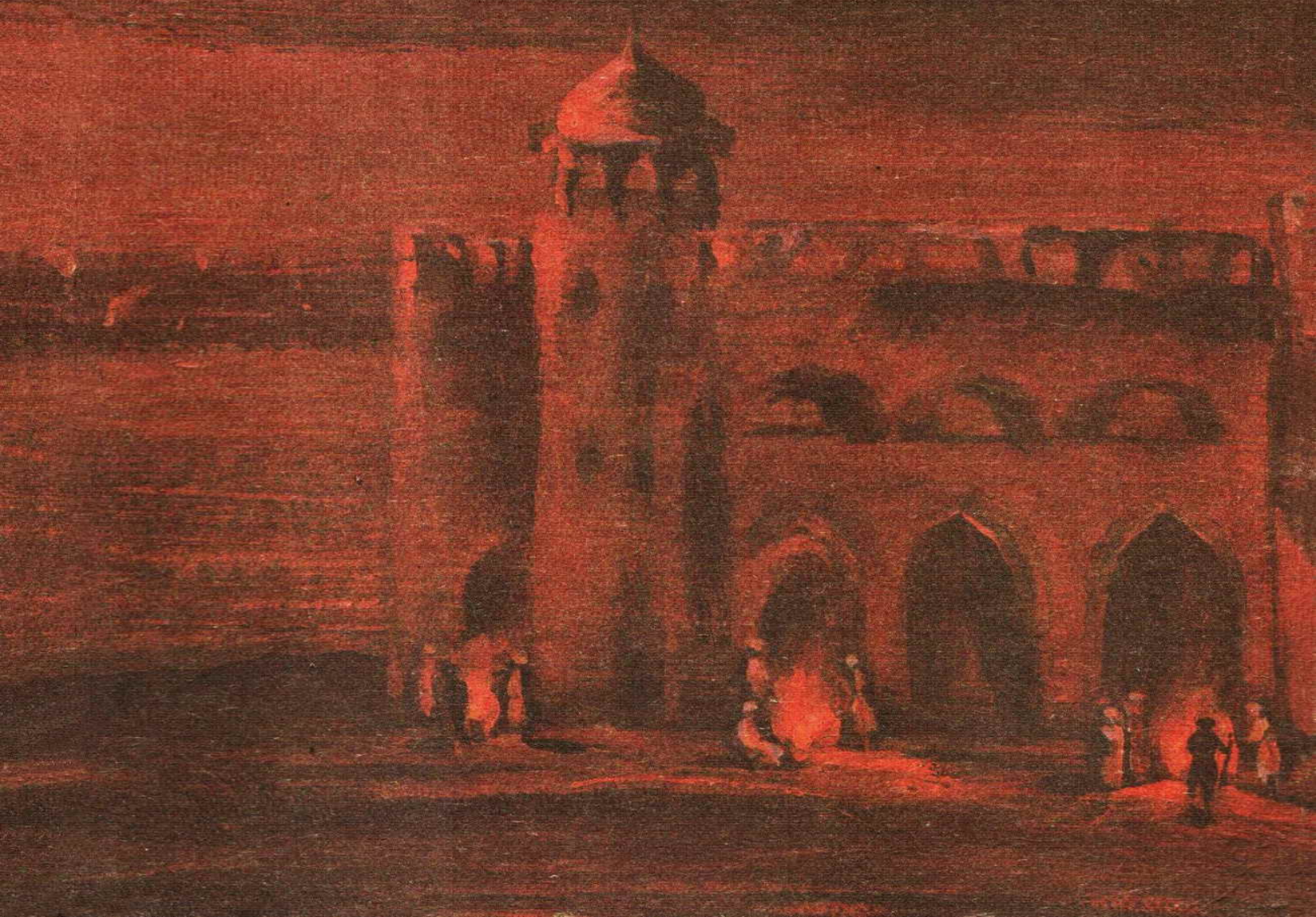

АРТЪР КОНАН ДОУГЛАС
Етюд в червено 1

АРТЪР КОНАН ДОЙЛ
ИЗБРАНИ ПРОИЗВЕДЕНИЯ В
ТРИ ТОМА
ТОМ ПЪРВИ

Превод: Огняна Иванова

chitanka.info

Кой има по-голяма популярност — Шерлок Холмс или неговият създател сър Артър Конан Дойл (1859–1930). Ето още една възможност читателят да си отговори на този въпрос и на редица безнадеждни дори за Скотланд Ярд детективски загадки, чието разрешаване крие редом с неочакваните оригинални хрумвания и много хумор. Мъртъвци, които говорят, потайни срещи по потайни доби, заплетени следи, които прекосяват континенти, ала оставят диря за непогрешимото око на Холмс и неговия дедуктивен метод... Стъпка по стъпка мистерията е разбудена, при това винаги в името на истината и справедливостта и разбира се — „Етюд в червено“ и „Знакът на четиримата“ ще ни укорят в това, — всеки получава заслуженото си.

ЕТЮД В ЧЕРВЕНО

Текстът има нужда от още редакция.

**ЧАСТ I,
КОЯТО ПРЕДСТАВЛЯВА ПРЕПЕЧАТКА ОТ
СПОМЕНИТЕ НА ДЖОН Х. УОТСЪН,
ДОКТОР ПО МЕДИЦИНА, БИВШ
СЛУЖИТЕЛ ОТ ВОЕННИЯ МЕДИЦИНСКИ
ОТДЕЛ**

ГЛАВА 1

ГОСПОДИН ШЕРЛОК ХОЛМС

През 1878 година получих дипломата си на доктор по медицина от Лондонския университет и се отправих за Нетли, където посещавах курса, подготвящ лекари за армията. След като завърших обучението си там, бях съответно зачислен към Пети нортъмбърландски пехотен полк като помощник-лекар. По това време полкът се намираше в Индия и докато успея да се явя на местоназначението, избухна втората афганска война. Когато корабът ми пристигна в Бомбай, узнах, че моята част е преминала през проходите и вече се е отдалечила навътре във вражеската територия. Въпреки това тръгнах по същия път заедно с още много офицери, попаднали в моето положение, и благополучно стигнах до Кандахар, където заварих полка и тутакси се заех да изпълнявам новите си задължения.

Много от участниците в похода получиха военни отличия и повисок чин, но на мене той ми донесе само нещастия и беди. Преместиха ме от моя отряд и ме зачислиха към Бъркширския полк, с който участвах в пагубната битка при Мейванд. Там ме улучи в рамото куршум от джезайл^[2], който раздробил костта и засегнал субклавиалната артерия. Щях да попадна в ръцете на кръвожадните гази^[3], ако не беше предаността и храбростта на моя ординарец Мъри, който метнал тялото ми върху един товарен кон и успял да ме откара благополучно до британските позиции.

[#1 1878–1880 г. Б. пр.]

Отпаднал поради болката и обезсилен поради дълго преживяваните изпитания, аз бях изпратен заедно с голям конвой ранени страдалци до главната военна болница в Пешавар. Там се позакрепих и здравето ми се оправи дотолкова, че имах сили да вървя из отделенията и дори по мъничко да стоя на слънце на верандата, но тъкмо тогава бях повален от коремна тиф, от проклятието на индийските ни владения. Месеци наред се опасявах за живота ми, а когато най-после дойдох на себе си и започнах да се възстановявам, бях толкова слаб и измършавял, че медицинската комисия реши, без да

се губи нито ден, да бъда върнат в Англия. Така че ме изпратиха с военния кораб „Оронтес“ и подир месец спряхме на пристана в Портсмът. Здравето ми беше съсипано безвъзвратно, обаче имах позволенията на загрижените власти през следващите девет месеца да положа усилия, за да се оправя.

Нямах си никого в Англия, затова бях свободен като птичка или по-скоро, колкото може да си свободен в рамките на всекидневен бюджет от единайсет шилинга и половина. При това положение аз естествено бях привлечен от Лондон — от голямото бласто, което неудържимо поглъща всички скитници и безделници на империята. Там отседнах известно време в един частен хотел на улица „Странд“ и водех лишено от удобства безсмислено съществуване, като се разполагах с парите, които имах, доста по-свободно, отколкото трябваше. Финансовото ми състояние бе заплашено до такава степен, че скоро разбрах: или трябва да напусна метрополията и да се преместя някъде в провинцията, или се налага изцяло да променя начина си на живот. Избрах втората възможност и като начало реших да напусна хотела и да си наема жилище в някое не толкова превзето и по-евтино място.

Тъкмо в деня, когато стигнах до това заключение, както стоях на чашка в бара на „Крайтириън“, някой ме потупа по рамото. Обърнах се и видях младия Стамфорд, който ми асистираше, когато оперирах в „Бартс“^[4]. Наистина е приятно за самотника да зърне приятелско лице във великата лондонска пустиня. На времето не дружах кой знае колко със Стамфорд, но сега го приветствувах с въодушевление и той на свой ред, изглежда, беше доволен, че сме се срещнали. Обзет от извънредно голяма радост, аз го поканих на обяд в „Холбърн“ и двамата потеглихме за там с кабриолет.

— Къде се загубихте, Уотсън? — попита ме Стамфорд, без да скрива учудването си, докато преминавахме с трополене по многолюдните лондонски улици. — Станали сте кожа и кости и сте черен като негър.

Описах му накратко моите прежеждия и едва успях да приключа преди да пристигнем.

— Клетникът! — възкликна той съчувствено, след като изслуша за сполетелите ме бедни. — И сега какво ще правите?

— Търся си квартира — отвърнах аз. — Опитвам се да отговоря на въпроса дали е възможно човек да наеме удобно жилище на сносна цена.

— Много странно — подхвърли спътникът ми. — Днес за втори път използват този израз в мое присъствие.

— Кой го употреби за първи път? — попитах аз.

— Едно лице, което работи в лабораторията на болницата. Сутринта се оплакваше, че не може да открие човек, с когото да наемат заедно една намерена от него хубава квартира, защото не била за кесията му.

— За бога! — извиках аз. — Ако наистина търси с кого да подели жилището и разходите, аз съм точно човекът за тази работа. Бих предпочел да имам съквартирант, вместо да бъда сам.

Младият Стамфорд ми хвърли странен поглед, докато отпиваше от виното.

— Но вие още не познавате Шерлок Холмс — каза той. — Вероятно не би ви допаднало да общувате постоянно с него.

— Защо, с какво не е подходящ?

— А, не казвам, че е неподходящ с нещо. Просто има малко чудновати хрумвания, погълнат е фанатично от някои области на науката. Иначе, доколкото ми е известно, е съвсем почтен човек.

— Предполагам, че следва медицина? — попитах аз.

— Не. Нямам представа с какво смята да се заеме. Струва ми се, че е доста напреднал в анатомията и е първокласен фармацевт, но доколкото ми е известно, засега не е посещавал системно лекциите по медицина. Заниманията му са много непоследователни и своенравни, но е натрупал доста странични знания, с които би изумил професорите си.

— Изобщо ли не сте го питали към какво се е насочил? — поинтересувах се аз.

— Не, той не е склонен към откровения, макар да е доста общителен, когато изпадне в подходящо настроение.

— Бих искал да се запозная с него — казах аз. — Ако ще живея заедно с някого, предпочитам той да е любознателен и тих по природа. Още не съм достатъчно силен, за да понеса голям шум и вълнение. В Афганистан имах всичко това в повече от необходимото, така че би

стигнало до края на земните ми дни. Как мога да се запозная с този ваш приятел?

— Положително сега е в лабораторията — отвърна Стамфорд. — Той или не стъпва там седмици наред, или работи от сутрин до вечер. Ако искате, да вземем кабриолет и да го навестим след като хапнем.

— Съгласен съм — казах аз и разговорът тръгна в друга посока. Като тръгнахме от „Холбърн“ за болницата, Стамфорд ми извести още няколко подробности за господина, когото възнамерявах да покана за съквартирант.

— Не бива да ме вините, ако не намерите общ език с Холмс — рече Стамфорд. — Знам за него само каквото съм научил при срещите ни в лабораторията. Предложението да се договорите е ваше, затова не бива да ме упреквате.

— Не се ли разберем, няма да е трудно да се разделим — казах аз и добавих, като втренчих поглед в другаря си: — Струва ми се, Стамфорд, че има причина, поради която в случая искате да си измиете ръцете. Нима нравът на този човек плаши или има нещо друго? Говорете направо.

— Не е лесно да се изрази неизразимото — засмя се Стамфорд. — Интересите на Холмс са някак прекалено научни за моя вкус, почти граничат с хладнокръвие. Мога да си представя как дава на някой приятел да опита от последния извлечен от растение алкалоид, нали разбирате, не от злонамереност, а просто за да задоволи търсеция си дух и да получи точна представа за последствията. Но да не бъда несправедлив, смятам, че Холмс и сам би взел отровата със същата готовност. Явно страстта му към знанията е плод на решителност и прецизност.

— И с пълно право.

— Да, но така може да се изпадне в крайности. Когато се стигне дотам да се удрят с бастун трупове в дисекционната зала, положението приема доста особен вид.

— Удря трупове ли?!

— Да, за да установи доколко нараняванията се проявяват след смъртта. Със собствените си очи видях да го прави.

— А казва те, че не следва медицина?

— Да. Елин Юснод знае каква е целта на проучванията му. Е, вече стигнахме и вие ще можете сам да си съставите мнение за него.

В същото време кабриолетът зави по тясна алея и мина през малка странична порта, водеща към едно от крилата на известната болница. Мястото ми беше добре познато и можех да се ориентирам без чужда помощ, докато се изкачвахме по мрачното каменно стълбище и вървахме по дългия тесен коридор с варосани стени и тъмни на цвят врати. В края му имаше сводесто отклонение, по което се стигаше до лабораторията.

Лабораторията представляваше внушителна зала с рафтове околоръст. отрупани с безброй стъкленици. На разни места из нея имаше широки ниски маси, по които бе пълно с реторти, епруветки и малки бунзелови горелки, чиито синкави огнени езичета припламваха. В помещението се намираще само експериментаторът, наведен над една далечна маса и погълнат от работата си. При звука от нашите стъпки той се озърна и skoчи на крака с радостен вик.

— Открих го! Открих го! — възкликна той, като видя спътника ми, и хукна към нас с епруетка в ръка. — Открих реактив, който се утаява единствено с хемоглобин!

Ако беше попаднал на златна мина, едва ли върху лицето му щеше да се изпише по-голямо доволство.

— Да ви запозная: доктор Уотсън, господин Шерлок Холмс — представи ни Стамфорд.

— Приятно ми е — каза сърдечно Холмс и стисна ръката ми с неподозирана сила. — Сигурно сте се завърнали от Афганистан.

— За бога, как се досетихте? — изумен попитах аз.

— Все едно как — отвърна той и се усмихна на себе си. — Главният въпрос сега е хемоглобинът. Не се съмнявам, че вие оценявате колко важно е откритието ми.

— Положително представлява интерес от гледна точка на химията — започнах аз, — но за практиката...

— Какво говорите, та от години не е имало съдебно-медицинско откритие с по-голяма практическа насоченост! Не разбирате ли, че така ще разполагаме с безпогрешен метод, доказващ петната от кръв? Елате насам!

Обзет от нетърпение, Холмс ме улови за ръкава на палтото и ме помъкна към масата, на която работеше.

— Да вземем малко прясна кръв — каза той, заби една дълга игла в пръста си и изтегли с капилярата потеклата капка. — А сега ще

сложва това незначително количество в литър вода. Виждате, че получената смес изглежда като чиста вода. Пропорционално съдържанието на кръв не може да е по-голямо от едно на милион. Аз обаче не се съмнявам, че ще успеем да получим характерната реакция.

И както говореше, Холмс пусна в съда няколко бели кристалчета, а после капна вътре малко от една прозрачна течност. След миг сместа доби матов махагонов цвят, а на дъното на стъкленницата се утаиха кафеникави пращинки.

— Аха! — извика той и плесна с ръце, изглеждаше доволен като дете, получило нова играчка. — Какво ще кажете на това? — Явно методът е много прецизен — отбелязах аз.

— Направо е прелест, прелест! Досегашната проба с гваякол беше много нескопосна и несигурна. Така е и с микроскопското изследване за червени кръвни телца — няма цена, но само ако петната са отпреди няколко часа. Сега обаче, изглежда, се получава реакция независимо дали кръвта е отскоро, или не. Ако методът беше открит по-рано, стотици хора, които живеят необезпокоявани, отдавна щяха да са изтърпели наказанието за престъпленията си.

— Не може да бъде! — промърморих аз.

— Криминалните случаи непрекъснато се въртят около този момент. Понякога месеци след извършване на престъплението подозрението продължава да пада върху някого. При оглед на спалното бельо и дрехите му откриват по тях кафеникави петна. От какво са? От кръв, от кал, от ръжда, от плодове? Това е въпросът, озадачил не един експерт, и то защо? Защото не съществуваше достоверен метод. Сега вече разполагаме с метода на Шерлок Холмс и всички затруднения ще отпаднат.

И със светнали очи, както говореше, човекът сложи ръка на сърцето си и се поклони, сякаш въображението му бе извикало на бял свят тълпа, която му ръкопляска.

— Заслужавате поздравления — отбелязах аз, доста изненадан от възторга му.

— Да вземем миналогодишния случай с фон Бишоф от Франкфурт. Той положително щеше да увисне на бесилото, ако разполагаха с пробата. Същото се отнася и до Мейсън от Брадфорд, известния Мюлер, Льофевър от Монпелие и Самсън от Ню Орлиънс.

Мога да изброя двайсетина случая, в които това би било от решаващо значение.

— Вие, изглежда, сте живата история на криминалните дела — засмя се Стамфорд. — Можете да започнете издаването на вестник с такава тематика. Наречете го „Полицейски вести от миналото“.

— И би излязло твърде интересно четиво — подхвърли Шерлок Холмс, като залепи парченце пластир върху убоденото място на пръста си. — Трябва да внимавам, защото често работя с отрови — продължи той, като ми се усмихна. И както говореше, протегна едната си ръка и аз забелязах, че цялата е изпъстрена с подобни лепенки, а на места кожата е депигментирана от силни киселини.

— Дойдохме тук по работа — каза Стамфорд, седна на една висока трикрака табуретка и побутна с крак към мене друг такъв стол. — Приятелят ми Уотсън си търси жилище и понеже вие се оплакахте, че не можете да намерите с кого да делите разходите, рекох си, че ще е най-добре да ви събера.

Шерлок Холмс явно се зарадва на предложението да наемем обща квартира.

— Харесал съм си едно жилище на улица „Бейкър“, което ще е подходящо за двама ни до немай-къде — каза той. — Надявам се, че нямате нищо против миризмата на силен тютюн?

— По принцип пуша моряшки тютюн — отговорих му аз.

— Чудесно. И още нещо: обикновено използвам различни химикали, а понякога правя и опити. Това би ли ви притеснило?

— Ни най-малко.

— Чакайте да помисля... Какви други недостатъци имам? Понякога изпадам в лошо настроение и мълча като риба дни наред. Когато го правя, не бива да си мислите, че се сърдя. Просто не ме закачайте и скоро всичко ще бъде наред. А вие какво имате за изповядване? Най-хубаво е, ако двама души знаят най-лошото един за друг, преди да заживеят заедно.

Кръстосаният разпит ме накара да се разсмея.

— Отглеждам малко булдоче — казах аз — и съм против врявата, защото нервите ми са разсипани. Будя се но най-необичайно време и съм извънредно мързелив. Когато съм добре със здравето, имам друг кръг от пороци, но в дадения момент разполагам с каквото изброих.

— Включвате ли свиренето на цигулка в категорията „врява“? — попита обезпокоен Холмс.

— Зависи от цигуларя — отвърнах аз. — Доброто изпълнение е радост за боговете, а лошото...

— О, това ми стига! — извика Холмс и весело се засмя. — Мисля, че може да смятаме въпроса за уреден, стига квартирата да ви се понрави.

— Кога бих могъл да я видя?

— Отбийте се утре по обед, ще идем там заедно и ще се споразумеем — отвърна Холмс.

— Добре, точно по обед — съгласих се аз и му стиснах ръката за довиждане.

Оставихме го да работи сред химикалите и тръгнахме пешком за моя хотел.

— Между другото, как, по дяволите, разбра Холмс, че съм се върнал от Афганистан? — попитах изведнъж аз, като спрях и се обърнах към Стамфорд.

Спътникът ми загадъчно се усмихна и отвърна:

— Просто една малка странност. Доста хора биха искали да научат по какъв начин Холмс се досеща за всичко.

— А, значи се пази в тайна? — възкликнах аз и потрих ръце. — Извънредно любопитно. Много съм ви задължен, че ни запознахте. Нали знаете: — За да разбереш човечеството, проучвай човека!

— Значи ще трябва да го проучите — рече Стамфорд и си взе довиждане. — Но ще видите, че е костелив орех. Ловя се на бас, че ще научи повече за вас, отколкото вие за него. Довиждане!

— Довиждане — казах аз и бавно тръгнах към хотела, силно заинтригуван от новия си познайник.

[2] Дълга и тежка афганска пушка (перс.). Б. пр. ↑

[3] Мюсюлмански войници, борещи се против неверници. Б. пр.

↑

[4] Болницата „Сейнт Бартоломю“ Б. пр. ↑

ГЛАВА 2

НАУКАТА ДЕДУКЦИЯ

На другия ден се срещнахме според уговорката и огледахме жилището на улица „Бейкър“ номер 221 Б, което Холмс беше споменал при запознанството ни. Квартирата се състоеше от две комфортни спални и приятно обзаведена голяма и просторна гостна, в която влизаше светлина от два широки прозореца. Мястото беше чудесно във всяко отношение, а наемът изглеждаше толкова умерен, когато се подели, че склучихме на място сделката и веднага влязохме във владение. Същата вечер пренесох багажа си от хотела, а на идната сутрин Холмс ме последва с няколко сандъка и куфар. Един-два дни бяхме заети с разопаковане и възможно най-подходящо подреждане на вещите. Щом приключихме, постепенно започнахме да се разполагаме като у дома си и да свикваме с новата обстановка.

Може да се каже, че Холмс не беше от трудните за съжителство хора. Имаше спокоен нрав и установени навици. Рядко си лягаше след десет часа вечерта и без изключение сутрин закусваше и излизаше, преди аз да съм станал. Обикновено прекарваше деня в болничната лаборатория или в дисекционната зала, а понякога предприемаше дълги разходки, които сякаш случайно го отвеждаха в най-западните Лондонски квартали. Обземеше ли го треска за работа, енергичността му минаваше всички граници. Сегиз-тогиз обаче изпадаше в обратно го състояние и дни наред от сутрин до вечер лежеше върху дивана в гостната почти без да говори и без изобщо да се помръдва. В такива моменти забелязвах промяна в изражението му — погледът му ставаше толкова унесен и празен, че ако умереният и порядъчен живот, който водеше, не свидетелствуваше за обратното, бих го заподозрял в пристрастяване към някакъв наркотик.

С течение на времето интересът ми към Холмс и любопитството към житейските му цели постепенно се задълбочиха и нараснаха. И личността, и външният му вид бяха такива, че привличаха вниманието и на най-случайния наблюдател. На височина доста надхвърляше шест фута^[1] и беше неимоверно слаб, поради което изглеждаше значително

по-висок. Имаше жив и пронизателен поглед (освен през кратките периоди на апатия, за които споменах), а острият му орлов нос придаваше на цялото му изражение отънък на готовност и решителност. И брадичката му беше издадена и квадратна, което също е белег на твърд характер. Ръцете му без изключение винаги бяха изцапани с мастило и петна от химикали, но иначе Холмс работеше извънредно внимателно, както често имах възможност да наблюдавам, когато боравеше с чупливите оръдия на труда, използвани от естествоизпитателите.

Читателят сигурно ще ме квалифицира като безнадежден натрапник, понеже си признавам колко много този човек дразнеше любопитството ми и колко често изпитвах желание да премахна преградата на потайността му по отношение на всичко, което го засягаше. Преди обаче да бъда съден, нека не се забравя, че водех безцелно съществуване и почти нищо не привличаше вниманието ми. Състоянието на здравето ми позволяваше да излизам навън само ако времето е изключително меко, а нямах приятели, които да ме посещават и да нарушават еднообразието на моето всекидневие. При това стечение на обстоятелствата аз радушно приветствувах малката загадка, която витаеше около моя съжител, и прекарвах голяма част от времето си в усилия да я разкрия.

Холмс не се занимаваше с медицина. Попитах го за това и самият той потвърди с отговора си мнението на Стамфорд по въпроса. Не си личеше също да е посещавал лекционен курс, с който би могъл да получи диплома в някоя научна област или да стигне до други мечтани двери, през които да влезе в света на учените. При все това вършеше някои от изследванията със забележително усърдие и макар и в границите на чудатостите си, имаше изключително широки и конкретни познания, така че съжденията му направо ме изумяваха. Положително не беше възможно човек да работи така усилено или да събира толкова точни сведения, ако няма предвид някаква определена цел. Между несистемно занимаващите се с наука рядко могат да се намерят хора, отличаващи се с точни познания. Никой не обременява съзнанието си с дреболии, ако няма достатъчно важна причина да го прави.

Не по-малко забележително от знанията на Холмс бе невежеството му. За съвременната литература, философия и политика

той сякаш не знаеше почти нищо. Цитирах веднъж Томас Карлайл^[2], а Холмс попита съвсем простодушие кой всъщност е Карлайл и с какво се е занимавал. Изненадата ми обаче достигна върха си, когато случайно узнах, че Холмс не е запознат с теорията на Коперник и с устройството на Слънчевата система. Фактът, че едно цивилизовано човешко същество от нашия ХІХ век може да няма представа, че Земята обикаля около Слънцето, ми се видя толкова необичаен, че просто не бях в състояние да го осмисля.

— Изглежда, сте изумен — каза ми той, като видя колко съм изненадан. — след като вече научих това, най-добре ще е да го забравя.

— Да го забравите ли?!

— Как да ви кажа — започна да обяснява той, — според мен първоначално човешкият ум е нещо като празно таванче, където всеки прибира ненужни мебели. Глупакът наблъскан каквито му попаднат вектори, така че знанията, които могат да му бадат от полза, биват изхвърлени навън поради липса на място или в най-добрия случай са така затрупани с разни неща, че му е трудно да стигне до тях. Друго е квалифицираният труженик: той наистина много внимава какво прибира в тавана, в мозъка си. Не разполага с нищо освен със сечивата, с чиято помощ си върши работата, по пък асортиментът им е голям и ги е подредил по най-съвършен начин. Грешно е да се смята, че малката стаичка е с разтегателни стени и може да се разширява безкрай. Повярвайте ми, идва време, когато за всяко добавено ново познание човек забравя нещо, което някога е знаел. Следователно най-важното е да не се позволи на безполезните факти да изместят полезните.

— Но става дума за Слънчевата система! — възпротивих се аз.

— По дяволите, какво значение има тя за мене? — прекъсна ме нетърпеливо Холмс. — Казвате, че ние обикаляме около Слънцето. И около Луната да обикаляме, това ни на йота няма да е от значение за мен или за работата ми.

Насмалко щях да го попитам каква по-точно е работата му, но нещо в начина, по който се държеше, ми подсказа, че въпросът ми няма да е добре дошъл. Поразмислих обаче върху краткия ни разговор и се опитах да си направя изводите. Холмс каза, че не желае да трупа знания, които нямат отношение към предмета на неговите проучвания. Следователно знанията, които вече притежава, бяха само такива, които

са му от полза. Изброих наум всевъзможните въпроси, по които той ми се представи като изключително добре осведомен. Взех дори молив и ги набелязах. Когато завърших този „документ“, неволно се усмихнах. Ето какво гласеше той:

Шерлок Холмс — обхват на интересите му

1. Познания по литература — никакви
2. Познания по философия — никакви
3. Познания по астрономия — никакви
4. Познания по политика — слаби
5. Познания по ботаника — зависи: наясно е с беладоната, опиума и отровите като цяло.

Няма практически познания по градинарство.

6. Познания по геология — донякъде разбира от практически въпроси.

От пръв поглед определя различните видове почви. След разходка ми е показвал петна по панталона си и ми е обяснявал (според цвета и консистенцията им) в коя част на Лондон се е сдобил с тях.

7. Познания по химия — задълбочени.

8. Познания по анатомия — точни, но несистематични.

9. Познания по сензационна литература — безкрайни. Изглежда, нещо е проучил всяка подробност от всяко ужасно деяние, извършено през нашия век.

10. Добре свири на цигулка.

11. Майстор на тоягата, рапирата и боксирането.

12. Добри познания по британските закони и съдебната практика.

Съставих списъка и обзет от ужас, го хвърлих в огъня, като си рекох: — Щом бих могъл да открия крайната цел на този човек само ако установя връзката между различните изброени достойнства, сочещи призиванието, което ги обединява, по-добре още сега да се откажа.

Виждам, че по-горе съм отбелязал способностите му на цигулар. Те бяха доста забележителни, но също белязани от своенравие, както и другите му достойнства. Добре знаех, че свири цели пиеси, и то трудни, понеже по моя молба беше изпълнявал части от неща на Менделсон и други любими произведения. Освен на себе си обаче, Холмс рядко изпълняваше нещо, което да е музика, нито пък правеше опит да изсвири позната мелодия. Вечер, облегат на креслото, той притваряше очи и небрежно скрибуцаше по струните на цигулката, положена на колената му. Понякога изтръгваше звучни и тъжни мотиви. Случваше се да изпълни и нещо причудливо и весело. Явно това ставаше израз на мислите, които го спохождаха, но не бях в състояние да определя дали музиката помагаше на тези мисли, или свиренето му бе просто следствие от хрумване или прищявка. Сигурно щях да се противопоставя на мъчителните му солови изпълнения, ако Холмс обикновено не ги приключваше, изсвирвайки бързо цяла поредица от любимите ми мелодии, като малко възнаграждение за издевателствата върху моето търпение.

През първите десетина дни никой не ни посети и аз започнах да си мисля, че съквартирантът ми също като мене няма приятели. Скоро обаче открих, че познава много хора, при това от различни слоеве на обществото. Три-четири пъти в течение на седмица идва някакъв черноок човечец с остри черти и нездрав цвят на лицето, който ми бе представен като господин Лестрейд. Една сутрин ни посети някаква модно облечена млада дама и остана половин час или повече. Същия ден следобед дойде опърпан мъж с прошарена коса, приличащ на еврейски амбулантен търговец, който ми се стори много развълнуван, последван скоро от размъкната възрастна жена. Друг път някакъв беПесен (нем.). Б. пр.

Дългокос джентълмен има разговор със съквартиранта ми, а веднъж се отби носач от железниците с униформа от памучно кадифе. Когато се появеше някое от тези неподлежащи на описание лица, Шерлок Холмс обикновено ме молеше да ги приеме в гостната и аз се оттеглях в спалнята си. Той винаги се извиняваше, че ми създава такова неудобство. — Налага ми се да използвам всекидневната като място за сделки — каза ми той, — а тези хора са мои клиенти. Отново ми бе предоставена възможност да му задам директен въпрос, но отново присъщата ми деликатност попречи да подтикна събеседника

си към откровения. По това време си мислех, че Холмс има някакво важно основание да избягва подобен разговор, но скоро той разруши илюзиите ми, като по свое желание подхвана тази тема.

Сериозна е причината да си спомням, че на 4 март станах малко по-рано от друг път и заварих Шерлок Холмс да закусва. Хазяйката дотолкова бе свикнала с навиците ми да се появявам късно, че за мене нямаше нито прибори, нито кафето ми бе приготвено. С безразсъдната досада, характерна за човечеството, аз дръннах с камбанката и накратко я уведомих, че чакам. После взех от масата едно списание и се опитах да запълня времето си с него, докато съквартирантът ми мълчаливо дъвчеше препечения хляб. Видях, че началото на една от статиите е отбелязано с молив, и разбира се, започнах да преглеждам материала.

Заглавието беше малко претенциозно — „Книгата на живота“ — и се правеше опит да се покаже колко много може да научи един наблюдателен човек, ако точно и системно изследва всички данни, с които разполага. Порази ме забележителната смесица от проникателност и нелепост. В размишленията имаше конкретност и задълбоченост, но изводите ми се сториха много отвлечени и преувеличени. Авторът твърдеше, че от мигновената промяна в израза, от потрепване на мускулче или хвърлен поглед може да отгатне най-съкровените мисли на хората. Според него, ако човек се е научил да наблюдава и анализира, не е възможно да го измамят, заключенията са му безпогрешни също като повечето аксиоми на Евклид. За непосветения получените резултати биха изглеждали потресаващи и докато той не изследва процесите, довели до тях, бездруго би могъл да си мисли, че са плод на магия.

„От капка вода — казваше авторът — специалистът по логика би предугадал цял Атлантически океан или Ниагара, без дори да ги е виждал или чувал. Целият живот наподобява дълга верига, чието естество се разгадава веднага щом съзрем и една-единствена брънка. Както всички други дейности, науката за дедукцията и анализа може да се овладее само след дълги и усърдни занимания, макар че краткият човешки живот не позволява на простосмъртните да постигнат най-голямото възможно съвършенство. Преди да се обърне към нравствените и интелектуални страни на материята, които съставляват най-сериозното затруднение, нека изследователят започне с усвояване

на по-елементарните проблеми. Нека при среща със свой простосмъртен събрат от пръв поглед преценява как живее този човек и какъв занаят или професия упражнява. Колкото и маловажно да изглежда подобно занимание, то изостря способностите за наблюдателност и ни учи къде да гледаме и какво да търсим. Ноктите на човека, ръкавите на палтото му, обувката, колената на панталоните, елинът по палеца и показалеца, изражението му, маншетите на ризата — всяко от тези неща ясно разкрива какво работи лицето. Почти е невъзможно един компетентен изследовател да не осветли дадения случай чрез обединяването на всички тези данни.“

— Ама че празни приказки! — възкликнах аз и с все сила хвърлих списанието върху масата. — През целия си живот не съм чел такива глупости!

— За какво става въпрос? — попита Шерлок Холмс.

— За това списание, разбира се — отвърнах аз и го посочих с лъжичката за яйцето, понеже тъкмо започвах да закусвам. — Виждам, че сте го чели, понеже статията е отбелязана. Не отричам, че е написана находчиво, но ме дразни. Явно излага теорията на някой разположен в кресло безделник, който е съчинил всички тези дребни и изискани парадокси в уединението на собствения си кабинет. Липсва му практическа насоченост. Ще ми се да го видя как се вози в претъпкания третокласен вагон на подземната железница и тогава да бъде така любезен и да определи професиите на всичките си спътници. Бих заложил хиляда към едно, че няма да успее.

— Ще загубите парите си — спокойно отбеляза Холмс. — Що се отнася до статията, писал съм я аз.

— Не може да бъде!

— Да, аз. Интересувам се както от наблюдателността, така и от дедукцията. Теориите, които излагам вътре, и които ви се виждат истински химери, всъщност имат изключително практическо значение. Дотам, че от тях зависят хлябът и сиренето, с които преживявам.

— По какъв начин? — неволно попитах аз.

— Е, и аз си имам занаят. Предполагам, че на света няма друг човек, който да го упражнява. Занимавам се с криминални експертизи, ако това ви говори нещо. Тук, в Лондон, има множество държавни, а и доста частни детективи. Когато тези приятелчета сбъркат някъде, идват при мене и аз успявам да ги насоча по вярната следа. Излагат ми

всички събрани доказателства и аз обикновено съумявам да оправя положението с помощта на познанията си по история на престъпленията. Между злодеянията има силна родствена прилика и ако човек познава като петте си пръста всички подробности около хиляда от тях, би било странно, ако не е в състояние да разкрие хиляда и първото. Лестрейд е известен детектив. Неотдавна стигнал до задънена улица при един случай за фалшификация, поради което се появи тук.

— А останалите?

— Повечето бяха изпратени от частни детективски кантори. Всички те са хора, които се безпокоят по някакъв въпрос и имат нужда от малко разяснения. Изслушвам разказа им, те изслушват тълкуванията ми, след което си прибирам хонорара.

— Но нима искате да кажете, че можете, без да напускате стаята си, да разгадате някоя заплетена история, която е непонятна за другите хора, макар че те са очевидци и знаят всичко до най-малката подробност?

— Именно. Притежавам своеобразна интуиция в този смисъл. Се-гиз-тогиз се явява случай, който е малко по-сложен. Тогава се налага да се раздвижа и лично да видя какво е станало, Нали разбирате, имам много специализирани познания и ги прилагам към проблема, а това значително улеснява нещата. Правилата на дедуктивния метод, изложени в статията, която предизвика презрението ви, за мене са безценни в практическата ми работа. Наблюдателността е втората ми природа. Когато се запознахме, вие, изглежда, се изненадахте, като ви казах, че сте пристигнали от Афганистан.

— Сигурен съм, че го бяхте узнали от някого.

— Нищо подобно. Просто знаех, че идвате от Афганистан. Създал съм си този навик толкова отдавна, че мисълта много бързо мина през съзнанието ми и стигнах до изказаното заключение, без да си давам сметка за междинните етапи. Имаше обаче такива етапи. Размишленията ми протекоха горе-долу в следния ред: — Господинът пред мене прилича на лекар, но има и военна осанка. Тогава значи е военен лекар. Току-що се е върнал от тропиците, защото лицето му е мургаво, но това не е естественият цвят на кожата му, понеже китките на ръцете му са бели. Преживял е изпитания и заболяване, както си

личи по измършавялото му лице. Лявата му ръка е пострадала. Не я движи свободно и естествено. В кое място от тропиците един английски военен лекар може да срещне толкова много изпитания и да го ранят в ръката? Само в Афганистан. Целият поток от мисли отне не повече от миг. Тогава подхвърлих, че се връщате от Афганистан, а вие се изумихте.

— Много просто изглежда, когато се обясни — казах аз с усмивка. — Напомняте ми Дюпен на Едгар Алън По. Нямах представа за съществуването на такива, индивиди извън литературата.

Шерлок Холмс стана от масата и запали лулата си.

— Несъмнено вие си мислите, че ми правите комплимент, като ме сравнявате с Дюпен — отбеляза гой. — А според мене Дюпен е бил доста посредствен. Фокусът да се намесва в мислите на приятеля си с подходящи забележки след четвърт час мълчание всъщност е показан и повърхностен. Несъмнено Дюпен притежава аналитична дарба, но в никакъв случай не е явлението, за което По иска да ни го представи.

— Чели ли сте произведенията на Габорио? — попитах аз. — Отговаря ли Лъокок на вашите представи за детектив? Шерлок Холмс изсумтя злорадо.

— Лъокок е нещастен некадърник — сърдито каза той. — Единственото, което говори в негова полза, е енергичността му. Направо се поболях от тази книга. Ставаше въпрос как да се идентифицира един непознат затворник. Бих се справил с това за двайсет и четири часа. А на Лъокок му отиват поне шест месеца. Тази история може да се предлага като помагало за детективи, от което да се учат какво да избягват.

Доста се възмутих, че към двама герои, от които се възхищавах, се проявява такова пренебрежително отношение. Застанах на прозореца и се загледах в оживената улица. — Този човек може и да е много умен, а може и да не е — казах си аз, — но със сигурност е много самонадеян.

— В днешно време няма престъпления и престъпници — заядливо се обади Холмс. — Каква полза да ти сече умът в нашата професия? Добре знам, че притежавам качества да се прославя. Нито е имало, нито има човек като мене, който да влага такъв обем от знания и самороден талант в разкриването на престъпления. А какъв е резултатът? Няма достойни за разкриване престъпления. В най-добрия

случай попадеш на некадърно злодейство, чийто мотив е така прозрачен, че дори един чиновник от Скотланд Ярд лесно го схваща.

Продължавах да се дразня от надутия стил, в който Холмс разговаряше. Реших, че е най-добре да сменя темата.

— Чудя се какво ли търси този човек — рекох аз и посочих един набит, скромно облечен мъж, който вървеше бавно по отсрещната страна на улицата и притеснено следеше номерата на къщите. Държеше в ръка голям син плик и явно беше приносител на някакво писмо.

— Имате предвид флотския сержант в оставка, нали? — каза Холмс.

— Врели-некипели! — помислих си аз. — Холмс знае, че не мога да проверя дали е отгатнал!

Тъкмо си казах така, и човекът, когото наблюдавахме, видя номера на входната ни врата и бързо претича през улицата. Чу се силно почукване, долу прозвуча плътен глас и тежки стъпки започнаха да се приближават по стълбите към нас.

— За господин Шерлок Холмс — каза човекът, като прекрачи прага и подаде плика на приятеля ми.

Явяваше се удобен случай да смачкам фасона на Холмс. Явно не си беше помислил за това, когато подхвърли хрумването си.

— Мога ли да зная, човече, какъв сте по професия? — попитах с възможно най-любезен глас.

— Куриер, господине — грубовато отвърна човекът. — Униформата ми е на поправка.

— А сте бил...? — попитах аз, като изгледах малко злорадо моя съквартирант.

— Сержант, господине. От Кралската морска пехота, господине. Няма да има отговор, така ли? Разбрано, господине!

И като удари с токове, човекът отдаде чест и си тръгна.

[1] Един фут е равен на 30,48 см. Б. пр. ↑

[2] Ат л. публицист, историк и философ (1795–1881 г.). Б. пр. ↑

ГЛАВА 3

ЗАГАДКАТА НА „ЛОРИСТЪН ГАРДЪНС“

Признавам, че доста се стреснах от току-що полученото доказателство за практическото естество на теориите, развивани от моя съквартирант. Уважението ми към аналитичните му способности неимоверно нарасна. Въпреки това в съзнанието ми остана мъничко подозрение, че цялата работа е предварително подстроена с намерението да бъда смаян, макар изобщо да не си представях какво може да цели Холмс с такава измама. Когато го погледнах, той вече бе прочел посланието и в очите му се появи оня празен, лишен от блясък израз, който свидетелствуваше за дълбок размисъл.

— Как, по дяволите, стигнахте до такова заключение? — попитах го аз.

— До какво заключение? — сприхаво попита той в отговор.

— Че човекът е флотски сержант в оставка.

— Не мога да си губя времето с дреболии — каза припряно Холмс, а после добави с усмивка: — Извинете ме за грубостта. Прекъснахте нишката на мислите ми, но може би така е по-добре. Значи вие наистина не се досетихте, че човекът е флотски сержант?

— Не, разбира се.

— По-лесно ми е да го правя, отколкото да го обяснявам. Ако те накарат да докажеш, че две и две е четири, може малко да се затрудниш, макар да си съвсем сигурен, че е така. Още докато човекът беше на отсрещната страна на улицата, различих голяма синя котва, татуирана върху ръката му. Това навеждаше на мисълта за море. Имаше военна стойка, но и разрешените по устава бакенбарди. Белег на флотата. Беше човек, който донякъде притежава самочувствие и известна нагласа да командува. Не може да не сте забелязали, че държеше главата си изправена и енергично си служеше с бастуна. От пръв поглед се виждаше, че е уравновесен, порядъчен мъж на средна възраст, а всички тези факти подтикваха към извода, че е бил сержант.

— Забележително! — възкликнах аз.

— Дребна работа — каза Холмс, но в изражението на лицето му си личеше радостта, че видимо се изненадах и възхитих. — Току-що ви казах, че престъпниците са се свършили. Но излиза съм сгрешил, погледнете! — И Холмс ми хвърли писмото, получено по куриера.

— О, та това е ужасно! — извиках аз, като бегло го прегледах.

— Наистина звучи малко необичайно — спокойно отбеляза Холмс. — Имате ли нещо против да ми го прочетете на глас? Ето съобщението, което прочетох:

„Скъпи ми господин Шерлок Холмс, Тази нощ се случиха неприятности на улица «Лористън Гардънс»

3, недалече от «Брикстън Роуд». Към два часа след полунощ патрулът забелязал, че в една необитавана къща свети, и заподозрял нещо не наред. Заварил входната врата отворена, а в стаята откъм фасадата, където няма мебели, открил трупа на добре облечен господин и намерил в джоба му визитна картичка със следното съдържание: «Инок Дж. Дребър, Кливланд, Охайо, САЩ.» Не е установена кражба, нито има данни как е умрял човекът. В стаята се виждат петна от кръв, но по тялото няма рана. Не можем да разберем как човекът е влязъл в празната къща и въобще цялата работа е заплетена. Ще ви чакам в къщата, ако ви е възможно да дойдете по което и да е време преди пладне. Ще запазя всичко от тая нощ, докато не ми се обадите. Ако не можете да дойдете, ще ви съобщя още подробности. Ще ви бъда безкрайно признателен, ако ми окажете честта да изложите мнението си.

Искрено ваш, ТО БАЯ С ГРЕГСЪН.“

— ГрегСън е най-умният детектив в Скотланд Ярд — отбеляза приятелят ми. — От цялата пасмина само той и Лестрейд ги бива. работят бързо и енергично, но дотолкова им липсва нетрадиционният поглед, че е направо потресаващо. При това всеки е забил нож в гърба на другия. Завиждат си, сякаш са професионални красавици. Ако и двамата са тръгнали по следата, този случай ще се окаже доста забавен.

Изумих се от спокойствието, с което Холмс редеше мислите си.

— Положително няма време за губене! — възкликнах аз. — Да изляза ли, за да ви повикам кабриолет?

— Не съм убеден, че трябва да отида. Понякога, когато не съм обзет от пристъп на активност, аз се превръщам в най-непоправимия безделник на земята.

— Защо, нали мечтаехте тъкмо за такава възможност?

— Скъпи приятелю, какво ме засяга това? Да допуснем, че разкрия цялата работа. Можете да бъдете сигурен, че Грегсън, Лейстрејд и Сие ще си присвоят всичките заслуги. Така става, когато човек участвува неофициално.

— Но той ви моли да му помогнете!

— Вярно. Грегсън знае, че го превъзхождам, и насаме ми отдава дължимото, но би предпочел да си отреже езика, вместо да го признае пред трето лице. Както и да е, нищо не пречи да отидем и да надникнем там. Ще ги уловя на въдицата си. Друго да не стане, поне ще се посмея за тяхна сметка. Да вървим!

И Холмс бързо си навлече палтото, след което се засуети, което показваше, че пристъпът на енергичност е надделял над състоянието на апатия.

— Слагайте си шапката — обърна се към мене той.

— Искате да ви придружа?

В съществуващото фактическо положение (лач.). Б. пр.

— Да, стига да нямате нещо по-добро за вършене — каза той. Миг по-късно кабриолетът с бясна бързина понесе двама ни към „Брикстън Роуд“.

Беше мъгливо, облачно утро. Кафеникава пелена, сякаш отражение на калните улици, забулваше покривите на къщите. Спътникът ми беше в чудесно настроение, бърбеше за цигулките, правени в Кремена, и за разликата между „Страдивариус“ и „Аматї“. На мене обаче не ми се говореше, защото духът ми се чувствуваше угнетен от мрачното време и скръбната задача, с която се бяхме нагърбили.

— Струва ми се, че не отделяте дължимото внимание на предстоящия случай — казах накрая аз, прекъсвайки музикалния трактат на Холмс.

— Още нямам изходни данни — отвърна той. — Основна грешка е, когато човек теоретизира, преди да е запознат с всички доказателства. Така повлиява на преценките си.

— Скоро ще разполагате с данни — подхвърлих аз, като посочих навън. — Стигнахме „Брикстън Роуд“, ето я и къщата, ако не се лъжа.

— Правилно. Спри, кочияшо, спри!

Все още бяхме на стотина ярда^[1] от мястото, но Холмс настоя да слезем и довършихме пътуването си пешком.

Къщата на „Лористън Гардънс“ 3 имаше зловещ и заплашителен вид. Освен нея се виждаха още три къщи, всичките построени малко по-навътре от улицата. В две от тях живееха хора, а върху фасадите на двете необитаеми къщи три реда празни прозорци гледаха печално и навяваха чувство за пустота и униние, само дето тук-таме върху зацапаните стъкла имаше надписи „Дава се под наем“, наподобяващи пердета на болни очи. Къщите бяха разделени от улицата с малка градина, изпъстрена с безразборно избуяли хилави растения и пресечена от тясна алея, чийто жълт цвят явно се дължеше на глина, примесена с чакъл. Навсякъде беше мокро от падналия през нощта дъжд. Градината бе опасана с три стъпки висока тухлена стена с дървен парапет в горния край и на тази стена видяхме облегат снажен полицай, наобиколен от групичка зяпачи, протегнали шици и напрегнали очи с напразната надежда, че ще зърнат нещо от това, което става вътре.

Мислех си, че Шерлок Холмс веднага ще се втурне в къщата и ще се хвърли да проучва загадката. Но се оказа, че той има далеч по-други намерения. С пълно безразличие, което при съществуващите обстоятелства ми се стори граничещо с престошена непринуденост, той започна небрежно да крачи напред-назад по паважа и да се взира с празен поглед в земята, небето, отсрещните къщи и по дължината на парапета. Като свърши огледа, Холмс бавно тръгна по алеята, или по-скоро по тревата покрай алеята, все така приковал очи в земята. На два пъти се спря, видях, че веднъж се усмихна, и чух как възкликна доволно. По мократа глинеста пръст имаше много отпечатьци от стъпки, но понеже полицаите бяха минавали оттам на влизане и излизане, не ми стана ясно как моят другар може да се надява, че ще узнае нещо. Ала тъй като наскоро бях получил изумителни свидетелства за бързината, с която е способен да вниква в

положението, не се съмнявах, че той сигурно вижда много неща, които ми убягват.

На входната врата ни посрещна висок белолик мъж със сламеноруса коса и бележник в ръка. Той се втурна към нас и разтърси с благодарност ръката на спътника ми.

— Много любезно от ваша страна, че дойдохте — каза той. — Запазил съм всичко непокътнато.

— Освен това! — И приятелят ми посочи алеята. — Стадо бизони да беше минало, нямаше да остави подире си такава голяма неразбория. Но не се съмнявам, Грегсън, че вие сте направили своите заключения, преди да разрешите минаването оттам.

— Имах много работа в къщата — опита да се измъкне детективът. — Тук е и колегата Лестрейд. Разчитах, че той ще има тази грижа.

Холмс ме погледна насмешливо и веждите му се вдигнаха нагоре.

— Щом двама души като вас и Лестрейд са налице, трети човек едва ли ще има какво да открие — каза той на детектива. Грегсън самодоволно потри ръце.

— Смятам, че свършихме всичко необходимо — обясни той. — Но случаят е необичаен, а аз зная, че вие имате слабост към подобни неща.

— С файтон ли пристигнахте? — попита Холмс.

— Не, господине.

— А Лестрейд?

— Не, господине.

— Тогава нека влезем да разгледаме стаята.

И след тази неуместна забележка Холмс се запъти към къщата, последван от Грегсън, на чието лице бе изписано изумление.

Малък пращен коридор с голи дъски водеше към кухнята и сервизните помещения. Вляво и вдясно се виждаха врати. Едната явно не беше отваряна от седмици, но през другата се стигаше до гостната — мястото, където се бе случило загадъчното произшествие. Холмс влезе, а аз го последвах със свито сърце, както става, когато човек е пред лицето на смъртта.

Стаята, огромна и правоъгълна, изглеждаше още по-огромна поради липсата на каквито и да е мебели. Стените бяха облепени с

просташки крещящи тапети с петна от плесен, а тук-таме висяха отлепени дълги ленти, под които се виждаше жълтата мазилка. Срещу вратата имаше претенциозна на вид камина, увенчана с полица от имитация на бял мрамор. На края на полицата беше оставена полуизгоряла восъчна свещ. Единственият прозорец бе толкова мръсен, че всичко сивееше на мъждивата и слаба светлина, още повече понеже цялото помещение бе покрито с дебел слой прах.

Тези подробности забелязах по-късно, а в момента вниманието ми бе приковано от простряната върху дъсчения под самотна, мрачна и неподвижна фигура, взряна с празен и безжизнен поглед в потъмнелия таван. Тялото принадлежеше на четиридесет и три — четиридесет и четири годишен човек, среден на ръст, широкоплещест, с къдрава черна коса и къса, остра брада. Беше облечен с плътен сукнен редингот и жилетка, и светли панталони, с безукорно чисти яка и маншети на ризата. На пода редом с него бе положен цилиндър — елегантен и грижливо изчеткан. Ръцете му бяха широко разтворени, юмруците — стиснати, а долните му крайници — вкопчени един в друг, сякаш след тежка борба със смъртта. Върху лицето му бе застинало изражение на ужас и както ми се стори, на омраза, каквато за пръв път виждах у човек. Зловещите и страшни изкривени черти, в добавка към ниското чело, сплескания нос и издадената долна челюст придаваха на мъртвеца някак човекоподобен, маймунски вид, подсилен от сгърчената му, неестествена поза. Виждах съм смъртта във всякаква форма, но тя никога не ми се е представяла в по-страховит вид от проявата си в това тъмно и нечисто помещение, чийто прозорец гледаше към една от главните пътни артерии на лондонското предградие.

До вратата стоеше мършавият и както винаги приличащ на невестулка Лестрейд, който ни поздрави.

— Този случай ще вдигне голям шум, сър — подметна той на Шерлок Холмс. — Надхвърля всичко, на което съм попадал досега, а доста ми е минало през ръцете.

— Няма ли някаква следа? — попита Грегсън.

— Съвсем не — в тон с него отвърна Лестрейд. Шерлок Холмс се приближи до тялото, коленичи и съсредоточено го огледа.

— Сигурни ли сте, че няма рана? — попита той, сочейки изобилието от капки и пръски кръв наоколо.

— Напълно! — извикаха и двамата детективи.

— Тогава естествено тази кръв принадлежи на друго лице, вероятно на убиеца, ако е било извършено убийство. Това ми напомня на обстоятелствата, свързани със смъртта на Ван Янсен от Утрехт през 1834 година. Спомняте ли си случая, Грегсън?

— Не, сър.

— Намерете го и го прочетете, заслужава си. Няма нищо ново под слънцето. Всичко вече се е случвало.

Холмс говореше, а през това време ловките му пръсти светкавично се движеха насам-натам: докосваха, натискаха, разкопчаваха и проверяваха, докато в очите му се таеше същият унес, за който вече споменах. Понеже направи огледа бързо, никой не би допуснал, че нито една дреболия не му се е изплъзнала. Накрая подуши устните на мъртвеца, после погледна подметките на високите му лачени обувци и попита:

— Нали не сте го местили?

— Само колкото се налагаше, за да направим огледа.

— Вече можете да го изпращате в моргата — каза Холмс. — Нищо друго няма да се разбере.

По нареждане на Грегсън четирима мъже чакаха с носилка. Когато ги повика, те влязоха в стаята, вдигнаха непознатия и го понесоха. При това от тялото падна пръстен, издрънча и се търколи на пода. Лестрейд го грабна и го загледа с недоумение.

— Тук е идвала жена! — извика той. — Това е женски венчален пръстен.

И докато говореше, той протегна дланта си да ни го покаже. Наобиколихме го и вперихме погледи. Нямаше съмнение, че колелцето от чисто злато някога беше красяло пръста на невяста.

— Това усложнява положението — каза Грегсън. — Господ ми е свидетел, че и досега си беше сложно.

— Значи сте сигурен, че не го опростява? — подхвърли Холмс. — Нищо няма да научите, като го гледате втренчено. Какво намерихте в джобовете?

— Събрали сме всичко ей там — отвърна Грегсън и посочи предметите, отрупани безредно на едно от по-долните стъпала на стълбите. — Златен часовник, купен от Баро в Лондон. Златна верижка, много тежка и масивна. Златен пръстен с масонски знак.

Златна игла за вратовръзка, изобразяваща глава на булдог с рубини за очи. Юфтен калъф за визитни картички с визитки на Инок Дж. Дребър от Кливланд, което отговаря на инициалите върху бельото — И.Д.Д. Нямахте портфейл, но наличните пари възлизат на седем лири и тринайсет шилинга. Джобно издание на „Декамерон“ от Бокачо с името Джоузеф Стангърсън, изписано върху форзаца. Две писма: едното адресирано до И. Дж. Дребър, другото до Джоузеф Стангърсън.

— На какъв адрес?

— Улица „Странд“, Американска банкова агенция, до поискване. И двете писма са от параходната компания „Гион“ във връзка с отплаването на техни кораби от Ливърпул. Явно клетникът се е готвел да се връща в Ню Йорк.

— Събрахте ли някакви сведения за другия мъж, за Стангърсън?

— Веднага пристъпих към това, сър — каза Грегсън. — Изпратих обявление на всички вестници, а един от хората ми отиде в Американската банкова агенция, но още не се е върнал.

— Известихте ли Кливланд?

— Телеграфирахме тази сутрин.

— Какво съдържахте запитването?

— Просто описахме обстоятелствата и добавихме, че ще се радваме на всякаква информация, която би могла да ни е от полза.

— Не поискахте ли да ви съобщят подробности по въпрос, който ви се струва от решаващо значение?

— Запитването беше за Стангърсън.

— И нищо повече? Няма ли обстоятелство, обединяващо целия този случай? Няма ли да телеграфирате отново?

— Казах каквото имах да казвам — обидено отговори Грегсън.

Шерлок Холмс леко се усмихна и тъкмо се готвеше да подхвърли нещо, когато Лестрейд, намиращ се в предната стая, докато този разговор се водеше в хола, отново се появи на сцената, доволно и важно потривайки ръце.

— Господин Грегсън — каза той, — току-що направих извънредно голямо откритие. Щеше да ни убегне, ако не бях огледал внимателно стените.

Очите на човечеца проблясваха — явно се мъчеше да прикрие, че ликува, задето е взел връх над колегата си.

— Елате! — извика той и се втурна обратно в стаята, чиято атмосфера изглеждаше малко по-ведра след изнасянето на обитаващия я мъртвец. — А сега стойте тук! — добави Лестрейд.

Драсна клечка кибрит върху подметката на обувката си, запали я и я поднесе към стената.

— Гледайте! — победоносно каза той.

Вече споменах, че на места тапетите се бяха ръзкърсали. Точно в този ъгъл на стаята имаше отлепено голямо парче и се виждаше жълтият правоъгълник на грубата мазилка. На голата стена с кървавочервени букви бе изписано „Рейч“.

— Какво ще кажете? — извика детективът с тон на уличен търговец, който хвали стоката си. — Изпуснато е, защото се намира в най-тъмния ъгъл на стаята и никой не се е сетил да огледа и тук. Убиецът — бил той мъж или жена — го е написал със собствената си кръв. Вижте, стената се е изцапала от течащата кръв. Това поне изключва предположението за самоубийство. Защо е избран именно този ъгъл за надписа? Ще ви обясня. Погледнете свещта над камината. Тогава е била запалена и в такъв случай в ъгъла е било най-светло, а не най-тъмно от цялата стая.

— И какво значение има, че все пак го откри? — попита пренебрежително Грегсън.

— Как какво?! Ами убиецът, бил той мъж или жена, се е канил да изпише името Рейчъл, но е бил обезпокоен и не го е завършил. Помнете ми думата, когато с времето този случай се изясни, ще се появи свързана с него жена на име Рейчъл. Присмивайте се колкото си искате, господин Шерлок Холмс. Може да сте много хитър и умен, но в крайна сметка старото куче най-добре подушва следата.

— Искрено ви моля да ме извините — каза моят другар, който бе предизвикал гнева на човечеца с неудържимия си смях. — Наистина ваша е заслугата, че пръв от нас открихте написаното, което, както казвате и както по всичко си личи, несъмнено е излязло изпод ръката на другия участник в снощната тайнствена история. Нямаше кога да разгледам стаята, но сега, с ваше позволение, ще го сторя.

Докато говореше, Холмс измъкна от джоба си ролетка и лупа. Въоръжен с двата инструмента, той безшумно тръгна из стаята — някъде спираше, другаде коленичеше, а веднъж дори се просна по корем. Така бе погълнат от заниманието си, че сякаш забрави за

нашето присъствие — през цялото време си мърмореше под нос и непрекъснато поддържаше потока от сипеци се възклицания, стонове, подсвирквания и тихи възгласи, с които се насърчаваше и обнадеждаваше. С поведението си той неудържимо ми напомняше на чистокръвна, добре обучена хрътка, която се мята из гъсталака и нетърпеливо скимти, докато надуши изгубената диря. Търсенията му продължиха двайсетина минути или малко повече — измерваше с най-голямо старание разстоянията между следи, които според мен бяха напълно невидими за очите, и понякога използваше ролетката, за да мери по стените все по същия будещ недоумение начин. На едно място внимателно събра и прибра в плик купчинка сив прах от пода. Накрая се взря с лупата в думата върху стената, като огледа придиричиво, до най-малката подробност, всяка буква. Най-последно бе удовлетворен и прибра ролетката и лупата обратно в джоба си.

— Казват, че гениалността се изразява в уменията на човек да полага безкрай усилия — подхвърли Холмс с усмивка. — Определението е много лошо, но подходящо за работата на детектива.

Грегсън и Лестрейд бяха наблюдавали с доста голямо любопитство и известна доза презрение извършените от колегата им любител маневри. Те явно не съумяваха да оценят факта, който аз започнах да осъзнавам: че и най-дребните неща, вършени от Холмс, винаги са насочени към някаква определена практическа цел.

— Какво е мнението ви, сър? — попитаха и двамата.

— Ако реша да се натрапя с помощта си, значи да омаловажа заслугите, които имате за този случай — подхвърли Холмс. — Толкова добре се справяте, че би било жалко да се намесва един външен човек — добави той с глас, в който се криеше бездна от сарказъм. — Ако ме осведомявате как върви разследването, с радост съм готов да ви помагам с каквото мога. А междувреме бих искал да поговоря с полицаия, открил трупа. Бихте ли ми дали името и адреса му?

Лестрейд надникна в бележника си.

— Казва се Джон Ранс. Дежурството му е приключило. Можете да го намерите на „Одли Корт“ 46 в Кенингтън Парк Гейт. Холмс си записа адреса.

— Да тръгваме, доктор Уотсън — обърна се той към мене. — Ще отидем да го потърсим. Нека ви кажа нещо, което би допринесло за разследването — продължи той вече към двамата детективи. —

Извършено е убийство и убиецът е мъж. Бил е висок над шест стъпки, в разцвета на силите си, с малки за този ръст нозе. обут в груби обуца с тъпи носове и е пушил пура марка „Тричинополи“. Пристигнал е тук заедно с жертвата си с кабриолет, теглен от кон с три износени подкови и една нова на предния ляв крак. Вероятно с червендалесто лице, а ноктите на дясната му ръка са изключително дълги. Тези указания не са кой знае колко, но могат да ви бъдат от полза. Лестрейд и Грегсън се спогледаха и скептично се усмигнаха. — Ако човекът е бил убит, как е станало това? — попита първият.

По името на град Тиручирапали в Мадрас, Индия. Б. пр.

— С отрова — ограничи се да каже Холмс и тръгна да излиза. — Има и още нещо, Лестрейд — обърна се и добави той вече на прага. — Написаното на стената се чете „рах“, това е „мъст“ на немски. Така че не си губете времето да търсите госпожица Рейчъл.

И с тази последна унищожителна реплика Холмс излезе, като остави двамата съперници със зяпнали усти.

[1] Един ярд е равен на 91,4 см. Б. пр. ↑

ГЛАВА 4

КАКВО ИМАШЕ ДА РАЗКАЖЕ ДЖОН РАНС

Когато си тръгнахме от „Лористън Гардънс“ 3, беше един часът. Шерлок Холмс ме поведе към близкия телеграф, откъдето изпрати дълга телеграма. После повика кабриолет и нареди на кочияша да ни откара до адреса, даден от Лестрейд.

— По-добро от непосредствените доказателства няма — подхвърли той. — Всъщност аз премислих изцяло случая, но нищо не пречи да узнаем каквото може да се узнае.

— Изумявате ме, Холмс — казах аз. — Положително не сте чак толкова убеден във всичките изброени от вас подробности, макар че давате вид да е така.

— Няма място за грешка — отвърна той. — Първото, което забелязах още с пристигането, беше двойната дيريا, изровена от кабриолет близо до бордюра. Като се има предвид, че от седмица до снощи не е валило, излиза, че колелата са оставили такива дълбоки отпечатъци едва през нощта. Личаха и следите от конски копита: едното беше очертано много по-ясно от останалите три, сиреч подковата е нова. Щом като кабриолетът се е появил още по време на дъжда, а не е стоял там в утринните часове, както ме уверява Грегсън, значи се е появил през нощта и следователно е докарал двете лица в къщата.

— Изглежда много просто — съгласих се аз, — но как преценихте височината на втория мъж?

— Е, в девет от десет случая височината на човек може да се пресметне по дължината на крачката му. Изчисленията са много прости, но няма смисъл да ви отегчавам със сметки. Както върху глинещата почва навън, така и върху прашния под вътре имаше следи от стъпките на този приятел. При това разполагах с възможност да проверя верни ли са изчисленията ми. Когато човек пише на стена, той инстинктивно го прави над равнището на очите си. В случая написаното беше на малко повече от шест стъпки над земята. От просто по- просто.

— А възрастта му? — попитах аз.

— Когато човек прекрачва разстояние от четири стъпки и половина без ни най-малко усилие, той не може да е съсухрен и болнав. А с такава дължина бе локвата на градинската алея, откъдето той несъмнено е минал. Лачените обувки са заобиколили, но Тъпите носове са прескочили. Никаква загадка няма тук. Просто прилагам към обикновенния живот някои заключения от наблюденията, изложени от мен в онази статия. Има ли нещо друго, което, да ви озадачава?

— Ноктите и „Тричинополи“ — подметнах аз.

— На стената бе писал човек, потопил показалеца си в кръв. С лупата успях да забележа, че в случая мазилката е леко одраскана, а това не би станало, ако ноктите на човека са изрязани. Събрах и малко от пепелта, пръсната по пода. БеШе от едри, тъмни на цвят люспи. Такава пепел се получава само от „Тричинополи“. Правил съм специално проучване на пепелта от пури. Всъщност дори написах монография по въпроса. Лаская се от мисълта, че от пръв поглед мога да определя по пепелта всяка позната ни пура или цигара. Тъкмо това са дреболиите, чрез които един опитен детектив се различава от пасмината на Грегсън и Лестрейд.

— Ами червендалестото лице?

— О, подхвърлих го по-скоро напосоки, макар да не се съмнявам, че съм прав. Не ме питайте такива неща на сегашния етап от разследването.

Прокарах ръка по челото си и споделих:

— Главата ми се върти. Колкото повече човек мисли по въпроса, толкова по-загадъчно изглежда всичко. Как са отишли двамата мъже — ако е имало двама мъже — в празната къща? Къде се е дянал кочияшът, който ги е закарал? Как е възможно единият да е принудил другия да погълне отрова? Откъде е текла кръвта? Каква цел е имал убиецът, след като не става дума за кражба? Как се е появил там женският пръстен? И най-вече защо вторият мъж е написал немската дума „rahn“, преди да избяга? Признавам си, че не виждам какъвто и да е начин, за да свържа тези факти.

Спътникът ми се усмихна одобрително и каза:

— Умело събрахте и изброихте накратко трудностите на положението. Все още е пълно с неясности, макар че аз имам твърдо мнение по основните факти. Що се отнася до откритието на

нещастника Лестрейд, написаното цели да заблуди полицията и да я отпрати в погрешна насока, като загатва за социализъм и тайни общества. Престъпникът не е немец. Може би забелязахте, че буквата А е изписана донякъде по готически образец. Истинският немец обаче винаги пише с разпространената латиница, затова може да бъдем сигурни, че пишещият не е немец, а несръчен подражател, който проиграва. Просто уловка за насочване на разследването в погрешен път. Няма да споделя с вас още много за случая, доктор Уотсън. Знаете, че щом илюзионистът обясни фокуса, губи от престижа си. Ако ви изложи прекалено много от метода, с който работя, ще стигнете до извода, че в крайна сметка Шерлок Холмс е един най-обикновен екземпляр.

— Никога не бих го казал — възразих аз. — Не е възможно друг човек на света да приближи дедукцията до точната наука толкова, колкото сте го направили вие.

При тези думи спътникът ми поруменя от удоволствие, защото ги изрекох напълно сериозно. Вече бях забелязал, че по отношение на изкуството си той е податлив на ласкателства така, както би ги очаквало едно красиво момиче.

— Ще ви кажа още нещо — добави той. — Лачените обувки и Тъпите носове са пристигнали с един и същ кабриолет и са тръгнали заедно по алеята съвсем приятелски настроени, вероятно под ръка. Щом са влезли вътре, взели са да крачат из стаята, или по-скоро Лачените обувки е стоял на едно място, а Тъпите носове е крачел. Всичко това научих от праха. Научих и че както е крачил Лачените обувки, вълнението му все повече се е засилвало. Личи си по удължаването на крачките му. През цялото време е говорил, докато несъмнено е изпаднал в ярост. Тогава е станала трагедията. Казвам ви всичко, което самият аз зная засега, защото останалото са предположения и догадки. Имаме обаче добра основа, от която да започнем работа. И трябва да побързаме, защото искам да отида следобед на концерта на Хале, за да чуя Норман Неруда.

Водехме този разговор, докато кабриолетът ни дълго се провираще през следващи една подир друга мрачни улици и пусти пресечки. В най-мрачната и най-пустата от тях кочияшът изведнъж спря.

— Ей го „Одли Корт“ — рече той и посочи един тесен процеп в редицата от загубили цвета си тухлени стени. — Ще ви чакам тука.

„Одли Корт“ не беше привлекателно място. Тесният проход ни отведе до карето на вътрешен двор, настлан с плочи и заобиколен от мизерни къщи. Пробихме си път през тълпа мръсни деца и проснато да съхне захабено пране и стигнахме до номер 46, чиято врата красеше малка месингова табела с гравирано име — Ранс. Попитахме за полицая и ни уведомиха, че спи, а после ни въведоха в малка гостна откъм фасадата, където да изчакаме идването му.

След малко той се появи. Изглежда се беше подразнил, че сме смутили съня му.

— Предадох рапорта си в службата — рече той. Холмс извади от джоба си половин златна лира и замислено взе да си играе с нея, като заяви:

— Мислехме, че ще е най-добре да го чуем от вашите уста.

— С голяма радост бих ви съобщил всичко, което знам — отвърна полицаят, вперил очи в златното кръгче.

— Просто ни опишете случилото се със свои думи. Ранс седна на тапицираното с росер канапе и смръщи вежди с явното намерение да не пропусне нищо в разказа си.

— Ще тръгна от самото начало — рече той. — Дежурия от десет вечерта до шест сутринта. В единайсет имаше сбиване в „Белия елен“, но извън това обиколката мина доста спокойно. Срецнах Хари Мърчър, той дежури на „Холанд Гроув“, та се спряхме на ъгъла на улица „Хенриета“ да побъбрим. След време — може би към два часа или малко след два — си рекох да пообиколя и да видя дали всичко е наред по „Брикстън Роуд“. Беше извънредно кално и безлюдно. През целия път не срещнах жива душа, макар че ме задминаха един-два кабриолета. Мъкнех се по пътя и тъкмо си мислех, между нас казано, колко добре би ми дошла чаша грог с джин, когато изведнъж ми се мярна светлина в прозореца на тая къща. А пък знаех, че въпросните две къщи на „Лористън Гардънс“ са празни, понеже оня, собственикът, не ще да оправи канализацията, макар че последният наемател, дето живя в едната, умря от тиф. Та като видях светлината през прозореца, загубих и ума, и дума, понеже заподозрях, че нещо не е наред. Щом стигнах до вратата...

— Спряхте и се върнахте до градинската порта — прекъсна го спътникът ми. — Защо го направихте?

Ранс едва не подскочи и втренчи поглед в Шерлок Холмс, а по лицето му се изписа безкрайно удивление.

— Ама точно тъй беше, сър — каза той, — макар че един господ знае откъде сте го научили! Нали разбирате, стигнах до вратата, обаче беше такова мъртвило и бях сам, та си рекох, че не е зле да повикам някого. Не ме е страх от нищо отсам гроба, ама си рекох, че може оня, умрелият от тиф, да проверява канализацията, дето го затри. И като си го рекох, нещо се сепнах и се върнах до портата да видя дали не се мярка фенерът на Мърчър, обаче нямаше и следа от него или от други хора.

— Никого ли не видяхте по улицата?

— Жива душа нямаше, сър, и куче не видях. После събрах смелост, върнах се и натиснах вратата, та да я отворя. Вътре беше тихо и аз отидох в стаята, дето светеше. Върху полицата над камината мъждукаше свещ, червена восъчна свещ, и на светлината ѝ видях...

— Добре, известно ми е всичко, което сте видели. Обиколили сте стаята няколко пъти, коленичили сте до трупа, после сте излезли и сте опитали да отворите кухненската врата, а после...

Джон Ранс скочи на крака. По лицето му се четеше уплаха, а в очите му се таеше подозрение.

— Къде сте се крили, та да видите всичко това? — извика той. — Чини ми се, че знаете много повече, отколкото се полага!

Холмс се засмя и подхвърли визитната си картичка на масата, за да я вземе полицаят.

— Остава да ме арестувате за убийство! — каза той. — Аз съм от копоите, не съм вълкът. Господин Грегсън или господин Лестрейд ще отговарят, ако се случи нещо. А сега продължете. Какво направихте по-нататък?

Ранс отново седна, но изглеждаше все така озадачен.

— Отидох до портата и надух свирката. На повикването ми дойдоха Мърчър и още двама.

— А улицата беше ли празна?

— Ами да, ако става дума за някой, дето да е от значение.

— Какво искате да кажете?

Усмивка разтегли чертите на полицая.

— Много пияни съм виждал през живота си — рече той, — но за пръв път видях някой така да се е насмукал. Като излизах, мъжът стоеше на портата, беше се облегал на перилата и пееше с цяло гърло за новата рокля на Колумбина, или нещо такова. Дума да не става, че можеше да ми помогне, едва се държеше на крака.

— Що за човек беше? — попита Шерлок Холмс.

Джон Ранс, изглежда, малко се подразни от това отклонение.

— Беше един страшно пиян човек — рече той. — И щеше да се окаже в участъка, ако нямахме толкова работа.

— А лицето му, облеклото му? Обърнахте ли им внимание? — нетърпеливо се намеси Холмс.

— Бих рекъл, че им обърнах внимание, понеже се наложи да му попреча да падне, изправихме го двамата с Мърчър. Беше височък и червендалест, с шал, увит около долната част на лицето...

— Достатъчно — извика Холмс. — И какво стана с него?

— Както бяхме заети, оставаше само да се погрижим и за него — каза полицаят с обида в гласа. — Ловя се на бас, че благополучно се е прибрал у дома.

— А как беше облечен?

— С кафяв балтон.

— Държеше ли камшик в ръка?

— Камшик ли? Не.

— Сигурно не го е взел със себе си — промърмори другарят ми. — А след това нито чухте, нито видяхте да минава кабриолет?

— Не.

— Ето ви половин лира — каза Холмс, изправи се и си взе шапката. — Струва ми се, Ранс, че никога няма да се издигнете в службата. Главата трябва да ви е от полза, а не само да служи за украса. Могъл сте снощи да си осигурите сержантски чин. Човекът, когото сте държали в ръце, притежава ключа към загадката, него търсим и аз, и полицията. Няма смисъл да спорим по въпроса сега, вярвайте ми, че е така. Да вървим, докторе!

Тръгнахме заедно към кабриолета, оставяйки човека, дал ни сведенията, изпълнен със съмнения, но явно обезпокоен.

— Безнадежден тъпак! — с горчивина каза Холмс, когато пътувахме към дома. — Само си помислете какъв невероятен късмет е имал, а нищо не е направил.

— Но аз още не съм наясно. Вярно, че описанието на човека отговаря на вашата представа за второто действащо лице в загадката. Но защо му е трябвало да се връща в къщата след като си е тръгнал?

Престъпниците не постъпват така.

— Пръстенът, човече, пръстенът! За нето се е върнал. Ако не намерим друг начин да го хванем, винаги можем да използваме пръстена за стръв. Ще влезе в клопката, докторе, залагам две към едно, че ще го пипна. Трябва да ви благодаря за цялата работа. Ако не бяхте вие, можех да не отида и така щях да изпусна най-добрия случай, който ми е попадал — Етюд в червено, нали така? Защо да не използваме и жаргона на изкуството? През безцветната каша на живота преминава червената нишка на убийството и наш дълг е да я проследим, да я измъкнем и да я очистим от начало до край. А сега да помислим за обета, последван от Норман Неруда. Впуска се стремглаво и чудесно владее лъка. Как беше онази малка пиеса на Шопен, която изпълнява така великолепно? Тра-ла-ла-ли-ра-ли-ра-ле...

И като се отпусна на облегалката, любителят детектив запя с глас на чучулига, докато аз размишлявах върху разностранните възможности на човешкия разум.

ГЛАВА 5

ОБЯВАТА НИ ДОВЕЖДА ПОСЕТИТЕЛ

Усилията, употребени сутринта, се оказаха прекалено големи за разклатеното ми здраве и следобед се усетих отпаднал. След като Холмс тръгна за концерта, аз си полегнах на дивана с намерението да поспя два часа, но опитът ми не се увенча с успех. Случилото се твърде много занимаваше мислите ми, непрекъснато в съзнанието ми изникваха най-необичайни хрумвания и предположения. Затворех ли очи, веднага виждах изкривените маймунообразни черти на убития. Толкова зловещо впечатление ми беше направило лицето му, че трудно можех да изпитам друго освен благодарност към онзи, който беше лишил света от присъствието му. Ако някога е имало човешко изражение, говорещо за порочност от най-лошия вид, то това бе изражението на Инок Дж. Дребър от Кливланд. Все пак обаче си давах сметка, че справедливостта трябва да възтържествува и че законът не прощава извършеното престъпление въпреки покварата на жертвата.

Колкото повече разсъждавах по въпроса, толкова по-необикновена ми изглеждаше хипотезата на моя другар за отравянето на мъжа. Спомних си как Холмс подуши устните на умрелия — несъмнено той бе открил нещо, навело го на тази мисъл. От друга страна, ако не е станало с отрова, кое бе причинило смъртта, след като нямаше нито рана, нито следи от удушаване? Добре, но тогава чия беше кръвта, така обилно заляла пода? Не си личеше да е имало сбиване, а и жертвата не притежаваше оръжие, с което да е наранила противника си. Усещах, че докато тези въпроси не намерят отговор, нито Холмс, нито аз ще можем да заспиваме лесно. Но спокойното и самоуверено държание на Холмс ме убеждаваше, че той вече е създал теория, обясняваща всички факти, макар че за момента изобщо не можех да си представя каква е тя.

Другарят ми се върна много късно. Толкова късно, че беше ясно — не можеше да се е задържал заради концерта. Когато си дойде, вечерята вече беше поднесена.

— Великолепен концерт! — каза Холмс, сядайки. — Спомнете ли си думите на Дарвин за музиката? Той твърди, че способността да се създава и оценява музика е съществувала сред човешкия род много преди да се развие речта. Може би това е причината музиката да ни вълнува толкова дълбоко. Душите ни са запазили неясния спомен за тези мъгляви векове, когато светът е изживявал детските си години.

— Доста всеобхватна идея — подхвърлих аз.

— Идеите трябва да са всеобхватни като Природата, щом целят да я обясняват — отговори Холмс. — Но какво има? Не сте на себе си. Произшествието на „Брикстън Роуд“ ви е разстроило.

— Да си призная, така е — съгласих се аз. — След афганските си преживявания би трябвало да проявявам хладнокръвие при такива случаи. Пред очите ми в Мейванд другарите ми бяха нарязани на парчета, а аз запазих самообладание.

— Разбирам ви. Цяла загадка е какво възбужда въображението. Там, където няма въображение, няма и страх. Четохте ли вечерния вестник?

— Не.

— Историята е описана доста добре. Не се споменава фактът, че при вдигането на трупа върху пода се е изтърколил женски венчален пръстен. И толкова по-добре.

— Защо?

— Погледнете тази обява — каза той вместо отговор. — Разпратих я до всички вестници още сутринта, веднага след произшествието.

Холмс ми подхвърли вестника, а аз прегледах посоченото място. Беше първото съобщение в рубриката „Намерени вещи“ и гласеше следното: „Тази сутрин в «Брикстън Роуд» на пътя между кръчмата «Белия елен» и «Холанд Гроув» е бил намерен златен венчален пръстен. Който го е изгубил, нека потърси доктор Уотсън, улица «Бейкър» 221 Б, между осем и девет тази вечер.“

— Извинете, че използвах името ви — каза Холмс. — Но ако бях използвал моето, някой от онези дръвници щеше да се досети какво става и да се набърка в историята.

— Няма нищо — уверих го аз. — Само че ако потърсят пръстена, не мога да им го представя.

— Напротив — каза Холмс и ми подаде един пръстен. — Това ще свърши работа, почти като копие е.

— Кой очаквате да се появи в отговор на обявата?

— Как кой? Човекът с кафявия балтон, нашият червендалест приятел с тъпите носове на обувката. Ако не дойде лично, ще изпрати свой съучастник.

— Не би ли сметнал, че го заплашва опасност?

— Съвсем не. Ако преценката ми за случая е вярна, а всичко говори, че е така, въпросният човек би предпочел да се изложи на каквото и да е риск, само и само да си върне пръстена. Смятам, че го е изгубил, без да усети, когато се е навел над тялото на Дребър. След напускането на къщата е открил липсата и е побързал да се върне, но е заварил там полицията, понеже от глупост е оставил свещта да гори. Трябвало е да се престори на пиян, за да отклони подозренията, които е можел да събуди с появата си на портата. Поставете се сега на негово място. Като е поразмислил, сигурно му е хрумнало, че е възможно да е изгубил пръстена по пътя след като е напуснал къщата. Какво би направил в такъв случай? Би прегледал нетърпеливо вечерните вестници с надеждата, че ще види пръстена споменат сред намерените вещи. Естествено очите му са светнали. Зарадвал се е много. Защо да се бои от клопка? Според него не би имало причина намирането на пръстена да се свърже с убийството. Той ще реши да дойде. Ще дойде. Ще го видите до един час.

— А тогава? — попитах аз.

— Тогава ще го оставите на мен. Имате ли някакво оръжие?

— Старият револвер от армията и няколко патрона.

— Най-добре го изчистете и го заредете. Човекът ще бъде отчаян и въпреки че ще го хвана натясно, трябва да сме готови за изненади.

Отидох в спалнята си и изпълних дадения ми съвет. Когато се завърнах с пистолета, видях, че масата е разтребена, а Холмс е погълнат от любимото си занимание — скрибуцаше на цигулка.

— Историята се задълбочава — каза той, щом влязох. — Току-що получих отговор на телеграмата си, пратена до Америка. Преценката ми за случая е вярна.

— А именно? — попитах нетърпеливо аз.

— Едни нови струни биха оправили цигулката ми — подхвърли той. — Приберете пистолета си в джоба. Когато този тип дойде,

разговаряйте съвсем естествено с него. Останалото поемам аз. Не го плашете с втрещен поглед.

— Осем часът е — погледнах си аз часовника.

— Да. Вероятно след няколко минути той ще бъде тук. Открехнете леко вратата. Достатъчно. А сега сложете ключа отвътре. Благодаря ви. Погледнете каква странна стара книга купих от един уличен букинист вчера. „De jure inter gentes“^[1]. Отпечатана е на латински в Лиеж, Нидерландия, през 1642 година. Главата на Чарлс все още се е крепяла здраво на раменете му, когато това томче с кафяв гръб е било пуснато в обращение.

— Кой е печатарят?

— Някой си Филип дьо Кроа. На форзаца с избледняло мастило е написано „Ex libris guliolmi whyte“^[2]. Чудя се кой ли е бил този Уилям Уайт. Предполагам, прагматичен адвокат от седемнайсети век. Почеркът му навежда на мисли за юрисдикция. А, струва ми се, че нашият човек иде.

В същия миг звънецът рязко отекна. Шерлок Холмс спокойно се надигна и премести стола си към вратата. Чухме как слугинята минава през хола, после резето шумно изтрака, когато го вдигна.

— Тук ли живее доктор Уотсън? — попита ясен, но груб глас. Не чухме отговора, ала вратата се затвори и някой тръгна да се качва по стълбите. Крачеше несигурно и си влачеше нозете. По лицето на другаря ми, който се ослушваше, се изписа изненада. Стъпките бавно минаха по коридора, после на вратата едва чуто се почука.

— Влезте — извиках аз.

На моята покана вместо да влезе насилникът, който очаквахме, в помещението куцешком се вмъкна сбръчкана старица. Очите ѝ явно се заслепиха от неочаквано ярката светлина — тя се поклони, а сълзливите ѝ очи запремигнаха, докато нервно ровеше с треперещи пръсти в джоба си. Хвърлих поглед към другаря си, но на лицето му бе изписан такъв печален израз, че нищо не ми оставаше, освен да запазя спокойствие.

Старата вещица измъкна вечерния вестник и посочи обявата ни.

— Туй ме води насам, господа — рече тя и отново се поклони. — Златният венчален пръстен от „Брикстън Роуд“. Той е на чедото ми Сали, ей сегинка ще стане едва година, откак се е венчала, а пък мъж ѝ е прислужник на държавен кораб, какво ли ще рече, ако се върне и я

завари без пръстена, не мога да си го представя, той не си поплюва и в най-добро настроение, ама пък като му пийне... Да ви кажа, снощи Сали отиде на цирк заедно с...

— Това нейният пръстен ли е? — попитах аз.

— Благословен е бог! — извика старицата. — Тая вечер Сали ще е щастлива жена. Това е пръстенът.

— А какъв е адресът ви? — поинтересувах се, като взех молив да запиша.

— Улица „Дънкън“ в Хаундсдич. На доста път оттука.

— „Бристън Роуд“ изобщо не се намира между цирка и Хаундсдич — рязко се намеси Шерлок Холмс.

Старицата се обърна и вторачи в него зачервените си очички.

— Господинът попита за моя адрес — каза тя, — пък жилището на Сали е на „Мейфийлд Плейс“ 3 в Пекам.

— А вие се казвате...?

— Казвам се Сойър, а нейното е Деиис, щото Том Денис се омъжи за нея. Хубав и свестен момък, докато е в морето, няма служител в компанията, дето да е по-ценен, ама щом слезе на сушата, почват жените и кръчмите, и...

— Вземете пръстена, госпожо Сойър — прекъснах я аз, подчинявайки се на знак, направен от моя другар. — Ясно, че принадлежи на дъщеря ви. Радвам се да го върна на законната му собственичка.

Старата вещица взе да реди под нос благословии, да се извинява и да благодари, прибра пръстена в джоба си и тръгна, влачейки крака, Да слиза по стълбите. В мига, когато тя излезе, Шерлок Холмс скочи и се втурна в стаята си. Върна се след няколко секунди, загърнат в широкото си дебело палто и увит с шал.

— Ще я проследя — каза той припряно. — Сигурно е съучастничка и ще ме отведе до убиеца. Чакайте ме.

И още щом входната врата се захлопна след посетителката ни, Холмс вече беше долу. Погледнах през прозореца. Старицата едва-едва креташе по отсрещната страна на улицата, а преследвачът ѝ я сподиряше на неголямо разстояние. — Или цялата му теория е погрешна — помислих си аз, — или сега Холмс ще стигне до същината на загадката. Нямахше нужда от молбата му да го чакам —

чувствувах, че ще е невъзможно да заспя, преди да узная какви са резултатите от неговото опасно начинание.

Холмс тръгна някъде към девет часа. Нямах представа колко щеше да се забави, но седнах и упорито пуших лулата си, прелиствайки страниците на „Vie de boheme“^[3] от Анри Мюрже^[4]. Минало беше десет часът, когато чух ситните крачки на слугинята, която отиваше да си легне. Стана единадесет и край вратата ми отекнаха по-тежките крачки на хазяйката, тръгнала към същата цел. Наближаваше дванадесет, когато чух познатия рязък звук — Холмс си отключваше. В мига, когато влезе, по лицето му разбрах, че не е успял. Беше едновременно и весел, и огорчен. Двете чувства сякаш се бореха за надмощие, докато накрая първото надделя и Холмс неудържимо се разсмя.

— За нищо на света няма да позволя на Скотланд Ярд да научи това. Толкова съм им се подигравал, че сега никога няма да ми го простят. Аз обаче си позволявам да се смея, защото зная, че в края на краищата ще си оправя сметките с тях.

— Но какво е станало? — попитах аз.

— Е, нямам нищо против да разкажа история, която не говори в моя полза. Това същество повървя известно време, след което започна да куца и по всичко си личеше, че краката го болят. После се спря и даде знак на един минаващ файтон. Успях да се приближа достатъчно, за да чуя адреса, който каза, но не си струваше труда: старицата го съобщи толкова високо, че се чу в другия край на улицата: — Карай към Хаундсдич, улица „Дънкън“ номер тринайсет! — извика тя. Рекох си, че нещата си идват на мястото и като я изчаках да се качи, скочих и се закрепих отзад. Това е умение, което един детектив непременно трябва да владее. Файтонът се понесе с трополене и кочияшът дръпна юздите едва когато наближихме въпросната улица. Смъкнах се преди да стигне до къщата и тръгнах по пътя, все едно че безцелно се разхождам. Видях, че файтонът спря. Кочияшът скочи от капрата, отвори вратата и зачака, но никой не се появи. Когато наближих, той, вече не на себе си, се мяташе из празния файтон и изригваше фонтан от най-цветистите ругатни, които съм чувал през живота си. Нямах и следа от пътничката и ми се струва, че има да чака, докато си вземе парите. Проверихме на номер тринайсет, но там не бяха чували нито фамилията Сойър, нито Денис.

— Нима искате да кажете, че тази куцаща, немощна бабичка е успяла да слезе от файтона в движение, без да я видите нито вие, нито кочияшът? — изумих се аз.

— Хубава бабичка, няма що! — рязко каза Шерлок Холмс. — Ние сме баби, щом допуснахме да ни измамят. По-скоро става дума за млад мъж, при това доста чевръст, освен че е несравним актьор. Маскирал се беше неподражаемо. Явно е разбрал, че го следя, и е прибягнал до този номер, за да ми се изплъзне. Вече е ясно, че човекът, когото търсим, не е вълк единак, както си мислех, а има приятели, готови да се изложат на известен риск заради него. О, докторе, изглеждате съсипан. Послушайте съвета ми и си лягайте.

Аз наистина се чувствавах много уморен, затова се подчиних на предписанието му. Оставих Холмс седнал пред тлеещия огън и в дългите часове на нощното бдение чувах глухите меланхолични вопли на неговата цигулка. Ясно беше, че той все още размишлява върху странната и заплетена история, чието решение търсеше.

[1] За правото сред хората (лат.). Б. пр. ↑

[2] От книгите на... (лат.). Б. пр. ↑

[3] „Животът на бохемата“ („Бохеми“). Б. пр. ↑

[4] Фр. писател (1822–1861 г.). Б. пр. ↑

ГЛАВА 6

ТОБАЯС ГРЕГСЪН ПОКАЗВА НА КАКВО Е СПОСОБЕН

На идния ден вестниците пишеха само за „Брикстънската загадка“ — така я бяха нарекли. Навсякъде разправяха надълго и нашироко историята, а на места имаха в добавка и уводни статии по въпроса. Сред тях намерих и нови за мен сведения. Все още пазя колекцията си от безброй изрезки и извадки за случая. Ще изложа накратко някои от тях.

Вестник „Дейли телеграф“ отбелязваше, че в историята на престъпленията едва ли е имало трагедия, която да притежава по-странен облик. Немското име на жертвата, отсъствието на всякакъв друг мотив, зловещият надпис на стената — всичко това говорело за политически емигранти и революционери. Привържениците на социализма имали много подразделения в Америка, несъмнено покойникът е нарушил техните неписани закони и те са се добрали до него. След като бегло се спираше на Vehmgericht, aqua tofana, карбонарите, Маркиза дьо Бринвие, Дарвиновата теория, принципите на Малтус и убийствата на Ратклифския път, статията завършваше с предупреждение към правителството и призоваваше да се държат под око чужденците в Англия.

[# Средновековни съдилища с публични процеси (нем.). Б. пр.]

[# Варовита вода (лат.). Б. пр.]

Вестник „Стандард“ се изказваше върху факта, че подобни възмутителни беззакония обикновено имат място, когато управляват либералите. Източникът им е внесената несигурност в съзнанието на масите и като следствие — отслабването на цялата власт. Покойникът бил почтен американец, отседнал за няколко седмици в столицата. Живее в пансиона на мадам Шарпантие в Камбъруел, на улица „Торкий Теръс“. При пътуванията си бил придружаван от личния си секретар господин Джоузеф Стангърсън. Двамата си взели сбогом със съдържателката във вторник, четвърто число на този месец, и потеглили към гара Юстън, явно възнамерявайки да се качат на Ливърпулския експрес. По-късно ги видели заедно на перона. Нищо

повече не се знаело за тях, докато — както вече е известно — тялото на Дребър не било намерено в празна къща на „Брикстън Роуд“, на много мили от Юстън. По кой начин е стигнал там и как е срещнал смъртта си са въпроси, все още забулени в тайна. Не е известно местонахождението на Стангърсън. С радост научихме, че господата Лестрейд и Грегсън, и двамата от Скотланд Ярд, са се заели със случая. Разполагаме с доверителни сведения, че тези известни инспектори скоро ще осветлят въпроса.

Вестник „Дейли Нюз“ изказваше мнението, че извършеното престъпление несъмнено има политически характер. Деспотизмът и омразата към либерализма, присъщи на европейските правителства, ставали причина към нашите брегове да бъдат прокудени множество хора, които биха били прекрасни граждани, ако не ги изпълваше озлобление при спомена за преживяното дотогава. Тези хора изповядвали строги понятия за чест и човекът, извършил нарушение, бил наказван със смърт. Трябвало да се положат всички усилия, за да се открие секретарят Стангърсън, както и да се проучат някои подробности от живота на починалия. Голяма стъпка била направена с установяването на адреса, на който той отседнал — резултат, който се дължи изцяло на прецизността и енергичните мерки, взети от господин Грегсън от Скотланд Ярд.

Докато закусвахме, двамата с Шерлок Холмс прочетохме тези бележки и явно благодарение на тях Холмс доста се развесели.

— Казах ви, че каквото и да стане, Лестрейд и Грегсън положително ще пожънат успехи — подхвърли той.

— Зависи как ще приключи работата.

— О, вие да сте жив и здрав, това няма никакво значение. Ако човекът бъде заловен, значи се дължи на техните усилия. Ако се изплъзне, то ще е независимо от техните усилия. Да хвърлим ези тура. Каквото и да сторят двамата, ще имат поддръжници. — За бога, какво става? — извиках аз, понеже в същия миг се чу трополенето на много крака в преддверието и по стълбите, съпроводено от възмутения глас на хазайката ни.

— Помощният детективски отряд на улица „Бейкър“ — каза със сериозен глас моят другар и още докато говореше, в стаята влетяха пет-шест от най-мръсните и опърпани малки скитници, които съм виждал през живота си.

— Внимание! — рязко извика Холмс и шестте мръсни калпазанчета се строиха едно до друго, наподобяващи долнокачествени статуетки. — В бъдеще ще изпращате само по един да докладва, а останалите ще го чакат на улицата. Намерихте ли го, Уигинс?

— Не, сър, съвсем не — отговори едно от момчетата.

— Друго не съм и очаквал. Ще продължите, докато успеете. Ето ви възнаграждението. — Холмс връчи на всеки по шилинг. — Сега си вървете, а следващия път да дойдете с повече сведения.

И Холмс махна с ръка, те се пръснаха по стълбите като подгонени пльхове и след миг чухме пискливите им гласове вече на улицата.

— От тези просячета може да се извлече повече полза, отколкото от дузина полицаи — подхвърли Холмс. — Още щом зърнат официално лице, хората си затварят устата. Момчетата обаче се пъхат навсякъде и чуват всичко. А и умът им сече като бръснач. Само трябва да бъдат насочвани.

— За Брикстънския случай ли ги използвате? — попитах аз.

— Да. Има един момент, който искам да проверя. Просто е въпрос на време. Аха! Предстои ни да научим някои вести, и то какви! По пътя иде Грегсън, а изражението на лицето му излъчва пълно блаженство. Сигурен съм, че ще дойде тук. Да, спря се. Ето го!

Чу се продължително извъняване, след няколко секунди русокосият детектив се качи по стълбите, вземайки по три стъпала наведнъж, и се втурна в гостната.

— Скъпи приятелю! — извика той, като разтърсваше протегнатата неохотно ръка на Холмс. — Можете да ме поздравите! Успях да изясня напълно случая.

Стори ми се, че по изразителното лице на моя другар пробяга сянка на притеснение.

— Смятате, че сте на вярна следа? — попита той.

— На вярна следа ли? Господине, та ние държим престъпника под ключ!

— И той се казва...?

— Артър Шарпантие, младши лейтенант от флота на Нейно величество! — извика тържествено Грегсън, като потриваше пълните си ръце и пъчеше гърди.

Шерлок Холмс въздъхна с облекчение, отпусна се и се усмихна.

— Седнете и опитайте от тези пури — каза той. — С нетърпение очакваме да узнаем как сте го постигнали. Желаете ли чаша уиски и вода?

— Не бих имал нищо против — съгласи се детективът. — Огромните усилия, които трябваше да положи през последните един-два дни, ме изтощиха. Не толкова физическите усилия, както разбирате, а умственото напрежение. Вие ще оцените това, господин Шерлок Холмс, защото и двамата се занимаваме с умствен труд.

— Голяма чест ми оказвате — каза със сериозен глас Холмс. — Но нека чуем как сте получили този толкова приятен резултат.

Детективът се разположи в креслото и с наслада си дръпна от пурата. После изведнъж се плесна по бедрото в пристъп на доволство и извика:

— Най-веселото е, че оня глупак Лестрейд се мисли за много умен, а всъщност е на съвсем погрешен път. Търси секретаря Стангърсън, който има толкова общо с престъплението, колкото едно неродено бебе. Дори съм сигурен, че вече го е хванал!

От тази мисъл така го досмеша, че той прихна и се смя, докато не се задави.

— А вие как намерихте вярната следа?

— Сега ще ви разкажа всичко. Разбира се, доктор Уотсън, ще си остане само между нас. Първото затруднение, с което трябваше да се справим, беше да съберем данни за живота на американеца. Някои хора биха чакали да отговорят на обявите им, или да се появят лица, доброволно предлагащи сведения, но Тобаяс Грегсън работи другояче. Помните ли шапката редом с мъртвеца?

— Да — отговори Холмс. — Купена е от „Джон Ъндъруд и синове“ на „Камбъруел Роуд“ 129. Грегсън направо помръкна.

— Нямах представа, че сте го забелязали. Ходихте ли на адреса?

— Не.

— Аха! — извика детективът с облекчение. — Не бива да се изпуска нито една възможност, колкото и малка да изглежда.

— За големия ум нищо не е малко — подхвърли Холмс нравоучително.

— Та така, посетих Ъндъруд и го попитах дали е продавал шапка с такъв модел и размер. Той прегледа счетоводните си книги и веднага

попадна на търсеното. Шапката била изпратена на господин Дребър, отседнал в пансионана „Шарпантие“ на „Торкий Теръс“. Така се сдобих с адреса.

— Умно, много умно — промърмори Шерлок Холмс.

— Следващото, което направих, беше да отида при мадам Шарпантие — продължи детективът. — Заварих я много пребледняла и притеснена. И дъщеря ѝ беше в стаята, едно необикновено изискано момиче със зачервени очи, а устните ѝ трепереха, когато ѝ заговорих. Това не се изплъзна от погледа ми. Усетих, че има нещо скрито-покри-то. Познато чувство, нали, господин Холмс? Когато попаднеш на прясна диря, нещо изопва нервите ти. Попитах мадам: — Научихте ли за тайнствената смърт на бившия ви наемател Инок Дж. Дребър от Кливланд? — Тя кимна. Явно не беше в състояние да каже нито дума. Дъщерята избухна в сълзи. Испитах още по-голяма увереност, че двете знаят нещо за случая.

— По кое време тръгна господин Дребър за гарата? — попитах.

— В осем часа — отговори майката, като преглътна, за да скрие вълнението си. — Секретарят му господин Стангърсън каза, че има два влака: в 9.15 и в 11 часа. Господинът искаше да пътува с първия.

— Тогава ли го видяхте за последен път?

Като зададох въпроса, изражението на мадам рязко се промени. Нито капчица кръв не остана по лицето ѝ. Успя да ми отговори едва след няколко секунди с една-единствена дума:

— Да.

Гласът ѝ звучеше глухо и неестествено. За миг настъпи тишина, после се обади дъщерята, каза спокойно и ясно:

— Лъжите не водят до нищо добро, мамо. Да разкрием истината на господина. Всъщност видяхме наемателя си още веднъж.

— Господ да ти е на помощ! — извика мадам Шарпантие и се отпусна на креслото. — Ти ставаш убийца на брат си!

— Артър би предпочел да не крием нищо — упорствуваше девойката.

— Най-добре ми разкажете всичко — намесих се аз. — По-добре никакви признания, отколкото полуистини. Пък и не знаете какво ни е известно.

— Нека тежи на твоята съвест, Алис! — извика майката и се обърна към мене: — Ще ви разкажа всичко, господине. Не оставайте с

впечатлението, че съм притеснена за сина си, понеже има пръст в това ужасно дело. Той е напълно невинен. Боя се обаче, че във вашите очи и в очите на хората той може да се представи в лоша светлина. И все пак това не би могло да стане. Почтеността му, професията и произходът му говорят тъкмо обратното.

— Най-добре е да изложите подробно фактите — казах аз. — В такъв случай, щом синът ви е невинен, нищо няма да му навреди.

— Може би, Алис, трябва да ни оставиш насаме — каза мадам и дъщерята излезе. — Вижте какво, господине — продължи тя, — не възнамерявах да споделя това с вас, но след като клетата ми дъщеря отвори дума, нямам избор. Щом вече съм решила да говоря, ще ви разправа всичко от игла до конец.

— Така е най-разумно — съгласих се аз.

— Господин Дребър живя тук почти три седмици. Беше пътувал със секретаря си из Европа, забелязах зелените етикети „Копенхаген“ на куфарите им, следователно Копенхаген е последното място, където са спирали. Стангърсън беше тих, сдържан човек, но за жалост трябва да кажа, че работодателят му далеч не беше такъв. Имаше просташки навици и се държеше грубиянски. Вечерта, когато пристигнаха, той се представи съвсем зле, понеже се напи. Изобщо след пладне не можеше да се каже, че е трезв. С камериерките се отнасяше възмутително свободно и фамилиарно. Най-лошото е, че скоро започна да се държи така и с дъщеря ми Алис и неведнъж ѝ говореше по начин, който, слава богу, тя не схващаше поради своята добродетелност. Позволи си дори да я сграбчи в прегръдките си — безчинство, за което собственият му секретар се принуди да го укори, защото такава поведение е недостойно за един кавалер.

— Но защо сте търпели това? — попитах аз. — Предполагам, че можете да се освобождавате от наемателите си когато пожелаете. При този уместен въпрос госпожа Шарпантио се изчерви.

— Господ ми е свидетел, че бях готова да го предупредя да напусне още в деня, когато пристигна — каза тя. — Но изкушението бе твърде голямо. Плащаха ми по лира на ден, четиринайсет лири седмично за двамата, а в този сезон няма клиенти. Вдовица съм, а издръжката на момчето във флотата ми струваше много. Свидеше ми се да изпусна тези пари. Направих го за добро. Обаче последната

постъпка на Дребър преля чашата и аз го предупредих да напусне. Това беше причината за заминаването му.

— А после?

— Когато файтонът потегли, въздъгнах с облекчение. Тъкмо сега синът ми е в отпуска, но аз не му споменах нищо, защото има много буен нрав и е силно привързан към сестра си. Затворих вратата след наемателя и усетих как ми олеква на сърцето. Уви. След по-малко от час се позвъни и разбрах, че господин Дребър се е завърнал. Изглеждаше много развълнуван, още повече, че беше пил. Влезе насила в стаята, където седяхме с дъщеря ми, и взе да обяснява несвързано, че е изпуснал влака. След това се обърна към Алис и в мое присъствие ѝ предложи да избяга с него. — Пълнолетна си — каза той — и няма закон, който да те спре. Имам много пари, повече от достатъчно. Остави я старата, тръгвай с мене, и то веднага. Ще живееш като принцеса. — Клетата Алис така се изплаши, че се дръпна от него, но той я улови за ръката и се помъчи да я помъкне към изхода. Аз изпищях и в същия миг в стаята влезе синът ми Артър. Какво е станало по-нататък, не зная. Чух ругатни, шум, суматоха и боричкане. Много бях уплашена и не смеех да вдигна глава. Когато все пак погледнах, видях, че Артър стои на прага с тояга в ръка и се смее. — Мисля, че този прекрасен човек вече няма да ни безпокои — каза той. — Само ще го съпровожда малко, за да видя какви са намеренията му. — С тези думи синът ми си взе шапката и излезе на улицата. На следващата сутрин научихме за тайнствената гибел на господин Дребър...

Докато направи това изявление, госпожа Шарпантие често охкаше и въздишаше. На моменти говореше толкова тихо, че едва чувах какво казва. Аз обаче си водех стенографски записки на всичко, за да изключа възможността за грешка.

— Много вълнуващо — каза Шерлок Холмс с прозявка. — И какво стана по-нататък?

— Когато мадам спря да говори — продължи детективът, — аз осъзнах, че целият случай се върти около една точка. Така че втренчих поглед в госпожа Шарпантие по начин, който според мене особено въздейства на жените, и я попитах по кое време се е завърнал синът ѝ.

— Не зная — отговори тя.

— Не знаете ли?

— Не. Той си има ключ, отворил си е с него.

— След като си бяхте легнали?

— Да.

— А кога си легнахте?

— Към единайсет.

— Значи синът ви е отсъствувал поне два часа?

— Да.

— Или дори четири-пет часа?

— Да.

— А какво е правил през това време?

— Не зная — отвърна тя и така пребледня, че чак устните ѝ побеляха. Естествено с това въпросът беше приключен. Разбрах къде се намира лейтенант Шарпантие, взех двама полицаи, отидохме и го арестувахме. Докоснах рамото му и го предупредих да ни придружи тихо и кротко, а той ми каза, без да му мигне окото: — Предполагам, че ме арестувате във връзка със смъртта на оня негодник Дребър. Не му бяхме дали никакво обяснение, а той сам го спомена и това изглежда извънредно подозрително.

— И още как — каза Холмс.

— Лейтенантът носеше същата тежка тояга, с която според майка му излязъл да проследи Дребър, един дебел дъбов прът.

— И каква е тогава вашата хипотеза?

— Хипотезата ми е, че той е последвал Дребър чак до „Брикстън Роуд“. Вече там между двамата е възникнала нова препирня и по време на препирнята на Дребър е бил нанесен удар с тоягата — вероятно в стомаха, под лъжичката, от което Дребър е починал, но следа от удара не е останала. Понеже е валяло, не е имало минувачи, затова Шарпантие незабелязано е завлякъл тялото на жертвата си в празната къща. Що се отнася до запалената свещ, кръвта, написаното по стената, може всичко това да са хитрости, целящи да отклонят полицията от вярната следа.

— Моите поздравления! — рече Холмс насърчително. — Не ще и дума, Грегсън, вие напредвате. Тепърва ще има да ни показвате на какво сте способен.

— Лаская се от мисълта, че свърших доста чисто работата — гордо каза в отговор детективът. — Младият човек доброволно

направи изявление, според което след като вървял подир Дребър известно време, Дребър го забелязал и взел кабриолет, за да се отърве от него. На връщане към къщи лейтенантът срещнал стар морски другар и двамата дълго се разхождали. На въпроса къде живее морякът, Шарпантие не беше в състояние да предложи задоволителен отговор. Според мене всяко нещо в случая си дойде съвсем точно на мястото. И е много забавно, че Лестрейд тръгна по грешна следа. Боя се, че няма да стигне далече. небеса, та това е самият Лестрейд!

Наистина — докато разговаряхме, Лестрейд се беше качил по стълбите и сега влизаше в стаята. Липсваха обаче самодоволството и напереността, характерни за поведението му. Изглеждаше притеснен и угрижен, а дрехите му бяха загубили представителния си и свеж вид. Идваше с намерението да се посъветва с Шерлок Холмс, защото, щом забеляза колегата си, явно се смути и обърка. Стоеше наред стаята, нервно въртеше шапката си в ръце и не знаеше какво да направи. Накрая каза:

— Случаят е много необичаен, историята е направо непонятна.

— А, така ли смятате, господин Лестрейд? — извика победоносно Грегсън. — И аз си мислех, че ще стигнете до това заключение. Успяхте ли да откриете секретаря господин Стангърсън?

Лестрейд отговори мрачно:

— Секретарят господин Джоузеф Стангърсън е бил убит в частния хотел „Холидей“ към шест часа тази сутрин.

ГЛАВА 7

СВЕТЛИНА В МРАКА

Вестта, с която ни приветствува Лестрейд, прозвуча така внезапно и неочаквано, че и тримата изгубихме ума и дума. Грегсън скочи от креслото и разсипа останалото уиски и водата. Аз мълчливо се вирах в Шерлок Холмс, който бе стиснал устни и смръщил вежди.

— Значи и Стангърсън! — промълви той. — Историята се усложнява.

— И преди си беше сложна — промърмори Лестрейд, като се канеше да седне. — Май съм попаднал на военен съвет, а?

— Изслушахме мнението на Грегсън по въпроса. — подхвърли Холмс. — Имате ли нещо против да споделите с нас какво видяхте и какво направихте?

— Не възразявам — отвърна Лестрейд и седна. — Честно си признавам, че смятах Стангърсън забъркан в смъртта на Дребър, обаче новото развитие на нещата доказва, че напълно греша. Все още обзет от тази единствена мисъл обаче, аз се залових да разбера какво е станало със секретаря. Бяха ги видели заедно на гара Юстън на трето число към осем и половина вечерта. В два часа след полунощ откриха Дребър на „Брикстън Роуд“. Бях изправен пред въпроса да установя как Стангърсън е прекарал времето между осем и половина и извършването на престъплението и какво е станало с него след това. Телеграфирах в Ливърпул, описах как изглежда секретарят и предупредих да държат под око американските кораби. После се залових за работа: обиколих всички хотели и давани под наем жилища в околностите на Юстън. Нали разбирате — приех становището, че ако Дребър и него вият спътник са се разделили, най-естественият ход за секретаря е било да пренощува някъде наблизо, а на другата сутрин да се навърта край гарата.

— По-вероятно е предварително да са си уговорили място за среща — забеляза Холмс.

— Така и се оказа. Вчера прекарах цялата вечер да разпитвам дали са ги виждали, но няхах късмет. Днес започнах много рано и в

осем часа сутринта дойде ред на частния хотел „Холидей“ на улица „Литъл Джордж“. Когато зададох въпроса дали там е отседнал човек на име Стангърсън, веднага получих утвърдителен отговор.

— Вие сигурно сте господинът, когото той очаква — казаха те. — От два дни очаква някакъв господин.

— А сега къде се намира?

— Горе, още не е станал. Поръча да го събудим в девет.

— Веднага отивам при него — рекох аз.

Струваше ми се, че внезапното ми появяване може да го извади от равновесие и без да иска, да се издаде с някои приказки. Прислужникът предложи да ме заведе до стаята. Беше на втория етаж и до нея се стигаше по малък коридор. Прислужникът ми посочи вратата и се канеше да слезе долу, когато видях нещо, от което едва не ми прилоша, макар да имам двайсетгодишен опит. Изпод вратата лъкатушеше тънка червена струйка кръв, криволичеше по коридора и се събираше в малка локва до перваза на отсрещната страна. Нададох вик, който накара прислужника да се върне. Като видя кръвта, той едва не припадна. Вратата бе заключена отвътре, но ние наблегнахме с рамо и я разбихме. Заварихме прозореца отворен, а до него лежеше свит на кълбо мъж, облечен в нощна риза. Беше мъртъв, и то от доста време — с вкочанени и изстинали крайници. Обърнахме тялото и прислужникът веднага разпозна господина, наел стаята под името Джоузеф Стангърсън. Смъртта бе причинена от дълбока рана в гърдите отляво, сигурно бе засегнато сърцето. А сега идва най-странната част от историята. Познайте какво видяхме над убития.

Още преди Шерлок Холмс да отговори, усетих, че ме полазват тръпки и ме обзема чувството за предстоящ ужас.

— Думата гасне, изписана с кръв — каза Холмс.

— Точно така — потвърди Лестрейд със страхопочитание в гласа. Известно време мълчахме.

В извършеното от неизвестния убиец имаше нещо твърде методично и неразбираемо, от което престъпленията му изглеждаха още по-отвратителни. При мисълта за това аз, чиито нерви бяха доста здрави на бойното поле, изтръпнах.

— Видели са злодея — продължи Лестрейд. — На път за млекарницата по алеята, която води от малките улички към задната част на хотела, минало момчето, разносящо мляко. Забелязало, че

стълбата, която обикновено държали там, била опряна о един широко отворен прозорец на втория етаж. Момчето отминало, но се обърнало и видяло слизащ по стълбата мъж. Спускал се много тихо и открито и момчето го взело за някой от хотелските дърводелци или майстори. Не му обърнало особено внимание, само си помислило колко рано е вече на работа. Останало с впечатлението, че човекът е висок, с румено лице и е облечен с дълго, кафеникаво на цвят палто. Трябва да не е напуснал стаята веднага след убийството, понеже в легена имаше порозовяла от кръв вода — там си е измил ръцете, а и чаршафите бяха изцапани с кръв — явно нарочно си е изтрил в тях ножа.

Погледнах Холмс, защото описанието на убиеца съвсем точно съвпаднаше с неговото, но по лицето му нямаше и следа от ликуване или доволство.

— Не намерихте ли в стаята някаква следа, която да води към убиеца? — попита той.

— Нямаше абсолютно нищо. В джоба на Стангърсън открихме портфейла на Дребър, но това, изглежда, не е необичайно, понеже той е плащал сметките. Парите наброяваха над осемдесет лири и всичко си беше на място. Каквито и да са мотивите на тези необикновени престъпления, кражбата не е сред тях. Не намерихме документи или бележки в джобовете на убития, имаше само една телеграма, изпратена от Кливланд преди около месец, със следното съдържание: „Дж. Х. е в Европа“, но без подпис.

— И нищо повече? — попита Холмс.

— Нищо значително. Романът, който човекът е чел преди заспиване, беше на леглото, а лулата му — на близкия стол. На масата имаше чаша вода, а на перваза — кутийка от мехлем с две хапчета.

Шерлок Холмс ликуващ скочи от мястото си и радостно извика:

— Последната брънка! Сега картината е пълна.

Двамата детективи изумено го гледаха. Той каза доверително:

— Сега държа в ръцете си всички конци, които така се бяха объркали. Естествено трябва да се изяснят някои подробности, но вече несъмнено зная основните факти от момента, когато Дребър се разделя със Стангърсън на гарата, до откриването на убития секретар. Все едно че съм го видял с очите си. Ще ви дам доказателство за своята осведоменост. Успяхте ли да приберете хапчетата?

— Нося ги — отвърна Лестрейд и извади една бяла кутийка. Взех тях, портфейла и телеграмата с намерението да ги сложа на сигурно място в участъка. Да си призная, прибрах хапчетата по чиста случайност, защото за мен те нямат никакво значение.

— Дайте ми ги — помоли Холмс, след което се обърна към мене: — А сега, докторе, кажете според вас това обикновени хапчета ли са?

Наистина не бяха обикновени хапчета. Малки, кръгли и бисерносиви на цвят, те изглеждаха почти прозрачни на светлината от лампата.

— По лекотата и прозрачността им може да се предположи, че са разтворими във вода — заключих аз.

— Точно така — потвърди Холмс. — Нали не бихте имали нищо против да слезете и да доведете клетия малък териер, който вече е толкова зле и хазайката искаше да сложите край на мъките му още вчера?

Отидох и донесох на ръце кучето. То дишаше тежко и по угасналия му поглед си личеше, че кончината му приближава. Бледата като платно муцунка всъщност вече говореше, че териерът е отвъд обичайните граници на кучешкото съществуване. Положих го на възглавничка върху килима.

— Сега ще разполовя едно хапче — рече Холмс, извади джобното си ножче и се зае да изпълни казаното. — Едната половина ще върнем в кутията за бъдещи нужди, а другата ще поставя в тази винена чаша, където има и лъжичка вода. Виждате, че нашият приятел докторът е прав, разтваря се бързо.

— Това може да ви се струва много интересно — каза Лестрейд с обидения тон на човек, подозиращ, че му се подиграват, — но не разбирам какво общо има със смъртта на господин Стангърсън.

— Търпение, приятелю, търпение! Скоро ще се уверите, че има много общо. А сега ще добавя и малко мляко, за да стане сместа поносима, и като я дадем на кучето, ще видим, че ще я излочи с удоволствие.

Както говореше, той изсипа съдържанието на чашата в една паничка, сложи я пред териера и кучето направо я облиза. Шерлок Холмс постави въпроса така сериозно и убедително, че всички седяхме, мълчахме, наблюдавахме съсредоточено животното и очаквахме да последва нещо извънредно. Нищо подобно обаче не се

случи. След изпиването на лекарството кучето не изглеждаше нито по-добре, нито по-зле — лежеше си проснато на възглавничката и дишаше учестено.

Холмс беше извадил часовника си и постепенно на лицето му се изписаха крайно огорчение и разочарование, понеже минутите се нижеха, а резултат нямаше. Той прехапа устни, взе да барабани по масата и въобще даваше всякакви признаци на силно нетърпение. Толкова голямо бе вълнението му, че искрено ми дожаля за него, докато двамата детективи презрително се усмихваха и никак не съжаляваха, че е попаднал в затруднено положение.

— Не може да е просто съвпадение — извика Холмс, скочи от мястото си и започна да крачи напред-назад из стаята. — Не е възможно такова съвпадение. Хапчетата, за чието съществуване подозирах в случая с Дребър, всъщност се появяват при смъртта на Стангърсън. А, не действуват. Какво ли означава това? Положително цялата поредица от преценки, които съм направил, не е погрешна. Не е възможно! И все пак окаяното псе съвсем не се влошава... Аха, сетих се! Сетих се! — И като нададе радостен вик, Холмс се хвърли към кутията, разполови и другото хапче, разтвори го, добави мляко и го поднесе на териера. Клетото създание едва натопи език, когато цялото му тяло се разтърси от спазми и кучето застина безжизнено, като поразено от гръм.

Шерлок Холмс пое дълбоко дъх и изтри потта от челото си.

— Не ми достига вяра — каза той. — Вече би трябвало да зная, че когато един факт привидно се противопоставя на дълга поредица от дедуктивни разсъждения, това неизменно доказва, че е възможно да ни насочи към друго тълкуване. Едното от хапчетата в кутията съдържа най-смъртоносна отрова, а другото е напълно безвредно. Трябваше да се досетя още преди да видя кутията.

Последното му изявление ми се стори толкова изненадващо, че направо се запитах дали другарят ми е с всичкия си. Налице обаче беше мъртвото куче и то доказваше, че предвиждането на Холмс излезе вярно. Взех да ми се струва, че замъглените ми представи се избистрят и постепенно започвам да прозирам, макар смътно и още неясно, истината. Холмс продължи:

— Всичко това ви изглежда странно, защото още в началото на издирването не сте успели да схванете важността на единствената

истинска следа, с която сте разполагали. Аз имах щастието да се залоя с това и всичко, случило се по-късно, дойде да потвърди първото ми предположение и всъщност се оказа негово логично следствие. Затова онези неща, които ви озадачаваха и правеха случая да ви изглежда още по-заплетен, за мен внасяха яснота и потвърждаваха моите заключения. Често се прави грешката всичко неизвестно да се приема като загадка. Така най-обикновеното престъпление изглежда и най-загадъчно, защото не предлага нови или особени страни, които да помогнат на дедукцията. Безкрайно по-трудно би било да се разкрие убийството, ако намереха тялото на жертвата захвърлено на пътя, без която и да е от тези очевидни и сензационни добавки, правещи го забележително. Странните подробности съвсем не усложняват случая — те въздействуват точно в обратен смисъл.

Господин Грегсън, чието нетърпение растеше, докато слушаше това обръщение, вече не можеше да се сдържа и каза:

— Вижте какво, господин Холмс, готови сме да признаем, че вие сте умен човек и си имате собствени методи на работа. Сега обаче ни е необходимо нещо повече от гола теория и назидания. Въпросът беше да се задържи убиецът. Разработих случая за себе си, но излиза, че съм грешил. Не е възможно младият Шарпантие да е участвувал във второто убийство. Лестрейд пък се зае със Стангърсън, но се оказа, че и той е грешил. Вие ни подхвърляте намеци за едно, после за друго и явно ви е известно повече, отколкото на нас, но дойде времето, когато смятаме, че имаме право да ви попитаме без заобикалки какво всъщност знаете за случая. В състояние ли сте да посочите името на престъпника?

— Не мога да се освободя от чувството, че Грегсън е прав, сър — подхвърли Лестрейд. — И двамата си опитвахме силите, и двамата се провалихме. Откакто съм тук, вие споменахте неведнъж, че разполагате с необходимите доказателства. Сигурен съм, че ще ги извадите на бял свят.

— Всяко забавяне на ареста — забелязах аз — ще даде време на убиеца да извърши някое ново зверство.

Притиснат от всички страни, Холмс явно започна да се колебае. Продължи да крачи из стаята, обронил глава на гърдите и смръщил вежди — както винаги, когато потънеше в размисъл.

— Няма да има повече убийства — каза накрая той, като внезапно спря и се обърна към нас. — Можете да обявите това предположение за изчерпано. Попитахте ме дали зная името на престъпника. Зная го. Но този факт е дреболия в сравнение с възможността да го заловим. Очаквам много скоро да постигна това. Направил съм необходимата подготовка и силно се надявам, че ще успея, но трябва да се борави внимателно, защото настреща си имаме хитър и отчаян човек, ползущ се с подкрепата на не по-малко умен съучастник, както успях да се убедя. Дотогава, докогато престъпникът няма представа, че са събрани някакви улики, има известен шанс да му надвием, но ако изпита и най-малкото подозрение, той ще си смени името и мигом ще изчезне сред четирите милиона, населяващи този огромен град. Нямам намерение да обиждам когото и да е от вас, но държа да ви кажа, че според мене двамата мъже не са равностоен противник на детективската служба, ето защо не потърсих вашата помощ. Разбира се, ако не успея, цялата вина ще ми бъде вменена заради този пропуск, но аз съм подготвен за това. Засега мога да обещавам, че в мига, когато стане възможно да обсъждам въпросите с вас без опасност за собствените ми планове, ще го сторя.

Уверенията на Холмс, както и пренебрежителното мнение за криминалния отдел на полицията, изглежда, далеч не задоволиха двамата детективи. Грегсън се изчерви до корените на сламенорусата си коса, а очичките на Лестрейд светеха от любопитство и омраза. Никой от тях обаче не успя да се обади, понеже на вратата се почука и депутатът на малките уличници — младият Уигинс — представи своята незначителна и отблъскваща особа. Той докосна за поздрав челото си и рече:

— Да знаете, сър, че кабриолетът е на входа.

— Браво, момче! — ласкаво каза Холмс. — А защо не въведете този модел в Скотланд Ярд? — продължи той, като извади от едно чекмедже чифт белезници. — Вижте само колко плавно действа пружината. Щракват мигновено.

— И старият модел върши работа — подхвърли Лестрейд, — стига да намерим човек, на когото да ги сложим.

— Много добре, много добре — съгласи се с усмивка Холмс. — Кочияшът би могъл да ми помогне със сандъците. Кажи му да се качи, Уигинс.

Учудих се, като чух съквартирантът ми да говори така, сякаш се готви да тръгне на пътешествие, понеже не ми беше споменавал нищо по въпроса. В стаята имаше малък куфар — Холмс го извади и започна да затяга ремъците. Беше погълнат от това занимание, когато влезе кочияшът.

— Само ми помогни с тази закопчалка, човече — каза Холмс, коленичил до куфара, без изобщо да обърне глава.

Човекът приближи към него някак намусено и недоверчиво и протегна ръце да улесни Холмс. В същия миг се чу звучно щракване, издрънча метала и Шерлок Холмс отново скочи на крака.

— Господа — извика той с блеснали очи, — да ви представя господин Джеферсън Хоуп, убиецът на Инок Дребър и Джоузеф Странгърсън!

Всичко стана светкавично — толкова скоро, че нямаше време да го осъзная. Ясно си спомням този миг: победоносното изражение на Холмс, звънкия му глас, свирепия вид на смаяния кочияш, гневно вперил поглед в лъскавите белезници, озовали се сякаш по магически начин върху ръцете му. Една-две секунди сигурно сме приличали на скулптурна група. После с яростен, нечленоразделен вик заловеният се отскубна от хватката на Холмс и се спусна към прозореца. Рамката и стъклото се поддадоха на натиска му, но преди да успее да скочи навън, Грегсън, Лестрейд и Холмс се хвърлиха върху му с бързината на хрътки. Завлякоха го обратно в стаята и настъпи страхотна суматоха. Мъжът беше толкова неудържим и ожесточен, че непрекъснато се отърсваше от четирима ни. Сякаш притежаваше силата на човек, обзет от спазмите на епилептичен пристъп. По лицето и ръцете му имаше рани от минаването през стъклото, но продължи да се съпротивлява, сякаш не беше изгубил кръв. Чак когато Лестрейд успя да пхне ръка под вързаната на врата му кърпа и едва не го удуши, той проумя, че усилията му са напразни. Но дори тогава ние не се почувствувахме в безопасност, докато не вързахме и краката, и ръцете му. Когато свършихме, изправихме се запъхтени, останали без дъх.

— Разполагаме с кабриолета му — каза Шерлок Холмс. — Ще ни послужи да го откараме в Скотланд Ярд. Господа — продължи той, любезно усмихнат, — нашата малка загадка е към своя край. С най-голямо удоволствие ще изслушам въпросите, които бихте желали да ми зададете. Сега няма опасност да не получите отговор.

ЧАСТ II
ЗЕМЯТА НА СВЕТЦИТЕ

ГЛАВА 1

БЕЗБРЕЖНАТА СОЛНА РАВНИНА

В централната част на големия северноамерикански континент се намира безводна и негостоприемна пустош, която от дълги години служи като бариера срещу проникването на цивилизацията. От планината Сиера Невада на запад до Небраска на изток и от река Йелоустоун на север до Колорадо на юг областта е безлюдна и тиха. В този мрачен край и Природата не винаги е в едно и също настроение. Има величествени планини със снежни върхове и тъмни и мрачни долини. Има буйни реки, спускащи се през изрязаните каньони, и огромни равнини, зиме побелели от сняг, а лете посивели от кристалчета сол. Навсякъде обаче цари една и съща атмосфера: навсякъде е пусто, неприветливо и безрадостно.

В тази земя на отчаянието няма обитатели. Случва се да я прекосят индианци от племето поони — Чернокраките, — за да стигнат до други ловни полета, но и най-суровите сред храбреците са щастливи, когато тези страховити равнини се изгубят от погледа им и те отново се озоват сред родната прерия. Из оскъдните хрусталаци дебнат койоти, лешояди тежко размахват криле, тромави гризли се търтят през тъмните проломи и търсят сред скалите нещо за ядене. Това са единствените живи същества на тази пустош.

На света няма гледка, вдъхваща по-голямо униние, отколкото северните склонове на Сиера Бланко. Докъдето ти виждат очите се простира обширна равнинна местност, цялата покрита с петна от солен прах, сред която изникват скупчени нискорастящи храсти. В самия край на хоризонта се е разположила дълга верига планински върхове, чиито стръмни зъбери са изпъстрени със сняг. В тази необятна безбрежност няма признаци на живот, няма и нищо, свързано с живота. В стоманеносините небеса не летят птички, никакво движение не нарушава еднообразието на сивата земя, но преди всичко там цари абсолютна тишина. Колкото и да напруга слуха си човек, във внушителната пустош няма и помен от звук, има само тишина — пълна и угнетителна тишина.

Стана дума, че в обширната равнина няма нищо, свързано с живота, но това не е съвсем вярно. Като се вгледа откъм Сиера Бланко, човек вижда пресичащ пустошта път, който криволичи и се изгубва в далечината. Личат си изровените коловози, утъпкано е от нозете на много търсачи на приключения. Тук-там нещо се белее и проблясва на слънцето, изпъква върху тъмния фон на солните пластове. Приближете се и погледнете внимателно! Белеят се кости — ту големи и груби, ту по-дребни и крехки. Първите — от волове, вторите — от хора. В продължение на хиляда и петстотин мили може да се проследи мъртвешкият път на керваните по разпилените останки на загиналите.

Точно тази картина беше пред очите на един самотен пътник на 4 май 1847 година. Мъжът изглеждаше така, сякаш е самият зъл гений или демон на тази местност. Случайният наблюдател би се затруднил да определи дали е към четиридесет, или към шестдесетгодишен. Имаше изпито и съсухрено лице, опалената от слънцето, наподобяваща пергамент кожа бе плътно опъната върху изпъкналите кости, в кестенявата му коса и брадата гъсто се виеха бели нишки, очите му, хлътнали в орбитите, излъчваха неестествен блясък, а плътта на ръката, стиснала оръжието, беше колкото на скелет. Както стоеше, човекът се облегна на пушката, за да не падне, но въпреки това високият му ръст и масивната му костна система говореха за жилив и жизнеспособен организъм. Ала измършавялото лице, както и дрехите, увиснали като парцали по отслабналото му тяло, издаваха защо изглеждаше грохнал и немощен. Човекът умираше. Умираше от глад и жажда.

Премина пролома мъчително бавно и се изкачи на малкото възвишение с напразната надежда да зърне някакви признаци, че наблизо има вода. Сега пред очите му се простираше обширната солна равнина и редицата сурови планини в далечината, без стрък трева или дръвче, които да говорят за наличие на влага. Сред безбрежния пейзаж нямаше капчица надежда. Човекът се взря на север, на изток и на запад с обезумели, питащи очи, и чак тогава осъзна, че странствованията му са стигнали своя край, че тъкмо тук, на тази гола канара, той ще срещне смъртта. „Все едно дали тук, или в пухена постеля след двайсет години!“ — измърмори той и седна на завет до една скала.

Преди да се разположи, човекът остави безполезната пушка, както и голям вързоп, стегнат в сив шал, който носеше на дясното си

рамо. Тази тежест явно му е била пряко сили, защото при свалянето вързопът тупна на земята. Тутакси отвътре се чу слаб стон, подаде се едно изплашено личице с ясни кафяви очи и две покрити с лунички свити юмручета.

— Заболя ме! — укори го детският глас.

— Така ли се получи? — замислено каза мъжът. — Стана без да искам.

Както говореше, той развърза сивия шал и измъкна от него красиво момиченце на около пет години, с изящни пантофки и спретната розова рокличка с ленена престилка, свидетелстващи за грижлива майчина ръка. Детето беше бледо и изнурено, но със загладени ръце и крачета, което говореше, че е страдало от лишенията по-малко от спътника си.

— Как се чувстваш сега? — попита я той. понеже момиченцето продължаваше да разтърква тила си. покрит със сплъстени руси къдрици.

— Целуни мястото и ще мине — отвърна му то напълно сериозно и наведе към него ударената си главица. — Така прави мама. А къде е мама?

— Няма я. Надявам се, че скоро ще я видиш.

— Няма ли я? — възкликна детето. — Чудно, та тя не си взе довиждане, иначе винаги си взема, дори когато ходи на чай при леля, а сега я няма вече от три дни. Виж ти, тук всичко е изсъхнало. Няма ли вода и нещо за ядене?

— Не, няма, миличка. Още малко потърпи, после нещата ще се оправят. Хайде, облегни се на мен, ето така си опри главата, ще ти е по-удобно. Устните ми са се напукали и ми е трудно да говоря, но май ще е най-добре да ти обясня положението. Какво е това в ръцете ти?

— Красиви парченца! Скъпоценни парченца! — извика възторжено момиченцето, вдигнало две лъщящи люспи слюда. — Като се върнем у дома, ще ги дам на брат ми Боб.

— Скоро ще видиш по-красиви неща от тях — каза ѝ доверително мъжът. — Само имай търпение. Канех се обаче да ти обясня... Помниш ли кога се отклонихме от реката?

— О, да.

— Тогава смятахме, че скоро ще излезем на друга река, но работата се обърка. Компасът ли не е наред, картата ли, но до река не

стигнахме. Останахме без вода. Е, имаше някоя и друга капка за момиченце като тебе и...

— И ти не можеше да се измиеш — прекъсна го важно спътничката му, вгледана в изпоцапаното му лице.

— Нямаше вода нито за миене, нито за пиене. Пръв не издържа господин Бендър, после индианецът Пийт, после госпожа Макгрегър, след нея Джони Хоунс, а накрая, мило дете, и майка ти.

— Значи и мама е умряла! — извика момиченцето, зарови лице в престилката си и горчиво заплака.

— Да, само ние с тебе останахме живи. После ми хрумна, че в тази посока можем да попаднем на вода, затова реших да те нося, и потеглихме двамата. Изглежда, нямаме късмет. Вече само господ може да ни помогне!

— Да не искаш да кажеш, че и ние ще умрем? — спря да хлипа детето и вдигна обляното си в сълзи лице.

— В общи линии така е.

— Защо чак сега ми го казваш? — рече момиченцето и весело се засмя. — Толкова ме уплаши! Нали, щом умрем, пак ще бъдем заедно с мама

— Имаш право, милинка.

— И ти ще бъдеш при нас. Ще разправя на мама как си се грижил за мен. Ловя се на бас, че тя ще ни посрещне на райските порти с голяма кана вода и купчина топли елдени сладки, препечени и отгоре, и отдолу, както ги обичахме с брат ми Боб. След колко време ще стане това?

— Не зная. Не след дълго.

Човекът бе вперил поглед в хоризонта на север. В синия небесен свод се появиха три петънца, които нарастваха с всеки изминал миг, така бързо се приближаваха. Скоро те се превърнаха в огромни кафяви птици, които описаха кръг над двамата странници и после кацнаха на едни скали, откъдето ги наблюдаваха. Това бяха лешояди, хищниците на Запада, чиято поява предхожда смъртта.

— Пилета! — извика весело момиченцето, сочейки злоещите фигури, и плесна с ръце, за да ги накара да отлетят. — Я ми кажи и този край ли е създаден от господ?

— Разбира се — отвърна спътникът ѝ, доста стреснат от неочаквания въпрос.

— Той е създал земите в Илиной, той е създал и река Мисури — продължи детето. — А този край според мене е създаден от някой друг, защото съвсем не е хубав. Забравили са вода и дървета.

— Какво ще кажеш да се помолим? — предложи нерешително мъжът.

— Още не е тъмно — отвърна детето.

— Няма значение. Е, не е съвсем по правилата, но съм сигурен, че бог ще ни го прости. Повтори ония молитви, дето ги казваше всяка вечер във волската кола, докато пътувахме през равнината.

— Защо сам не кажеш някоя молитва? — погледна го учудено детето.

— Всичко съм забравил. Не съм изричал молитва, откакто бях висок на половината на тая пушка. Е, никога не е късно да се науча. Ти ще казваш, а аз ще стоя редом и ще повтарям заедно с тебе.

— Тогава трябва да коленичим. И двамата — каза момиченцето и за тази цел постла шала. — А ръцете си вдигни ей така. Изведнъж ти става много приятно от това.

Беше странна сцена, но нямаше кой да я види освен лешоядите. Двамата пътници бяха коленичили редом на тесния шал — бързивото момиченце и безразсъдният, закоравял авантюрист. И пухкавото детско личице, и изпитият ъгловат лик бяха вдигнати към безконечните небеса в прочувствена и настойчива молба към великия Създател, с когото се гледаха лице в лице, и гласовете им — единият тънък и звънлив, другият силен и дрезгав — се сливаха в тази молба за милост и прошка. Казаха молитвата, върнаха се и седнаха в сянката на канарата. След малко детето заспа, сгушило се върху широката гръд на своя закрилник. Известно време той остана да бди над съня му, но накрая природата си поиска своето — цели три дни и три нощи мъжът не си беше позволил нито да полегне, нито да откъхне. Клепачите бавно се спуснаха над уморените очи, главата клюмаше все повече и повече върху гърдите, докато прошарената брада на мъжа не се смеси със златните кичури на неговото другарче и двамата не потънаха в един и същ дълбок унес, в който няма сънища.

Само половин час още да беше постоял буден странникът, щеше да съзре необикновена гледка. Много далече, в самия край на солната равнина, се вдигна малък облак прах — в началото едва забележимо, почти сливащ се със замъгления хоризонт. Постепенно облакът

нарасна на ширина и височина, докато не придоби плътна, добре очертана форма. Размерите му се увеличаваха и стана ясно, че такъв облак може да се вдигне само от голямо, движещо се множество. Ако местността бе по-плодородна, наблюдателят би стигнал до заключението, че към него се носи едно от онези огромни стада бизони, които пасат из прерията. В тази безводна пустош обаче това бе невъзможно. Когато кълбата прахоляк се приближиха до самотната скала, където си почиваха двамата клетници, от облака започнаха да изникват покритите с платнища волски коли и фигурите на въоръжени конници. Видението се оказа дълъг керван, поел на Запад. И то какъв керван! Когато началото му стигна до подножието на планината, краят му все още не се бе появил на хоризонта. През безбрежната равнина се низеха плъпналите редове от коли и каруци, ездачи и пешаци. Безброй жени превиваха гръб под товарите, а децата щипукаха наоколо или надничаха изпод белите покривала. Това явно не беше обичайна група преселници, а някакъв народ от номади, заставен от силата на обстоятелствата да си търси нова родина. Във въздуха ясно се чуваше нестройно дрънчене и трополене, идещо от огромната човешка маса, смесено със скърцане на колела и цвилене на коне. Но и този шум не се оказа достатъчно голям, за да събуди двамата заспали на склона пътници.

Начело на обоза яздеха към двајсетина мрачни мъже с каменно изражение върху лицата, облечени в прости селски дрехи и въоръжени с пушки. Като стигнаха до подножието на канарата, те спряха и набързо обсъдиха положението.

— Кладенците са на изток, братя — каза рязко един гладко обръснат мъж с посивели коси.

— Надясно от Сиера Бланко, значи ще стигнем до Рио Гранде — намеси се друг.

— Не мислете за вода — извика трети. — Оня, който прави и камъкът да пуска вода, няма да изостави избрания от него народ.

— Амин! Амин! — обади се в отговор всички. Тъкмо групата се канеше да продължи пътя си, когато един от най-младите мъже с извънредно остър поглед възкликна и посочи стръмния зъбер над тях. На върха му вятърът развяваше нещо розово и яркият цвят се открояваше на фона на сивите скали. Щом го забелязаха, мъжете дръпнаха юздите на конете и свалиха от рамо пушките, а нови ездачи

пристигнаха в галоп, за да подсилят авангарда. На устата на всички бе само една дума — червенокожите!

— Тук изобщо не може да има индианци — каза един по-възрастен мъж, който явно бе водачът. — Минахме през земите на поените, а други племена има чак отвъд високите планини.

— Да ида ли да проверя, братко Стангърсън? — попита един от групата.

— И аз да ида! И аз! — чуха се десетина гласа.

— Оставете конете си в подножието, тук ще ви изчакаме — каза старейшината.

Младите мъже тутакси скочиха от конете, вързаха поводите и започнаха да се катерят по стръмния склон, който водеше до обекта, събудил любопитството им. Напредваха бързо и безшумно, уверени и ловки като опитни съгледвачи. Наблюдаващите отдолу, от долината, ги следяха как скачат от скала на скала, докато силуетите им не се очертаха на небето. Водеше ги младежът, който пръв вдигна тревога. Изведнъж следващите подире му видяха как той протегна нагоре ръце, сякаш обзет от изумление, и когато го настигнаха, изпитаха същите чувства пред гледката, която съзряха очите им.

На малкото плато, с което завършваше голият хълм, имаше една-единствена огромна канара, на която се бе облегал висок дългобрад мъж със сурови черти на лицето, но необикновено мършав. Спокойното му изражение и равномерното дишане говореха, че дълбоко спи. До него лежеше дете, чиито пухкави бели ръце обгръщаха почернелия жилест врат на мъжа, а златокосата му главица бе отпусната върху гърдите на облечения с кадифена риза странник. Розовите устни на момиченцето бяха полуотворени и се виждаха равните му, бели като сняг зъби, а върху лицето му бе изписана дяволита усмивка. Пълните му бели крачета, обути в бели чорапи и красиви обувки с лъскави катарамии, представляваха странен контраст с дългите, съсухрени крайници на неговия спътник. На площадка върху една скала над тази необикновена двойка бяха кацнали три злокобни лешояда, които при вида на новодошлите с дрезгави крясъци изразиха разочарованието си, начумериха се и отлетяха.

Шумът, вдигнат от гладните птици, събуди спящите и те се озърнаха с недоумение. Мъжът с мъка се изправи на крака и се взря в долината, която изглеждаше така необитаема, когато го обори сънят, а

сега на шир и дълж по нея бродеха безброй хора и добитък. Изражението му се промени и личеше, че не вярва на очите си, защото прокара костелива ръка по лицето си и тихо рече: — Значи това било да изпаднеш в делириум! — Детето се изправи до него, уловило се за пеша на палтото му, и не каза нищо, но гледаше учудено и въпросително, както правят децата.

Групата на спасителите скоро успя да убеди двамата клетници, че видяното не е плод на болно съзнание. Един от тях хвана момиченцето и го качи на раменете си, а други двама подкрепиха измършавелия спътник и му помогнаха да стигне до колите.

— Казвам се Джон Фериър — обясни странникът. — Бяхме двайсет и един души, но само ние с малката останахме живи. Другите умряха от жажда и глад още докато бяхме на юг.

— Ваше ли е момиченцето? — попита го някой.

— Смятам, че сега е мое! — извика човекът предизвикателно. — Мое е, понеже го спасих. Никой не може да ми го отнеме! От днес нататък тя ще се казва Луси Фериър. А мога ли да знам кои сте вие? — попита той, като гледаше с любопитство яките, помургавели от слънцето хора, които го избавиха. — Виждате ми се доста на брой.

— Близо десет хиляди сме — отвърна му един от по-младите. — Ние сме преследваните божи чеда, избраниците на ангела Морени^[1].

— За пръв път го чувам — каза странникът. — Май доста голяма тълпа е избрал.

— Не се подигравай със свети неща — строго го смъмри другият. — Ние сме от хората, дето вярват в светото слово, записано с египетски букви върху листите от ковано злато, които са били предадени на преподобния Джоузеф Смит в Палмайра. Идем от Нову, от щата Илиной, където си построихме храм. Тръгнахме да търсим убежище от насилниците и безбожниците, та дори и да е насред пустинята.

Името „ову“ явно накара Джон Фериър да си спомни нещо.

— Ясно — каза той. — Значи вие сте мормоните^[2].

— Ние сме мормоните — в един глас го увериха те.

— А за къде пътувате?

— Не знаем. Божията ръка ни води в лицето на нашия Пророк. Трябва да се явиш пред него. Той ще каже какво да те правим.

Слязоха до подножието на хълма и веднага бяха наобиколени от поклонници — бледи, хрисими жени, здрави, засмени деца и неспокойни, угрижени мъже. Много изненадани и състрадателни гласове се чуваха, когато хората видяха двамата странници: детето — невръстно, а мъжът — в окаяно състояние. Придружителите им обаче не спряха, а си пробиха път и последвани от голяма тълпа, стигнаха до една каруца, забележителна с големите си размери и с празничния си, красив вид. Шест коня бяха запрегнати в нея, докато другаде използваша по два или най-много по четири. Седналият до коларя мъж едва ли имаше повече от тридесет години, но правеха впечатление голямата му глава и решителното изражение, по което си личеше, че той е водачът. Мъжът четеше томче с кафяви корици, но когато хората приближиха, той остави настрана книгата и внимателно изслуша какво се е случило. После се обърна към двамата клетници и каза, като тежко отмерваше думите си:

— Можем да ви вземем с нас само ако приемете нашата вяра. Не искаме вълци в овчи кожи сред паството. По-добре костите ви да се белеят в тази пустош, отколкото да се окажете лъжицата катран, която разваля кацата с мед.

— Ще се присъедините ли при тези условия?

— Май съм готов на всякакви условия — рече Фериър така натъртено, че мрачните старейшини не можаха да сдържат усмивката си. Само водачът им запази суровото си, внушително изражение.

— Отведи го, братко Стангърсън — каза той. — Дай и на него, и на детето храна и вода. Твоя ще бъде задачата да го въведеш в светата ни вяра. А сега да потегляме, твърде дълго се задържахме. Напред към Цион!

— Напред към Цион! — поде тълпата мормони, викът им се разнесе по целия керван от уста на уста и заглъхна едва някъде в далечината. Изплющяха камшици, изскърцаха колела, огромните каруци потеглиха и скоро керванът отново се виеше по пътя. Старейшината, на чиято грижа бяха оставени двамата клетници, ги отведе до каруцата си, където вече имаше приготвено ядене.

— Ще останете тука — рече им той. — След няколко дни ще се оправите от изтощението. Помнете само, че от днес нататък вие изповядвате нашата вяра. Така каза Бригам Янг, а той говори с гласа на Джоузеф Смит, значи с божия глас.

[1] Явил се със знамение на основателя на мормонската секта Джоузеф Смит. Б. пр. ↑

[2] Сектата е основана през 1830 г. Преследвана е заради учението си и заради обявяването си против робството. През 1890 г. многоженството сред мормоните е забранено със закон. Б. пр. ↑

ГЛАВА 2

ЦВЕТЕТО НА ЮТА

Тук не му е мястото да описвам трудностите и лишенията, изтърпени от мормонските бежанци, преди да стигнат накрая до своя пристан. Те изминаха мъчителния път от бреговете на Мисисипи до западните склонове на Скалистите планини с упорство, което едва ли има равно на себе си в човешката история. Диваци и зверове, глад, жажда, умора и болести — всяка пречка, която Природата поставяше пред тях, беше преодолявана с англосаксонска твърдост. И все пак дори най-храбрите сред мормоните усещаха, че на душата им тегне от дългото странствуване и струпалите се бедни. Затова всички до един коленичиха и отправиха искрена молитва, когато съзряха в ниското обширната долина на щата Юта, окъпана от слънчевите лъчи, и узнаха от устата на своя предводител, че това е обетованата земя и девствената област ще бъде завинаги тяхна.

Освен като решителен пастир, Янг скоро доказа, че е и умел организатор. Подготвени бяха карти и планове на бъдещия град. Разделиха земите от околността и ги раздадоха за ферми според нуждите на всеки стопанин. Търговецът се зае с търговията си, а занаятчията — със своя занаят. Градските улици и площади изникваха като по чудо.

[# Или Нови Йерусалим — градът, който мормоните искали да построят. Б. пр.]

Земеделците пък отводняваха почвата и правеха живи плетове, сееха и плевяха, така че на следващото лято цялата долина бе покрита със златно жито. Всяка започната работа в необикновеното селище сполучваше. И най-вече огромният храм, който строяха в центъра на града, ставаше все по-висок и по-висок. От сипването на зората до угасването на сумрака ударите на чука и стърженето на триона огласяха паметника, издиган от бежанците за Онзи, който ги бе превел невредими през толкова опасности.

Двамата клетници — Джон Фериър и момиченцето, което сподели съдбата му и бе осиновено от него — съпроводи мормоните

до крайната цел на тяхното странствуване. За малката Луси Фериър пътуването беше доста приятно, понеже се возеше в каруцата на старейшината Стангърсън, подслонена заедно с трите съпруги на мормона и със сина му, упорито и дръзко дванайсетгодишно момче. Когато се свързе, с присъщата на децата приспособяемост от потреса, причинен ѝ от смъртта на майка ѝ, Луси скоро стана любимка на жените и свикна с новия си живот в покрития с платнище дом на колела. Междувременно Фериър възстанови силите си и се прояви като умел водач и неуморим ловец. Той така бързо спечели уважението на спътниците си, че когато странствуването им приключи, всички единодушно се съгласиха с предложението да му бъде даден голям и плодороден участък, какъвто получиха и останалите заселници с изключение на самия Янг и на Стангърсън, Кембъл, Джонстън и Дребър — четиримата главни старейшини.

На земята, с която се сдоби, Фериър издигна здрава постройка от неодадени стволоче, към която добави толкова много помещения през следващите години, че тя се превърна в огромна къща. Фериър беше човек на делото, действуваше енергично и имаше сръчни ръце. Благодарение на железния си организъм той работеше неуморно на полето от зори до мрак, затова постигна изключително благополучие във фермата и във всичко, което му принадлежеше. За три години Фериър надмина съседите си, след шест беше заможен, след девет — богат, а след дванадесет години в целия Солт Лейк Сити не можеха да се посочат и петима души, които да се мерят с него. От голямото вътрешно море до далечните Уосачки планини нямаше по-известно име от името на Джон Фериър.

Съществуваха едно-единствено нещо, поради което Фериър засягаше чувствата на своите събратя по религия. Никакви доводи не го убеждаваха да събере у дома си много жени както останалите мормони. Той никога не изтъкна по какви причини непрекъснато отказва да го стори, задоволи се само твърдо и неотстъпно да отстоява решението си. Някои го обвиняваха, че не е ревностен вярващ, други пък смятаха, че богатството го е направило алчен, затова не желае да го пилее. Трети подхвърляха, че на млади години е имал любовен роман и една русокоса девойка се е стопила от мъка на атлантическия бряг.

[# Езерото Солт Лейк. Б. пр.]

Независимо какви бяха причините, Фериър живееше в безбрачие. Във всяко ДРУГО отношение обаче той споделяше вярата на скорошните заселници и си спечели славата на добър мормон и праведен човек.

Луси Фериър израсна в дървената къща и помагаше на пастрока си във всичките му начинания. Свежият планински въздух и целебният аромат на боровите гори заместиха грижите на бавачка и майка за младото момиче. С всяка изминала година Луси ставаше все по-силна и здрава, страните ѝ бяха все по-румени, а снагата — по-гъвкава. Не един странник, минал по пътя край Фериъровата ферма, си припомни забравени мисли, когато виждаше пъргавата девойка из житните ниви или я срещаше, яхнала бащиния си мустанг, който тя яздеше с лекотата и изяществото на едно истинско заселническо дете. Така пъпката се превърна в цвят и годината, в която Фериър стана най-богатият измежду фермерите, Луси представляваше най-прекрасния образец на американска девойка от Запад чак до тихоокеанското крайбрежие.

Не беше обаче бащата този, който пръв откри, че момиченцето е вече жена. И най-често става така, понеже тайнствените промени са прекалено дълбоки и постепенни, за да се определят с дати. Най-малко от всички го съзнава самата девойка до мига, когато звукът на нечий глас или докосването на нечия ръка не накарат сърцето ѝ да трепне, и тогава тя разбира със смесено чувство на гордост и страх, че Природата е събудила в нея нещо ново и голямо. Малко са жените, които са забравили този ден и не си спомнят незначителната случка, провъзгласила зората на нов живот. При Луси Фериър обаче този момент бе извънредно сериозен, да не говорим, че в бъдеще повлия и на нейната съдба, и на много други съдби.

Беше топла юнска утрин и Светците от последния ден' се трудеха като пчелите, чийто кошер бяха избрали за своя емблема. И в полето, и в града сякаш се чуваше жужене — хората работеха. По прашните пътища се точеха кервани от тежко натоварени мулета все в западна посока, защото Калифорния се разтърсваше от златна треска и пътят по суша минаваше през града на избрания народ. От далечните пасища бяха подкарали стада овце и волове, стичаха се потоци уморени преселници — и мъжете, и конете бяха останали без сили от безкрайния поход. През това пъстроцветно сборище, пробивайки си път като опитен ездач, препускаше в галоп Луси Фериър. Лицето ѝ бе

поруменяло от напрежение, а дългите ѝ кестеняви коси се развяваха. Баща ѝ бе поръчал да му свърши работа в града и тя полетя като стрела, както много пъти дотогава, с присъщото на младостта безстрашие и с единствената мисъл за поръчката на баща си и за начина, по който да я изпълни. Съсипаните от пътя авантюристи я изпращаха с изумени погледи и дори сдържаните по природа индианци, тръгнали да продават кожи от диви зверове, се размекваха и обичайното им равнодушие отстъпваше място на възхищението от красотата на бледоликата девойка.

Тя стигна до покрайнините на града, но там пътят бе задръстен от голямо стадо добитък, карано от пет-шест диви наглед пастири от равнината. Обзета от нетърпение и в желанието си да избегне тази пречка, Луси насочи коня си към мястото, където ѝ се видя, че има пролука. Но щом стигна там, говедата се скупчиха зад коня и девойката се озова плътно притисната от движещия се поток животни със свирепи погледи и дълги рога. Положението, в което попадна, не я уплаши, тъй като беше свикнала да има работа с добитък, затова Луси се опита да използва всяка възможност, за да подтикна коня си напред с надеждата, че ще си пробие път през гъмжилото. За нещастие едно говедо — дали случайно, или нарочно — силно блъсна с рога хълбока на мустанга и конят направо полудя. Мигом се изправи на задни крака, яростно изпръхтя и започна да скача и да се мята така, че би хвърлил неопитния ездач. Положението стана много опасно. С всяко рязко движение раздраженият мустанг отново се докосваше до рогата и това допълнително го вбесяваше. Единственото, което оставаше на Луси, бе да се държи здраво на седлото, защото, ако паднеше, очакваше я ужасна смърт под копитата на тежките, обзети от паника животни. Понеже нямаше опит с внезапни и критични положения, девойката усети, че ѝ се вие свят, и ръката, стиснала юздите, се отпусна. Задавена от вдигналия се облак прах и от парата, изпускана от телата на блъскащите се говеда, тя почти се отчая и щеше да се откаже от всичко, но изведнъж чу редом насърчителен глас и разбра, че ще получи помощ. В същия миг една жилеста мургава ръка улови подплашения мустанг за юздичката и като си пробие път през стадото, благополучно изведе навън коня.

— Надявам се, че не сте пострадали, госпожице — каза почтително нейният спасител.

Луси погледна мургавото свирепо лице и се разсмя весело.

— Страшно се боях — простодушие рече тя. — Кой би си помислил, че Пончо така ще се уплаши от някакви си крави?

— Слава богу, че се удържахте на седлото — каза загрижено пастирът. Беше висок млад човек със свирепо изражение, яхнал як дорест кон, облечен с груби ловджийски дрехи и с дългоцева пушка, метната през рамо. — Трябва да сте дъщерята на Джон Фериър — добави той. — Видях, че тръгнахте от неговата къща. Като се приберете, попитайте го дали си спомня семейство Джеферсън Хоуп от Сейнт Луис, бяха доста близки с баща ми. Ако е същият Джон Фериър...

— А не е ли по-добре да дойдете и сам да го попитате? — свенливо предложи девойката.

Младият човек явно се зарадва на поканата, черните му очи радостно заблестяха.

— Ще го сторя — каза той, — но скитаме из планините вече от два месеца и не сме много за гости. Ще трябва да ме приеме в този вид.

— Има за какво да ви бъде много задължен, както и аз съм ви задължена. Баща ми страшно ме обича. Ако тия крави ме бяха стъпкали, нямаше да го преживее.

— Както и аз — подхвърли спътникът ѝ.

— И вие ли? Не виждам какво значение би имало това за вас. Дори не сте наш приятел.

При тази забележка лицето на младия ловец така помръкна, че Луси Фериър се разсмя на глас.

— Успокойте се, не исках да ви обидя — каза тя. — Разбира се, че вече сте наш приятел. Трябва да ни дойдете на гости. А сега да побързам, иначе занапред баща ми няма да ми възлага работа. Довиждане!

— Довиждане! — отговори човекът, повдигна широкополото си сомбреро и се наведе над нежната ѝ ръка. Луси Фериър обърна мустанга, смуши го с камшика и полетя по пътя сред кълбящия се облак прах.

Мрачен и мълчалив, младият Джеферсън Хоуп продължи да язди с другарите си. Бяха обикаляли планините в Невада, за да търсят сребро, и отиваха в Солт Лейк Сити с надеждата да съберат достатъчно

средства, които да вложат в разработването на откритите жили. Докато внезапното произшествие не отклони мислите му в нова посока, и Хоуп като другарите си бе погълнат само от този план. Викът на красивата девойка бе като полъха на свеж и благотворен планински ветреца и дивата, неукротима душа на Хоуп бе разтърсена до дъно. Когато девойката се изгуби от погледа му, младият човек усети, че в живота му е настъпил прелом, нов и обсебващ всичко, и че нито сделките със сребро, нито някои други въпроси могат да го изместят по важност. Любовта, обладала сърцето му, не беше внезапна и променлива момчешка приумица, а дивата, ожесточена страст на мъж със силна воля и властна природа. Хоуп бе свикнал да успява във всяко свое начинание, затова мислено се закле, че няма да се провали и сега, стига усилията на простосмъртен и постоянството да го доведат до благополучен край.

Същата вечер той посети Джон Фериър и оттогава нататък често се отбиваше, докато лицето му не стана познато на всички във фермата. През последните дванадесет години Джон, уловен в капана на долината и потънал в работа, рядко бе научавал вести за света. Джеферсън Хоуп умело запълни тази празнина, и то по начин, който заинтригуваше не само бащата, но и Луси. Младият мъж бе между първите американци, проникнали в Калифорния, и знаеше много истории за бързо забогатяване и бързо разоряване от тези времена на лудост и безгрижие. Беше се подвизавал като съгледвач, трапер, търсач на сребро и работник в ранчо. Нямаше вълнуващи приключения, пренебрегнати от Джеферсън Хоуп. Скоро той стана любимец на стария фермер, който красноречиво възхваляваше добродетелите му. В такива моменти Луси мълчеше, но поруменелите ѝ страни и блесналите от щастие очи ясно говореха, че младото ѝ сърце вече принадлежи на Хоуп. Достопочтеният ѝ баща може би не обръщаше внимание на такива признаци, но за мъжа, спечелил чувствата ѝ, те не останаха незабелязани.

Една лятна вечер Джеферсън Хоуп пристигна в галоп по пътя и спря пред портата. Луси бе на прага и излезе да го посрещне. Хоуп закачи поводите на оградата и тръгна по алеята към къщата.

— Заминавам, Луси — каза ѝ той, уловил ръцете ѝ, като я гледаше нежно в очите. — Сега не бих те молил да дойдеш с мене, но ще бъдеш ли готова да ме последваш, когато се завърна?

— А кога ще стане това? — попита тя, поруменяла и усмихната.

— Ще отсъствам два месеца. Тогава ще поискам ръката ти, мила. И никой не е в състояние да ни попречи.

— Ами татко? — попита девойката.

— Баща ти даде съгласието си, стига разработването на двата рудника да върви добре. Нямам опасения относно него.

— О, така ли? Е, добре, щом вие с баща ми сте се споразумели, няма какво повече да говорим — прошепна Луси, опряла лице на широката му гръд.

— Слава богу! — каза той с подрезгавял глас, наведе се и я целуна. — Значи остава тази уговорка. Чакат ме при каньона. Колкото повече се бавя, толкова по-трудно ще ми бъде да тръгна. Довиждане, любима, довиждане! След два месеца ще се видим!

И Хоуп се отскубна от нея, метна се на коня и потегли в бесен галоп, без дори да се обърне, сякаш се опасяваше, че ако погледне дори веднъж какво оставя, ще се разколебае. Луси стоеше на портата и го изпрати с поглед, докато ездачът се изгуби от очите ѝ, а после се прибра в къщи. Беше най-щастливата девойка в Юта.

ГЛАВА 3

ДЖОН ФЕРИЪР РАЗГОВАРЯ С ПРОРОКА

Изминаха три седмици, откакто Джеферсън Хоуп и другарите му напуснаха Солт Лейк Сити. Сърцето на Джон Фериър се свиваше при мисълта, че му предстои раздяла с осиновеното момиче, щом младият мъж се завърне. И все пак, като виждаше как Луси грее от щастие, по-силно от всякакви аргументи, успокояваше се, че не е сбъркал. Дълбоко в душата си Фериър отдавна бе твърдо решил, че нищо не е в състояние да го принуди да омъжи дъщеря си за мормон. За него това би било не брак, а срам и позор. Както и да гледаше на мормонското учение, по този въпрос беше непреклонен. Налагаше се обаче да си държи устата затворена, защото в тези времена проявата на свободомислие в Земята на светците криеше опасност.

Да, криеше опасност, при това толкова голяма, че дори и най-праведните светци се осмеляваха да споделят религиозните си схващания единствено шепнешком, да не би думите, излезли от устата им, да бъдат изтълкувани погрешно и да им навлекат светкавично отмъщение. Жертвите на преследванията сами се бяха превърнали в преследвачи, и то от най-ужасен вид. Нито инквизицията в Севиля, нито тайните италиански общества са разполагали с такъв страшен механизъм като онзи, който хвърляше сянка над а Юта.

Организацията всяваше двойно по-голям страх, понеже всичко, свързано с нея, бе скрито и загадъчно. Нито я виждаха, нито я чуваха, но се знаеше, че е всесилна и всемогъща. Човекът, противопоставил се на мормонската църква, изчезваше и никой не знаеше къде е и какво му се е случило. Жена му и децата го очакваха у дома, но нямаше случай бащата да се завърне и да разкаже как се е чувствувал в ръцете на неговите съдници. Всяка непремерена приказка или прибързано действие водеха до унищожение и въпреки това никой не знаеше от какво естество е тази ужасна заплаха, надвиснала над хората. Нищо чудно, цял живот треперева от страх и дори в затътената пустош не смееха да споделят, макар и шепнешком, какви съмнения ги измъчват. В началото тази неясна и страшна власт засягаше само ония непокорни

глави, които, прегърнали мормонската вяра, след време пожелаха да я променят или да я напуснат. Скоро обаче гоненията взеха широк обхват. Жени за брак не достигаха, а за каква полигамия да се говори, щом жените сред населението намаляват? Доктрината се проваляше. Плъзнаха странни слухове — слухове за избити заселници и оплячкосани лагери в места, където никога не е имало бандити. В харемите на старейшините се появяваха нови съпруги — викащи и плачещи жени, на чиито лица имаше следи от ужас, който не можеше да се забрави. Замръкнали из планините пътници разказваха за банди въоръжени и маскирани мъже, прокрадващи се безшумно в планината. Тези приказки и слухове придобиваха плът и кръв, уголемяваха се двукратно и трикратно и накрая получаваха определено реално изражение. И до ден-днешен няма отдалечено ранчо на Запад, където името щдата Данайт', Ангелите мъстителите, да не звучи като злоещо проклятие.

По-големите подробности, научавани за организацията, поставила такива ужасни цели, вместо да намалят, увеличаваха страха, който се появяваше у хората. Никой не знаеше кои са членовете на това безжалостно общество. Имената на участниците в кървавите и насилнически дела, извършвани в името на вярата, се пазеха в дълбока тайна. Приятелят, с когото човек споделяше своите опасения по отношение пророка и неговата мисия, можеше да се окаже между ужасните отмъстителите, идващи нощем с огън и меч, за да си разчистят сметките. За това всеки се боеше от съседа си и никой не доверяваше съкровениите си мисли.

Една сутрин, когато Джон Фериър се готвеше да тръгне за полето, резето на Портата издрънча и като погледна през прозореца, стопанинът видя, че по алеята към къщи иде едър риж мъж на средна възраст. Фериър се уплаши до смърт, понеже човекът бе не друг, а великият Бригам Янг. Разтреперан от глава до пети (тъй като знаеше, че такова посещение не е на добро), Фериър се спусна към вратата, за да посрещне мормонския водач. Янг обаче отговори хладно на приветствията му и с безизразно лице го последва до гостната.

— Братко Фериър — започна той, като седна и погледна изпитателно фермера изпод светлите си клепки, — досега праведните вярващи бяха твои добри приятели. Вземте те с нас, когато гладуваше в пустошта, разделихме храната си с тебе и те доведохме здрав и читав

в Долината на избраните, дадохме ти достатъчно земя и ти позволихме да натрупаш богатство, докато те закриляхме. Така ли е?

— Така е — съгласи се Джон Фериър.

— В замяна ти бяхме поставили само едно условие: да прегърнеш правата вяра и целият ти живот да е посветен на нея. Ти обеща да го сториш, но ако са истина приказките, които се носят, не си удържал на думата си.

— С какво не съм удържал? — възрази му Фериър, като размаха ръце. — Не внасям ли в общата хазна? Не посещавам ли храма? Не...

— А къде са жените ти? — попита Янг и се огледа. — Повикай ги, искам да ги поздравя.

— Вярно е, че не се ожених — каза Фериър. — Но жените бяха малко, а имаше много мъже, по-заслужили от мене. Не съм изпитвал самота, дъщеря ми се грижеше да съм добре.

— Тъкмо за дъщеря ти искам да поговорим — подхвана мормонският водач. — Тя се превърна в цветето на Юта, на нея гледат благосклонно много от първенците на тази земя. — Джон Фериър мислено изпъшка. — За нея тръгнаха приказки, които с радост бих отминал, приказки, че е обещана на някакъв неверник. Сигурно е слух, разпространяван от безделници. Какво е тринадесетото правило от законника на светия Джоузеф Смит? — Нека всяка девойка от правата вяра се омъжи за човек от избраните, защото, ако се омъжи за неверник, ще извърши тежък грях. При това положение не е възможно ти, който си ревностен мормон, да позволиш на дъщеря си подобно опущение.

Джон Фериър не отговори, но неспокойно въртеше в ръце камшика си.

— Този въпрос ще послужи за проверка на цялата ти вяра, такова е решението на Тайния съвет на четиримата. Момичето е младо, затова не настояваме да се омъжи за побелял старец, нито ще ѝ попречим да направи своя избор. Ние, старейшините, имаме много юници', но и децата ни трябва да бъдат осигурени. Стангърсън има син, Дребър има син — всеки от тях с радост би приветствувал дъщеря ти в дома си. Нека тя си избере един от двамата. Те са млади, богати и от правата вяра. Какво ще кажеш?

Известно време Фериър мълча, сключил вежди. Накрая рече:

— Дайте ни време. Дъщеря ми е много млада, може да се каже, че още не е за женене.

— Ще разполага с един месец, за да си избере — каза Янг и се надигна. — В края на месеца ще ни съобщи решението си.

Посетителят вече прекрачваше прага, когато се обърна. Лицето му бе почервеняло, очите святкаха. Гласът му прогърмя:

— Ако ти, Джон Фериър, противопоставиш своето слабоволие на заповедта, дадена от Светата четворица, по-добре щеше да е, ако сега скелетите на двама ви се белееха в Сиера Бланко!

И като направи заплашителен жест, Янг прекрачи прага и чакълът по алеята захрущя под тежките му стъпки.

Джон Фериър все още седеше, опрял лакът на коляното си, и размишляваше как да съобщи за случилото се на дъщеря си, когато една нежна ръка покри неговата и като вдигна очи, фермерът видя девойката. Още щом зърна бледото ѝ, уплашено лице, той разбра, че тя е чула разговора.

— Не зависеше от мене — каза тя в отговор на погледа му. — Гласът му отекваше в цялата къща. О, татко, какво ще правим сега?

— Не бой се — успокой я той, привлече я към себе си и прокара едрата си, груба длан по кестенявите ѝ коси. — Все ще измислим нещо. Нали не си открила, че чувствата ти към младежа са охладнели?

В отговор Луси само изплака и стисна ръката му.

— Не са, разбира се. Не бих се зарадвал, ако ми кажеш обратното. Джеферсън е хубав момък, християнин е, за разлика от тая пасмина тук, независимо от молитвите и проповедите им. Утре един човек заминава за Невада и ще успее да му изпратя съобщение в каква клопка сме попаднали. Ако съм го преценил вярно, той ще се върне със скорост, надминаваща електрическите телеграфи.

Луси се засмя през сълзи на бащиното си сравнение и каза:

— А когато дойде, ще ни даде най-добрия съвет. Само за тебе се страхувам, скъпи татко. Носят се такива ужасни слухове за хората, опълчили се срещу Пророка, винаги ги сполетява беда.

— Но ние още не сме се опълчили — напомни ѝ Фериър. — Има време докато ни връхлети бурята. Остава ни цял месец, а когато изтече, според мен ще е най-добре да се махнем от Юта.

— Да напуснем Юта?

— Горедолу така може да се каже.

— Ами фермата?

— Ще съберем пари, колкото можем, а другото ще оставим. Да си призная, Луси, неведнъж ми се е искало да го сторя. Не ми се нрави да превивам гръб пред когото и да е, както правят тук хората пред проклетия Пророк. Роден съм свободен американец и не мога да свикна с тая работа. Май съм много стар да се уча. Ако Янг вземе да се навърта около фермата, не е изключено да се натъкне на заряд едри. сачми, изстреляни срещу него.

— Но те няма да ни позволят да заминем! — възпротиви се дъщеря му.

— Почакай да се върне Джеферсън, лесно ще се оправим. А междувременно се успокой, дъще, и гледай очите ти да не са подути от плач, иначе, като те види, той ще ме направи на нищо. Няма от какво да се страхуваш, няма никаква опасност.

Джон Фериър изрече тези утешителни слова с доста уверен глас, но Луси все пак забеляза, че вечерта баща ѝ положи особени грижи да заключи вратите и старателно изчисти и зареди ръждясалата ловджийска пушка, окачена на стената в спалнята му.

ГЛАВА 4

БЯГСТВО И СПАСЕНИЕ

На другата сутрин след разговора с мормонския Пророк Джон Фериър отиде в Солт Лейк Сити и като намери своя познат, готвещ се да тръгне за Сиера Невада, му повери посланието до Джеферсън Хоуп. В него съобщаваше на младия човек за надвисналата над тях опасност и за голямата необходимост от завръщането му. Щом уреди този въпрос, Фериър малко се успокои и си тръгна за дома с поолекнало сърце.

Когато наближи фермата, с изненада забеляза, че и на двата стълба до портата има вързани коне. Още повече се изненада, като влезе, защото завари двама млади мъже, заели гостната му. Единият, с издължено, бледо лице, се беше отпуснал на стола люлка, опрял вдигнатите си крака върху печката. Другият — младежът с дебел врат и груби черти на подпухналото лице — стоеше пред прозореца с ръце в джобовете и си подсвиркваше известен църковен химн. И двамата кимнаха за поздрав на влезлия Фериър, а после седналият заговори:

— Може би не ни познавате — каза той. — Пред вас е синът на старейшината Дребър, а аз съм Джоузеф Стангърсън, с когото пътувахте през пустошта, когато Бог протегна ръка и ви прибра в истинското паство.

— Както ще прибере всички народи, като му дойде времето — каза другият с гъгвив глас. — Той може и да се бави, но никого не забравя.

Джон Фериър сдържано се поклони. Беше отгатнал кои са посетителите.

— Дойдохме — продължи Стангърсън, — посъветвани от нашите бащи, с молба да дадете ръката на дъщеря си на онзи от нас, който изглежда подходящ и на двама ви. Понеже аз имам само четири жени, а брат Дребър има седем, струва ми се, че моето основание е по-голямо.

— Не, не, братко Стангърсън — извика другият. — Не е въпрос колко жени има човек, а колко може да издържа. Моят баща ми подари

мелниците си, така че сега аз съм по-богатият.

— Но аз имам по-добри изгледи — каза приятелски първият. — Когато бог вземе баща ми, ще стана собственик на щавачницата и на кожарската фабрика. Пък и съм по-възрастен от тебе, с по-висок ранг в църквата.

— Нека момичето реши — предложи младият Дребър и самодоволно се ухили на отражението си в стъклото. — Всичко ще зависи от нейното решение.

По време на този диалог Джон Фериър стоеше вбесен на прага и едва се сдържаше да не заиграе с камшика по гърбовете на посетителите. Накрая тръгна към тях и каза:

— Вижте какво, когато дъщеря ми ви повика, можете да дойдете, но дотогава кракът ви да не стъпва тук!

Двамата млади мормони го изгледаха изумено. Според тях съперничеството им за ръката на девойката беше най-голямата чест, която можеха да окажат на нея и на баща ѝ.

— Стаята може да се напусне от две места: през вратата и през прозореца — изкрещя Фериър. — Откъде ще предпочетете?

Мургавото му лице изглеждаше толкова свирепо, а костеливите ръце — толкова страшни, че посетителите скочиха и побързаха да се измъкнат. Старият фермер ги последва до вратата.

— И ми съобщете, когато се споразумеете — язвително подхвърли той.

— Ще си платиш за това! — извика Стангърсън, пребледнял от гняв. — Не зачете Пророка и Съвета на четворицата! Ще се разкайваш до сетния си час!

— Ще усетиш колко е тежка ръката господна! — извика и младият Дребър. — Бог ще вдигне десница и ще те порази!

— Да взема аз да ви поразя тогава! — възкликна яростно Фериър и щеше да изтича горе в спалнята си за пушката, ако не беше Луси, която го хвана за ръката и го спря. Преди да се отскубне от нея, изтрополяха копитата и стана ясно, че мормоните вече се отдалечават.

— Лицемерни нехранимайковци! — извика Фериър и избърса потта от челото си. — Бих предпочел да те видя в гроба, момичето ми, отколкото да се омъжиш за някого от тях!

— Аз мисля същото, татко — каза развълнувано Луси, — но Джеферсън скоро ще си дойде.

— Да, няма да се забави. И колкото по-скоро е тук, толкова по-добре, защото не знаем какво може да предприемат.

Наистина беше крайно време някой да подкрепи със съвети и помощ упорития стар фермер и неговата осиновена дъщеря. От създаването на мормонското селище до този миг не беше имало такъв случай на явно неподчинение спрямо властта на старейшините. Щом за дребни грешки наказваха сурово, каква ли съдба щеше да сполети този несравним размирник? Фериър знаеше, че нито богатството, нито общественото му положение щяха да го отърват. Други, не по-малко известни и богати от него, биваха тайно отвлечани, а имотът им предаван на църквата. Фериър беше храбър мъж, но се разтреперваше пред неясната, мрачна заплаха, надвиснала над него. Можеше да срещне очи в очи всяка открита опасност, ала напрежението на очакването го изнервяше. Криеше обаче страховете си от Луси и се преструваше, че не смята положението за сериозно, но тя с проникновението на обичащите добре разбираше, че баща ѝ е притеснен.

Фериър предполагаше, че Янг ще му изпрати някакво послание или ще протестира заради държанието му, и не грешеше, но всичко се прояви в съвсем неочаквана форма. На следващата сутрин, когато стана, за свое учудване Фериър откри квадратно листче хартия, забодено на завивката му точно над гърдите. На него беше написано ясно с разкривени букви: „Дават ти се двацет и девет дни, за да се поправиш, а после —“. Чертицата вдъхваше повече страх от всяка друга заплаха. Джон Фериър много се озадачи как предупреждението се е появило в стаята му след като слугите спяха в пристройка навън, а всички врати и прозорци бяха здраво залостени. Той смачка листчето и не каза на дъщеря си нищо за случилото се, но усети, че го полазват тръпки. Срокът от двацет и девет дни явно беше остатъкът до месеца, отпуснат му от Янг. Каква сила или храброст можеше да се противопостави на враг с такава тайнствена власт? Ръката, забола бележката, можеше да забие нож в сърцето му и Фериър никога нямаше да узнае кой е причинил смъртта му.

Още по-голям бе потресът му на следващата сутрин. Бяха седнали да закусват, когато Луси извика учудено и посочи нагоре. В средата на тавана беше изписана цифрата 28, вероятно с овъглена съчка. Дъщеря му не разбра за какво става дума, а и той не ѝ го

разясни. През нощта Фериър не спа, а седя на стража с пушката. Не чу и не видя нищо, но на сутринта цифрата 27 беше изписана с боя на входната врата.

Така дните се нижеха и всяка сутрин фермерът откриваше, че невидимите му врагове следят сметката и винаги отбелязват на някое видно място колко дни му остават до края на милосърдната отсрочка. Понякога фаталните цифри се появяваха на стената, друг път на пода, а се случваше и да са изписани върху малки картони, закачени на портата или на оградата. Колкото и да дебнеше, Джон Фериър не можа да установи как се появяват ежедневните предупреждения. Всеки пореден път го обземаше почти суеверен страх. Отслабна, изнерви се и погледът му стана неспокоен като на преследван звяр. Остана му да се надява само на едно: че младият ловец ще пристигне от Невада.

Двайсет се смени от петнайсет, петнайсет — от десет, а вест от заминалия нямаше. Цифрите непрекъснато се смалваха, но Джеферсън Хоуп не се завръщаше. Всякога, когато по пътя се чуеше тропот от копита или някой колар подвикнеше на впряга си, Фериър изтичваше до портата, мислейки, че най-после помощта е дошла. Накрая, когато петицата бе заменена с четворка, а после с тройка, фермерът се обезсърчи и престана да се надява на избавление. Знаеше, че е обречен, както е без другар и не познава добре планините около селището. По-често използваните пътища бяха строго наблюдавани и пазени, никой не можеше да мине по тях без разрешение от Съвета. Накъдето и да тръгнеше Фериър, изглежда, нямаше да избегне удара, който заплашваха да му нанесат. И все пак старият човек не се поколеба за решението си да се раздели с живота, но да не се съгласи с това, което смяташе безчестие за дъщеря си.

Една вечер той седеше сам, потънал в дълбок размисъл за сполетелите го беди, и напразно търсеше някакъв изход. Тази сутрин видя цифрата две върху стената на къщата, а следващият ден бе последният от определения срок. Какво ли щеше да се случи тогава? Всякакви неясни и ужасяващи картини изникваха в съзнанието му. А дъщеря му... Какво щеше да стане с нея след неговата смърт? Нямаше ли избавление от невидимата мрежа, преграждаща пътя им от всички страни? При мисълта за собственото си безсилие Фериър подпря глава на масата и заплака.

Но какво беше това? В настъпилата тишина се чу слаб стържещ звук — леко, но много отчетливо сред безмълвието на нощта. Идваше откъм входната врата. Фериър се промъкна в преддверието и напрегна слух. Известно време последва пауза, после слабият, едва доловим звук се повтори. Изглежда, някой лекичко почукваше по една от дъските на вратата. Дали беше среднощен убиец, дошъл да изпълни присъдата на тайния трибунал? Или техен агент с поръчението да отбележи, че е дошъл последният ден на отсрочката? Джон Фериър чувствуваше, че мигновената смърт е за предпочитане пред напрегнатото очакване, което опъва нервите и вледенява сърцето му. Той скочи, дръпна резето и широко отвори вратата.

Навън цареше тишина и спокойствие. Нощта беше ясна, ярките звезди блещукаха в небето. Фериър се взря в градината пред къщата, в оградата и портата, но нито там, нито по пътя имаше жива душа. Той въздъхна облекчено, после се втренчи вляво и вдясно и накрая случайно погледна право в нозете си, където за свое голямо учудване видя проснат ничком човек, разперил ръце и крака.

Тази гледка така го стресна, че фермерът се облегна на стената, притиснал гърло с ръка, за да задуши желанието си да извика. Първата му мисъл беше, че това е тялото на ранен или умиращ, но както гледаше, забеляза, че човекът пълзи по земята, и се вмъква в преддверието бързо и безшумно като змия. Вече вътре, той скочи на крака, затвори вратата и разкри пред изумения фермер свирепото си лице, излъчващо решителност — лицето на Джеферсън Хоуп.

— Милостиви боже! — зяпна Джон Фериър. — Толкова ме уплаши! Как ти хрумна да влезеш по тоя начин?

— Дай ми нещо за ядене — каза Джеферсън с дрезгав глас. — От две денонощия хапка не съм сложил в уста. — И той се нахвърли като изгладнял вълк върху студеното месо и хляба, останали неприбрани на масата от вечерята на стопанина. — Луси добре ли е? — попита той, като утоли глада си.

— Да. Не знае за опасността — отвърна Фериър.

— Това е добре. Наблюдават къщата от всички страни, затова се наложи да пълзя. Може и да са много хитри, ама не са чак толкова хитри, та да хванат един ловец, обучен от орегонски индианци.

Сега, когато виждаше пред себе си верен съюзник, Джон Фериър се промени. Сграбчи мургавата ръка на младия мъж и я разтърси

сърдечно.

— Ти си човек, заслужаващ уважение — каза той. — Малко са тези, които биха дошли да разделят с нас опасността и бедата.

— Право казваш, приятел — съгласи се младият ловец. — Почитам те, но ако беше сам в тая работа, щях да си помисля дали да си пъхам главата в гнездото на осите. Дължиш идването ми на Луси и ако я сполети нещастие, преди това родът — Хоуп ще остане с един човек по-малко в Юта.

— Какво ще правим?

— Утре е последният ти ден и ако не предприемеш нещо тази нощ, свършено е с тебе. В Орловата клисура съм оставил едно муле и два коня. Колко пари имаш?

— Две хиляди долара в злато и пет хиляди в банкноти.

— Ще стигнат. И аз имам да добавя толкова. Ще тръгнем за Карсън през планините. Най-добре събуди вече Луси. Хубаво, че слугите спят извън къщата.

Докато Фериър отиде да подготви дъщеря си за предстоящото пътуване, Джеферсън Хоуп събра всичката храна, която успя да намери, в малък вързоп и напълни една каменинова делва с вода, защото от опит знаеше, че планинските кладенци са малко на брой и на големи разстояния. Тъкмо приключи, и дойде фермерът с дъщеря си, облечена и готова за тръгване. Двамата влюбени размениха горещи поздравии, но набързо, защото нямаше нито миг за губене, а им предстоеше трудна задача.

— Трябва да тръгнем веднага — каза Джеферсън Хоуп тихо и решително, като човек, съзнаващ голямата заплаха, но готов да я посрещне, без да му мигне окото. — Наблюдават и предния, и задния вход, обаче можем да се измъкнем предпазливо през страничния прозорец и да прекосим нивите. Стигнем ли до пътя, ще ни остават само две мили до клисурата, където чакат конете. Призори трябва да сме изминали половината път през планината.

— Ами ако ни спрат? — попита Фериър.

Хоуп потупа револвера, който се подаваше от пазвата на ризата му.

— Ако са твърде много, за да се справим с тебе, ще вземем двама-трима с нас — каза той със зловеща усмивка.

Угасиха всички лампи в къщата и Фериър надникна от тъмния прозорец към нивята, доскоро негови, които трябваше да остави завинаги. От дълго време се подготвяше за тази жертва, защото мисълта за честта на благоденствието на дъщеря му натежаваше пред съжалението, че с богатството му е свършено. Всичко изглеждаше толкова мирно и щастливо — листата на дърветата шумоляха, над обширното житно поле цареше тишина и човек трудно можеше да си представи смъртта, дебнеща отвсякъде. Но пребледнялото и каменно лице на младия, ловец говореше, че като се е приближавал към къщата, е видял достатъчно, за да се увери в това.

Фериър взе торбата със златото и банкнотите, Джеферсън Хоуп понесе оскъдните провизии и водата, а за Луси остана вързопче с някои от по-ценните ѝ вещи. Отвориха прозореца много бавно и предпазливо, почакаха да изплува тъмен облак и да сгъсти донякъде мрака и после един по един се спуснаха в градинката. Приведени и затаили дъх, те се промъкнаха през нея, стигнаха до заслона на живия плет и вървяха по края, докато се добраха до пролука, водеща към полето. В същия миг младият мъж дръпна спътниците си към тъмното убежище на оградата, където те останаха да лежат безмълвни и разтреперени.

Добре, че благодарение на ловуването из прерията Джеферсън Хоуп бе придобил слуха на дива котка. Едва успяха да се снишат, когато на няколко ядра от тях се чу тъжният вик на планинска улулица. Тутакси наблизко извикаха в отговор. Веднага след това от пролуката, към която се бяха насочили, се показва неясен, тъмен силует, отново се чу уговореният сигнал — жалният глас на улулица — и от мрака изникна втори мъж.

— Утре в полунощ — каза първият, който явно ръководеше. — Когато козодоят извика три пъти.

— Разбрано — потвърди вторият. — Да съобщя ли на брат Дребър?

— Предай му, а той да предаде на останалите. Седем без девет!

— Пет без седем! — каза вторият и двете фигури се отдалечиха в различни посоки. Последните им думи явно представляваха нещо като парола и отговор. Веднага щом стъпките им заглъхнаха в далечината, Джеферсън Хоуп скочи на крака, помогна на спътниците си да минат през пролуката и ги поведе през полето неимоверно бързо, като

подкрепяше, и почти носеше девойката, когато тя нямаше сили да продължи.

— Давайте, давайте! — подканяше ги тихо той от време на време. — Минахме през постовете, всичко зависи от бързината ни. Хайде!

Щом стигнаха до шосето, започнаха да се придвижват по-успешно. Само веднъж се натъкнаха на мормон, но мигом се спотаиха в една нива и така избегнаха разпознаването. Недалече от града ловецът тръгна по отклоняваща се тясна и камениста пътека, водеща към планините. Над главите им тъмнееха два остри зъбера, а проломът, който ги разделяше, беше Орловият каньон — там ги очакваха конете. С безпогрешен усет Джеферсън Хоуп откриваше пътеката между високите канари и по изсъхналото речно корито, докато не стигнаха до закътаното място в заслона на скалите, където бяха оставени верните животни. Качиха девойката на мулето, старият Фериър, стиснал торбата с парите, яхна единия кон, а Джеферсън поведе втория по надвисналата над пропаст опасна пътека.

Преживяването би смаяло всеки, който не е свикнал да среща без страх и най-дивите приумици на Природата. От едната страна сурово и заплашително се издигаше зъбер, висок може би над хиляда стъпки. По напуканата му повърхност имаше дълги базалтови стълбове, наподобяващи ребра на вкаменено чудовище. От другата страна се виждаха безредно отрупани скали и камъни, така че да се прекоси оттам бе невъзможно. В средата минаваха неравните пътечки, толкова тесни на места, че се налагаше хората да се движат в индианска нишка — само опитни ездачи биха могли да вървят по такава стръмнина. И все пак, независимо от всички опасности и трудности, бегълците напредваха с леко сърце, защото всяка стъпка увеличаваше разстоянието между тях и ужасната тирания, от която се махаха.

Скоро обаче получиха доказателство, че все още се намират под юрисдикцията на Светците. Бяха стигнали до най-страшната и тежка част от прехода, когато девойката изплашено извика и посочи нагоре. Върху една скала, надвиснала над пътеката, на фона на небето ясно се различаваше силуетът на самотен часовей. В същия миг той ги забеляза, извика по военному „Койиде?“ и гласът му отекна в тишината на клисурата.

— Пътници за Невада — отвърна Джеферсън Хоуп, сложил ръка на пушката, окачена на седлото му.

— С чие разрешение?

— На Светата четворица — отвърна Фериър. Животът сред мормоните го беше научил, че по-върховна власт от тази няма.

— Седем без девет? — извика часовоят.

— Пет без седем! — веднага му отговори Джеферсън Хоуп, като си спомни чутата в градината парола.

— Минавайте и бог да ви пази! — чу се гласът отгоре. Оттатък поста пътеката се разширяваше и можеха да подкарат конете в тръс. Озърнаха се назад, видяха самотния часовой, облегат на пушката си, и разбраха, че оставят зад гърба си последната стража на Избрания народ, а пред тях е свободата.

ГЛАВА 5

АНГЕЛИТЕ МЪСТИТЕЛИ

Цяла нощ вървяха през плетеницата от клисури по неравни, каменисти пътеки. Неведнъж се отклоняваха, но Хоуп добре познаваше планината и отново ги връщаше на верния път. На зазоряване пред очите им се разкри величествена, макар и сурова красота. От всички страни ги ограждаха високи, покрити със сняг върхове, които сякаш надничаха един през друг към далечния хоризонт. Толкова стръмни бяха скалистите склонове отстрани, че сякаш боровете и елите, надвиснали над главите им, можеха да се стоварят върху тях само от повеея на вятъра. Страхът на бегълците не беше съвсем неоснователен, понеже из пустинната долина се виждаха купища дървета и камъни, срутили се тъкмо по този начин. И сега, докато те минаваха, една голяма скала се откърти и се свлече с глух тътен, отекващ в тихите клисури, а уморените коне се стреснаха и препуснаха в галоп.

Когато слънцето бавно се издигна над хоризонта на изток, снежните шапки на върховете припламнаха една подир друга като увеселителни фенери, докато накрая блеснаха поруменели. Това величествено представление разведри сърцата и тримата бегълци усетиха нов прилив на сили. Стигнаха до буен поток, идещ от една странична клисура, спряха, напоиха конете и набързо хапнаха. Луси и баща ѝ с голяма радост биха почивали по-дълго, но Джеферсън Хоуп бе неумолим.

— Вече са тръгнали по следите ни — каза той. — Всичко зависи от бързината ни. Стигнем ли здрави и читави в Карсън, можем да почиваме до края на живота си.

През целия ден те с мъка се придвижваха през проломите, а привечер пресметнаха, че са оставили враговете си на повече от трийсет мили. Щом падна нощта, спряха се в подножието на една надвиснала канара, където скалите им предлагаха заслон от хладния вятър, скупчиха се, за да се топлят, и доволно спаха няколко часа. Станаха обаче още по тъмно и отново потеглиха. Не бяха забелязали да

ги преследват и Джеферсън Хоуп започна да си мисли, че са се измъкнали от лапите на ужасната организация, чийто гняв бяха предизвикали. Но той нямаше представа колко далече може да стигне мъртвата хватка на мормоните и не предполагаше, че скоро тримата ще бъдат уловени в капан и унищожени.

Към пладне на втория ден от тяхното бягство оскъдният им запас от провизии започна да се стопява. Ловецът обаче съвсем не се притесни, понеже в планината имаше дивеч и често му се беше случвало да разчита на пушката, за да задоволи насъщните си нужди. Той избра закътано местенце, струпа на куп сухи клони и запали буен огън, на който да се стоплят другарите му, понеже вече се намираха почти на пет хиляди стъпки над морското равнище и студеният въздух пронизваше. После върза конете, взе си довиждане с Луси, метна пушката на рамо и тръгна да си опита късмета. Обърна се и видя стареца и девойката, клекнали до разпаления огън, а конете и мулето стояха притихнали по-отзад. Сетне на пътя му се изпречиха скали, които, скриха всичко от погледа му.

Извървя две мили през проломите, без да открие нещо, но по следите върху стволовете и по други признаци разбра, че в околността се навъртат много мечки. Накрая, след два-три часа безплодно търсене, той се отчая и реши да се връща, но тъкмо тогава погледна нагоре и сърцето му радостно трепна. В самия край на един издаден зъбер, на триста-четиристотин стъпки над главата му се бе изправило животно, наподобяващо донякъде на домашна овца, но въоръжено с чифт огромни рога. Дивият овен сигурно пазеше стадото си, скрито от очите на ловеца, и за щастие стоеше обърнат с гръб към него, та не го беше забелязал. Хоуп легна по корем, опря пушката си на една скала и дълго и внимателно се прицелва, преди да натисне спусъка. Овенът подскочи във въздуха, задържа се за миг на ръба на пропастта и после се сгромоляса в долината.

Животното не беше удобно за носене, затова ловецът се задоволи да отреже единия бут и част от месото над него. После нарами трофея и забърза обратно по следите си, защото скоро щеше да се стъмни. След малко обаче осъзна затруднението, пред което бе изправен. Обзет от нетърпение, Хоуп се беше отдалечил много от познатите клисури и сега се чудеше как да разбере по коя пътека може да се върне. Долината, където ловува, се разклоняваше на множество теснини,

които дотолкова си приличаха, че той не можеше да се ориентира. Вървя по един от проломите около миля, но накрая стигна до планински поток, който със сигурност виждаше за първи път. Убеден, че се е заблудил, Хоуп пое по друга долина, но резултатът беше същият. Нощта се спускаше бързо, вече почти се стъмни, когато той най-после попадна на познат пролом. Дори тогава обаче не стана по-лесно да следва пътеката, понеже луната още не беше изгряла, а високите скалисти склонове сгъстяваха мрачината. Приведен под товара си, изнурен от направените усилия, Хоуп едва се влачеше, като се насърчаваше с мисълта, че всяка стъпка го приближава до Луси и че храната, която носи, ще им стигне до края на пътешествието.

След време се добра до началото на пролома, където бе оставил двамата си спътници. Дори в тъмното успя да разпознае очертанията на околните зъбери. Каза си, че сигурно го чакат с нетърпение, защото го нямаше близо пет часа. С ликуващо сърце Хоуп сложи ръце на устата си и долината откликна на звънкия му поздрав, в знак че си е дошъл. Ослуша се, но отговор не последва. Само собственият му вик отекваше из мрачните смълчани клисури и се завръщаше многократно при него. Хоуп отново извика, още по-високо от преди, и отново не чу дори шепот оттам, където бе оставил неотдавна приятелите си. Обзе го неясен, смътен страх и той хукна обезумял напред, като изпусна в бързината скъпоценния товар.

След завоя на пътеката пред очите на Хоуп се показва точно мястото, където бе запалил огъня. Жарта от изгорелите дърва все още припламваше, но си личеше, че никой не е наглеждал огъня след тръгването на ловеца. Наоколо цареше все същата мъртвешка тишина. Хоуп разбра, че страховете му са основателни, и хукна към останките от огъня. Наблизо нямаше жива душа, животните, мъжът и девойката бяха изчезнали. Ясно беше, че в отсъствието на младия човек се е случило ужасно нещастие, нещастие, помело всички, без да остави следа зад себе си.

Зашеметен и потресен от този удар, Джеферсън Хоуп усети, че главата му се върти, и трябваше да се подпре на пушката, за да не падне. В същността си обаче той беше човек на действието и бързо дойде на себе си след този пристъп на слабост. Грабна недоизгорял клон от гаснещия огън, раздуха го, за да пламне, и тръгна да огледа с негова помощ малкия лагер. Навсякъде земята бе утъпкана от конски

копита, следователно бегълците са били нападнати от голяма група ездачи, а посоката на дирите говореше, че са тръгнали към Солт Лейк Сити. Дали бяха отвели двамата му спътници? Хоуп почти повярва, че е така, когато погледът му привлече нещо, от което всеки нерв в тялото му се опъна като струна. Малко встрани от бивака видя невисока могила червеникава пръст, със сигурност липсваща преди. Не можеше да се сбърка с нищо, беше пресен гроб. Младият ловец се приближи и видя забита в пръстта разклонена пръчка с парче хартия, набучено отгоре. Надписът беше кратък, но съществен.

Джон Фериър

бивш жител на Солт Лейк Сити, починал на 4 август 1860 г.

Значи непреклонният старец, с когото Хоуп се раздели съвсем наскоро, вече не беше между живите и това бе цялата му епитафия. Джеферсън Хоуп се заозърта обезумял, да не би да има и втори гроб, но не видя нищо повече. Ужасните преследвачи бяха отвлекли Луси, за да определят съдбата ѝ според замисъла си — да я пратят в харема на някой от синовете на старейшините. Когато младият човек осъзна, че участта на Луси е предрешена, а той е безсилен да предотврати това, обзе го желанието да бъде заедно със стария фермер, намерил най-подир покой в тихото кътче.

Отново обаче дейният му дух пропъди унеса, породен от отчаянието. Щом не му оставаше нищо друго, Хоуп можеше да посвети живота си на отмъщението. Заедно с несломимото си търпение и постоянство, той притежаваше и качеството да се спотайва, докато му дойде времето — сигурно придобито от индианците, сред които бе живял. Както стоеше край изоставения огън, Джеферсън Хоуп разбра, че скръбта му би се уталожила единствено от възмездието — пълно и докрай, раздадено на враговете със собствената му ръка. Той твърдо реши да посвети силната си воля и неукротимата си енергия на тази цел. Със злоещо и преbledняло лице младият човек се върна по стъпките си до там, където бе захвърлил храната, и като стъкна гаснещия огън, опече месо, което да му стигне за няколко дни. Прибра го във вързоп и колкото и да беше уморен, тръгна по планинската пътека по следите на Ангелите мъстителите.

Пет дни Хоуп се тътри уморен, с разтреперени нозе през проломите, откъдето бе минал на кон. Нощем се просваше на скалите и дремваше за няколко часа, но винаги още преди зазоряване успяваше

да извърви доста път. На шестия ден стигна до Орловия каньон, откъдето започна злощастното им бягство. Оттам вече се виждаше родината на Светците. Съсипан и изтощен, той се подпря на пушката си и размаха заканително измършавялата си ръка към притихналия град, прострял се нашироко в ниското. И както гледаше, забеляза, че по някои от по-големите улици са окачени знамена и други свидетелства за празник. Все още размишляваше какво ли значи това, когато чу тропот на копита и насреща му се зададе ездач. Когато приближи, Хоуп разпозна в него един мормон на име Каупър, на когото беше правил разни услуги на времето. И щом Каупър стигна до него, Хоуп го спря с намерението да узнае каква е съдбата на Луси Фериър.

— Аз съм Джеферсън Хоуп — каза му той. — Помниш ме, нали? Мормонът се взря в него с нескрито учудване — наистина беше трудно да се съгласи, че този окъсан, мръсен скитник с мъртвешки бледо лице и свиреп, безумен поглед, е някогашният напет млад ловец. Щом обаче човекът се увери, че това е Хоуп, учудването му отстъпи място на сащисване.

— Трябва да си луд да дойдеш тук — извика той. — Ако ме видят, че говоря с тебе, може да се простя с живота. Светата четворица е издала заповед за арестуването ти, защото си помогнал на Фериър и дъщеря му да избягат.

— Не ме е страх нито от светците, нито от заповедта им — каза твърдо Хоуп. — Сигурно знаеш нещо за случая, Каупър. Умолявам те в името на всичко, което е свято за тебе, да ми отговориш на няколко въпроса. Винаги сме били приятели. За бога, не ми отказвай!

— Какво има? — попита притеснен мормонът. — Казвай бързо. Камъните имат уши, а дърветата — очи.

— Какво стана с Луси Фериър?

— Вчера я омъжиха за младия Дребър. Съвземи се, човече, съвземи се, капка кръв не ти остана по лицето!

— Не ми обръщай внимание — със слаб глас го прекъсна Хоуп. Дори устните му бяха побелели и той се свлече край скалата, на която се подпираше. — Омъжили са я, казваш?

— Омъжиха я вчера. Затова има знамена по Жертвения храм. Младият Дребър и младият Стангърсън се сдърпаха кой да я вземе. И двамата били в групата на преследвачите, Стангърсън застрелял бащата, затова смятал, че има по-голямо право, но когато представили

спора си в Съвета, Дребър изложил по-силни доводи, така че Пророка дал на него дъщерята. Според мене обаче никой няма да я притежава дълго, вчера видях на лицето ѝ печата на смъртта. Повече прилича на призрак, отколкото на жена. Да не тръгваш вече?

— Да, тръгвам — каза Джеферсън Хоуп, който се беше надигнал. Лицето му беше като изваяно от мрамор, с твърдо и каменно изражение, а очите му горяха със зли пламъчета.

— Къде отиваш?

— Все едно къде — отвърна той, метна пушката си на рамо, спусна се през клисурата и се прибра в планинските дебри сред бърлогите на дивите зверове, самият той най-свирепият и най-опасният между зверовете.

Предсказанието на мормона се сбъдна напълно. Дали поради ужасната смърт на баща си, дали като последствие от омразната женитба, станала против волята ѝ, но клетата Луси вече не вдигна глава. Започна да вехне и след месец почина. Затънелият ѝ от пиянство съпруг, който я беше взел главно заради богатството на Джон Фериър, не изпита дълбока скръб от загубата, но другите му съпруги я жалеха и според мормонския обичай бдяха над мъртвата в нощта преди погребението. Те се бяха сгушили около ковчега в ранните утринни часове, когато, за техен неизразим страх и учудване, вратата с трясък се отвори и в стаята влезе свиреп на вид мъж с обво рено лице, облечен в дрипи. Без да погледне или да каже нещо на изплашените жени, той отиде до безмълвното тяло, съхранявало някога чистата душа на Луси Фериър. Наведе се над ковчега и почтително докосна с устни студеното бяло чело, а после свали от ръката ѝ венчалния пръстен. „Няма да я погребат с него!“ — кръвожадно изрева той и докато вдигнат тревога, спусна се по стълбите и изчезна. Толкова странен и кратък беше този епизод, че сигурно и очевидците трудно са повярвали на очите си и разказите им не са звучали убедително, но имаше неопровержим факт — златното колелце, белязало Луси като невеста, беше изчезнало.

Няколко месеца Джеферсън Хоуп се скита из планините, води странен, дивашки живот и лелея в сърцето си обзелото го свирепо желание за мъст. В града се разчу, че из покрайнините се прокрадва странник, същият, който се мярка из пустинните планински клисури. Веднъж през прозореца на Стангърсън изсвистя куршум и се сплеска в

стената на стъпка от него. Друг път, когато Дребър минаваше в подножието на една канара, отгоре му се свлече огромна скала и той едва избегна ужасната смърт, като се хвърли ничком на земята. Двамата млади мормони не изгубиха много време, докато установят причината за тези покушения, и на няколко пъти организираха походи в планините с надеждата, че ще заловят или убият своя враг, но нямаха успех. Тогава те си наложиха предпазната мярка никога да не излизат сами по тъмно и поставиха охрана около домовете си. Постепенно обаче се поотпуснаха, защото противникът им нито се виждаше, нито се чуваше, и те започнаха да се надяват, че времето е охладило жаждата му за мъст.

А далеч не беше така, стана тъкмо обратното. Ловецът имаше твърд, непоколебим характер и обзелото го желание за разплата дотам бе завладяло съзнанието му, че не оставаше място за никакви чувства. Преди всичко обаче Хоуп имаше практическа нагласа. Той скоро разбра, че дори неговият железен организъм не би издържал на безкрайното напрежение, на което той го излагаше. Липсата на покрив и нездравословната храна го съсипваха. Ако умреше като куче в планините, какво щеше да стане с откъсването му? Но не се ли махнеше, очакваше го именно такава смърт. Хоуп сметна, че с това би улеснил враговете си, ето защо, макар и неохотно, той се завърна в Невадските рудници, за да укрепне и да събере достатъчно пари, с които да преследва целта си, без да страда от лишения.

Възнамеряваше да отсъствува не повече от година, но по стечение на непредвидени обстоятелства му се наложи да не напуска Невада почти пет години. В края на този период обаче той не беше забравил злините и желанието му за мъст оставаше все така силно, както в паметната нощ, когато стоеше до гроба на Джон Фериър. Предрешен и под чуждо име, Джеферсън Хоуп се завърна в Солт Лейк Сити, без да го е грижа за собствения живот, стига да постигнеше онова, което той определяше като справедливост. В града научи лоши вести. Преди няколко месеца сред Избрания народ настъпил разкол, някои по-млади членове на Мормонската църква въстанали срещу властта на старейшините и като следствие известен брой недоволни напуснали Юта и се отказали от вярата. Сред тях се намираха и Дребър, и Стангърсън. Никой не знаеше къде са отишли. Носеха се слухове, че Дребър е успял да превърне голяма част от имотите си в

пари и е все така богат, докато приятелят му Стангърсън е сравнително беден. Нямахме обаче никакви данни за местонахождението им.

Колкото и отмъстителни да са, много хора, изправени пред такава пречка, биха изоставили всяка мисъл за възмездие, но Джефърсън Хоуп не се поколеба нито за миг. Макар да притежаваше малко умения, той се наемаше на всякаква работа и обикаляше от град на град в Съединените щати, за да търси враговете си. Годишите минаваха, черната му коса се прошари, а той все се скиташе — човек, превърнат в копой, насочил съзнанието си към едничката цел на своя живот. Накрая постоянството му бе възнаградено. Само за миг видя лицето, мернало се на един прозорец в Кливланд, щата Охайо, и това му стигна, за да разбере, че човекът, когото преследва, е там. Когато се прибра в сиромашката си квартира, планът му за отмъщение вече беше съставен. За беда обаче и надничащият от прозореца Дребър позна скитника на улицата и прочете присъдата си в очите му. Заедно със Стангърсън, станал негов частен секретар, той побърза да се яви пред мировия съдия и да го уведоми, че ревността и омразата на техен стар съперник поставя живота им в опасност. Същата вечер Джефърсън Хоуп беше задържан и понеже не успя да си намери гаранции, остана в затвора няколко седмици. Когато най-после го освободиха, завари къщата на Дребър празна и научи, че двамата със Стангърсън са заминали за Европа.

Отново отмъстителят остана излъган и отново усилилата се омраза го подтикна да продължи преследването. Липсваха му обаче средства — известно време трябваше да се хване на работа и да пести всеки долар за бъдещето пътешествие. Накрая, събрал толкова, че да не умре от глад, Хоуп замина за Европа и тръгна по следите на враговете си от град на град, като припечелваше от най-черен труд, но не смогна да настигне бегълците. Когато се появи в Санкт Петербург, те вече бяха отпътували за Париж, а когато ги последва и там, научи, че току-що са тръгнали за Копенхаген. И в датската столица той пристигна с няколко дни закъснение, а те вече бяха заминали за Лондон, където Хоуп най-после успя да ги открие. А за това, какво се случи в Лондон, най-добре ще е да предадем разказа на стария ловец, старателно записан от доктор Уотсън в неговия дневник, на който вече сме толкова задължени.

ГЛАВА 6

ПРОДЪЛЖЕНИЕ НА СПОМЕНИТЕ НА ДЖОН УОТСЪН, ДОКТОР ПО МЕДИЦИНА

Яростната съпротива на пленника ни всъщност не се дължеше на злостно отношение към самите нас, защото, като се видя в безизходно положение, той се усмихна дружелюбно и изрази надежда, че не е наранил никого при боричкането.

— Предполагам, че ще ме заведете в участъка — каза той на Шерлок Холмс. — Кабриолетът ми е пред къщата. Ако ми развържете краката, ще сляза сам до долу. Не съм вече толкова лек за носене, колкото бях.

Грегсън и Лестрейд се спогледаха, като че смятаха предложението му за доста нагло, но Холмс веднага повярва на думите му и развърза кърпата, с която бяхме стегнали глезените му. Човекът се изправи и се разтърка, сякаш за да се увери, че нозете му отново са свободни. Спомням си, че както го наблюдавах, си казах, че рядко ми се е случвало да виждам мъж с толкова здраво телосложение, а изражението на мургавето му, почерняло от слънцето лице, говореше за решителен и деен дух и правеше същото потресаващо впечатление, както телесната му сила.

— Ако мястото на полицейския началник е свободно, смятам, че вие сте човекът за него — каза Хоуп, взрян с нескрито възхищение в моя съквартирант. — А начинът, по който откривахте следите ми, няма цена.

— Най-добре е да дойдете с мене — каза Холмс на двамата детективи.

— Аз мога да ви закарам — предложи Лестрейд.

— Чудесно! А Грегсън ще седне вътре при мене. Също и вие, докторе. Понеже случаят ви интересува, нищо не пречи да ни придружавате.

С радост се съгласих и заедно слязохме долу. Нашият пленник не направи опит за бягство, а влезе кротко в бившия си кабриолет заедно с нас. Лестрейд се качи на капрата, шибна коня и много скоро

пристигнахме. Въведоха ни в една стаичка, където полицейски инспектор записа името на заловения и именага на хората, в чието убийство се обвиняват. Служителят беше белолик, апатичен човек, който изпълняваше задълженията си вяло и машинално.

— Задържания, ще бъде изправен пред съда до края на седмицата — каза той. — Междувременно желаете ли та направите някакво изявление. господин Джефърсън Хоул. Длъжен съм да ви предупредя че всичко, което кажете, ще бъде записано и може да бъде използвано против вас.

— Имам доста за разказване — бавно каза пленникът ни. — ще ви разкажа всичко, господа.

— Не е ли по-добре да го запазите за делото? — попита инспекторът.

— Може изобщо да не стигна до съд — отвърна човекът. — Не се притеснявайте, не мисля да се самоубивам. Вие лекар ли сте? свирепо впи Той в мене блестящите си черни очи..

— Да. лекар съм — отвърнах аз.

— Тогава си сложете ръката тук — каза той с усмивка и ръката МУ заедно с белезниците посочи гърдите.

Сторих го със свободната си ръка. странно неритмично триенесе усещаше вътре. Мускулите на гръдния кош сякаш трептяха и резонираха. какво би станало с една паянтова постройка, ако в нея заработи мощен мотор. В тишината на стаята се чуваше глухо жужене и бръмчене, което идваше отсъщият човек.

— Та вие имате ансвризма на аортата! — възкликнах аз.

— Така се нарича! — примирено погвърди той. — Миналата седмица ходих на лекар и гои ми каза, че не след дълго сърцето ми ще се пръсне. От години става все по-зле. Получих го от измръзване и недояждане в планините на Сол Лейк. Постигнах целта си и не ме е грижа дълго ли ще живея, но бих искал да оставя след себе си някакво описание на цялага рабога. Не искам да ме помнят като окикновен главорез.

Инспекторът и двамата служители побързаха да обсъдят дали е препоръчително да позволят да разкаже историята си.

— Сигурно ли е, че има непосредствена опасност за живота му — попита първият.

— Несъмнено — отговорих аз.

— В такъв случай явно в наш интерес и на правосъдието е да запишем изявлението му — каза инспекторът. Разрешава ви се да разкажете историята си. Но отново ви предупреждавам, че всичко което ще разкажете може да послужи против вас. То ще бъде записано.

— С ваше позволение ще седна — рече човекът и веднага осъществи казаното. — Тази аневризма лесно ме изморява, а бъркотията от преди половин час не облекчи положението. С единия крак съм в гроба и няма смисъл да ви лъжа. Ще чуете само истината, а как бихте я използвали, е без значение за мене.

С тези думи Джеферсън Хоуп се облегна на стола и направи своето забележително признание.

Говореше спокойно и методично, сякаш в събитията, за които разказваше, няма нищо необичайно. Мога да гарантирам верността на включения тук разказ, защото имах достъп до бележките на Лестрейд, където думите на Хоуп са записани точно както ги бе произнесъл.

— За вас не е от голямо значение защо мразех избягалите мормони — каза гой. — Достатъчно е и това, че те бяха виновни за смъртта на две човешки същества, баща и дъщеря, и следователно собственият им живот бе предрешен. Поради времето, изминало от извършването на престъплението, всеки опит да ги изправя пред съда щеше да се провали. Но аз знаех вината им и твърдо реших, че сам ще поема ролята на обвинител, съдебни заседатели и изпълнител на присъдата, събрани в едно. На мое място и вие бихте направили същото, ако сте истински мъже... Момичето, за което стана дума, щеше да се омъжи за мене преди двайсет години. Насила я омъжиха за Дребър и тя не издържа. Взех венчалния пръстен от ръката на мъртвата и се заклек, че когато умира Дребър, пред очите си ще вижда същата халка и последните му мисли ще бъдат за престъплението, за което го наказвам. Носех пръстена и следвах Дребър и неговия съучастник през два континента, докато не ги настигнах. Те смятаха да ме изтощят, но не успяха. И ако умра утре, което е много вероятно, ще умра със съзнанието, че съм свършил, и то добре, работата си на този свят. Престъпниците загинаха от моята ръка. Не ми остава нищо повече, което да желая и да очаквам с надежда... Те бяха богати, а аз бях беден, затова не ми беше лесно да ги следвам. Когато пристигнах в Лондон, джобовете ми бяха почти празни и се наложи да се заловя с нещо, та да си изкарвам прехраната. Язденето или карането на

кабриолет за мене е толкова естествено, колкото и ходенето по земята, затова се обадох в една файгонджийска кантора и скоро ме взеха на работа. Всяка седмица трябваше да представям определена сума на собственика, а горницата задържах за себе си. Рядко изкарвах в повече, но все успях да свържа двата края. Най-трудно ми беше да опозная града и ми се струва, че никъде не съм попадал на толкова лабиринти, колкото в Лондон. Разполагах обаче с план и след като веднъж се ориентирах за главните хотели и гари, взех да се справям доста добре... Мина известно време, докато разбера къде са отседнали двамата господи. Питам, разпитвам и накрая се добрах до тях. Живееха на пансион в Камбъруел. от татък Темза. Щом ги открих, знаех, че вече са в ръцете ми. Бях си пуснал брада и нямаше начин да ме познаят. Готвех се да им ходя по петите, дока го ми падне сгоден случай. Твърдо бях решил този път да не им позволя да избягат... Въпреки това те почти ми се изплъзнаха. Където и да ходеха из Лондон, аз бях подире им. Понякога ги следвах с кабриолета. понякога пешком. но първото беше по-сигурно. защото не можеха да се измъкнат. Само рано сутрин или късно вечер успях да припечеля по някоя пара и взех да закъснявам с вноските за собственика. Това обаче не ме притесняваше, стига да хванех хората, които ме интересуваха... А те бяха много коварни.

Трябва да им беше хрумвало, че може да съм попаднал на следите им, защото никога не излизаха един по един или по тъмно. В продължение на две седмици карах подире им всеки ден и те нито веднъж не се разделиха. Половината време Дребър беше пиян, но Стангърсън винаги стоеше нащрек. Дебних ги от зори до мрак, но не случих нито един удобен момент. Това не ме обезсърчи, понеже нещо ме караше да си мисля, че моят час скоро ще удари. Страхувах се само да не би сърцето ми да се пръсне преждевременно и работата да остане несвършена... Най-послед една вечер, когато минавах по „Торкий Те-ръс“ — така се казва улицата, където живееха, — видях, че пред вратата на пансиона спира кабриолет. Скоро отвътре изнесоха багаж, след малко се появиха Дребър и Стангърсън и кочияшът потегли. Шибнах коня и гледах да не ги изпускам от очи. Много се притесних, понеже реших, че си сменят квартирата. Те слязоха на гара Юстън. аз повиках едно момче да държи поводите на коня ми и ги последвах на перона. Чух. че питат кога има влак за Ливърпул, а

пазачът им отговори, че влакът току-що е заминал и има друг влак чак след няколко часа. На Стангърсън това явно не му хареса, но Дребър като че ли доста се зарадва. Толкова се приближих до тях в тълпата, че чувах всяка тяхна дума. Дребър каза, че има да си свърши някаква лична работа и ако Стангърсън иска, да го почака, скоро ще се върне. Спътникът му го укори и му напомни решението им да се движат заедно. Дребър отговори, че случаят е малко деликатен и трябва да отиде сам. Не чух какво отговори другият на това, но Дребър започна да ругае, подчерта, че онзи му е платен слуга и че не може да му заповядва. Тогава секретарят разбра, че работата е безнадеждна, и само постави условието, ако другият изпусне последния влак, да се срещнат в частния хотел „Холидей“. Дребър му заяви, че ще бъде на перона много преди единайсет часа и си тръгна от гарата... Мигът, който очаквах от толкова време, най-после дойде. Враговете ми бяха в моята власт. Заедно можеха взаимно да се закрият, но разделени, зависеха от моето благоволение. Аз обаче не предприех никакво необмислено, прибързано действие. Планът ми отдавна беше готов. Мъстта не носи удовлетворение, ако престъпникът няма време да разбере кой му нанася удара и защо го е постигнало възмездието. Бях намислил план, даващ ми възможност да накарам човека, който ми е сторил зло, да разбере, че старият му грях е излязъл на бял свят. Няколко дни преди това се случи някакъв господин, който оглеждаше къщи по „Брикстън Роуд“, да изпусне един от ключовете в кабриолета ми. Потърсих го същата вечер и си го получи, но междувременно аз бях направил отпечатък и си приготвих копие. По този начин имах достъп поне до едно място в Лондон, където можех да разчитам, че никой няма да ме безпокои. Трудният въпрос, който оставаше нерешен, беше как да накарам Дребър да отиде в тази къща... Дребър тръгна по улицата, отби се в един магазин за спиртни напитки и остана в последния почти половин час. Като излизаше, вече се олюляваше, явно беше доста пиян. Пред мене имаше спряла двуколка и той я повика. Следвах ги толкова от близо по „Ватерлоо“. Изминахме доста мили по улиците и накрая за мое нещастие стигнахме до пансиона, където Дребър бе отседнал и скоро го бе напуснал. Не можех да си представя с какви намерения се връща гам, но продължих след него и спрях кабриолета си на около стотина ярда до една къща, а той влезе в хотела, а

двуколката си замина. Моля ви, дайте ми чаша вода. Гърлото ми пресъхна от говоренето... Подадох му чаша вода. Хоуп я изпи и каза:

— Стоях неподвижно и чаках търпеливо. Така чаках вече около четвърт час или малко повече, когато изведнъж долових шум. сякаш в къщата се боричкаха. В следващия миг вратата широко се отвори и се появиха двама мъже. Единият беше дребърт, а другият — млад човек, когото виждах за първи път. Човекът хвана Дребър за яката и като стигнаха до началото на стълбището към улицата, той го блъсна и го изрита така, че го запрати чак в средата на пътя. — Мръсно псе! — извика младият, като размахваше подире му тоягата си. — Ще те науча как се обижда „една почтена девойка“ Толкова се беше разгорещил, че според мене щеше да наложи злосторника с пръта, само че Дребър си плю на петите и побягна по улицата. Стигна до ъгъла и като видя моя кабриолет, даде ми знак. скочи вътре и каза: — Карай за хотел „Холидей“. Най-послед той всъщност се намираще в кабриолета ми и сърцето ми така се разлудяха от радост, че аз се уплаших да не би тъкмо в този последен миг ансвризмата да ме погуби. Подкарах бавно, като прехвърлях наум какво гочно да сторя. Можех веднага да запраша извън града и там на някой безлюден път да проведе последния си разговор с него. Почти бях решил да го направя, когато Дребър сам ми предложи решение. Манията да пие отново го бе обзела и той ми нареди да спра пред едно заведение, предлагащо джин. Влезе, като поръча да го чакам Стоя вътре чак докато затвориха, появи се много пиян и аз разбрах, че играта вече е в мои ръце... Не си мислете, че възнамерявах да го убия най-хладнокръвно. И така да бях постъпил, щеше да е напълно справедливо, но не можех да го сторя. Отдавна си бях намислил, че Дребър трябва да има възможност да спаси живота си. ако реши да се възползува от нея. Сред многото служби, които съм заемал, в Америка и Европа през скитническите си години, веднъж бях разсилен и чистач в лаборатория на колежа Йорк. Един ден професорът изнасяше лекция за отрови и показа на студентите някакъв алкалоид (както го нарече), които бил извлякъл от южноамериканска отрова за стрели отрова: която била с такава сила, че и най-малкото зрънце било достатъчно да отрови човек. Той показа в каква стъкленица държи този препарат и!..о!..: Една година я бях чистил. Доста бях понаучил от фармацията и прибрах две зрънца от Алкалоида. Две малки разтворими хапчета, като сложих в кутии по

едно от тях заедно с едно подобно на вид, но безвредно хапче. Още тогава реших, че когато му дойде времето, всеки от враговете ми ще трябва да си избере по едно хапче от кутията, а аз да изпия хапчето, което остава. Вдига се много по-малко шум, отколкото при заглушен с носна кърпа изстрел, а е все толкова смъртоносно. От този ден нататък винаги носех със себе си кутийките, а сега беше дошъл моментът да ги използвам... Мина полунощ, приближаваше един часът. Времето се развали, застудя, духаше силен вятър и валеше пороен дъжд. Колкото и мрачно да беше навън, душата ми ликуваше, изпълни ме такова тържествуване, че ми идеше да крещя от радост. Ако на някого от вас, господа, се е случвало да бъде за нещо и да го желае толкова дълго, повече от двайсет години, а после изведнъж да го види пред себе си, ще разберете чувствата ми. Запалих пура и усърдно я пуших, за да успокоя нервите си, но ръцете ми трепереха, а слепоочията ми пулсираха от възбудата. Карах кабриолета, а пред очите ми бяха старият Джон Фериър и милата Луси, гледаха ме от тъмнината и ми се усмихваха, виждах ги така ясно, сякаш се намирахме в стая. През цялото време бяха пред мене, застанали от двете страни на коня, докато не спрях пред къщата на „Брикстън Роуд“... Не се виждаше жива душа, не се чуваше нито звук освен от дъждовните капки. Когато погледнах през прозорчето, Дребър се беше сгушил и спеше пиански сън. Разтърсих ръката му.

— Време е да излизаш! — казах му аз.

— Добре, кочияшо! — отвърна той.

Сигурно сметна, че сме стигнали до споменатия от него хотел, защото излезе, без да каже нищо повече, и тръгна подире ми през градината. Наложих се да вървя редом, за да го крепя, защото главата му все още беше малко натежала. Като стигнахме до вратата, аз отключих и го въведох в първата стая. Кълна ви се, че през цялото време бащата и дъщерята вървяха пред нас.

— Тъмно е като в рог — обади се Дребър, лутайки се.

— Сега ще светна — рекох аз и запалих с клечка кибрит восъчната свещ, която носех — А сега, Инок Дребър — продължих аз, обърнах се към него и поднесох светлината към лицето си, — кажи кой съм?

Той ме погледна само за миг със зачервените си от пианство очи и видях как го обзе ужас, дори чертите на лицето му се изкривиха —

значи ме беше познал. Олюля се назад, пребледня и по челото му изби пот, а зъбите му взеха да тракат. При тази картина аз се облегнах на вратата и се смях шумно и дълго. Знаех, че отмъщението носи наслада, но и не бях подозирал какво доволство ще изпълни душата ми.

— Мръсно псе! — извиках аз. — Дебнах те от Солт Лейк Сити до Санкт Петербург, но ти винаги ми се изплъзваше. Сега дойде краят на скитанията ти, защото утре един от двамата ни няма да види изгрева на слънцето!

Докато говорех, той се сви още по-далече и по изражението му си личеше, че ме смята за луд. Така и си беше в момента. Усещах пулса в слепоочията си като удари с ковашки чук и сигурно щях да загубя съзнание, ако не бях получил облекчение след като от носа ми рухна кръв.

— А сега какво ще кажеш за Луси Фериър? — извиках аз, заключих вратата и размахих ключа пред лицето му. — Възмездието закъсна. но най-после те настигна! Видях, че устните на подлеца се разтрепериха. Би ме помолил да пощадя живота му, но знаеше, че е безсмислено.

— Ще ме убиеш ли? — попита той, като заекваше.

— Да те убия? Та кой говори за убийство, ако става дума за бясно псе? Каква жалост прояви ти към клетата ми любима, когато я откъсна от гроба на заклания ѝ баща и я завлече без срам в проклетия си харем?

— Друг уби бащата! — извика Дребър.

— Но ти сломи нейното невинно сърце — разкрещях се аз и му тикнах кутийката. — Нека бог бъде съдник. Избери си хапче и го глътни. В едното се таи смърт, в другото — живот. За мене ще бъде второто. Да видим има ли справедливост на този свят, или всичко зависи от късмета!

Дребър се дръпна страхливо, развика се и взе да моли за милост, но аз извадих нож и го опрях в гърлото му, така че той отстъпи. След него и аз глътнах хапче и минута-две се гледахме безмълвно в очакване да разберем кой ще умре, и кой ще живее. Ще забравя ли някога изражението, изписало се на лицето му, когато с първите предупредителни спазми осъзна, че отровата прониква в организма му? Тогава започнах да се смея, извадих венчалния пръстен на Луси и го държах пред очите му. Всичко трая само миг, понеже алкалоидът

действува бързо. Мъчителна болка изкриви чертите му, той размаха ръце, олюля се и като нададе дрезгав вик, тежко се строполи на пода. Преобърнах го с крак и сложих ръка на сърцето му. Не биеше. Дребър беше мъртъв! А кръвта от носа ми шуртеше, но аз не й бях обърнал внимание. Не знам откъде накъде ми хрумна да пиша по стената с нея. Може би с хитрото намерение да пратя полицията по лъжлива диря, защото се радвах и ми беше леко на душата. Спомних си, че над един убит германец в Ню Йорк имаше изписано гасъе и по онова време вестниците спореха дали убийството не е дело на тайните общества. Реших, че каквото е озадачило нюйоркчани, ще озадачи и лондончани, затова потопих пръст в собствената си кръв и начертах буквите на подходящо място на стената. После отидох до кабриолета. Наоколо нямаше хора, времето продължаваше да е много лошо. Бях се поодалечил, когато бръкнах в джоба, където обикновено държах пръстена на Луси и открих липсата му. Сякаш ме порази гръм, защото нямам друг спомен от нея. Помислих си, че сигурно съм го изпуснал, като се навеждах над тялото на Дребър, затова подкарах кабриолета обратно, оставих го в една пресечка и смело тръгнах към къщата. Готов бях да рискувам всичко, само и само да си върна пръстена. Когато стигнах там, попаднах право в ръцете на излизация отвътре полицаи и едва успях да отклоня подозренията му, като се престорих на мъртво пиян... Ето така Инок Дребър се раздели с живота. Сега ми оставаше да направя същото със Стангърсън, за да е изплатен дългът им към Джон Фериър. Знаех, че секретарят е отседнал в частния хотел „Холидей“ и цял ден се навъртах там, но той не излезе навън. Допускам, че сигурно е заподозрял нещо, когато Дребър не се е появил.

Той, Стангърсън, беше коварен, винаги стоеше нащрек. Но ако си мислеше, че ще ме откаже, като не излиза, много се лъжеше. Скоро научих кой е прозорецът на спалнята му и рано на другата сутрин се възползувах от една стълба, захвърлена в алеята зад хотела, и се вмъкнах в стаята на зазоряване. Събудих го и му казах, че е дошъл часът да плати за живота, отнет от него преди толкова много години. Описах му смъртта на Дребър и му предложих същия избор с хапчетата. Вместо да се вкопчи във възможността да оцелее, той скочи от леглото и се хвърли да ме души. Прободох сърцето му, докато се отбранявах. Но изходът щеше да е същият и в първия случай, защото

Провидението никога не би допуснало ръката на виновника да вземе друго, а не отровното хапче... Не ми остава още много за разправяне, и толкова по-добре, защото почти нямам сили. Няколко дни продължих да карам кабриолета с намерението да работя, докато събера достатъчно пари, та да се върна в Америка. Бях спрял край другите файтони, чакащи клиенти, когато един парцаланко попита дали някой кочияш не се казва Джеферсън Хоуп, понеже имало поръчка за кабриолета му от господина, живеещ на улица „Бейкър“ 221 Б. Дойдох, без да подозирам клопка, а в следващия миг този млад човек ми сложи белезниците и аз се оказах окован за пръв път в живота си. Това е цялата ми история, господа. Може и да ме смятате за убиец, но според мене аз служих на правосъдието също както служите вие.

Толкова вълнуващ беше разказът на човека и толкова силно впечатление ни направи начинът, по който го поднесе, че останахме да седим безмълвни и умислени. Дори професионалните детективи, които са отегчени от всяка подробност на едно престъпление, явно бяха силно заинтригувани от чутото. Когато Джеферсън Хоуп свърши, няколко Минути цареше тишина, нарушавана само от дращенето на молива на Лестрейд, нанасящ последни поправки на стенографските си записки.

— Има само един въпрос, който бих искал да се осветли малко повече — каза накрая Шерлок Холмс. — Кой беше вашият съучастник, дошъл на обявата ми за пръстена?

Хоуп весело смигна на приятеля ми и рече:

— Собствените си тайни мога да издам, но няма да напакостя на други хора. Видях обявата ви, допуснах, че може да е примамка, но можеше и да става дума за пръстена, който търсех. Приятелят ми предложи да дойде и да провери нещата. Ще се съгласите, че той се справи много успешно.

— Несъмнено! — любезно се обади Холмс.

— А сега, господа — започна мрачно инспекторът. — трябва да се съобразим с изискванията на закона. В четвъртък затворникът ще бъде изправен пред съда и се налага вашето присъствие. Дотогава аз

Ще отговарям за него.

С тези думи инспекторът позвъни, двама тъмничари отведоха Джеферсън Хоуп, а ние с приятеля ми излязохме от участъка и се върнахме с кабриолет на улица „Бейкър“.

ГЛАВА 7

В ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Предупредиха ни всички да се явим в съдилището в четвъртък. Но когато дойде четвъртък, нямаше нужда от свидетелските ни показания. Един по-висш съдия бе взел делото в свои ръце и бе призовал Джеферсън Хоуп пред трибунала, раздаващ справедливи присъди — нощта след залавянето аневризмата му не издържала и на сутринта го намерили в килията проснат върху пода, с кротка усмивка на лице. Той, сякаш в последните си мигове е премислил наум живота си и е открил, че е принесъл полза с добре свършена работа.

— Грегсън и Лестрейд ще се вбесят от смъртта му — подхвърли Холмс, докато си приказвахме на другата вечер. — Изпуснаха големи похвали.

— Не мисля, че свършиха кой знае какво около залавянето му — отговорих аз.

— За света не е от значение кой какво свършва — горчиво каза Холмс в отговор. — Въпросът е кой успява да накара хората да повярват че е свършил нещо. Както и да е — продължи той вече поведро, след като помълча. — Не бих се отказал от това разследване по никой начин. Не си спомням да ми е попадал по-интересен случай. Работата беше проста, но имаше няколко твърде забележителни момента.

— Проста ли?! — възкликнах аз.

— Трудно би могло да се определи другояче — отвърна Холмс и се усмихна на изненадата ми. — Доказателството, че по същество беше проста, е че без каквато и да е друга помощ освен няколко съвсем обикновени дедукции аз успях в рамките на три дни да заловя престъпника.

— Вярно е — съгласих се аз.

— Вече ви обясних, че излизащото извън рамките на обичайното много често се явява указание, а не пречка. Когато се търси решението в подобен проблем, най-важното е да се разсъждава умело в обратен ред. Това е много полезно и лесно осъществимо, но хората рядко го

правят. Във всекидневието е по-полезно да мислиш в перспектива, за това са свикнали да пренебрегват обратното. На петдесет души, които стигат до синтеза, има един, способен да мисли и аналитично.

— Да си призная, не ви разбирам напълно.

— Не съм и очаквал да ме разберете. Да видим мога ли да се изразя по-ясно... Повечето хора, когато им описваш верига от събития, лесно посочват какъв ще е резултатът. Те съпоставят събитията в съзнанието си и правят съждение какво ще се случи. Има обаче и такива хора, които, като им съобщиш някакъв резултат, са в състояние да извикат в съзнанието си стъпките, доест да стигнат до този резултат. Тази способност имам предвид, когато говор преобладава в обратен ред, тоест аналитично.

— Ясно — казах аз.

— В дадения случай резултатът беше на лице всичко друго човек трябваше да открие сам. Позволете ми сега да опитам да ви поднеса различните етапи на разсъжденията ми. Нека започна от самото начало. Както знаете, доближих къщата пешком, а мислите ми бяха свободни от всякакви предварителни впечатления. Естествено започнах с оглед на пътя. Вече ви обясних, че забелязах ясни следи от кабриолет, който, както установих, като поразпитах, е бил там през нощта. Убедих се, че става въпрос за кабриолет, а не за частен екипаж, поради малкото разстояние между колелата. Обикновените лондонски файтони остават много по-тесни коловози отколкото каретите. Това беше първото ми попадение. После тръгнах бавно по градинската алея, чиято глинеста почва особено добре запазва следи. Несъмнено за вашите очи това е било просто утъпкана кал, но за моето набито око всеки отпечатък върху повърхността беше от значение. Няма област от детективската наука, която да е по-важна и по-пренебрегвана от изкуството да се разчитат следи. За щастие аз винаги много съм наблягал на това, а от дългата практика то се превърна в моя втора природа. Определих къде са минали с тежки крачки полицаите, но видях също и дирите на двамата мъже прекосили първи градината. веднага ставаше ясно, че са дошли преди другите, понеже на места стъпките им бяха напълно заличени от новите стъпки. Така установих втората брънка от веригата — научих, че нощните посетители са двама на брой, като единият е забележително висок (изчислено според дължината на крачката му), а другият е с модни обуца (според малките

и изящни отпечатъци от стъпките му). При влизане в къщата последното предположение се потвърди. Мъжът с хубавите обуца лежеше пред мен. Значи високият беше извършил убийството, ако ставаше въпрос за убийство. По тялото на мъртвия нямаше рана, но по неспокойното изражение на лицето му съдех, че той е предчувствувал удара, който му е нанесла съдбата. Върху лицата на хората, умиращи внезапно от сърдечно страдание или по някаква друга причина, никога няма отпечатано безпокойство. Като подуших устните на мъртвеца усетих лек кисел дъх и стигнах до заключението, че е бил принуден да погълне отрова. И отново си казах, че я е взел насила, щом на лицето му са изписани умраза и страх. Стигнах до този извод по метода на изключването, защото никаква друга хипотеза не подходеше на фактите. Не си въобразявайте, че такова хрумване е нечувано. В историята на криминалистиката насилствено взимане на отрова е познато отдавна. Всеки токсиколог веднага би си зпомнил за случая „Долски“ в Одеса и „Лекюрие“ в Монпелие. Сега обаче изникваше големият въпрос за за причината. Грабежът не е влизал в сметките на убиеца, понеже нищо не беше изчезнало. Дали не ставаше дума за политика, или за жена? Това бе въпросът, който трябваше да разреши. От самото начало клонях към второто предположение. Политическите убийци гледат бързо да си свършат работата и бягат. В нашия случай обаче убийството бе извършено съвсем преднамерено и имаше оставени следи из цялата стая, от което си личеше, че престъпникът е стоял там дълго. По-скоро уреждането на лични, а не на политически сметки би довело до такава систематичност в отмъщението. Надписът, открит на стената, засили още повече увереността ми. Веднага се разбираше, че е с цел да ни заблуди. Когато обаче се намери и пръстенът, въпросът се реши. Явно убиецът го беше използвал, за да припомни на жертвата си за някоя жена, която е умряла или изчезнала. В този момент поисках да разбере от Грегсън дали в телеграмата си до Кливланд е поискал известни сведения за досегашния живот на Дребър. Както си спомняте, той ми отговори отрицателно. Тогава се заех да огледам внимателно стаята, получих потвърждение за ръста на убиеца, добавиха се и подробности за пурата „Тричинополи“ и за дължината на ноктите му. Вече бях стигнал до заключението, че щом като няма следи от борба, кръвта на пода е рухнала от носа на развълнувания убиец. Забелязах, че потеклата кръв съвпадаше със

следите от стъпките му. Рядко се случва човек, освен ако не е прекалено пълнокръвен, да получи кръвоизлив от вълнение, затова предположих, че престъпникът вероятно е як, червендалест мъж. Развоят на нещата доказва, че съм бил прав. Когато напуснах къщата, заех се да свърша пренебрегнатото от Грегсън. Телеграфирах на полицейския началник в Кливланд Ограничих запитването си до обстоятелствата, свързани с брака на Инок Дребър. Отговорът беше утвърдителен. Научих, че Дребър вече е търсил закрилата на закона срещу своя някогашен съперник в любовта Джеферсън Хоуп. и че същият Хоуп в момента се намира в Европа. Разбрах, че сега държа ключа към загадката и остава само да хвана убиеца... Вече бях вътрешно убеден, че мъжът, влязъл заедно с Дребър в къщата, е не друг, а кочияшът. От следите по пътя си личеше, че конят се е местил по начин, който е възможен само ако животното е оставено без надзор. Къде тогава можеше да е ходил кочияшът, освен в къщата? И още нещо — абсурдно беше да се допусне, че човек, който е с всичкия си, ще извърши предумишлено убийство пред очите на трето лице, което положително би го издало. И накрая. ако. да речем, някой иска да следи някого в Лондон, какво по-добро може да намисли от това, да стане кочияш? Всички тези преценки ме доведоха до категоричното заключение, че Джеферсън Хоуп може да бъде открит сред файтонджиите на метрополията. Нямахте причини да смятам, че се е отказал от тази работа. Напротив, от негова гледна точка с всяка внезапна промяна би привлякъл внимание върху себе си. Значи вероятно поне за известно време щеше да си изпълнява задълженията. Нямахте също причини да се предполага, че живее под чуждо име. Защо ще го сменя в страна, където никой не знае истинското му име? Тогава събрах уличните детективски сили и ги изпращах последователно при всеки собственик на кабриолети в Лондон, докато не издирих нужния ми човек. Още трябва да ви е пресен споменът колко добре се справиха те и колко бързо се възползувах аз от това. Убийството на Стангърсън беше едно напълно неочаквано произшествие, но нямаше начин да се предотврати. Чрез него, както знаете, аз се добрах до хапчетата, за чието съществуване се досещах. Ясно ви е, че цялата работа е низ от логически последствия без никакво прекъсване или грешка.

— Забележително! — извиках аз. — Вашият талант трябва да получи обществено признание. Трябва да публикувате описание на случая. Ако вие не желаете, ще го сторя вместо вас.

— Постъпете както намерите за добре, докторе — каза той и продължи, като ми подаде един вестник. — Вижте това! Прочетете го!

Беше вестник „Ехо“ от същия ден, а съобщението, което ми посочи, се отнасяше до въпросния случай и гласеше следното:

— Читателите се учудиха от сензационни преживявания поради внезапната смърт на човека на име Хоуп, заподозрян и убийството на господвн Инок Дребър и господин Джоузеф Стангърсън. Сега подробностите от случая може би никога няма да бъдат разкрити, макар че бяхме осведомени от достоверен източник, че престъплението се дължи на стара и романтична вражда, в която са играли роля и любовта, и мормонската секта. Изглежда, на младини и двете жертви са принадлежали към Светците от последния ден, а Хоуп. покойният затворник, е пристигнал също от СопЛеик Сити. И да няма други последствия от случая, той поне разкри в най-изумителната светлина експедитивността на нашите полицейски детективи и ще послужи за урок на всички чужденци, за да проявят благоразумие и да разрешат враждите си у домаа не да ги пренасят на британска земя. Най-вече заслугата за залавянето на престъпника изцяло принадлежи на известните служители на Скотланд Ярд, господата Лестрейд и Грексън. Както се разбра, човекът е бил задържан в жилището на някой си Шерлок Холмс, любител детектив, който е показал известна способност в този смисъл и който при такива учители може да може да се надява след време да придобие някои от техните умения. Очаква се, че двамата детективи ще бъдат съответно възнаградени като признание за добрата им служба.

— Не ви ли го казах още в началото?

— извика весело Шерлок Холмс.

— Ето резултатът от нашият „Етюд в червено“ — осигурили сме им награда!

— Няма значение — прекъснах го аз. Записъл съм всички факти в дневника си и читателите ще ги узнаят. А междувременно ще трябва да се задоволите с чувството че сте успели. Както е казал римският скъперник:

— Populus me sibilat, at mihi plaudo ipse domi simul ac nummos
contemplant in arca.^[1]

[1] Народът ме освирква, но аз сам си ръкопляскам, когато се
любвам на сандъка си с пари. Хораций от „Сатири“ ↑

ЗНАКЪТ НА ЧЕТИРИМАТА

Текстът има нужда от още редакция.

ГЛАВА 1

ДЕДУКТИВНАТА НАУКА

Шерлок Холмс взе оставения в края на полицата над камината флакон, взе и спринцовката за подкожни инжекции от красивата марокенена кутия. Дългите му бели и нервни пръсти нагласиха тънката игла, после навиха левия маншет на ризата. За миг погледът му замислено се спря върху мускулестата ръка, цялата изпъстрена с безброй незараснали ранички от убождания. Накрая той заби острия връх, натисна малкото бутало, отпусна се в тапицираното с кадифе кресло и се чу дълга въздишка на облекчение.

От много месеци наблюдавах това изпълнение три пъти на ден, но привичността му не ми помагаше да го приемам с примирение. Напротив, с всеки изминал ден аз все повече се дразнех от тази гледка, а нощем съвестта ми се бунтуваше при мисълта, че не ми достига смелост да му се противопоставя. Всеки път отново се заклевах да си излея душата по въпроса, но нещо в хладното, равнодушно отношение на моя другар го превръщаше в последния човек, към когото някой би си позволил да се отнася дори с намек за безцеремонност. Изключителните му способности, увереното държание и личното ми впечатление от множеството му необичайни качества като цяло ме притесняваха и ме възпираха да му противореча.

И все пак този следобед — дали защото по време на обяда бях пил бургундско вино, или защото търпението ми допълнително се изчерпа поради крайната целенасоченост в действията на Холмс, изведнъж почувствувах, че вече не мога да се стърпя.

— Какво вземате днес, морфин или кокаин? — попитах аз. Холмс апатично вдигна очи от стария том с готически шрифт, който бе отворил, и отвърна:

— Кокаин, седемпроцентов разтвор. Искате ли да опитате?

— Съвсем не — рязко се възпротивих аз. — Здравето ми още не се е оправило от афганския поход. Не мога да си позволя да го поставям на допълнителни изпитания.

Като чу пламенните ми думи, Холмс се усмихна и каза:

— Сигурно сте прав, Уотсън. Предполагам, че влияе зле на организма. Според мене обаче въздействието му е ненадминато, що се отнася до стимулирането и проясняването на мозъка, така че страничният ефект е без особено значение.

— Но само си помислете каква е цената! — продължих да настоявам аз. — Може наистина да възбужда и съживява съзнанието ви, но това е патологичен, болестен процес, предизвикващ все по-големи тъканни изменения, които накрая ще доведат до постоянна слабост. Знаете също какво униение ви обзема впоследствие. Положително не си струва труда. Нима би трябвало заради едно нетрайно удоволствие да рискувате загубата на изключителните способности, с които сте надарен? Не забравяйте, че не ви говоря само като приятел на приятел, а като лекар, отговорен до известна степен за вашето здраве.

Холмс, изглежда, не ми се обиди. Напротив — допря пръсти и отпусна лакти върху страничните облегалки на креслото като човек, предразположен към разговор.

— Разумът ми въстава срещу бездействието — каза той. — Дайте ми проблеми и работа, дайте ми най-заплетената криптограма или най-сложния анализ и аз ще плувам в собствени води. Тогава мога да мина и без изкуствени стимулатори. Но скуката на монотонното съществуване ме ужасява. Жадувам за умствено извисяване. Затова и си избрах тъкмо тази професия, или по-скоро си я създадох, тъй като съм единствен по рода си в света.

— Единственият частен детектив ли? — учудено вдигнах вежди аз.

— Единственият частен криминален експерт — отвърна той. — Аз съм последната и най-висша инстанция в детективската работа. Когато Грегсън, Лестрейд или Атълни Джоунс не могат да се справят (а това, между другото, е нормалното им състояние), излагат въпроса пред мене. Разглеждам събраните данни в качеството си на консултант и давам мнението си на специалист. В тези случаи не предявявам претенции за своите заслуги. Името ми не се появява във вестниците. Най-голямата ми награда е самата работа, удоволствието да намеря поле за изява на необичайните си умения. Вие също получихте

известна представа за методите ми на работа от случая Джеферсън Хоуп.

— Прав сте — искрено признах аз. — Откакто се помня, не съм се изумявал толкова. Дори събрах всичко в книжката със заинтригуващо заглавие „Етюд в червено“.

Холмс тъжно поклати глава и рече:

— Прегледах я набързо. Честно казано, не мога да ви поднеса поздравленията си. Разкриването на престъпления е или трябва да бъде точна наука и следва да бъде описвано не по-малко спокойно и безпристрастно. Вие правите опит да му придадете романтична окраска и в резултат постигате същия ефект, както ако смесите петата аксиома на Евклид със сърдечен роман или бягство на влюбени.

— Но любов имаше — възпротивих се аз. — Не можех да изкривявам фактите.

— Някои факти трябва да бъдат омаловажавани или най-малко да се използва г при съблюдаването на справедливо чувство за мярка. Единствените страни, заслужаващи внимание, са изкусните аналитични разсъждения при определянето на причината а посредством следствието. с които аз разкрих случая.

Стана ми неприятно, че Холмс оспорва работата ми, специално замислена да му достави удоволствие. Признавам си също. че се подразних от егоизма му, защото сякаш държеше всеки ред от моето писание да е посветен на изключителните му подвизи. През годините, в които живеехме заедно на улица „Беикър“, не веднъж забелязвах дребнавата суета, прикрита от спокойния и дидактичен подход на моя другар. Сега обаче не казах нищо — седях и разтривах ранения си крак. Преди време бях улучен от джезаилски куршум и макар че вървах без усилия, при всяка промяна на времето усещах тъпа болка.

— Неотдавна дейността ми се прехвърли и в Европа — продължи след малко Холмс. като напълни старата си лула, издълбана от корен на изтравниче. — Миналата седмица до мен се допита Франсоа льо Вилар, който, както сигурно знаете, напоследък излезе на доста преден план във френската детективска служба. Той напълно притежава кел гската способност за бърза ориентация, но му липсва широкият обхват на точните познания, който е от съществено значение за по-високите постижения в детективското изкуство. Случаят се отнася до завещание и съдържа няколко интересни момента. Лесно

насочих Вилар към два подобни случая — първият, станал в Рига през 1857 година и вторият, в Сент Луис през 1874 година, така че му подсказах вярната насока. Ето писмото, получено с сутрешната поща, с което човекът ми благодари за помощта.

Както говореше, Холмс ми подхвърли измачкан лист чуждестранна канцеларска хартия. Прегледах бегло написаното и забелязах изобилие от изрази на възхищение. Изпъстрено беше с думите, великолепен, добре свършена работа, и ловко усилие — всички свидетелствуваше за буйния възторг на французина.

— Говори като ученик за своя учител — казах аз.

— Е французинът оценява помощта ми прекалено високо — небрежно се съгласи Холмс. Иначе и самият той е доста способен, притежава две от трите качества, нужни на свършения детектив. Умее да наблюдава, владее и дедукцията. Липсват му само знания, но с времето и те ще се натрупат. Сега превежда на френски скромните ми трудове.

— Трудове ли?

— Нима не знаете — засмя се Холмс. Да тегне ми грехът, че съм автор на няколко монографии, все върху технически въпроси. Заглавието на едната например е „За разликата в пепелта на различните тютюни“. Описани са сто и четирийсет вида тютюн за пури, цигари и лули, заедно с цветни приложения, илюстриращи разликата в пепелта. Тази подробност непрекъснато се среща в криминалните дела и понякога е от върховно значение като главна улика. Ако например се знае със сигурност, че убийството е извършено от човек, пушещ силния индийски тютюн лаика, явно кръгът на заподозрените се стеснява. За опитния поглед между черната пепел от „Три-чинополи“ и белите пращинки от първокачествения тютюн „птиче око“ има разлика колкото между зелето и картофите.

— Проявявате изключителен талант към подробностите — подхвърлих аз.

— Оценявам тяхното значение. Ето монографията ми за следите, с някои бележки как се използва гипс, за да се правят отливки. А това е любопитна малка разработка за влиянието на упражнявания занаят върху състоянието на ръцете, с литографии, изобразяващи ръце на щавачи, моряци, секачи, словослагатели, тъкачи и майстори. шлифоващи диаманти. Този въпрос е от голям практически интерес за

научно ориентирания детектив, особено в случаите на неиндефицирани трупове или при определянето на предишната професия на престъпниците. Но сигурно ви досаждам с моите увлечения.

— Ни най-малко — искрено го уверих аз. — Безкрайно ми е интересно, особено след като имах възможност да видя как го прилагате на практика. Току-що обаче споменахте наблюденията и дедукцията. Не смятате ли, че в известен смисъл едното е част от другото?

— Ни най-малко — отвърна той, облегнал се доволно назад в креслото и лулата му изпусна колелца гъст син дим. — Например според наблюденията ми тази сутрин вие сте посетили пощенската станция на улица „Уигмор“, докато по силата на дедукцията съдя, че оттам сте изпратили телеграма.

— Точно така! — казах аз. — Прав сте и за двете. Признавам си обаче, че не виждам как сте стигнали до това заключение. Направих го импулсивно и внезапно, пък и не съм го споделял с никого.

От просто по-просто — подхвърли Холмс и се засмя на учудването ми. — Според наблюденията ми между подметката и тока на обувката ви се е залепила червеникава бучица. Точно срещу пощата на улица „Уигмор“ настилката е махната и изкопаната пръст е разхвърляна така, че не е възможно човек да не мине по нея, когато влиза. Пръстта има особен червеникав оттенък и доколкото зная, не се среща никъде другаде в околността. Толкова за наблюденията ми. Останалото с дедукция.

— Как тогава чрез дедукцията разбрахте за телеграмага.

Как ли? Естествено зная, че не сте писал писмо, понеже седях срещу вас цяла сутрин. В отвореното ви писалище видях, че има лист и марка и купчина пощенски картички. Защо тогава ще ходите до пощата, ако не за да изпратите телеграма? Елиминирайте всички други фактори и тогава онзи, който остане, е търсеният.

— В случая положението е така — съгласих се аз, като помислих малко. — Работата обаче е от най-прост вид, както вече казах. Дали ще сметнете за нахално от моя страна, ако подложя теорията ви на по-сериозна проверка?

— Напротив — отвърна Холмс, — това ще ми попречи да си сложа втора доза кокаин. С радост бих се заловил с всяка тема, която

бихте ми предложили.

— Чувал съм да казвате, че при всекидневната употреба на даден предмет човек непременно оставя върху него отпечатъка на своята индивидуалност по начин, който го разкрива пред опитния наблюдател. Пред вас е един часовник, с който се сдобих неотдавна. Ще бъдете ли така любезен да споделите мнението си за личността на покойния му собственик?

И аз връчих на Холмс часовника с леко злорадство в душата, защото мислех, че с това не може да се докаже нищо, и ми се искаше да му дам урок заради донякъде непрекословния тон, с който често говореше. Холмс закрепил часовника върху дланта си, втренчил поглед в циферблата, отворил задното капаче и разгледал механизма — първо с невъоръжено око, а после със силно увеличително стъкло. Когато накрая щракна капачето и ми върнал часовника, аз едва се удържах да не се разсмея, като видях унилото му изражение.

— Почти няма изходни данни — отбеляза той. — Часовникът е бил наскоро почистван, а това ми отнема най-значителните факти.

— Прав сте. Бяха го почистили, преди да ми го изпратят. Дълбоко в сърцето си обаче аз обвиних своя другар, че така нелепо и безпомощно се измъкна, без да признае поражението си. Какви ли данни може да очаква от един непочистен часовник?

— Макар и незадоволителен, огледът ми не е напълно безплоден — каза той, загледан в тавана със замечтаните си, загубили блясък очи. — Поправете ме, ако греша, но според мене часовникът е принадлежал на по-големия ви брат, който го е наследил от баща ви.

— Без съмнение на това са ви навели инициалите Х. У. върху задното капаче.

— Именно. С „У“ започва фамилията ви. Датата на производство е отпреди почти петдесет години, а инициалите са гравирани по същото време, следователно става дума за последното поколение. Семейните ценности обикновено се предават по наследство на най-големия син, който най-често носи името на бащата. Доколкото си спомням, баща ви отдавна е починал. Значи часовникът е бил собственост на по-големия ви брат.

— Дотук няма грешка — казах аз. — Нещо друго?

— Брат ви е бил немарлив човек, доста немарлив и небрежен. Имал е добри перспективи, но си е проиграл шансовете, известно

време е живял в бедност, сегиз-тогиз с малки промеждутъци от благополучие, но накрая се е пропилил и е починал. Само толкова успях да узная.

Скочих от креслото и нервно започнах да куцукам из стаята с чувство на доста голяма горчивина в сърцето.

— Това не ви прави чест, Холмс — казах аз. — Не е за вярване, че сте паднали толкова ниско. Проучили сте живота на клетия ми брат, а сега се преструвате, че правите тези заключения по някакъв чудодееен начин. Не очаквайте да повярвам, че сте узнали всичко това от стария часовник! Постъпката ви е непочтена и да си кажа направо, прилича на шарлатанство.

— Скъпи докторе — каза любезно Холмс, — моля ви да приемете извиненията ми. Занимах се със случая от абстрактна гледна точка, поради което съвсем забравих, че за вас въпросът е личен и може би го преживявате болезнено. Уверявам ви, не знаех за съществуването на брат ви, докато не ми подадохте часовника.

— Тогава кажете, в името на всичко най-скъпо, откъде са ви известни тези факти? Те са верни до най-малката подробност.

— О, просто имах късмет. Можях само да отсъдя как се уравниават вероятностите. Изобщо не очаквах да имам такива попадения.

— Значи това не бяха само предположения?

— Не, не. Никога не изказвам предположения. Такъв навик е много лош, пагубен за логическите способности. Видя ви се странно не за друго, а защото нямаше начин да проследите как тече мисълта ми или да знаете дребните факти, от които може да зависят по-съществените изводи. Например аз започнах с това, че брат ви е бил небрежен. При разглеждане на задното капаче си личат не само две вдлъбнатини в долната част, навсякъде има драскотини и белези, които се получават, ако се държат разни твърди предмети — монети и ключове — в същия джоб. Е, не е голям подвиг да се направи изводът, че човек, отнасящ се така некавалерски с един часовник, струващ петдесет гвинеи, е небрежен. Не е и много далече от ума заключението, че човек, наследил толкова ценна вещ, сигурно е с доста добро материално положение. — Кимнах, за да покажа, че следя разсъжденията му. — Обичайно за заложените къщи в Англия е, когато приемат такъв часовник, да гравират с остра игла отвътре на капака

номера на квитанцията. Така им е по-удобно, понеже иначе би могло бележките с номерата да се изгубят или разместят. С лупата видях не по-малко от четири номера, изписани вътре. Заключение е, че брат ви често е имал материални затруднения. И второ заключение: често му се е случвало да се замогне, иначе не би могъл да откупва заложената вещ. Накрая, моля ви да погледнете вътрешната повърхност, където е дупката за ключето. Обърнете внимание на хилядите драскотини наоколо, следствие от плъзгането на ключето. Нима един трезвен човек би направил толкова много резки? Няма обаче часовник на пияница, където те да липсват, той навива часовника си нощем с несигурна ръка и оставя следи. В цялата работа няма нищо загадъчно.

— Ясно като бял ден — съгласих се аз. — Простете ми, че бях несправедлив. Би трябвало да имам повече вяра в чудесните ви способности. Мога ли да попитам дали в момента не ви е предложено някое официално разследване?

— Не е. Оттам и кокаинът. Не мога да живея, без да използвам мозъка си, съществуването ми става безцелно. Идете на онзи прозорец. Имало ли е някога по-досаден, по-мрачен и по-безполезен свят? Вижте как жълтата мъгла се кълби по улицата и преминава през сивите сгради. Има ли нещо, което да е по-безнадеждно със своята прозаичност и материалност? Какъв е смисълът да притежаваме дарби, докторе, ако ни липсва поле за изява? Престъпленията са нещо обичайно, човешкото съществуване е нещо обичайно и няма качества извън обичайните, които да са от значение за живота.

Тъкмо отворих уста да отговоря на тирадата му, когато на вратата силно се почука и влезе хазайката ни с месингов поднос, върху който имаше визитна картичка.

— Търси ви една млада дама, сър — каза тя на другаря ми.

— Госпожица Мери Морстън — прочете той. — Хм! Името не ми говори нищо. Поканете младата дама да влезе, госпожо Хъдсън. А вие, докторе, не си отивайте. Предпочитам да останете.

ГЛАВА 2

ИЗЛОЖЕНИЕ НА СЛУЧАЯ

Госпожица Морстън влезе в стаята с уверени стъпки. Външно изглеждаше спокойна. Беше русокоса млада жена, дребна и изящна, с елегантни ръкавици и облечена с най-съвършен вкус. Дрехите ѝ обаче бяха твърде семпли, от което можеше да се съди, че не разполага с много средства. Тъмната ѝ сиво-бежова рокля, не се отличаваше с моден силует или с украси, а на главата си имаше малък тюрбан в същите убити цветове, разнообразен само с някакво подобие на бяло перо от едната страна. Лицето ѝ не беше с правилни черти, нито с хубава кожа, но изражението му бе мило и приветливо, а огромните сини очи излъчваха особена одухотвореност и отзивчивост. Наблюдавал бях жени от много нации на три различни континента, но за първи път виждах лице, което ясно изразява изисканост и чувствителност. Веднага забелязах, че когато седна на стола, донесен ѝ от Холмс, устните ѝ потрепваха, а ръцете ѝ трепереха — налице бяха всички признаци на силно душевно вълнение.

— Дойдох при вас, господин Холмс — започна тя, — защото веднъж сте помогнали на госпожа Сесил Форестър, при която служа, да разреши една малка трудност от домашен характер. Вашата любезност и опитност са ѝ направили силно впечатление.

— Госпожа Сесил Форестър... — замислено повтори Холмс. — Може да се каже, че ѝ направих една дребна услуга. Доколкото си спомням обаче, случаят беше много елементарен.

— Тя е на друго мнение. Но пък моя случай не бихте определили така. Трудно ми е изобщо да си представя по-странно и по-необяснимо положение от това, в което се намирам.

Холмс потри ръце, а очите му заблестяха. Наведе се напред, както седеше. по релефните ястребови черти на лицето му се изписа израз на невероятно съсредоточаване.

— Изложете случая — подкани я той с оживен, делови глас. Усетих, че съм попаднал в неловко положение, и рекох, като се магнах

от стола:

— Надявам се, че ще ме извините.

За мое учудване младата дама, все още с ръкавици, направи знак с ръка да ме задържи.

— Оставането на вашия приятел, ако той прояви тази добрина, може да ми бъде от неоченима полза — каза тя на Холмс Отпуснах се на стола.

— Накратко фактите са следните — продължи тя. — Баща ми служеше като полкови офицер в Индия и ме изпрати в Англия още като съвсем малко дете. Майка ми беше починала и роднини тук няха. Настанена бях обаче при добри условия в един единбургски пансион, където останах до седемнайсетгодишна възраст. През 1878 година баща ми, който беше старши капитан на полка, получи дванайсет-месечен отпуск и пристигна в родината. Телеграфира ми от Лондон, че се е добрал здрав и читав, и ми заръча веднага да замина при него, като ми даде адреса си, хотел „Лангам“. Спомням си, че от телеграмата му лъхаше доброта и любов. Когато пристигнах в Лондон, взех фойтон до „Лангам“ и там научих, че капитан Морстън е отседнал в хотела, но бил излязъл предната вечер и още не се е завърнал. Цял ден чаках някаква вест от него. Вечерта по съвет на съдържателя се обадох в полицията и на другата сутрин дадохме обява във различни вестници. Търсенията ни се оказаха безрезултатни и от този ден нататък не се чу нито дума повече за клетия ми баща. Беше приет в Англия със сърце, изпълнено с надежда, за да намери някакво спокойствие и утеха, а вместо това...

Младата дама сложи ръка на гърлото си, задушена от хлипане, което прекъсна думите ѝ.

— Кога стана това? — попита Холмс с отворен бележник в ръка.

— Изчезна на трети декември 1878 година, почти десет години от тогава.

— А багажът му?

— Останал беше в хотела. В него нямаше нищо, което да послужи като следа, само дрехи, книги и множество интересни дреболии от Анламанските острови. Там е бил между офицерите, отговарящи за групата охраняваща каторжниците.

— Имаше ли приятели в Лондон?

— Само един знаехме, майор Шолто от неговия Трийсет и четвърти бомбайски пехотен полк. Майорът отскоро беше в оставка и живееше в Ъпър Норуд. Естествено свързахме се с него, но той дори не знаеше, че събратът му от армията е в Англия.

— Доста странен случай — отбеляза Холмс.

— Още не съм ви описала най-странната част. Преди около шест години, по-точно, на четвърти май 1882 година, във вестник „Таймс“ се появи съобщение, че се търси адресът на госпожица Мери Морсти, в чийто интерес ще е да се обади. Нямаше нито подпис, нито адрес. По онова време току-що бях започнала да работя за семейството на госпожа Сесил Форестър в качеството на гувернантка. По неин съвет изпратих адреса си за отпечатване в рекламната рубрика. Същия ден на мое име се получи пощенска пратка: картонена кутийка, в която се намираще огромна блестяща перла. Нямаше придружително писмо. Оттогава насам всяка година на същата дата пристига подобна кутия с подобна перла, без сведения кой я изпраща. По оценката на опитен бижутер перлите са от рядък вид и представляват доста голяма ценност. Сами ще се убедите колко са красиви.

И както говореше, дамата отвори една кутия, където съзрях шест от най-прекрасните перли, които съм виждал.

— Разказът ви е извънредно интересен — каза Шерлок Холмс. — Случи ли се още нещо?

— Да, и то тъкмо днес. Затова дойдох при вас. Тази сутрин получих писмо, което може би ще прочетете сам.

— Благодаря ви — каза Холмс. — Дайте ми и плика, моля. Клеймото е от югозападен Лондон, датата е седми юли. Хм! В ъгълчето има отпечатък от палец, сигурно е на раздавача. Хартията е с най-високо качество. От шестпенсовите пакети с пликове. Изпращачът държи на хубавите канцеларски принадлежности. Адрес няма. „Елате при третата колона вляво на театър «Лайсиъм» довечера в седем часа. Ако имате подозрения, доведете двама свои приятели. С вас са постъпили несправедливо и правдата трябва да възтържествува. Не идвайте с полиция. Сторите ли го, всичко ще пропадне. Ваш непознат приятел.“ Е, това наистина е чудесна малка загадка! Как възнамерявате да постъпите, госпожице Морстън?

— Точно това исках да ви попитам.

— Тогава несъмнено трябва да отидем: вие, аз и... Ами да, тъкмо доктор Уотсън е нужният човек. В писмото се казва „двама приятели“. Аз и друг път съм работил с доктор Уотсън.

— Но дали той ще дойде? — попита младата дама с глас и изражение, в които личеше молба.

— Ще бъде чест и щастие за мене, стига да мога да ви помогна — уверих я пламенно аз.

— И двамата сте много любезни — каза тя. — Живея в уединение и нямам приятели, към които да се обърна. Ако бъда тук в шест часа, Ще успеем, нали?

— Но не бива да закъснявате — напомни й Холмс. — Има обаче още един въпрос: един и същ ли е почеркът на това писмо и на пратките с перлите? — Нося и тях — отвърна тя, като извади шест листчета хартия.

— Вие сте клиентка, която може да служи за пример. Притежавате вярна интуиция. Да видим сега... — Холмс нареди листчетата върху масата и погледът му бързо започна да се стрелка от адрес на адрес. След малко каза: — Почеркът навсякъде е преправян, освен върху писмото, но няма съмнение кой е изпращачът. Обърнете внимание как не е могло да бъде прикрито изписаното с гръцки шрифт „е“, вижте завъртулката на буквата „з“ в края на думите. Ясно е, че става дума за едно и също лице. Не бих искал да ви давам напразни надежди, госпожице Морстън, но смятате ли, че има някаква прилика между този почерк и почерка на вашия баща?

— Различават се от небето до земята.

— Така и предполагам. Значи ще ви очакваме в шест часа. Моля ви, позволете да задържа тези листчета. Може да се занимаем с въпроса преди срещата ни, часът е само три и половина. А дотогава, има много време.

Ето, заповядайте отвърна посетителката ни, погледна ведро и мило първо единия, после другия от нас, прибра кутийката с перлите в дрехата си и тутакси си тръгна.

Изправих се на прозореца и гледах как пъргаво се движи по улицата, докато сивкавият тюрбан с бялото перо не се превърна в петънце сред тъмната маса на тълпата.

— Колко привлекателна жена! — възкликнах аз и се обърнах към другаря си, който отново пушеше лула, облегал назад с натежали

клепачи.

— Така ли? — каза той без особен интерес. — Не забелязах.

— Вие наистина сте автомат, като сметачна машина сте! — извиках аз. — Понякога съвсем губите човешките си черти. Холмс леко се усмихна.

— Най-важното от всичко е да не позволявате преценката ви да бъде повлияна от личните качества на човека — извика той в отговор. — За мене клиентът е просто елемент от проблема, той е негов двигател. Емоционалната окраска е противоположна на ясните разсъждения. Уверявам ви, че най-очарователната жена, която съм виждал, отиде на бесилото, понеже беше отровила три малки деца, за да вземе парите от застраховката им, а най-неприятният мъж, когото съм срещал, се оказа филантроп, похарчил близо четвърт милион за лондонските бедняци.

— В днешния случай обаче...

— Никога не допускам изключения. Изключението опровергава правилото. Занимавали ли сте се с определяне на характера по почерка? Какво ще кажете за драскулките на нашия човек?

— Почеркът е четлив, буквите са равни — отвърнах аз. — Човекът има делови навици и не му липсва сила на духа. Холмс поклати глава.

— Погледнете буквите с камшичета. Те почти не се отличават от общия фон. Това „й“ сигурно е „а“, а това „I“ — „е“. Колкото и нечетливо да пише един човек със силен дух, той винаги ясно отделя буквите с камшичета. Буквата „к“ е колеблива, а главните букви говорят за самолюбие. А сега излизам. Трябва да направя няколко справки. Препоръчвам ви тази книга „Мъченичеството на човека“ от Уинуд Рийд. Ще се върна до един час.

Застанах на прозореца с томчето в ръка, но мислите ми бяха далече от дръзките разсъждения на автора. Съзнанието ми не можеше да се освободи от последната ни посетителка — от усмивката й, от мелодичния й красив глас, от странната загадка, надвиснала над живота й. Ако е била на седемнадесет години по времето, когато е изчезнал баща й, сега трябваше да е на двадесет и седем — чудесна възраст. защото тогава младият човек изгубва от претенциозността си и натрупаният опит малко го отрезвява. Така стоях, потънал в размисъл, докато в ума ми не се появиха такива опасни идеи, че

побързах да седна на работната маса и яростно се залових с последния си трактат по патология. Как се осмелявах аз, военен лекар с болен крак и нищожна банкова сметка, да си представям такива неща? Младата дама беше елемент, двигател и толкова. Щом не ме очакваше светло бъдеще, положително беше по-добре да приема всичко мъжествено, вместо да се опитвам да разсея мрака с измамливите надежди на въображението.

ГЛАВА 3

В ТЪРСЕНЕ НА РЕШЕНИЕ

Холмс се завърна едва в пет и половина. Беше оживен, изпълнен с енергия и с бодър дух — настроение, което при него се сменяше с периоди на най-дълбоко униние,

— Този случай не представлява голяма тайна — каза той, поемайки чашата чай, която му налях. — Фактите са такива, че навеждат на едно-единствено обяснение.

— Какво? Нима вече намерихте отговора?

— Е, би било прекалено да го твърдя. Открих един показателен факт, нищо повече. Но пък е много показателен. Остава да се добавят подробностите. Прегледах стари течения на вестник „Таймс“ и установих, че майор Шолто, живеещ в Тъпър Норуд и служил в Трийсе и четвърти бомбайски полк, е починал на двацет и осми април 1882 година.

— Сигурно съм много недосетлив, Холмс, но изобщо не разбирам какво показателно има в това.

— Нима? Учудвате ме. Тогава го разгледайте от тази страна: ишан Морстън изчезва. Единственият човек, когото може да е посетил в Лондон, е майор Шолто. Майор Шолто отрича да е чул, че капитанът е в града. Четири години по-късно Шолто умира. В течение на седмица след неговата смърт дъщерята на капитан Морстън получава скъп подарък, какъвто ѝ е изпращан и през всяка следваща година, докато накрая получава писмо, че с нея е било постъпено несправедливо. За каква несправедливост може да става дума, освен че се е лишила от баща? И щяха ли подаръците да се появят веднага след смъртта на Шолто, освен ако наследникът му не е запознат със загадката и не желае да обезщети дъщерята? Можете ли да изкажете друга хипотеза, която да отговаря на фактите?

— Но колко странно е обезщетението! И по какъв странен начин се прави! И защо и е писал сега, а не още преди шест години? При това в писмото се говори за възтържествуване на справедливостта. Каква

справедливост би очаквала дъщерята? Прекалено е да се предполага, че баща ѝ е още жив. А в случая не е известно да има друга несправедливост.

— Съществуват трудности, наистина съществуват — каза замислено Шерлок Холмс, — но нашият поход довечера ще ги реши до една. А, задава се фойтон и в него е госпожица Морстън. Готов ли сте? Тогава по-добре да слезем долу, вече минава шест.

Взех шапката и най-тежкия си бастун, но забелязах, че Холмс изважда револвера от чекмеджето и го пъха в джоба си. Ясно беше, че според него вечерното ни занимание може да се окаже сериозно.

Госпожица Морстън беше загърната в тъмна пелерина. Изразителното ѝ лице изглеждаше бледо, но спокойно. Не би било типично за една жена да не изпитва известна неловкост заради странно го начинание, с което се заемахме, и все пак тя се владееше до съвършенство, така че дори отговори с готовност на няколко допълнителни въпроса, които ѝ зададе Холмс.

— Господин Шолто беше в твърде приятелски отношения с баща ми — каза тя. — В писмата си татко много често споменаваше майора. Двамата са командували войската на Андаманските острови, така че са прекарвали доста време заедно. Между другото в писалището на баща ми беше намерен странен документ, който никой не може да обясни. Според мене няма каквото и да е отношение по въпроса, но реших, че може би ще пожелаете да го видите, затова го взех. Ето го.

Холмс внимателно разгъна листа и го приглади на коляно. После го разгледа много методично с двойно увеличаващата лупа.

— Хартията е произведена в Индия — подхвърли той. — Известно време листът е бил закачен на табло. Нарисуваната схема, изглежда, е план на част от голяма сграда с множество зали, коридори и ходници. На едно място има кръстче, нанесено с червено мастило, а над него — полуизличена забележка с молив: „3.37 отляво.“ В левия ъгъл има интересен йероглиф, наподобяващ четири допрени едно до друго кръстчета. Редом е изписано с много неравни и недоцялани букви:

— Знакът на четиримата: Джонатан Смол. Махомет Сипгх. Абдула

ХаниДост Акбар. Да, признавам, че не разбирам какво отношение може да има това към въпроса. И все пак явно документът

е важен. Съхраняван е старателно в портфейл, понеже е еднакво чист и от двете страни.

— Намерихме го в портфейла на баща ми.

— Тогава го пазете добре, госпожице Морстън, понеже може да излезе, че ни трябва. Започвам да подозирам, че вероятно историята ще се окаже много по-дълбока и сериозна, отколкото предполагах отначало. Трябва да преосмисля преценките си.

И Холмс се облегна на седалката. По свъсените му вежди и празния поглед разбрах, че усилено разсъждава. Ние с госпожица Морстън разговаряхме полугласно за сегашното ни начинание и евентуалния му изход, но спътникът ни остана непроницаем и сдържан, докато не пристигнахме.

Беше като през септември: още нямаше седем часът, но денят бе мрачен и гъста влажна мъгла забулваше големия град. Над калните улици унило се спускаха ниски облаци с цвета на кал. Фенерите по „Странд“ представляваха мъждиви петна разсеяна светлина, чието сияние се събираше в бледи кръгове по хлъзгавата настилка. Жълтият светлик от витрините струеше навън сред кълбящата се пара и хвърляше върху оживения път неясни, променливи отблясъци. Струваше ми се, че има нещо зловещо и призрачно в безкрайната редица мяркащи се в тънките снопове зрак лица: тъжни и радостни, изпити и весели. И те като всички човешки същества се местеха от мрака в светлината, а после отново се връщаха обратно. Не се поддавам лесно на внушения, но сумрачната, навъсена вечер, съчетана с необичайната задача, с която се бяхме заели, ме изнервяше и потискаше. От държанието на госпожица Морстън съдех, че и тя изпитва същите чувства. Единствено Холмс бе в състояние да се издигне над несъществените обстоятелства. Държеше на коленете разтворен бележник и от време на време записваше цифри и данни, като светеше с джобното си фенерче.

При страничните входи на театър „Лайсиъм“ вече имаше гъсти тълпи. С тропот пристигаха кабриолети и файтони и изсипваха товара си от мъже с колосани нагръдници и жени, наметнати с шалове и обсипани с диаманти. Едва бяхме стигнали до третата колона — мястото на срещата ни, — когато към нас се приближи чевръст мургав човечец в ливрея на кочияш.

— Вие ли сте лицата, придружаващи госпожица Морстън? — попита той.

— Аз съм госпожица Морстън, а господата са мои приятели — отговори му дамата.

Мъжът ни изгледа с извънредно пронизателен въпросителен поглед.

— Ще ме извините, госпожице — каза той малко настойчиво, — Но тъкмо се канех да ви помоля да ми дадете дума, че между спътниците ви няма служител на полицията.

— Имате думата ми — потвърди тя.

Тогава мъжът свирна пронизително, при което някакъв скитник докара файтона му на нашата страна и отвори вратата. Човекът се качи на капрата, а ние влязохме вътре. Кочияшът мигновено шибна с камшик коня и се понесохме със страхотна скорост по мъгливите улици.

Положението беше любопитно. Отивахме на непознато място с неизвестна цел. При все това поканата, която бяхме получили, или беше номер (една трудна за възприемане хипотеза), или пък имаше сериозни причини да смятаме, че нашето пътуване сигурно е свързано с важни въпроси. Както и досега госпожица Морстън се владееше и се държеше решително. Испитах желание да я развеселя и разведря със спомени от афганските си приключения, но да си призная, самият аз бях толкова развълнуван от положението, в което попаднахме, и обзет от такова любопитство къде отивахме, че историите ми не бяха много уместни. И до ден-дневен тя твърди, че съм ѝ разказал една вълнуваща случка: как посред нощ в палатката ми надникнал един мускет и как аз съм стрелял по него с двуцевното си тигърче... Огначало имах представа в каква посока се движим, но не след дълго, понеже бързахме много, имаше мъгла, пък и познавах Лондон само отчасти. загубих представа къде сме и само знаех, че сме доста далеко. Шерлок Холмс обаче нямаше грешка — редеше под нос имена та ни улиците. докато файтонът трополеше през площадите и влизате и излизаше от лъкатушещите пресечки.

— „Рочестър Ро“ — съобщи той. — Л се1 а площад „Винсът“. Стигнахме до Воксхолски мост. Явно се движим по посока на Съри. Да. точно така. Сега сме на моста, от време на време проблесва водата.

И наистина зърнахме за някакво мигновение част от река Темза — запалените фенери се отразяваха върху спокойната водна шир. — но файтонът ни бързо отмина и скоро потънахме в лабиринта от улици на отсрещния бряг.

— „Уърдзуърт Роуд“ — редеше другарят ми. — „Прайъри Роуд“. „Ларк Хол Лейн“. „Стокуел Плейс“. Улица „Робърт“. „Коулд Харбър Лейн“. Търсенето ни явно не ни води към много изискани места.

Съвсем вярно — бяхме стигнали до съмнителни и неприветливи квартали. Дългите редици мрачни тухлени жилища се прековаха само от неприятно силната светлина и евтиния блясък на кръчмите по ъглите. Следваха двуетажни къщи от покрайнините, всяка с миниагюрна градинка отпред, и веднага подир това отново се яви безкрайният низ от нови, безвкусни тухлени сгради — — чудовищните пипала, които огромният град протяга към своите околности. Накрая файтонът спря пред третата къща в редицата новопостроени жилища. Никъде в съседство нямаше обитатели, а сградата, пред която спряхме, също беше тъмна, само през кухненския прозорец се виждаше, че вътре е запалена светлина. Щом почукахме обаче, вратата бе отворена от един индус с жълт тюрбан на главата, с бели широки одежди и т пояс. Имаше нещо нелепо в тази азиатска фигура, застанала като в рамка на прага на една най-обикновена третокласна къща от предградията.

— Сахиб^[1] ви очаква — каза слугата.

В същия миг някъде във вътрешността се чу висок писклив глас:

— Доведи ги при мене, кхидматгар^[2]. Веднага ги доведи при мене.

[1] Господар (инд.). Б. пр. ↑

[2] Слуга (инд.). Б. пр. ↑

ГЛАВА 4

ИСТОРИЯТА НА ПЛЕШИВИЯ

Последвахме индиеца по мръсния, свързващ всички помещения коридор, полумрачен и съвсем занемарен, докато стигнахме до една врата вдясно, която слугата отвори. Отвътре ни освети ярък сноп жълта светлина, а в средата на сиянието стоеше дребен човек с високо вдигната глава, с ореол от остра рижа коса по краищата и лъскаво плешиво теме, досущ като планински връх сред борове. Човекът кършеше ръце, а по лицето му непрекъснато пробягваха гримаси — ту се усмихваше, ту се мръщеше, но нито миг не оставаше спокоен. Природата го бе дарила с увиснала долна устна, така че се виждаха жълтите му неравни зъби, които той правеше слаб опит да прикрие, като непрестанно поглаждаше долната си челюст. Независимо от очебийната плешивина, имахме чувството, че мъжът е млад. Оказа се, че току-що е навършил тридесет години.

— На вашите услуги, госпожице Морстън — постоянно повтаряше той с тънък, висок глас. — На вашите услуги, господа. Моля, заповядайте в малката ми светая светих. Не е много просторно, госпожице, но съм създал обстановка по свой вкус. Оазис на изкуството в пълната с диви зверове пустош на южен Лондон.

Всички се изумихме от вида на помещението, в което бяхме поканени. В жалката сграда то изглеждаше не на място, като безценен диамант в пиринчена обковка. Пищни и лъскави завеси и гоблени красяха стените, тук-таме с прихванати дипли, за да се открие някоя картина в скъпа рамка или ориенталска ваза. Килимът беше в кехлибаре-ножълто и черно и толкова мек и дебел, че краката потъваха приятно като в обрасла с мъх поляна. Две грамадни тигрови кожи, проснати напреки, засилваха усещането за източен разкош, както и огромното наргиле, оставено на рогозка в ъгъла. В средата на стаята на почти невидима златна тел висеше светилник във формата на сребърен гълъб. Светилникът бе запален и пръскаше във въздуха тънък благовонен аромат.

— Името ми е Тадиъс Шолто — каза усмихнат дребният мъж, като продължаваше да прави резки движения. — Така се казвам. Вие, разбира се, сте госпожица Морстън. А тези господа...

— Да ви представя господин Шерлок Холмс и доктор Уотсън.

— Нима сте лекар? — възкликна много развълнувано човекът. — Носите ли си стетоскопа? Мога ли да ви помоля... ще бъдете ли така любезен... Бихте ли проявили добрината... Имам големи грижи с митралната си клапа. Аортната ми клапа е добре, но бих се радвал, ако изкажете мнението си за състоянието на митралната ми клапа.

Преслушах го, както настояваше, но не открих никакви изменения, като оставим настрана обзелия го силен страх, защото трепереше от глава до пети.

— Изглежда нормално — казах аз. — Нямаме причини за безпокойство.

— Простете ми нетърпението, госпожице Морстън — извини се той весело. — Аз съм голям страдалец и отдавна имам подозрения за тази клапа. Радвам се да чуя, че са били неоснователни. Ако баща ви, госпожице, се въздържахше да товари сърцето си, сега щеше да е жив.

Идеше ми да зашлевя мъжа, така се раздразних от грубата му и неуместна забележка по един толкова деликатен въпрос. Госпожица Морстън седна и цялото ѝ лице преbledня, дори и устните.

— Дълбоко в себе си знаех, че той е мъртъв — каза тя.

— Ще ви обясня всичко с подробности — каза мъжът. — Нещо повече, мога да поправам причиненото ви зло и ще го сторя, независимо какво смята брат ми Бартоломю. Много се радвам, че приятелите ви са тук, не само защото ви придружават, но и защото ще бъдат свидетели на думите и делата ми. Ние тримата можем да дадем сериозен отпор на брат ми Бартоломю. Но нека това не става в присъствието на външни лица, на полицаи или други служители. Сами можем да намерим удовлетворително решение, без чужда намеса. Брат ми Бартоломю най-много мрази, когато нещо стане обществено достояние.

Човекът седна на ниско канапе и се втренчи в нас, като примигваше с късогледите си, воднисти сини очи.

— Що се отнася до мене, ще запазя в тайна думите ви — увери го Холмс.

Кимнах, за да изразя съгласието си.

— Това е добре! Това е добре! — възкликна мъжът. — Мога ли да ви предложа чаша кианти, госпожице Морстън? Или предпочитате токайско? Само тези вина държа. Да отворя ли една бутилка? Не? Тогава поне се надявам, че нямате нищо против дима и благоуханния дъх на ориенталския тютюн. Чувствувам се малко нервен, а наргилето е незаменимо успокоително средство.

[# Червено итал. вино. Б. пр.]

Той запали огромната лула и пушекът весело забълбука в ароматизираната с розово масло вода. Ние тримата седяхме в полукръг, изпълнали шии и подпрели брадички на ръцете си, а странният, мърдащ се човечец с лъсналата плешивина на високо вдигнатата глава пушеше нервно в средата.

— Още когато реших да се свържа с вас, можех да съобщя адреса си, но се боях да не пренебрегнете молбата ми и да не доведете неканени хора — започна той. — Затова си позволих да направя такава уговорка, че най-напред да се срещнете със слугата ми Уилямс. Напълно вярвам в неговата дискретност и му бях наредил, ако нещо не е наред, да приключи с въпроса. Трябва да ме извините за предпазните мерки, но съм човек с донякъде специален, да не кажа изискан вкус, а няма нищо по-неестетично от полицията. По природа не понасям грубия материализъм под каквато и да е форма; Рядко влизам в допир с простата тълпа. Както виждате, живея в известна атмосфера на изисканост. Мога да се нарека покровител на изкуствата. Те са моята слабост. Пейзажът е оригинал на Коро^[1], а дори един познавач да се усъмни дали картината е на Салватор Роса^[2], за този Бугро^[3] не може да става никакъв въпрос. Допада ми съвременната френска школа.

— Извинете ме, господин Шолто — намеси се младата дама, — но аз дойдох тук по ваша молба, за да науча нещо, което желаете да ми съобщите. Времето много напредна и бих искала разговорът ни да приключи колкото може по-скоро.

— И при най-добро желание няма да стане много бързо — отговори той. — Ще се наложи да отидем в Норуд, за да посетим брат ми Бартоломю. Той много ми се разсърди, че предприех действия, които ми се виждат правилни. Снощи си разменихме доста тежки думи. Не можете да си представите колко ужасен става този човек, когато се ядоса.

— Щом ще ходим в Норуд, най-добре веднага да тръгваме — позволих си да се намеся и аз.

Човекът избухна в такъв смях, че чак ушите му почервеняха.

— Едва ли би било възможно — възрази той. — Кой знае как ще реагира брат ми Бартоломю, ако се появим изневиделица. Не, налага се да ви подготвя, като ви обясня какви са отношенията ни. На първо място ще трябва да ви кажа, че в историята има няколко момента, за които съм в пълно неведение. Мога само да ви изложа фактите, които са ми известни. Баща ми, както вече се досетихте, е майор Джон Шолто, който служеше в Индия. Оттегли се в оставка около единайсет години и се засели в Пондичери Лодж в Тъпър Норуд. Беше натрупал състояние в Индия и се завърна с доста значителна сума, с голяма колекция от скъпи антики и с тамошните си слуги. При това положение той си купи къща и заживя в пълен разкош. Бартоломю е моят брат близък, по онова време ние бяхме още деца. Много добре си спомням шума, който се вдигна около изчезването на капитан Морстън. Прочетохме подробностите от вестниците и понеже знаех, че е бил приятел на баща ни, спокойно обсъждахме случая в негово присъствие. Той обикновено се включваше в догадките какво може да е станало. Нито за миг двамата с брат ми не подозирахме, че баща ни крие в сърцето си цялата истина, че само той знае каква е съдбата на Артър Морстън. Знаехме обаче, че около баща ни има някаква тайна, че несъмнено ни заплашва опасност. Боеше се да излиза сам и винаги наемаше по двама професионални боксьори за пазачи в Пондичери Лодж. Уилямс, който ви докара днес, е един от тях. Той е бивш шампион на Англия в лека категория. Баща ни никога не ни уведоми от какво се страхува, но подразбрахме, че изпитва почти не-скрита омраза към еднокраки мъже с протези. Веднъж дори стреля с пистолета си по един такъв инвалид, който се оказа безобиден търговец, обикалящ за поръчки. Платихме голяма сума, за да се потули работата. Двамата с брат ми мислехме, че това е просто прищявка на баща ни, но последвалите събития ни накараха да променим мнението си... В началото на 1882 година баща ми получи писмо от Индия, което го потресе много. Когато го разпечата на закуска, едва не припадна и от този ден нататък се поболя, докато накрая почина. Не научихме съдържанието на писмото, но докато той го държеше, видях, че е кратко и почеркът е разкритен. Баща ми от години страдеше от

увеличен далак, но тогава започна бързо да се влошава. В края на април ни уведомиха, че положението е безнадеждно и че баща ни иска да разговаря с нас за последен път... Влязохме в стаята му и го заварихме подпрян на възглавници. Дишаше тежко. Помоли ни да заключим и да застанем от двете страни на леглото. После ни улови ръцете и направи забележително изявление с глас, който заглъхваше колкото от болка, толкова и от вълнение. Ще се опитам да ви предам всичко с неговите думи. Той каза: — В този върховен миг има само едно нещо, което гнети съзнанието ми: горкото сираче на Морстън, към което се отнесох зле. Проклетата алчност — грехът, обсебил моя живот, ме накара да задържа съкровището, от което поне половината не ми принадлежи. При това самият аз не го използвах, до такава слепота и глупост води ненаситността. Блазнеше ме самата мисъл, че го притежавам, затова ми беше непоносимо да го разделя с някого. Погледнете диадемата, обсипана с перли, до шишенцето с хинин. Дори с нея не можах да се разделя, макар че я извадих с намерението да я изпратя на Морстъновата дъщеря. Вие, деца мои, трябва да ѝ дадете полагаемия дял от съкровището от Агра'. Но не ѝ изпращайте нищо, дори диадемата, докато не си отида. В крайна сметка случвало се е хората да оздравяват и когато са били съвсем зле... Ще ви разкажа как умря Морстън — продължи той. — От години страдаше от слабо сърце, но криеше това. Само аз го знаех. Докато бяхме в Индия, по забележително стечение на ред обстоятелства двамата с него станяхме притежатели на голямо съкровище. Аз го пренесох в Англия и когато Морстън пристигна, той още същата вечер се яви тук, за да поиска своя дял. Беше дошъл пешком от гарата. Отвори му верният ми Лал Чоудар, който вече не е между живите. Морстън и аз не постигнахме споразумение как да си поделим съкровището и си разменихме несдържани слова. В пристъп на гняв Морстън скочи от креслото си, но изведнъж притисна ръка отляво на гърдите, лицето му посивя и той падна назад, като си удари главата в ръба на ковчезето със съкровището. Наведох се над него и за свой ужас установих, че е умрял... Дълго време стоях в полуунес и се чудех какво да правя. Най-напред, разбира се, помислих да потърся помощ, но трябваше да си призная, че съществуваше голяма вероятност да ме обвинят в убийство. Смъртта настъпи докато се препирахме, а и дълбоката рана на главата не говореше в моя полза. При това едно официално

разследване нямаше да мине, без да излезе наяве съществуването на съкровището, а аз особено много държах да го запазя в тайна. Морстън ми каза, че жива душа не знае къде е отишъл. Реших, че няма причина и занаят да бъде друго... Все още размишлявах по въпроса, когато вдигнах поглед и видях на прага слугата ми Лал Чоудар. Той се вмъкна в стаята, пусна резето и рече:

— Не се бойте, сахиб, никой няма да узнае, че сте го убили. Сега ще скрием трупа. Тайна запазена.

— Не съм го убил — казах аз. Лал Чоудар поклати глава и се усмихна:

— Всичко чух, сахиб. Чух как се карате, чух и удара. Но устата ми е запечатана. Цялата къща спи, да го отнесем двамата.

Това стигаше, за да се реша. Щом собственият ми слуга не вярваше в моята невинност, каква надежда имаше да се представя в добра светлина пред дванайсетте глупави служители от ложата на съдебните заседатели? Същата нощ двамата с Лал Чоудар се отървахме от тялото, а след няколко дни всички лондонски вестници пишеха само за тайнственото изчезване на капитан Морстън... От разказа ми разбирате, че едва ли имам вина в случая. Сбърках само в това, че скрих не само тялото, а и съкровището, като задържах и дела на Морстън. А сега се доближете, искам да ви кажа нещо на ухо. Съкровището е скрито в...

Тъкмо тогава изражението на лицето му страшно се промени. Гледаше като обезумял със зяпнала уста и викна с глас, който никога няма да забравя: „Не го пускайте вътре! За бога, не го пускайте!“ Двамата с брат ми се обърнахме към прозореца отзад, в който баща ни се вираше. От тъмнината бе изникнало едно лице. Видяхме побелелия връх на носа, притиснат към стъклото. Лицето беше космато и брадато, в погледа се четеше безумие и жестокост, той излъчваше непресторена злост. Двамата с брат ми хукнахме към прозореца, но докато стигнем до там, човекът изчезна. Когато се върнахме при баща си, главата му бе отпусната, а сърцето вече не биеше... Същата вечер претърсихме градината, но не открихме следи от неканения гост. Само в лехата под прозореца имаше отпечатък от стъпка. Ако и това не бяхме намерили, щяхме да си помислим, че безумното свирепо лице е плод на въображението ни. Скоро обаче получихме едно още по-, изумително доказателство, че около нас действуват тайнствени сили. На сутринта

завариха прозореца в стаята на баща ни отворен, шкафовете и сандъците бяха преровени, а върху гърдите на мъртвеца имаше забоден къс хартия, върху който бяха надраскани думите „Знакът на четиримата“. Изобщо не узнахме какво е това, нито кой е бил тайнственият посетител. Доколкото можехме да съдим, нищо от имуществото на баща ни не беше откраднато въпреки претърсването. Естествено двамата с брат ми свързахме това странно произшествие със страховете, които обсебваха баща ни приживе, но все още цялата работа е пълна загадка за нас.

Дребният човек спря, за да запали отново чибука си, и известно време замислено пуши. Ние седяхме вгълбени и потъпнати от необичайния разказ. Докато той накратко описваше смъртта на баща й, госпожица Морстън стана мъртвешки бледа и за миг се побоях, че ще припадне. Тя обаче се съвзе с чашата вода, която й сипах от гарафата, изработена от венецианско стъкло, оставена на близката масичка. Шерлок Холмс се облегна на креслото с унесен вид, прикрил с клепачи святкащите си очи. Когато го погледнах, веднага си спомних как същия този ден той оплакваше горчиво суката на битието. Сега поне му бе предоставен проблем, до немай-къде подлагащ на изпитание неговата прозорливост. Господин Тадиъс Шолто местеше погледа си от единия на другия и явно се гордееше с впечатлението, което бе направил с разказа си, а после продължи да говори, като сегиз-тогиз дръпваше от наргилето:

— Както можете да си представите, двамата с брат ми много се развълнувахме от думите на баща ни за съкровището. Седмици и месеци наред копахме навсякъде из градината, но не намерихме нищо. Влудязаше ни мисълта, че мястото на укриването беше на езика на баща ни в мига, когато умря. Можехме да съдим за великолепието на изчезналото богатство по диадемата, извадена от него. Бартоломю и аз имахме известни спорове по въпроса. Перлите явно бяха с голяма стойност и той не желаше да се разделя с тях — между нас казано, брат ми притежава част от бащините ми наклонности. Той си мислеше също, че ако се разделим с диадемата, може да плъзнат слухове и накрая да ни сполети беда. Успях единствено да го убедя, че трябва да открия адреса на госпожица Морстън, за да и изпращам извадените перли една по една през определени периоди, така че тя никога да не страда от лишения.

— Чудесно сте го намислили — каза искрено нашата спътничка.
— Много ви благодаря.

Дребният човек се възпротиви, като размаха ръка и каза:

— Ние бяхме ваши попечители, поне така го схващах аз, макар че брат ми Блртоломю не го виждаше точно в тази светлина. Понеже бяхме доста заможни, лично на мене повече не ми трябваше. При това щеше да бъде свидетелство на много лош вкус да се отнесем към една млада дама по такъв подъл начин. Разликата в мненията ни с брат ми стигна дотам, че предпочетох да си потърся квартира, затова напуснах Пондичери Лодж, като взех двамата слуги — стария кхид-матгар и Уилямс. Вчера обаче узнах, че се е случило събитие от особена важност. Съкровището било намерено. Веднага изпратих писмо на госпожица Морстън, а сега ни остава само да отидем в Норуд и да поискаме нашия дял. Снощи изложих своите възгледи на брат си, така че гой ще ни очаква, колкото и да не сме добре дошли.

Господин Тадиъс Шолто спря да говори и започна да се върти на разкошната табуретка. Ние мълчахме, защото мислите ни бяха привлечени от новата насока, в която се развиваше тази загадъчна история. Холмс пръв скочи на крака.

— Справили сте се отлично, сър, от начало до край — каза той.
— Може би ще успеем да ви се отблагодарим поне малко, като осветлим някои от все още неясните за вас неща. Но както току-що спомена госпожица Морстън, стана късно и ще е най-добре незабавно да се заемем с въпроса.

Новият ни познайник нави извънредно старателно тръбицата на наргилето и измъкна иззад една завеса много дълга, украсена с галони върхна дреха с астраганена яка и маншети. Закопча се добре, независимо че вечерта бе извънредно душна, и довърши тоалета си, като си сложи шапка от заешка кожа с наушници, така че от него се виждаше само живото му слабо лице.

— Здравето ми е доста крехко — подхвърли той, докато вървахме по коридора. — Налага се да се пазя като рохко яйце.

Файтонът ни чакаше отвън — явно планът бе предварително уточнен, защото кочияшът веднага потегли с голяма скорост. Тадиъс Шолто говореше непрекъснато, с глас, извисяващ се над трополенето на колелата.

— Бартоломю е умен мъж — каза той. — Знаете ли как е открил местоположението на съкровището? Сигнал до извода, че то е някъде в къщата, затова изчислил кубатурата на всички помещения и направил измервания, за да не му убегне нито инч. Между другото установил, че височината на сградата е седемдесет и четири фуга. но като събрал височините на стаяте по етажите и взел под внимание междинното пространство, което определил със свредел, общият сбор не надхвърлял седемдесет фуга. Значи се губели четири фуга. Можело да бъдат само при покрива. Тогава избрал най-високата стая. пробил голяма дупка в мазилката и летвите на тавана и тутакси попаднал на малко зазидано таванче, за чието съществуване никой не подозирал. В средата, положено върху две греди, било ковчежето със съкровището. Брат ми го свалил през дупката и го оставил в стаята. Смята, че скъпоценните камъни могат да се оценят на не по-малко от половин милион лири стерлинги.

Лошият вкус води до престъпление (фр.). Б. пр.

Като чухме тази астрономическа цифра, ние се спогледахме изумени. Успеехме ли да защитим правата на госпожица Морстън, от бедна гувернантка тя щеше да се превърне в най-богатата наследница в Англия. Положително един истински верен приятел би се зарадвал на такава вест, но за мой срам трябва да си призная, че самолюбието обсеби душата ми, а сърцето ми натежа като камък. Със заекване изрекох няколко несклопосни думи, за да я поздравя, а после останах угнетен, с наведена глава и глух за брътвежите на новия ни познайник. Явно той представляваше типичен случай на ипохондрик и аз бегло долавях, че изрежда безкраен низ от симптоми, като иска да разбере съставките и приложението на безброй целебни пенкилери, някои от които носеше в кожена кутийка в джоба си. Искрено се надявам, че той не е запомнил нито един от отговорите, които му дадох онази вечер. Холмс твърди, че е чул как го уверявам каква опасност се крие във вземането на повече от две капки рициново и как същевременно съм му препоръчал големи дози стрихнин като успокоително средство. Във всеки случай наистина изпитах облекчение, когато файтонът се разтърси, спря и кочияшът скочи да отвори вратата.

— Пред вас. госпожице Морстън, е Пондичери Лодж — каза Тадиъс Шолто, като ѝ подаваше ръка да слезе.

- [1] Френски художник (1796–1875). Б. пр. ↑
- [2] Итал. художник, поет и музикант (1615–1673). Б. пр. ↑
- [3] Френски художник (1825–1905). Б. пр. ↑

ГЛАВА 5

ТРАГЕДИЯТА В ПОНДИЧЕРИ ЛОДЖ

Беше почти единадесет часа, когато стигнахме до последния етап от нощното ни приключение. Влажната мъгла на големия град остана далече зад нас и нощта беше сравнително приятна. Духаше топъл западен вятър и тежките облаци бавно плаваха по небето, а полумесецът току надничаше между тях. Виждаше се ясно доста надалеч, но Тадиъс Шолто взе един от закачените от страни на файтона фенери, та да ни свети за всеки случай по пътя.

Пондичери Лодж беше голямо имение, заобиколено от много висока каменна стена със забити отгоре натрошени парчета стъкло. Можеше да се влезе само през единична и тясна, обкована с желязо порта. Нашият водач почука с особено барабанене, като пощенски раздавач.

— Кой е? — извика отвътре сърдит глас.

— Аз съм, господин Макмърдо. Сигурно вече познавате сигнала ми.

Чу се мърморене, дрънчене и тракане на ключове. Вратата тежко се отвори и на входа се подаде нисък широкоплещест мъж. Жълтият сноп от фенера освети подпухналото му лице и бляскащите, недоверчиви очи.

— Вие ли сте, господин Тадиъс? А другите кои са? Господарят не ми е дал нареждане за тях.

— Как така, господин Макмърдо? Учудвате ме! Казах снощи на брат си, че ще дойда с приятели.

— Днес гой не е излизал от стаята си, господин Тадиъс, и не ми е нареждал нищо. Много добре знаете, че не мога да правя изключения. Вас ще пусна да влезете, но приятелите ви ще трябва да останат там, където са.

Тази спънка беше неочаквана. Тадиъс Шолто се огледа объркано и безпомощно.

— Лошо правите, господин Макмърдо! — укори го той. — Аз гарантирам за тях и това би трябвало да е достатъчно. С нас е и една млада дама. Не може да чака на пътя в такъв късен час!

— Много съжалявам, господин Тадиъс. — Пазачът беше непреклонен. — Това може да са ваши приятели, но да не са приятели на господаря. Той ми плаща добре, за да си гледам работата, и аз си я гледам. При това не познавам приятелите ви.

— Грешите. Макмърдо! — извика сърдечно Шерлок Холмс. — Мисля, че не сте ме забравили. Не си ли спомняте оня любител, който се би четири рунда с вас в къщата на Алисън преди четири години на благотворителния ви боксов мач?

— Самият господин Шерлок Холмс?! — изрева боксовият шампион. — За бога. как можах да не ви забележа? Ако не стояхте кротко там, а бяхте дошли да ми ударите прав и ляв удар по челюстта, както ви е присъщо, веднага щях да ви позная. Ах, погубихте таланта си вие, погубихте го! Далече щяхте да стигнете, ако бяхте станали професионалист.

— Виждате ли. Уотсън? И да се проваля във всичко, пак мога да упражнявам едно от заниманията, за което се искат тези умения — разсмя се Холмс. — Сигурен съм, че сега нашият приятел няма да ни остави на студа.

— Влизайте, сър, влизайте! И вие, и приятелите ви — каза пазачът. — Извинявайте, господин Тадиъс, но нарежданията са много строги. Не можех да пусна хората, преди да разбере кои са.

Пред нас се виеше посипана с чакъл алея, която пресичаше запустялото имение и водеше до грамадна къща — квадратна и скучна, потънала цялата в сянка. Само един ъгъл бе осветен от лунен лъч. отразяващ се в прозорчето на мансардата. Огромните размери на сградата, мрачният и вид н мъртвешката тишина в нея вледеняваха сърцето. Дори Тадиъс Шолто беше неспокоен — фенерът подскочаше и дрънчеше в ръцете му.

— Нищо не разбирам — рече той. — Сигурно е станало някакво недоразумение. Изрично казах на Бартоломю, че ще дойдем, а в стаята му не свети. Не мога да си го обясня.

— Вашият брат винаги ли охранява така жилището си? — попита Холмс.

— Да — възприе татковите навици. Нали разбирате, той беше любимият син и понякога си мисля, че баща ни е споделял с него много повече, отколкото с мене. Това е прозорецът на Бартоломю, там горе, осветеният от луната. Изглежда светъл, но ми се струва, че вътре не е запалена лампа.

— Не е — потвърди Холмс. — Но виждам отблясъци от свещ в прозорчето до вратата.

— А, това е стаята на икономката. Там живее старата госпожа Бърнстоун. Тя ще ни обясни какво става. Може би обаче ще е по-добре да почакате минута-две тук, защото, ако влезем вкупом, а тя не е предупредена, сигурно ще се стресне. Нали нямате нищо против? Не, стойте! Какво беше това?

Той вдигна фенера и ръката му така се разтрепери, че светлите кръгове затанцуваха, клатушкайки се около нас. Госпожица Морстън се хвана за мене, всички стояхме с разтуптени сърца и напругахме слуха си. В тишината на нощта от огромната черна къща се чу най-тъжният и най-жалният възможен звук — пронизителното, накъсано хлипане на уплашена жена.

— Госпожа Бърнстоун е — каза Шолто. — Тя е единствената жена в къщата. Почакайте ме тук, веднага ще се върна.

Той хукна към входната врата и почука както преди. Видяхме, че му отвори висока старица, която едва не припадна от радост, като го зърна.

— О, господин Тадиъс, толкова ми е драго, че дойдохте! Толкова ми е драго, че сте тук, господин Тадиъс!

Чувахме щастливите ѝ възгласи, докато вратата се затвори и гласът ѝ зазвуча глухо и еднообразно.

Нашият водач ни беше оставил фенера. Холмс бавно го завъртя и огледа внимателно къщата, както и големите купчини пръст, разхвърляни наоколо. Двамата с госпожица Морстън стояхме редом и аз държах ръката ѝ. Чудно и тайнствено нещо е любовта: ето че ние, които до този ден дори не се бяхме виждали, в мига, когато почувствувахме беда, инстинктивно потърсихме ръцете си, без да си разменим нито дума, нито жест на обич. И досега се чудя как стана това, но тогава не виждах нищо по-естествено от това, да потърся близостта ѝ, а и тя ми е казвала неведнъж, че също инстинктивно се е обърнала към мене за утеха и закрила... Стояхме, уловени за ръце като

две деца, а в сърцата ни цареше покой, независимо от мрачните неща, които ни заобикаляха.

— Какво странно място! — каза тя, като се огледа.

— Сякаш всички къртици на Англия са се ровили из него. Видях нещо подобно на един склон край Баларат, където бяха копали златотърсачи.

— Причината е една и съща — обади се Холмс. — Такива следи оставят иманярите. Не забравяйте, братята са се занимавали с това шест години. Нищо чудно, че имението е заприличало на каменна кариера.

В същия миг вратата на къщата с трясък се отвори и отвътре изскочи тичешком Тадиъс Шолто, протегнал напред ръце, с ужас в очите.

— Нещо е станало с Бартоломю! — извика той. — Страх ме е! Нервите ми няма да издържат!

Той наистина пелтечеше от страх, а върху изкривеното му от тикове изпито лице, подаващо се от астраганената яка, се четяха безпомощност и молба, като че той беше обзето от ужас дете.

— Да влезем вътре — каза Холмс с присъщата си решителност и твърдост.

— Да, наистина — настоя Тадиъс Шолто. — Не съм в състояние да ви обясня сам.

Последвахме го до стаята на икономката, намираща се отляво на коридора. Старицата се въртеше безцелно с уплашен вид и кършеше ръце, но щом зърна госпожица Морстън, сякаш се поуспокои.

— Бог да поживи милото ви кротко лице! — извика тя и захлипа истерично. — Като ви зърнах, веднага ми стана по-леко. О, какви мъки изтърпях днес!

Нашата спътничка потупа съсухрената, съсипана от работа ръка на икономката и каза няколко съчувствени, утешителни думи, както би сторила само една жена, така че обезкръвените страни на старицата си възвърнаха естествения цвят.

— Господарят се е заключил и не ми отговаря — обясни тя. — Цял ден чакам да се обади, защото често предпочита да бъде сам, но преди час се уплаших, че нещо не е наред, затова отидох и надникнах през ключалката. Трябва да се качите в стаята му, господин Тадиъс. Качете се и сам вижте. Десет години гледам господин Бартоломю

Шолто и весел, и тъжен, но никога не се е случвало да има такова изражение на лицето.

Шерлок Холмс взе фенера и ни поведе нагоре, защото зъбите на Тадиъс Шолто тракаха от страх. Толкова беше разсипан, че се наложи да го уловя под мишница, докато се качвахме по стълбите, понеже и краката му трепереха. На два пъти, докато вървахме, Шерлок Холмс извади лупата от джоба си и внимателно разгледа някакви следи, които ми се видяха безформени петна прах върху палмовата рогозка, с която бяха застлани стълбите. Той минаваше внимателно от стъпало на стъпало, смъквайки ниско фенера, и острият му поглед шареше вляво и вдясно. Госпожица Морстън остана долу при изплашената икономка. В края на стълбите за третия етаж имаше дългичък коридор с огромен индийски гоблен вдясно и три врати вляво. Холмс тръгна по коридора все така бавно и методично, ние му вървахме по петите, а дългите ни черни сенки пълзяха зад нас. Вратата, която ни трябваше, беше третата поред. Холмс почука, не се чу никакъв отговор и тогава той се опита да натисне дръжката, за да отвори със сила. За съжаление беше залостено отвътре, и то с тежко и здраво резе, както се разбра, когато го осветихме с лампата. При завъртането на ключа обаче бе останала пролука. Холмс се наведе, погледна през нея и тутакси се изправи, като пое дълбоко въздух.

— Има нещо сатанинско тук, Уотсън — каза той по-развълнуван, отколкото го бях виждал дотогава. — Вие как смятате?

Наведох се към дупката и се отдръпнах ужасен. Лунната светлина струеше в стаята, изпълнила я с бледото си променливо сияние. Вперило очи право в мене и сякаш увиснал във въздуха, защото всичко под него беше в сянка, се виждаше лицето на нашия спътник, на Тадиас Шолто. Същата високо вдигната глава с лъскаво теме, същата остра, къса и рижа коса наоколо, същото бледо лице. Чертите обаче бяха застинали в ужасна усмивка, в неподвижна и неестествена гримаса и това, съчетано с безмълвието в осветената от луната стая, действаше по-зле на нервите отколкото едно обикновено кривене или мръщене. А приликата с нашия дребен приятел беше толкова голяма, че аз се озърнах, за да се уверя, че той наистина е с нас. Чак тогава си спомних неговите думи, че двамата братя са близнаци.

— Това е ужасно! — казах аз на Холмс. — Какво ще правим?

— Трябва да разбием вратата — отвърна той, скочи и наблегна с цяло тяло върху ключалката.

Чу се скърцане и пукане, но вратата не поддаде. Тогава се хвърлихме тримата, този път нещо силно изпраця и ние се озовахме в стаята на Бартоломю Шолто.

Явно тя беше превърната в химическа лаборатория. На стената срещу входа имаше два рафта шишета със стъклени запушалки, а по масата бяха отрупани бунзелови 1 епруветки и реторти. По ъглите в ракитени кошове имаше дамаджани с киселини. Една от тях беше или пукната, или счупена, защото от нея капеше и се стичаше тъмна на цвят течност, а въздухът беше натезал от особено задушлива воня, наподобяваща по мирис на катран. В единия край на стаята сред купища летви и мазилка беше изправена стълба, а над нея се виждаше дупка в тавана, голяма колкото да мине човек. Край стълбата имаше надве-натри навито дълго въже.

До масата на дървено кресло седеше отпуснат господарят на къщата, с глава, клюмнала към лявото рамо, с отвратителна, неразгадаема усмивка на лицето. Беше вкочанен и изстинал, явно споходен от смъртта преди много часове. Стори ми се, че не само чертите, но и крайниците му са изкривени по съвсем чудат начин. До ръката му, опряна на масата, имаше странен инструмент — кафява пръчка от плътно дърво с каменен накрайник, наподобяващ чук, грубо прикрепен с дебела връв. До него се виждаше късче хартия с няколко думи, драснати на него. Холмс му хвърли един поглед и ми го подаде.

— Ясно ви е, нали? — каза той и многозначително повдигна вежди.

На светлината от фенера прочетох с тръпка на ужас: „Знакът на четиримата.“

— За бога, какво означава всичко това? — попитах аз.

— Означава убийство — каза Холмс и се наведе над умрелия. — Аха! Така и предполагах! Погледнете тук!

И той посочи нещо като дълъг, тъмен на цвят трън, забит в кожата точно над ухото.

— Прилича ми на трън — казах аз.

— Трън е. Може да го извадите. Но внимавайте, защото е отровен.

Хванах го с палец и показалец. Измъкна се от кожата толкова бързо, че почти не остави следа. Само малка капчица кръв показваше къде е бил забит.

— Всичко ми се вижда неразрешима загадка — казах аз. — Вместо да се изяснява, става все по-объркано.

— Напротив — противопостави се Холмс. — Всеки миг става все по-ясно. Само трябва да открия няколко липсващи брънки, за да свържа в едно целия случай.

Откакто влязохме в стаята, напълно забравихме за присъствието на нашия спътник. Той все така стоеше на прага като олицетворение на ужаса, чупеше ръце и стенеше. Изведнъж нададе пронизителен, сърдит вик:

— Съкровището е изчезнало! Откраднали са му съкровището! Ето я дупката, през която го спуснахме, аз помагах на Бартоломю. Аз последен видях брат си жив. Оставих го тук и когато слязох долу, чух как заключва вратата.

— Кога беше това?

— В десет часа. А сега той е мъртъв, ще трябва да повикаме полицията и те ще заподозрат, че имам пръст в тази работа. О, да, сигурен съм в това. Но вие не мислите така, нали, господа? Не е възможно да мислите, че съм го извършил аз, нали? Щях ли в такъв случай да ви доведа тука? Божичко, божичко! Струва ми се, че ще полудея!

И той започна да размахва ръце и да тропа с крака като човек, изпаднал в умопомрачение.

— Нямате основание да се страхувате, господин Шолто — каза любезно Холмс и сложи ръка на рамото му. — Послушайте съвета ми, нека кочияшът ви закара до полицейския участък, за да съобщите за станалото. Предложете да им съдействувате с всичко, с което можете. Ще ви чакаме, докато се завърнете.

Полувцепенен, дребният човек го послуша и чухме как се препъва по тъмното стълбище.

ГЛАВА 6

НАГЛЕДНИЯТ УРОК НА ШЕРЛОК ХОЛМС

— А сега, Уотсън — каза Холмс, като потри ръце, — имаме половин час, в който ще сме сами. Да го използваме добре. Както ви казах, за мене случаят е почти завършен, но не бива да допускаме грешки поради прекалена самоувереност. Колкото и просто да изглежда всичко, може би на дъното се крие нещо неочаквано.

— Просто ли? — възкликнах аз.

— Разбира се — каза той с тона на професор клиницист, който обяснява на студенти. — Само че седнете ей в онзи ъгъл, да не би следите от стъпките ви да усложнят положението. А сега на работа! Първо, как са дошли тези хора и как са си отишли? От снощи вратата не е била отваряна. А прозорецът? — И Холмс занесе фенера до прозореца, като през цялото време отбелязваше гласно наблюденията си, но по-скоро говореше на себе си, отколкото на мене. — Прозорецът е затворен с резета отвътре. Рамката е солидна. Отстрани няма панти. Да го отворим. Наблизо няма водосточна тръба. Покривът е далече. И все пак през прозореца е влязъл някой. Снощи преваля. На перваза има отпечатък от обувка. А тук има кръгло петно кал. също и на пода, също и до масата. Вижте и тук, Уотсън! Това е наистина един чудесен нагледен урок.

Погледнах кръглите, добре очертани колелца и казах:

— Това не е отпечатък от обувка.

— Но е нещо много по-ценно за нас. Това е следа от дървен крак. Върху перваза се е отпечатала обувка: тежка, с метална обковка на тока, а до нея е отпечатъкът от дървения крак.

— Значи това е еднокракият!

— Именно. Но не е дошъл сам, а с много чевръст и способен съучастник. Вие бихте ли успели да се изкатерите по тази стена, докторе?

Погледнах през отворения прозорец. Луната ясно осветяваше тъкмо този ъгъл на къщата. До земята имаше не по-малко от шейсет

фута и колкото и да се взирах, не видях никаква издатина или процеп в тухлената стена.

— Напълно невъзможно е — отговорих аз.

— Да, ако не ви помагат. Но нека си представим, че ваш приятел ви спуска от тук това хубаво, здраво въже. което виждам в ъгъла, като връзва единия му край за голямата кука на стената. При това положение аз мисля, че ако сте пъргав човек, бихте могли да се покачите до горе и с дървен крак. Ще слезете, разбира се, по същия начин, а вашият съучастник ще изтегли въжето, ще го отвърже от куката, ще затвори прозореца, ще го залости отвътре и ще си тръгне по начина, по който е дошъл. Следва да се отбележи и една подробност — продължи гои, като си играеше с въжето. — Макар че нашият еднокрак приятел се е оказал сравнително добър катерач, по професия той не е моряк. Ръцете му съвсем не са мазолести. Открих с лупата не едно петънце кръв, особено към края на въжето, от което съдя, че се е плъзнал надолу с голяма скорост и кожата на ръцете му се е смъкнала.

— Всичко това е чудесно — казах аз, — но цялата работа става все по-заплетена. Ами тайнственият помощник? Как е влязъл в стаята?

— Да. помощникът... — повтори замислено Холмс. — Има интересни моменти около този помощник. Точно заради него случаят става необичаен. Струва ми се, че този помощник добавя нова страница в летописа на английската криминология, макар че има подобни случаи в Индия и ако паметта не ми изменя, в Сенегамбия.

— И все пак как е влязъл? — повторих аз. — Вратата е затворена, прозорецът е недостъпен. Да не би да се е проврял през комина?

— Камината е съвсем малка — отвърна Холмс. — Вече премислих тази възможност.

— Тогава как? — настоях за отговор аз.

— Не прилагате подхода ми — поклати глава Холмс. — Колко пъти съм ви казвал, че когато изключите невъзможното, онова, което остава, колкото и невероятно да изглежда, е истината! Знаем, че не е влязъл нито през вратата, нито през прозореца, нито през камината. Знаем също, че не се е криел в стаята, понеже няма къде. Как тогава може да е влязъл?

— През дупката в покрива! — извиках аз.

— Разбира се. Сигурно е направил точно това. Бъдете така любезен, подръжете фенера, за да включим в огледа и горното помещение, тайната стаичка, където са намерили съкровището.

Холмс се качи по стълбата, улови се за една греда, залюля се и се пъкна в таванчето. После легна по корем и протегна ръка да вземе фенера, а аз го последвах.

Помещението, в което се озовахме, беше с приблизителни размери десет на шест фута. За под му служеха покривните греди, уплътнени с летви и хоросан, така че човек стъпваше от дърво на дърво. Таванът беше скосен и явно повтаряше формата на островърхия покрив. Нямаше никакви мебели, земята бе покрита с дебел пласт трупал се с години прах.

— Ето. погледнете! — каза Холмс и опря ръка на наклонената стена. — Тук има капак, през който се стига до покрива. Като натисна навътре капака, вижда се покривът, спускащ се полегато. Значи това е единственият начин, по който може да е влязъл първият човек. Я да видим няма ли да открием някакви други следи от тази личност...

Холмс приближи лампата до пода и тогава за втори път тази нощ по лицето му се изписаха изумление и изненада. И аз самият, като проследих погледа му, усетих, че ме полазват студени тръпки. Върху пода навсякъде се виждаха следи от боси крака — ясни, добре очертани, напълно оформени, само че наполовина от размерите на нормалното човешко стъпало.

— Холмс — казах аз. — това пъклено дело е било извършено от де ге!

Приятелят ми бързо си беше възвърнал самообладанието.

— Стъписах се за миг — призна си той. — но всичко е съвсем естествено. Паметта явно ми изневерява, иначе щях да го предвидя. Тук вече няма какво да научим. Да слизаме.

[# Об. част в Зап. Африка, между р. Ссис!;! и р. Гамбия. Б. пр.]

— Каква тогава е хипотезата ви за следите? — се върнахме в долната стая. попитах го аз, щом

— Скъпи ми Уотсън, опитайте се и вие да анализирате поне отчасти — отвърна малко нетърпеливо Холмс. — Известни са ви методите ми. Приложете ги. после ще бъде поучително да сравним резултатите.

— Не виждам нищо. което би могло да обедини отделните факти — казах аз.

— Скоро ще ви стане ясно — безцеремонно заяви той. — Струва ми се, че тук вече няма нищо важно, но все пак ще погледна.

Той извади лупата и рулетката, коленичи и бързо започна да обикаля из стаята. Мереше, сравняваше, оглеждаше, а острият му дълъг нос и кръглите, дълбоко хлътнали като на птица очи, бяха само на няколко инча от дъските. Движеше се бързо, безшумно и крадешком. както се движи копоят, хванал следа. Неволно си помислих какъв ужасен престъпник би излязъл от него, ако беше обърнал енергичността и прозорливостта си против закона, вместо да ги използва в негова защита. Холмс продължаваше търсенето и си мърмореше, докато най-накрая нададе радостен вик.

— Това се казва късмет! Сега вече не ни очакват особени затруднения. Престъпник номер едно е имал нещастieto да стъпи в креозота. Личат си леко очертанията на малкото стъпало ето тук. в края на смрадната гадост. Както виждате, стъклото се е спукало и е започнало да пропуска течността.

— И какво от това? — попитах аз.

— Как какво? Сега той е в ръцете ни. Знаем едно куче. дете би вървяло подир тази миризма до края на света. Ако обикновената глутница може да следва и най-малката диря през цялото графство, то до къде ли би стигнала обучената хрътка при такава силна воня? Сложно е колкото простото тройно правило. Отговорът ще е равен на... А. виж ти! Идат уважаемите представители на закона!

От долу се чуваха тежки стъпки, високи гласове и входната врата с трясък се затръшна.

— Преди да са дошли — каза Холмс. — пипнете тук ръката и крака на клетника. Какво усещате?

— Мускулите са твърди като желязо — отговорих аз.

— Точно така. Те са в състояние на силна спазма, далеч надхвърляща обикновеното трупно вкочаняване. Като прибавите това към изкривените черти на лицето и хипократовата усмивка^[1], наричана в класиката П5115 загоошсия, до какъв извод ще стигнете в разсъжденията си?

— Смърт, причинена от силен растителен алкалоид — — отговорих аз. — Вещество, подобно на стрихнин. причиняващо

тетаничен гърч.

[# Маслена течност, извличана от буково дърво (хим.). Б. пр.]

[# Язвителна. злобно-присмехулна усмивка (лат.). Б. пр.]

— Тъкмо тази мисъл ми хрумна в мига. когато видях опънатите мускули на лицето. Щом влязох в стаята, веднага потърсих пътя за проникването на отровата в организма. Видяхте, че намерих трън, забит или изстрелян, но не с голяма сила, в главата. Забележете, че е засегнато мястото откъм дупката в тавана, когато човекът е седял изправен на стола си.

Ето, разгледайте го. Поех го предпазливо и го приближих до светлината на фенера. Беше дълго, остро и черно, с лъскавина близо до върха, сякаш там имаше засъхнала лепкава течност. Тъпият край беше отрязан и загладен с нож.

— Има ли в Англия такива тръни? — попита Холмс.

— Не. разбира се. че няма.

— Всички тези данни ще ви позволят да стигнете до един правилен извод. Но ето че идва редовната войска, в такъв случай опълчението може да се оттегли.

Още преди Холмс да свърши, приближаващите стъпки зазвучаха силно по коридора и един много як, едър мъж в сив костюм тежко прекрачи прага на стаята. Беше червендалест, грубоват и пращящ от здраве, с извънредно малки, живи очи, които гледаха пронизателно, заобиколени от подпухнали, увиснали торбички. По петите му вървяха униформен инспектор и все още треперещият Тадиъс Шолто.

— Добра работа ще падне, добра работа! — извика цивилният с приглушен, дрезгав глас. — Но кои са тези хора? Тази къща явно е населена като зайчарник!

— Струва ми се, че ще си спомните кой съм, господин Агълни Джоунс — тихо каза Холмс.

— Ха, разбира се! — изхриптя другият. — Вие сте Шерлок Холмс, теоретикът. Никога няма да забравя каква лекция ни изнесохте за всички причини, заключения и изводи в случая със скъпоценните камъни от Бишъпгейт. Признавам, че ни насочихте по вярната следа, но ще се съгласите, че по-скоро се осланяхте на късмет, отколкото на професионално умение.

— Това стана благодарение на най-обикновени разсъждения.

— Е, хайде, хайде! Не се срамувайте да си го признаете. Но какво е това? Лошо, лошо! Само голи факти и никакво място за теоретизиране. Какво щастие, че бях в Норуд по един друг случай! Намирах се в участъка, когато ме уведомиха. Според вас каква е причината за смъртта?

— О, едва ли този случай има нужда от моето теоретизиране — каза иронично Холмс.

— Да. няма. И все пак не можем да отречем, че понякога улучвате право в целта. Божичко! Разбрах, че вратата е била заключена. Изчезнали са скъпоценности на стойност половин милион. А какво е положението с прозореца?

— Беше залостен, но по перваза има следи. — Хм... Щом е бил залостен, следите може да нямат отношение към случилото се. Поне така говори здравият разум. Човекът може да е умрял от някакъв пристъп, но пък скъпоценностите са изчезнали. Аха! Готов съм с теория по въпроса, понякога ми се явяват такива проблясъци. Моля ви, сержанте, и вие, господин Шолто, излезте навън. А приятелят ви може да остане. Какво мислите по въпроса, господин Холмс? Шолто сам си призна, че снощи е бил при брат си. Дали брат му не е умрял внезапно, а Шолто не си е тръгнал със съкровището? Какво ще кажете?

— След което мъртвецът е проявил благоразумието да стане и да заключи вратата отвътре?

— Хм... Наистина не издържа на критика. Но нека се опрем на здравия разум. Тадиъс Шолто е брат на този човек, имало е разправия. Само това ни е известно. Никой не е видял пострадалия след като брат му си е отишъл. Леглото му не е използвано. Тадиъс очевидно е силно потресен. Държанието му отблъсква. Виждате, че плета мрежите си около него. Скоро ще го уловя в тях.

— Все още не знаете всички факти — каза Холмс. — Например тази тресчица, която с основание смятам за намазана с отрова, беше забита в главата на жертвата и е оставила видима следа, а това картонче с надписа, който виждате, беше на масата редом с този доста странен инструмент с каменен наконечник. Какво място заемат тези неща във вашата теория?

— Потвърждават я във всяко едно отношение — каза надутото дебелият детектив. — Къщата е пълна с редки индийски предмети. Тадиъс спомена за това, а ако тресчицата е отровна, и самият той,

както и някой друг човек, може да я е използвал, за да извърши убийството. Бележката е някаква шмекерия с цел да ни отвлекат вниманието. Единственият въпрос е как убиецът си е тръгнал. И отговорът, разбира се, е дупката в покрива.

И доста чевръсто, като се има предвид едрото му тяло, детективът се изкатери по стълбата и се вмъкна в таванското помещение. Туктаки чухме ликуващия му глас, понеже, беше открил капака към покрива.

— Може би намери нещо — сви рамене Шерлок Холмс, — понякога има проблясъци на разум. II път детективът нададе радостно възклицание. — Е, виждате, че фактите са нещо по-добро от теорията — каза Агълни Джоунс, когато вече слизаше по стълбата. — Мнението ми за случая се потвърждава. Има капак, през който се стига до покрива, при това е откряхнат.

— Аз го отворих.

— А, така ли? Значи сте го забелязали? — Инспекторът явно малко се умърлуши, като узна това. — Е, няма значение кой го е видял пръв, нашият човек се е измъкнал оттам. Инспекторе!

— Да, сър — чу се глас от коридора.

— Помолете господин Шолто да влезе. Господин Шолто, мой дълг е да ви уведомя, че всичко, което кажете, може да бъде използвано срещу вас.

В името на кралицата, вие сте арестуван във връзка със смъртта на вашия брат!

— Виждате ли, нали ви казах?! — извика клетият човечец, като размахваше ръце и гледаше ту мене, ту Холмс.

— Бъдете спокоен, господин Шолто — каза му Холмс. — Мисля, че мога да оборя обвиненията против вас.

— Недейте обещава прекалено много, господин Теоретик, недейте! — сопна се детективът. — Да не се окаже по-сложно, отколкото си го мислите!

— Не само че ще го оневиня, господин Джоунс, но и ще ви поднеса като безвъзмезден подарък името и описанието на единия от двамата души, които са се намирали в стаята снощи. Имам причини да смятам, че първото лице се казва Джонатан Смол. Това е доста прост човек, дребен на ръст и пьргав, лишен от десен крак, вместо който има дървена протеза, износена от вътрешната страна. Лявата му обувка е

със солиден квадратен нос, а токът е обкован с метална лента. Той е на средна възраст, със силно загоряла от слънцето кожа и е бивш каторжник. Тези няколко подробности може да ви бъдат от полза, прибавени към факта, че кожата на ръцете му доста се е ожулила. А вторият...

— Аха, и втори човек ли има? — присмя се Агълни Джоунс, но не успя да прикрие, че въпреки това точните думи на Холмс му направиха впечатление.

— Вторият е много любопитна личност — продължи Холмс и се завъртя кръгом. — Надявам се, че в скоро време ще мога да ви представя и двамата. Искам да ви кажа нещо насаме, Уотсън!

И Холмс ме изведе на стълбището.

— Неочакваното произшествие съвсем ни накара да забравим каква беше първоначалната цел на нашето идване — рече той.

— Току-що си го помислих — отвърнах аз. — Не е редно госпожица Морстън да остава в този печален дом.

— Така е. Трябва да я изпратите до дома ѝ. Тя живее при госпожа Сесил Форестър в Лоуър Камбъруел, не много далече оттук. Ще ви чакам, ако решите да се върнете. Но може би искате да си починете?

— В никакъв случай. Не мисля, че бих могъл да заспя, преди да узная нещо повече за тази странна афера. Доста страшни картини съм видял през живота си, но ви уверявам, че следващите една след друга необикновени изненади тази вечер издъно разтърсиха нервите ми. Бих искал обаче да видя всичко докрай заедно с вас, след като бях свидетел на толкова много неща.

— С присъствието си ще ми окажете голяма услуга — каза Холмс. — Ще работим върху случая, без да се обвързваме, и ще оставим това приятелче Джоунс да търси зелен хайвер колкото си ще. Като изпратите госпожица Морстън, моля ви да отидете на „Пинчин Лейн“ 3 в Ламбет, близо до брега на Темза. В третата къща отдясно живее един препаратор на птици, казва се Шърман. На прозореца ще видите невестулка, уловила зайче. Почукайте и кажете на стария

Шърман, като го поздравите от мене, че веднага трябва да изпрати Тоби тук. Ще го докарате с вашия кабриолет.

— Предполагам, че става дума за куче?

— Да, Тоби е странен мелез с невероятно силно развито обоняние. Предпочитам неговата помощ пред цялата детективска

армия в Лондон.

— Непременно ще го доведе. Сега е един. Ако успея да намеря отпочинал кон, ще бъда тук преди три часа.

— А пък аз — каза Холмс — ще видя какво може да се узнае от госпожа Бърнстоун и от слугата индус, който, както обясни Тадиъс Шолто, спи в съседната мансарда. Сигурно ще се поуча о г методите на великия Джоунс и ще слушам и не до там изисканите му саркастични забележки. *Wir sind gewöhnt, dass die Menschen verhöhnen, was sie nicht verstehen.*^[2]

Колко съдържателен е винаги Гъоте!

[1] Изменение на лицето, предвещаващо близката смърт (мед.). ↑

[2] Хората имат навик да се подиграват на онова, което не разбират. — от немски ↑

ГЛАВА 7

СЛУЧКАТА С БУРЕТО

Полицайте бяха дошли с кабриолет и аз го използвах, за да изпратя до дома ѝ госпожица Морстън. С присъщото на жените ангелско милосърдие тя приемаше бедата, без да се вълнува, понеже имаше по-слабо същество, нуждаещо се от нейната подкрепа. Заварих я ведра и спокойна редом с уплашената икономка. В кабриолета обаче най-напред ѝ прималая, а после избухна в плач, толкова се бе измъчила от нощните преживявания. По-късно тя си призна, че по време на това пътуване ѝ се е сторило, че се държа хладно и безразлично. Откъде можеше да подозира каква борба бушува в моите гърди и с какви усилия се удържах да не изразя чувствата и любовта си към нея още когато държах ръката ѝ в градината? Мислех си, че дори години съвместен живот не биха ми дали възможност да опозная нейната мила и храбра душа така, както в този единствен ден на необикновени събития. Имаше обаче две причини, които накараха думите на обич да застинат на устните ми. Тя беше слаба и безпомощна, разтърсена духом и тялом. Не можех да се възползувам от такъв миг, за да ѝ натрапвам любовта си. И още нещо, по-лошо — тя беше богата. Ако делото на Холмс се увенчаеше с успех, тя щеше да наследи цяло състояние. Беше ли тогава честно и почтено един лекар на половин заплата да търси изгода от близостта, предоставена му от случая? Та нали тя можеше да ме сметне за долнопробен използвач? Непоносимо ми беше да поемам риска подобна мисъл да ѝ мине през ума. Съкровището от Агра застана като непреодолима преграда между нас.

Докато стигнем дома на госпожа Сесил Форестър, стана близо два часа. Слугите отдавна си бяха легнали, но госпожа Форестър, силно заинтригувана от странното писмо до госпожица Морстън, стоеше будна с надеждата да дочака завръщането ѝ. Затова и вратата ни отвори тя — изящна жена на средна възраст, която за моя радост нежно прегърна през кръста гувернантката си и я поздрави с майчина любов в гласа. Значи госпожицата не беше само платена помощничка,

а и почитана приятелка. Бях представен и госпожа Форестър настойчиво ме помоли да вляза и да ѝ разкажа за нашите приключения. Аз обаче обясних, че съм натоварен с важна задача, и от сърце обещах да ги посетя, за да им съобщя какъв е развоят на събитията. Когато кабриолетът потегли, крадешком погледнах назад и групичката на стъпалата се отпечата завинаги в съзнанието ми: двете грациозни, прегърнати фигури, полуотворената врата, светлината от преддверието, процеждаща се през цветните стъкла, барометърът, лъскавите метални пречки на стълбището. Зърнах всичко бегло, но спокойствието на този английски дом в сравнение с безумната, тъмна история, която ни бе погълнала, ми подеждва утешително.

Колкото повече си мислех, толкова по-безумно и по-тъмно ми се виждаше случилото се. Прехвърлих наум необичайната поредица от събития, докато кабриолетът трополеше по тихите, осветени от газовите фенери улици. Да вземем първоначалния проблем — засега поне той беше все пак ясен. Смъртта на капитан Морстън, изпращането на перлите, обявата, писмото — върху всички тези събития вече беше хвърлена светлина. Те обаче само ни доведоха до още по-голяма и далеч по-трагична загадка. Индийското съкровище, странният план, намерен сред вещите на капитан Морстън, необичайната картина при смъртта на майор Шолто, повторното намиране на съкровището, последвано веднага от убийството на Бартоломю Шолто, крайно особените обстоятелства на престъплението, следите, използването на необичайни оръжия, написаното върху бележката, съвпадащо с текста върху схемата на Морстън — в целия този лабиринт човек, не притежаващ редките дарби на моя съквартирант, можеше изобщо да не открие и една улика.

„Пинчин Лейн“ представляваше редица от мизерни двуетажни тухлени къщи в по-ниската част на Ламбет. Доста време чуках на вратата на номер три, преди да ми се обърне внимание. Накрая обаче зад пердето затрептя пламъчето на свещ и от горното прозорче надникна едно лице.

— Върви си по пътя, пияни скитнико! — каза лицето. — Ако не престанеш да вдигаш шум, ще отворя кучкарника и ще насъскам чегирийсет и три кучета по тебе!

— Дошъл съм тъкмо за да пуснеш едно от тях! — казах аз.

— Махай се! — изрева гласът. — Да ме прости господ, в тая торба държа едно менгеме и ще ти го пусна върху главата, ако не се изпариш! — Наистина идвам за едно куче! — извиках аз.

— Хич не ми ги приказвай! — викна господин Шърман. — Тръгвай си, изброя ли до три, дим да те няма!

— Господин Шерлок Холмс... — започнах аз и думите ми имаха такъв магически ефект, че прозорецът се плъзна надолу и след миг вратата беше отключена и отворена. Господин Шърман се оказа висок възслаб старец с приведени рамене, жилест врат и синкави стъкла на очилата.

— Приятелите на Шерлок Холмс са винаги добре дошли — рече той. — Влизайте. Пазете се от язовеца, хапе. Ах ти. пакостнико, искаш да си ръфнеш от господина. така ли? — Това бе казано на една белка, която провираше злобната си муцуна с червени очички между пречките на клетката. — Не се бойте от змията, сър, това е слепок, няма отровни зъби и го пускам из стаята да гони хлебарките. Не ми се сърдете, че ви срязах в началото, понеже момчетиите ми се подиграват и често се навъртат тъдява, за да ме будят. Та какво му трябва на господин Шерлок Холмс?

— Трябва му едно от вашите кучета.

— Аха, сигурно иска Тоби.

— Да, това име каза.

— Тоби живее на номер седем вляво.

И старецът тръгна бавно със свещта сред странното семейство от зверчета, с което се бе заобиколил. На неясната, треперлива светлина от всяка цепнатина и всеки ъгъл надзъртаха блестящи очички. Дори по гредите над главите ни имаше смълчани птици, които лениво се местеха от крак на крак, понеже гласовете ни нарушиха съня им.

Тоби се оказа грозно рошаво създание с клепнали уши, смесена ловна порода с белези на шпаньол, цялото на кафяви и бели петна, с много трмава патешка походка. След известно колебание прие от ръцете ми бучката захар, дадена ми от стария естествоизпитател, и като скрепихме така съглашението си, последва ме до кабриолета и през целия път не ми създаде трудности. Часовникът на Норудската кула тъкмо изби три пъти, когато се озовах отново в Пондичери Лодж. Бившият боксьор Макмърдо бил арестуван като съучастник и отведен заедно с господин Шолто в участъка. Двама полицаи пазеха тясната

врата, но само като споменах името на детектива, позволиха да мина оттам с кучето.

Холмс стоеше на прага с ръце в джобовете и пушеше лулата си.

— А, водите го! — каза той. — Значи разполагаме с добро куче. Атълни Джоунс си отиде. Откакто тръгнахте, той се развихри неудържимо. Арестува не само приятеля ни Тадиъс, но и пазача, икономката и, индийския слуга. В къщата сме само ние и един сержант горе. Оставете кучето тук и елате да отидем при него.

Завързахме Тоби за крака на масата в хола и отново се изкачихме по стълбите. В стаята нямаше промени, само главното действащо лице бе покрито с чаршаф, В ъгъла дремеше уморен наглед полицай.

— Услужете ми със сигналното си фенерче, сержанте — помоли

Холмс. — А сега вържете това парче шнур около врата ми, за да ми свети отпред. Благодаря ви. А сега да смъкна обувката и чорапите си. Дръжте ги долу при вас. Уотсън. Ще се отдам малко на катерене. Натопете кърпичката ми в креозота. Достатъчно. А сега елате за момент с мене на таванчето.

Промъкнахме се през дупката и Холмс отново освети следите в праха.

— Държа да обърнете особено внимание на тези следи каза той.

— Виждате ли нещо необичайно в тях?

— Оставени са от дете или от дребна жена — отвърнах аз.

— Извън размерите виждате ли още нещо?

— Приличат на обикновени следи от стъпки.

— Съвсем не. Погледнете тук! В праха е останал отпечатък от дясно стъпало. А сега аз ще стъпя редом с босия си крак. Каква е основната разлика?

— Вашите пръсти са плътно събрани, а при другия отпечатък всеки отделен пръст си личи ясно.

— Точно така. Това е важното, запомнете го. А сега ще бъдете ли така добър да идете до онова закачено с панти прозорче и да помиришете края на рамката? Аз ще остана тук, понеже държа кърпичката.

Изпълних указанията му и веднага усетих силна миризма на катран.

— Там е стъпил, като се е измъквал. Щом на вас не се изплъзна, Тоби пък ще се справи съвсем лесно. А сега тичайте долу, отвържете

кучето и се оглеждайте за Блондина.

Докато сляза, Шерлок Холмс вече беше на покрива — като огромен светец червей^[1] много бавно лазеше по билото. Загуби се от погледа ми, понеже се скри зад група комини, но скоро отново се появи и отново се изгуби — мина на задната страна. Заобиколих, отидох отзад и видях, че е седнал върху един от ъгловите корнизиди.

[# Френски вѐжеиграч и акробат, представил се в Лондон през 1861 г. Б. пр.]

— Вие ли сте, Уотсън? — извика той.

— Да.

— Открих мястото. Какво е онова черно нещо долу?

— Каца за вода.

— Капакът ѝ там ли е?

— Да.

— Вижда ли се стълба наблизо?

— Не.

— Проклето да е това приятелче! Тук можеш да си счупиш врата. Трябва да успее и да се спусна оттам, откъдето той е успял да се изкачи. Водосточната трѐба ми изглежда доста солидна. Както и да е, потеглям!

Чу се тътрузене на крака и фенерчето започна бавно и уверено да слиза надолу по стената. После Холмс леко скочи върху кацата, а оттам — на земята.

— Лесно беше да проследя пътя му — каза той, като си обу чорапите и обувките. — Навсякъде имаше разхлабени плочи, а в бързината той е изпуснал ей това като потвърждение на диагнозата ми. както се изразявате вие, лекарите.

Предметът, който Холмс ми подаде, беше малка кесия или торбичка, изплетена от цветни тревни стебла и с няколко прости мъниста, навървени по нея. По форма и размери приличаше на табакера. Вътре имаше половин дузина тресчици, остри в единия край и заоблени в другия, като онази, пробила Бартоломю Шолто.

— Пъклени изобретения — каза Холмс. — Внимавай ге да не се убодете. Доволен съм, че са у мене, понеже по всяка вероятност човекът разполага само с тези, които намерих. Така страхът, че вие или аз не след дълго можем да получим такъв трѐн в кожата, няма да е

толкова голям. Аз лично бих предпочел куршум от пушка „Мартин“ и „Хенри“. Готов ли сте да се поразходите шест мили пеша, Уотсън?

— Разбира се — отговорих аз.

— Ще издържи ли кракът ви?

— О, да.

— Хайде, Тоби! Хайде, доброто ми куче! Помириши това, Тоби!

И Холмс пхна напоената с креозот кърпичка под носа на кучето, докато създаването стоеше, разкрачило косматите си крака и наклонило смешно глава, като дегустатор, вдъхващ букета от прочуто вино. После Холмс хвърли кърпичката на известно разстояние, върза здраво въже за нашияника на кучето и го заведе до кацата. Създаването веднага започна да квичи с пронизителен, треперлив глас, опря нос в земята, навири опашка и затопурка по следата с такава скорост, че изпъна въжето и ни принуди да бързаме до изнемога.

На изток постепенно се развиделяваше и студената сива светлина позволяваше известна видимост. Четвъртитата масивна къща с черни, втренчили празен поглед прозорци, и високи голи стени, се издигаше печална и самотна зад нас. Пътят ни минаваше право през имението, през рововете и ямите, обезобрази навсякъде земята. Цялото място с разхвърляните купчини пръст и хилавите храсти имаше болезнен, злокобен вид в унисон с мрачната трагедия, която го бе забулила.

Като стигна до стената, ограждаща имението, Тоби се затича в сянката покрай нея, скимтящ от нетърпение, и накрая спря в един ъгъл, заслонен от младо буково дърво. Там, където се съединяваше стената, имаше няколко измъкнати тухли. Зейналите процепи бяха заоблени в долната част, сякаш често са ги използвали като стъпала. Холмс се изкатери по тях, взе кучето от мене и го пусна отвъд стената.

— Личи отпечатък от ръката на Дървения крак — подхвърли ми той, когато се качих при него. — Нали виждате кървавото петънце върху бялата мазилка? Какво щастие е, че от вчера не е валил силен дъжд! Независимо че имат преднина от двайсет и осем часа. миризмата ще се е задържала на пътя.

Признавам, че когато поразмислих колко голямо е било между временно движението но този лондонски път, ме обзеха съмнения. Страховете ми обаче скоро се разсеяха. Тоби не се колебаеше, нито се отклоняваше, а напредваше с типичния си клатушкащ се вървеж. Явно

беше, че задушливата воня на креозота преобладаваше над смесицата от други миризми.

— Не смятайте снеха ми в това начинание зависим единствено от случайност та, че едното от тези приятелчета е стъпило в химикала — каза Холмс. — Вече разполагам с данни, които биха позволили да се добера до тях по най-различни начини. Просто в момента това ни е подръка и понеже съдбата ни го е предоставила, престъпно би било да не го използвам. Така обаче случая спира да бъде обещаната някога чудесна задача за интелекта. Да не беше тази съществена улика, можеше да се заслужи известно признание.

— Има причина за признание, и то в излишък — казах аз. — Уверявам ви, Холмс, че се възхищавам от подхода, с който постигате резултатите в този случай много повече, отколкото когато се занимавахте с убийствата, извършени от Джеферсън Хоуп. Сега според мене става дума за по-дълбоко скрити и по-необясними неща. Как например бяхте в състояние да опишете толкова уверено еднокракия мъж?

— Какво говорите, мили приятелю?! Всичко е самата простота, не искам да си придавам важност. Няма нищо неясно или скрито-покрито. Двама офицери, командувачи каторжническа охрана, научават забележителна тайна — къде има заровено съкровище. Англичанин, който се казва Джонатан Смол, им рисува карта на мястото. Спомнете си, че видяхме това име върху чертежа, притежаван от капитан Морстън. Заради себе си и своите съобщници Смол го е надписал „Знакът на четиримата“, дал му е малко драматично название. С помощта на този чертеж съкровището е намерено и пренесено в Англия от двамата офицери или само от единия. Можем да предположим, че въпросният човек не е спазил някоя от първоначалните уговорки. Въпросът е защо самият Джонатан Смол не е взел съкровището. Отговорът е очевиден. На чертежа има дата, сложена по времето, когато Морстън е бил тясно свързан с каторжниците. Джонатан Смол и неговите съобщници не са потърсили съкровището, понеже са били каторжници и не е имало начин да действуват.

— Но това са просто предположения — възпротивих се аз.

— Може да се определи и като нещо повече: това е единствената хипотеза, обединяваща фактите. Да видим дали е приложима към

данните, които са налице. Майор Шолто се радва на спокойствие няколко години като щастлив притежател на съкровището. Сетне получава от Индия писмо, което доста го уплашва. Какво е научил?

— Че хората, на които е напакостил, вече са излежали присъдата си.

— Или че са избягали. Второто е много по-вероятно, понеже той трябва да е знаел кога изтича срокът им и не би се учудил. И какво прави тогава Шолто? Страхува се да не срещне еднокрак човек, и то, забележете, бял човек, понеже се припознава в един бял търговец и направо стреля в него. На чертежа е изписано само едно име на бял, останалите са индуси или мохамедани. Друг бял човек няма. Затова можем да твърдим със сигурност, че еднокракият и Джонатан Смол са едно и също лице. Струват ли ви се погрешни такива разсъждения?

— Не, разсъждавате точно и ясно.

— А сега да си представим, че сме на мястото на Джонатан Смол. Да приемем неговата гледна точка. Той пристига в Англия с две намерения: да си възвърне онова, което според него му се полага, и да отмъсти на човека, който го е озлочестил. Открива къде живее Шолто и по всяка вероятност се свързва с някого от къщата. Това е икономът Лал Рао, когото не видяхме. Госпожа Бърнстоун го описва като доста неблагонамерена личност. Смол обаче не успява да разбере къде е скрито съкровището, това е било известно само на майора и на починалия верен слуга. Изведнъж Смол узнава, че Шолто е на смъртен одър. Вбесен, че майорът ще отнесе тайната на съкровището в гроба, Смол минава през кръга на охраната и се прокрадва до прозореца на умирация, но присъствието на двамата сина му попречва да влезе. Подлудял от омраза към покойника, той обаче се вмъква в стаята същата нощ и претърсва личните му книжа с надеждата, че ще открие някаква бележка във връзка със съкровището, а накрая оставя като спомен за посещението си краткия надпис върху листчето хартия. Несъмнено Смол предварително си е бил наумил, ако отнеме живота на майора, да остави върху тялото нещо подобно, в знак че това не е обичайно убийство, а (от гледна точка на четиримата му съучастници) нещо като раздаване на правосъдие. В криминалните летописи често се срещат подобни странни приумици и обикновено предоставят ценни сведения, насочващи към престъпника. Схванахте ли всичко, което ви казах?

— Да, и то добре.

— И какво му остава тогава на Джонатан Смол? Може само тайно да наблюдава усилията, полагани за търсенето на съкровището. Вероятно той напуска Англия и се завръща през определени периоди. После Бартоломю Шолто открива таванското помещение и Смол тутакси е уведомен за това. Отново се досещаме, че има съучастник от домакинството. Джонатан със своя дървен крак по никой начин не може да се изкатери до високата стая на Бартоломю. Той обаче взема със себе си един доста странен другар, който се справя с тази трудност, но стъпва с босия си крак в креозота. Следва появата на Тоби и куцукане в продължение на шест мили на един военен лекар на половин заплата, който има повредено ахилесово сухожилие.

— Но престъплението не е извършено нито от Джонатан, нито от съучастника му в къщата.

— Правилно. И Джонатан се е възмутил, както може да се съди по това, как е тропал с дървения крак, когато е влязъл в стаята. Той не е имал зъб на Бартоломю Шолто и би предпочел просто да го върже и да му запуши устата. Не е искал да си слага примка на шията. Но положението се е оказало безизходно: дивашките инстинкти на неговия другар са взели връх и отровата си е свършила работата. Тогава Джонатан Смол оставя своя надпис, спуска ковчежето със съкровището през прозореца и излиза по същия път. Това е поредицата от събития, доколкото мога да ги разгадая. Що се отнася до външността му, естествено Смол трябва да е на средна възраст и с опалена от слънцето кожа, щом е излежавал присъдата си в пещ като Анда-манските острови. Лесно беше да се изчисли ръстът му по дължината на крачката, а вече знаехме, че има брада. Нали когато Тадиъс Шолто го вижда на прозореца, прави му силно впечатление косматото лице. Не знам дали има още нещо.

— А съучастникът му?

— Е, това не е кой знае каква загадка. Скоро обаче сам ще узнаете всичко. Колко благодатен е утринният въздух! Погледнете онова облаче, плава като розово перо, отскубнало се от огромно фламинго. Ето и червения ръб на слънцето, пробива си път през облачната пелена над Лондон. Лъчите му огряват много хора, но се ловя на бас, че един от тях е зает с още по-необикновена задача, отколкото е нашата. Колко нищожни сме ние с дребните си амбиции и

въжделения в сравнение с великата сила на природните стихии! Напреднахте ли с вашия Жан-Пол?

— Горедолу. Стигнах до него чрез Карлайл.

— Все едно че сте вървели по ручея, за да се доберете до езерото, откъдето започва. Карлайл прави една странна, но задълбочена забележка: главното доказателство за истинското величие на един човек се крие в осъзнаването на собственото му нищожество. Както виждате, с доводите си демонстрира талант за сравнение и оценка, което в същината си е доказателство за благородство. Рихтер дава много материал за размисъл. Носите револвер, нали?

— С бастун съм.

— Не е изключено да ни потрябва нещо от тоя род, ако влезем в леговището им. Ще оставя Джонатан на вас, но ако другият стане опасен, ще го застрелям.

Както говореше, Холмс извади револвера си и като сложи два патрона, прибра го в десния джоб на жакета.

През цялото това време следвахме Тоби по осеяните с къщурки почти селски пътища, водещи до столицата. Сега обаче вече навлизахме в квартали с улици, където занаятчиите и пристанищните носачи вече се бяха събудили и неугледни жени вдигаха щорите и метяха праговете. Кръчмите с плоски покриви по ъглите бяха отворени, отвътре излизаха грубовати мъже и изтриваха с ръкави брадите си след сутрешната чаша бира. Улични кучета безцелно скитаха и ни зяпаха с почуда, докато минавахме, но нашият неподражаем Тоби, без да поглежда наляво или надясно, се носеше напред, навел нос към земята, и само от време на време нетърпеливо изскимтяваше в знак, че е попаднал на прясна следа.

[# Или Йохан Фридрих Рихтер (1763–1825), нем. писател. Б. пр.]

Оставихме зад гърба си „Стретам“, „Брикстън“ и „Камбъруел“ и сега вече бяхме на „Кенингтън Лейн“, понеже минахме по странични улички на изток от „Оувъл“^[2]. Хората, които преследвахме, явно са се движели на зигзаг, вероятно с намерението да не бият на очи. Никога не поемаха по главния път, ако имаше пресечки, които им вършат работа. В началото на „Кенингтън Лейн“ бяха свили наляво през „Бонд“ и „Майлс“. Там, където втората улица завършва с „Найтс Плейс“, Тоби спря да върви и започна да тича напред-назад с едното ухо наострено, а другото клепнало, като олицетворение на кучешка

нерешителност. После започна да се върти в кръг и да ни поглежда от време на време, сякаш искаше да се увери, че му съчувствуваме за това объркване.

— Какво, по дяволите, му стана на това куче? — измърмори Холмс. — Не може да са взели кабриолет или да са отлетели с балон!

— Да не би да са постоjali тук по-дълго? — подхвърлих аз.

— А, всичко е наред. Отново тръгна! — каза приятелят ми с облекчение.

Тоби наистина отново поe следата, защото след като души наоколо, изведнъж си науми какво да прави и се хвърли напред още по-енергично и по-упорито. отколкото досега. Явно следата беше по-прясна, защото кучето вече не държеше носа си близко до земята, а теглеше каишката и се опитваше да се отскубне, за да тича неудържимо. По блясъка в очите на Холмс съдех, че според него приближаваше краят на пътешествието ни.

Сега вървахме по „Найн Елмс“. докато стигнахме „Бродерик“ и големия склад за дървен материал на улица „Нелсън“ веднага след странноприемницата „Белия орел“. Кучето, полудяло от възбуда, влезе през страничната врата в оградения двор, където дървосекачите вече работеха. Втурна се през дървените трици и стърготините, изтича по една пътечка, заобиколи някакъв вход, мина между две камари трупи и накрая, като изквича победоносно, скочи върху едно голямо буре, все още намиращо се върху ръчната количка, с която е било докарано. С провесен език и премигващи очи Тоби стоеше върху бурето и гледаше ту Холмс, ту мене, за да открие признак на одобрение. Дъгите на бурето и колелата на количката бяха изцапани с тъмна на цвят течност. Целият въздух миришеше на креозот.

Двамата с Шерлок Холмс се спогледахме в недоумение, а после едновременно избухнахме в неудържим смях.

[1] Вид лишена от крила женска светулка. Б. пр. ↑

[2] Игрище за крикет в южната част на Лондон. Б. пр. ↑

ГЛАВА 8

ДОБРОВОЛЦИТЕ НА УЛИЦА „БЕЙКЪР“

— Ами сега? — попитах аз. — Тоби изгуби славата си на непогрешим.

— Той действуваше според разбиранията си — каза Холмс, свали куче го от бурето и го изведе от двора на склада. — Като си помислите колко много креозот се разнася из Лондон всеки ден, не е чудно, че следваната от нас диря се изгуби. Сега често употребяват креозот, особено за обработване на дървен материал. Клетият Тоби не е виновен.

— Сигурно сега трябва да се върнем на първата диря.

— Да, и за щастие мястото е наблизно. Явно, че кучето се обърка на ъгъла на „Найтс Плейс“, понеже имаше две следи в противоположни посоки. Тръгнахме по грешната диря. Сега ни остава да тръгнем по другата.

Оказа се лесно. Щом заведохме Тоби там, където бе сгрешил, той направи широк кръг и накрая се втурна в нова посока.

— Трябва да внимаваме, да не би да ни отведе до мястото, откъдето е взето бурето с креозот — подхвърлих аз.

— И аз си го помислих. Но забележете, че Тоби ни води по тротоара, докато количката с бъчвата е минала по пътя. Не, вече е уловил истинската диря.

Движихме се към Темза през „Белмонт Плейс“ и улица „Принс“. Спуснахме се по улица „Броуд“ съвсем до реката и стигнахме до малък пристан. Тоби ни отведе до самия му край, изправи се и започна да скимти, загледан в бързея на тъмните води.

— Нямаме късмет — каза Холмс. — Тук са продължили с лодка.

Във водата край пристана и по самия пристан имаше разни плоскодънни и други малки лодки. Заведохме Тоби до всяка от тях и макар че той душеше усърдно, не откри следа.

Недалече от това пригодено за акустиране място се виждаше малка тухлена къща с дървена табела, провесена от втория прозорец.

На нея с големи букви бе изписано „Мордекай Смит“, и по-отдолу — „Лодки под наем за час или за ден“. Втори надпис над вратата ни осведомяваше, че има на разположение и парен катер — твърдение, което се подкрепяше от наличието на голям куп кокс върху вълнолома. Шерлок Холмс бавно се огледа и лицето му придоби заплашителен израз.

— Лоша работа — рече той. — Тия приятелчета са по-хитри, отколкото предполагам. Май са прикрили следите си. Боя се, че имаме работа с предварително разработен план.

Вече приближаваше къщата, когато вратата се отвори и навън излезе къдрокосо шестгодишно момченце, последвано от яка червендалеста жена с голяма гъба за баня в ръка.

— Връщай се да се измиеш, Джак! — извика тя. — Връщай се, непрокопсанико, че ще си дойде баща ти и като те види, ще ни даде да разберем!

— Какво мило детенце! — подходи стратегически Холмс. — Какъв румен малък пакостник! Кажу ми, Джак, искаш ли нещо? Момченцето се замисли за миг и отвърна:

— Искам един шилинг.

— Не предпочиташ ли нещо повече от шилинг?

— Предпочитам два шилинга — каза детето чудо, след като размисли.

— Заповядай, вземи! Чудесно момченце имате, госпожо Смит!

— Бог да ви поживи, сър, не ще и дума. Идва ми до гуша да се оправям с него, особено когато мъжа ми го няма дни наред.

— Няма ли го сега? — попита Холмс разочаровано. — Много жалко, исках да говоря с него.

— Няма го от вчера сутринта, сър, и да си кажа правичката, взе да ме е страх за него. Но ако ви трябва лодка, сър, може и аз да ви служа.

— Искан да наема парния катер на господин Смит.

— Бог да ви поживи, сър, та той тръгна с катера. Точно това ме притеснява, знам, че има въглища колкото да стигне до Улидж и да се върне. Ако беше тръгнал с шлепа, нямаше да се безпокоя, често ходи по работа чак до Грейвсенд и ако не свърши, остава да преспи там. А какъде е с катера без въглища?

— Може да е купил от някой пристан по-надолу по реката.

— Може, сър, ама никога не го прави. Често се ядосва какви пари искат за един-два чувала. Пък и човекът с дървения крак нещо не ми хареса, лицето му е грозно и приказките му не са нашенски. Какво непрекъснато се навърта тука?

— Човек с дървен крак ли? — престори се на изненадан Холмс.

— Да, сър, мургав мъж с маймунско лице, който много пъти търси моя старец. Събуди го предната нощ, при това мъжът ми е знаел, че ще дойде, понеже беше приготвил катера. Право ви казвам, сър, не ми излиза от ума каква е тая работа.

— Скъпа госпожо Смит, нима има причини да се плашите? — сви рамене Холмс. — от къде сте сигурна, че тъкмо еднокракият е идвал през нощта? Не разбирам защо смятате така.

— По гласа го познах, сър, той има дебел и някак приглушен глас. Почука на прозореца, трябва да беше към три часа. Рече: „Тръгвай, приятел, време е да поемем поста.“ Старецът ми събуди Джим, той е най-големият пи син, и заминаха, без да ми кажаг нито дума. Чух как дървеният крак потропва по камъните.

— А сам ли беше еднокракият?

— Не съм сигурна, сър, не мога да знам. Не чух да има още някой.

— Жалко, госпожо Смит, понеже имах нужда от парен катер, а съм чувал хубави думи за... Чакайте, как му беше името?

— „Зора“, сър.

— А, да. Не беше ли „Зора“ един стар зелен катер с жълта ивица и много широка палуба?

— Не, сър. „Зора“ е красив малък катер, не по-лош от другите.

Наскоро го боядисахме, сега е черен с две червени ивици.

— Благодаря ви. Надявам се, че скоро ще имате вести от господин Смит. Понеже ще вървя по реката, ако видя някъде „Зора“, ще обадя на мъжа ви, че се притеснявате. Черен ли казахте, че е коминът?

— Не, сър. Черен е, но с бяла ивица.

— А, да. Корпусът беше черен. Довиждане, госпожо Смит. Уотсън, виждам лодкар, който ще ни превози до отсрещния бряг. Докато седяхме на кърмата, Холмс каза:

— Най-важного при разговор с такива хора е никога да не им показвате, че сведенията, които ви дават, имат каквото и да е значение. Направите ли го, стават неми като риби. А престорите ли се, че ги слушате насила, много вероятно е да научите каквото ви интересува.

— Сега вече е ясно накъде ще поемем — казах аз.

— Какво бихте предприели тогава?

— Бих наел катер, за да потърсим „Зора“ по реката.

— Скъпи приятелю, такава задача е колосална. „Зора“ може да е спрял на който и да е пристан по бреговете от тук до Гринич. Под моста в продължение на мили има направо лабиринт от места за акостиране. Ще са ви необходими много дни, за да ги обиколите сам, без чужда помощ.

— Тогава се обърнете към полицията.

— Не. Вероятно ще се обадя на Агълни Джоунс в последния момент. Той не е лош човек и не бих желал да го злепоставя професионално с някое свое действие. Но ми се иска след като стигнахме толкова далече, да се справя сам.

— Не може ли тогава да дадем обява във вестниците, за да получим сведения от собствениците на пристани?

— Ще стане още по-лошо! Нашите хора ще узнаят, че преследвачите са по петите им, и ще напуснат страната. И без това по всяка вероятност ще го сторят, но докато смятат, че не ги заплашва никаква опасност, няма да бързат. В този смисъл енергичността на Джоунс ще ни е от полза, защото неговото мнение за случая непременно ще си пробие път в печата и бегълците ще решат, че се върви по грешна следа.

— Тогава какво ще правим? — попитах аз тъкмо като спряхме близо до затвора на „Милбанк“.

— Ще вземем този файтон, ще се приберем у дома, ще закусим и ще поспим един час. Сигурно ни е писано и тази нощ да бъдем на крак. Кочияшо, спри на някоя телеграфна станция! А Тоби ще задържим, може пак да ни потрябва.

Спряхме пред пощата на улица „Грейт Питър“ и Холмс телеграфира.

— Кажете, как мислите, до кого изпратих телеграмата? — попита той, когато отново потеглихме.

— Никаква представа нямам.

— Спомняте си за доброволния полицейски отряд на улица „Бейкър“, който използвах в случая Джеферсън Хоуп, нали?

— И още как — разсмях се аз.

— Тъкмо сега помощта му ще бъде неоценима. Ако не успеем, пазя в резерва и други ходове, но най-напред ще опитам с момчетата. Телеграмата изпратих до Уигинс, тяхното неумито лейтенантче, и очаквам, че ще се появи заедно с шайката още преди да сме свършили със закуската.

Вече беше някъде между осем и девет часът и аз усещах силните последствия от поредицата нощни вълнения. Бях отпуснат и уморен, със замъглено съзнание и отпаднало тяло. Липсваше ми професионалното въодушевление, което крепеше моя другар, и не можех да гледам на станалото като на отвлечен мисловен проблем. Колкото до смъртта на Бартоломю Шолто, чух малко хубави думи по негов адрес и не можех да изпитвам силна антипатия към убийците му. Съкровището обаче беше друга работа. То, или поне част от него, принадлежеше на госпожица Морстън. Докато имаше някаква надежда да се намери, бях готов да посветя живота си на тази цел. Вярно е, че ако го откриех, госпожица Морстън щеше да стане непостижима за мене. Но само една дребнава и егоистична любов би се повлияла от такава мисъл. Щом Холмс можеше да се посвети на откриването на престъпниците, то аз имах десетократно по-важна причина да търся усилено съкровището.

Изкъпах се във ваната на улица „Бейкър“, преоблякох се в чисти дрехи и се почувствувах чудесно освежен. Когато се върнах в гостната, заварих масата сложена и Холмс вече сипваше кафето.

— Ето, вижте! — засмя се той и ми посочи отворения вестник. — Енергичният Джоунс и вездесъщият журналист са се споразумели. Но случаят вече ви дотегна. По-добре първо си изяжте шунката и яйцата.

Взех вестника от него и прочетох кратката бележка, озаглавена „Загадъчна случка в Ъпър Норуд“.

„Снощи към дванайсет часа (с това започваше вестник «Стандард») господин Бартоломю Шолто, живеещ в Пондичери Лодж, Ъпър Норуд, е бил намерен мъртъв в

стоята си при обстоятелства, говорещи за престъпление. Доколкото успяхме да научим, по тялото на господин Шолто не са намерени следи от насилие, но е изчезнала ценна колекция индийски скъпоценни камъни, които покойният господин е наследил от своя баща. Първи открили станалото Шерлок Холмс и доктор Уотсън, посетили местопроизшествието заедно с господин Тадиъс Шолто, брат на покойния. По невероятно и щастливо стечение на обстоятелствата господин Агълни Джоунс, добре известният служител в детективската полиция, се намирал в Норудския участък и половин час след като се вдигнала тревога, вече бил в Пондичери Лодж. Той веднага насочил способностите си на вещ и опитен професионалист към търсене на престъпниците и усилията му били възнаградени: вече са арестувани братът Тадиъс Шолто, икономката госпожа Бърнстоун, слугата индиец Лал Рао и пазачът на име Макмърдо. Напълно сигурно е, че къщата е била добре позната на крадеца или крадците, защото добре известните специални познания на господин Джоунс и умението му да прави детайлни наблюдения му дадоха възможност да докаже категорично, че злодеите не може да са влезли през вратата или прозореца, а сигурно са се вмъкнали през покрива на сградата, а после и през затворения с капак вход към помещението, свързано със стаята, където е намерен трупът. Този факт както се изясни, доказва категорично, че не става дума за случаен обир. Бързите и енергични действия на служителите на закона свидетелствуват какво голямо предимство е в такива случаи наличието на един деен и изкусен ум. Можем само да смятаме, че всичко това е довод в полза на хората, желаещи по-голямо разсъсредоточаване на детективите, така че те да бъдат в по-близък и по-ползотворен допир със случаите, които разследват по задължение.“

— Великолепно, нали? — засмя се Холмс, като отпиваше от кафето. — Вие как смятате?

— Смятам, че едва сме се отървали да не арестуват и нас като престъпници.

— И аз съм на същото мнение. Не бих могъл да гарантирам, че ще бъдем в безопасност, ако Джоунс получи нов прилив на енергия.

В този миг на входната врата силно се позвъни и гласът на нашата хазяйка госпожа Хъдсън се извиси до вопъл на протест и недоумение.

— Господи, Холмс — казах аз и се надигнах от масата, — струва ми се, че наистина идват да ни приберат.

— Не, не е стигнало чак дотам. Това е помощният детективски отряд на улица „Бейкър“, това са доброволците.

Докато говореше, по стълбите се чу топуркане от боси крака, прозвучаха викове и в стаята влетяха дузина мръсни и окъсани малки уличници. Независимо от бурното им появяване, те показаха известна дисциплина, понеже веднага застанаха в редица и впериха в нас очаквателни погледи. Едно от момчетата, по-високо и по-голямо на години от останалите, пристъпи напред с чувство на професионално превъзходство, което изглеждаше много смешно за такова невзрачно малко плашило.

— Получих съобщението ви, сър, и веднага ги доведох — каза то. — За билети отидоха три шилинга и половина.

— Заповядай — каза Холмс, като извади няколко сребърни монети. — В бъдеще момчетата ще докладват на теб, Уигинс, а ти ще докладваш на мене. Не бива да подлагате къщата на такива нападения. Както и да е, сега поне всички ще чуят нарежданията ми. Искам да науча местоположението на парния катер „Зора“, собственост на Мордекай Смит. Катерът е черен с две червени ивици, коминът му е черен с бяла ивица. Намира се някъде по Темза. Искам един от вас да стои на пристана срещу „Милбанк“, където може да се завърне катерът на Смит. Другите трябва да се разделят и да търсят навсякъде и по двата бряга. Обадете ми се веднага, щом научите нещо. Разбрахте ли добре всичко?

— Да, началник — каза Уигинс.

— Заплащането ще бъде по старата тарифа плюс гвинея за момчето, което открие катера. Ето ви аванс за един ден. А сега тръгвайте!

Холмс раздаде на всеки по шилинг, момчетата шумно слязоха по стълбите и миг по-късно ги видях да се носят по улицата.

— Ако катерът не е потънал, ще го намерят — каза Холмс, като стана от масата и запали лулата си. — Те се пъхат навсякъде, всичко виждат и всичко чуват. До вечерта очаквам да открият „Зора“. А ние нямаме какво да вършим, докато не научим резултатите. Няма как да съединим прекъснатата диря, докато не намерим „Зора“ или Мордекай Смит.

— Тоби може да изяде тези остатъци. Лягате ли си, Холмс?

— Не. Не съм уморен. Моят организъм е особен. Не си спомням да съм бил уморен от работа, докато безделието направо ме изтощава. Ще пуша и ще размишлявам върху тази странна работа, в която ни въведе прекрасната ми довереница. Би трябвало всичко да е от лесно по-лесно. Бездруго хората с дървен крак не се срещат често, а пък вторият човек според мене е направо изключителен.

— Пак говорите за втория!

— Поне пред вас не искам да го представям като загадка. Но вие сигурно сте си създали собствено мнение. Да видим с какви данни разполагаме... Имаме миниатюрни следи, пръсти, които никога не са били стягани от обувки, боси нозе, тояга, завършваща с камък, голяма ловкост, малки отровни стрели. Как ви се вижда всичко това?

— Човекът е дивак! — възкликнах аз. — Сигурно е някой от индийците, свързани с Джонатан Смол.

— Едва ли — каза Холмс. — В първия миг, когато видях странните оръжия, и аз бях склонен да мисля така, но особенният характер на следите ме накара да коригирам възгледите си. Между обитателите на Индийския полуостров има дребни хора, но никой от тях не би могъл да остави такива следи. Истинският индус е с издължено и тясно стъпало. Мохамеданинът се обува със сандали и палецът е отделен от другите пръсти, понеже каишката обикновено минава помежду им. Стреличките могат да се изпрацат само по един начин: издухани през тръба. Къде остана нашият дивак?

— В Южна Америка — наслуки подхвърлих аз.

Холмс протегна ръка и взе от полицата един обемист том.

— Това е първият том от географския справочник, който издават сега. Може да се каже, че е най-меродавен. Да видим какво пише... — „Андамански острови. Разположени на 340 мили северно от Суматра, в

Бенгалския залив.“ Хм-хм. А по-нататък? — „Влажен климат, коралови рифове, акули, пристанище — Блер, лагер за каторжници, остров Рътланд, бедфордии...“ Аха, ето! — „Туземците от Андаманските острови могат да претендират за определението, че са най-дребните хора на земята, макар че някои антрополози отдават предпочитанията си на африканските бушмени, калифорнийските индианци и населението на Огнена земя. Средният ръст е доста под четири стъпки, макар че има възрастни индивиди, много по-ниски от посоченото. Андаманците са свирепи, мрачни и несдържани хора, макар че проявяват силна приятелска привързаност, ако се завоюва доверието им.“ Обърнете внимание на това, Уотсън. А сега чуйте по-нататък... — „Те са грозни по природа, имат огромни глави с неправилна форма, малки очи с жесток поглед и разкривени черти. Ръцете и краката им обаче са с необикновено дребни размери. Андаманците са толкова несдържани и свирепи, че всички усилия на британските власти да ги спечелят в някаква степен на своя страна са се проваляли. Те са страшилище за корабокрушенците, разцепват с тояги, завършващи с камък, главите на оцелелите или ги убиват с натопени в отрова стрели. Такива кланета неизменно завършват с канибалско угощение.“ Какви мили, дружелюбни хора, Уотсън! Ако нашият човек е бил оставен да действа според разбиранията си, работата е можела да вземе отвратителен обрат. Мисля си, че при сегашното положение Джонатан Смол би дал мило и драго да не го беше наемал.

[# Дървета от семейство сложноцветни. Б. пр.]

— Но как се е събрал с такъв странен другар?

— Е, нямам представа. След като обаче вече решихме, че Смол идва от Андаманските острови, присъствието на островитянина не е чудно. Положително след време ще узнаем цялата истина. Вижте какво, Уотсън, изглеждате ми уморен до смърт. Полегнете на дивана, ще се опитам да ви приспя.

Аз легнах, а Холмс взе от ъгъла цигулката си и започна да свири тихо някакъв унесен, мелодичен напев — несъмнено собствено съчинение, защото той притежаваше забележителни импровизаторски способности. Смътно си спомням мършавото му тяло, съсредоточения израз и веждите, които се местеха нагоре-надолу. После сякаш кротко се понесох по ласкавото море от звуци, докато се озовах в царството на

сънищата, където отгоре ме гледаше милото лице на госпожица Морстън.

ГЛАВА 9

ВЕРИГАТА СЕ КЪСА

Когато се събудих освежен и с възстановени сили, вече беше късно следобед. Шерлок Холмс продължаваше да седи в същата поза, само дето бе оставил настрана цигулката и четеше в захлас. Щом се размърдах, той ме погледна и видях, че е мрачен и угрижен.

— Спахте дълбоко — каза той. — Боях се, че разговорът ни ще ви събуди.

— Нищо не съм чул — отвърнах аз. — Значи имате нови вести? „;

— За жалост нямам. Признавам, че съм изненадан и разочарован. Очаквах вече нещо определено. Уигинс ми докладва току-що. Твърди, че няма следи от катера. Тази задръжка е неприятна, защото всеки изгубен час е от значение.

— Мога ли да помогна с нещо? Вече съм напълно бодър и готов за поредната нощна разходка.

— Не, няма какво да вършим. Остава ни само да чакаме. Ако излезем, може да се получи съобщение в наше отсъствие и така ще забавим събитията. Вие сте свободен да правите каквото искате, но аз оставам на пост.

— Тогава ще прескоча до Камбъруел да посетя госпожа Сесил Форестър. Вчера ме покани.

— Госпожа Сесил Форестър ли? — погледна ме насмешливо Холмс.

— Е, и госпожица Морстън, разбира се. Много искат да узнаят какво се е случило.

— Не бих споделял подробности — подхвърли Холмс. — Никога не бива да се доверявате изцяло на женския пол, дори на най-добрите му представителки.

Не благоволих да споря по това чудовищно изявление, а подхвърлих:

— Ще се върна след час-два.

— Така да бъде. Желая ви успех! Все пак, щом ще прекосявате реката, най-добре отведете и Тоби, понеже ми се струва, че засега едва ли ще ни потрябва.

Взех кучето, както се полага, и го върнах заедно с половин златна лира на стария естественик от «Пинчън Лейн». В Камбъруел заварих госпожица Морстън малко уморена след нощните приключения, но нетърпеливо очакваща вести. И госпожа Форестър прояви голям интерес. Разказах им всичко, което правихме, но им спестих поужасните моменти от трагедията. Макар че говорих за смъртта на господин Шолто например, не споменах изобщо как и с какви средства е бил убит. Ала независимо от спестените подробности те доста се стреснаха и изумиха.

— Каква романтична история! — възкликна госпожа Форестър. — Озлочестена дама, съкровище за половин милион, черен людоед, еднокрак злодей. Вместо обичайния дракон и коварния граф.

— И двама странстващи рицари, притекли се на помощ — подхвърли ми госпожица Морстън със светнали очи.

— О, Мери, та твоето благоденствие зависи от това дирене. Струва ми се, че си доста безразлична. Само си представи какво значи да си богата и светът да бъде в краката ти!

Сърцето ми трепна радостно, като забелязах, че госпожицата не показва да е въодушевена от подобни изгледи. Напротив, тя тръсна гордо глава, сякаш темата не ѝ се виждаше много привлекателна.

— Безпокоя се единствено за господин Тадиъс Шолто — каза тя. — Нищо друго няма значение, но аз мисля, че той се държа извънредно любезно и почтено от начало до край. Наш дълг е да го избавим от ужасното и неоснователно обвинение.

Едва привечер напуснах Камбъруел и докато стигна у дома, вече се стъмни. Книгата и лулата на другаря ми бяха до креслото, където седеше, но самият Холмс бе изчезнал. Огледах се с надеждата да видя бележка, но бележка нямаше.

— Предполагам, че господин Шерлок Холмс е излязъл — казах на госпожа Хъдсън, която влезе да спусне щорите.

— Не, сър. В стаята си е, сър. Знаете ли, сър — продължи тя с глас, снижен до внушителен шепот, — боя се, че ще се поболее.

— Защо, госпожо?

— Държи се доста странно, сър. След като излязохте, крачи ли, крачи нагоре-надолу, нагоре-надолу, чак се уморих да чувам стъпките му. После чух, че си говори на глас, нещо негодува и всеки път, когато на вратата се позвънеше, той изскачаше горе на стълбите и питаше:

«Какво има, госпожо Хъдсън?» А сега се е затворил, но чувам, че пак обикаля стаята. Дано господин Холмс не се разболее, сър. Позволих си да му спомена за един успокоителен цяр, обаче той така ме изгледа, сър, че не помня как излязох от стаята.

— Не смятам, че има основания да се тревожите, госпожо Хъдсън — отвърнах аз. — И друг път съм го виждал в такова състояние. Има си някакви притеснения, затова не може да си намери място.

Помъчих се да говоря с уважаемата ни хазяйка с небрежен тон, макар че и самият аз малко се обезпокоих, когато от време на време в дългата нощ все така чувах глухо отекващите стъпки на другаря ми, защото знаех, че духът му се терзае от неволното бездействие.

На закуска Холмс изглеждаше изтощен и измъчен, а на страните му трескаво горяха червени петна.

— Съсипвате се, човече — подхвърлих аз. — Чух как обикаляхте през нощта.

— Да, не можах да заспя — отвърна той. — Този дяволски проблем ме обсеби напълно. Непоносимо е да си възпиран от една дребна пречка след като си се справил с всички други трудности. Зная за мъжете, за катера, за какво ли не и въпреки това не узнах нищо повече. Включих в работата допълнителни сили. Използувах всеки човек, с когото разполагам. И двата бряга на реката са претърсени, но резултат няма, а и господин Смит не се е обадил на съпругата си. Скоро ще стигна до заключението, че са потопили плавателния съд. Но има неща, които не подкрепят този извод.

— Или пък госпожа Смит ни е насочила по лъжлива следа.

— Не, смятам, че това е изключено. Направих запитвания, има катер, отговарящ на нейното описание.

— Може ли да са тръгнали против течението?

— И за тази възможност мислих. Има група, която ще претърси бреговете чак до Ричмънд. Ако и днес не получа вести, утре ще се заема сам — ще търся по-скоро мъжете, а не катера. Но съм сигурен, сигурен съм, че ще научим нещо.

За съжаление нищо не научихме. Нямаше вести нито от Уигинс, нито от останалите помощници. Повечето вестници публикуваха статии за Норудската трагедия. Всички, изглежда, имаха доста враждебно отношение към клетия Тадиъс Шолто. Никъде обаче не се споменаваха нови подробности, освен че на другия ден ще има дознание. Вечерта отидох нещком до Камбъруел да докладвам на дамите за неуспеха ни и като се върнах, заварих Холмс обезсърчен и някак навъсен. Почти не отговаряше на въпросите ми и цяла вечер се занимава с неразбираеми химически анализи, изискващи нагриването на безброй реторти и дестилирането на пари, като всичко завърши накрая с воня, която едва не ме прогони от жилището. Мина полунощ, а аз продължих да чувам звъntenето на епруветките, по което съдех, че все още е зает със своя смрадлив опит.

На зазоряване се стреснах, събудих се и с учудване видях, че Холмс стои до леглото ми, облечен в груби моряшки дрехи, с късо дебело палто и прост червен шал около врата.

— Ще тръгна по реката, Уотсън — каза той. — Премислих го от всички страни и виждам само един изход. При всяко положение си струва да се опита.

— Значи тогава бих могъл да ви придружа, нали? — попитах аз.

— Не, ще има много по-голяма полза, ако останете тук като мой представител. Тръгвам с нежелание, понеже е съвсем сигурно, че през деня ще се получат някакви сведения, макар Уигинс да изглеждаше обезверен снощи. Моля ви да отваряте всички получени писма и телеграми и да действувате според преценките си, ако научите нещо ново. Мога ли да разчитам на вас?

— Несъмнено.

— Боя се, че няма начин да ми телеграфирате, защото не знам със сигурност къде ще бъда. Но ако сполуча, ще се завърна скоро. А дотогава непременно ще узная едно-друго.

До закуска нямаше вести от Холмс. Когато обаче отворих «Стандард», видях, че отново пише по нашия въпрос:

— Във връзка с трагедията в Ъпър Норуд има причини да смятаме, че случаят обещава да бъде още по-сложен и загадъчен, отколкото се предполагаше първоначално. Новите сведения доказват, че е напълно невъзможно господин Тадиъс Шолто да има пръст в цялата работа. Снощи той и икономката госпожа Бърнстоун бяха

освободени. Смята се обаче, че полицията разполага с улики за истинските виновници и с тях се е заел господин Атълни Джоунс от Скотланд Ярд, добре известен със своята енергичност и прозорливост. Очаква се всеки миг да бъдат извършени нови арести.“

— Дотук добре — помислих си аз. — Поне приятелят ни Шолто е във от опасност. Чудя се какви ли са новите улики, макар че този стереотип се използва винаги, когато полицията сбърка в нещо.

Захвърлих вестника на масата, но в същия миг погледът ми бе привлечен от съобщение в рубриката за обяви. Гласеше следното:

— Изчезнали: Мордскай Смит, лодкар, и синът му Джим. Отплавали от пристана на Смит във вторник към три часа през нощта с парния катер „Зора“, черен с две червени ивици и с черен комин с бяла ивица. Награда от пет лири ще бъде изплатена на всеки, който може да съобщи на госпожа Смит на пристана Смит; или на улица „Бейкър“ 221 сведения за местонахождението на гореспоменатите Мордекий Смит и катера „Зора“.

Това явно бе работа на Холмс. Доказваше го посоченият адрес — улица „Бейкър“. Стори ми се доста изобретателно, понеже, ако бегълците прочетяха обявата, щяха да открият в нея само напълно естественото безпокойство на една съпруга за изчезналия ѝ съпруг.

Денят ми се стори дълъг. Всеки път, когато се почукаше на входната врата или чуех отекващи стъпки на улицата, аз си казвах, че или Холмс се завръща, или носят отговор на обявата му. Опитах се да чета, но мислите ми се отклоняваха към странното ни дирене и нелепата двойка злодеи, които преследвахме. Чудех се дали в разсъжденията на моя другар нямаше някаква основна грешка. Дали той не бе станал жертва на собствената си огромна заблуда? Възможно ли беше неговият жив и прозорлив ум да е изградил тази дръзка теория върху неверни предпоставки? Досега не бях забелязал да греши, но дори и най-задълбочените разсъждения може понякога да лъжат. Помислих си, че и Холмс би могъл да се обърка от стремеж към съвършена логика, понеже предпочита, когато има подръка нещо просто и обикновено, да го обяснява като неясно и чудновато. От друга страна, аз лично бях видял доказателствата и бях чул основанията за неговите заключения. Прехвърлях през ума си дългата верига от отбранни обстоятелства, в голямата си част маловажни, но все водещи в една посока, и не можах да не призная, че дори ако обясненията на

Холмс са неточни, вярната теория положително е също толкова изумителна и чудна.

В три часа следобед на входната врата продължително се позвъни, в преддверието прозвуча повелителен глас и за моя изненада посетителят се оказа самият Атълни Джоунс. Този Атълния Джоунс обаче много се различаваше от деловия и изкусен капацитет, изповядващ здравия разум, който така уверено пое случая в Ъпър Норуд. Изглеждаше съкрушен, а държанието му бе станало смирено и едва ли не почтително.

— Добър ден, сър, добър ден! — поздрави ме той. — Разбрах, че господин Шерлок Холмс е излязъл.

— Да, и не зная кога ще се върне. Може би желаете да го почакате? Седнете на креслото и опитайте една от тези пури.

— Благодаря, с удоволствие — каза Джоунс, изтривайки лицето си с червена копринена кърпичка.

— Ще пийнете ли уиски и сода?

— Може, половин чаша. Много е горещо за сезона, пък и ме притесняват и мъчат доста неща. Нали знаете теорията ми за Норудския случай?

— Спомям си, че я изложихте.

— Е, принудих се да я преразгледам. Смятах, че съм уловил здраво в мрежата си господин Шолто, но изведнъж той се измъкна от: една дупка в средата. Успя да представи алиби, което е непоклатимо. От времето, когато е напуснал стаята на брат си, непрекъснато е бил с някого. Следователно не може да се е катерил по покриви и да е влизал в тавани. Случаят е много неясен и професионалната ми чест е застрашена. Много разчитам на някаква помощ.

— Всеки изпада в положение да се нуждае от помощ — казах аз.

— Вашият приятел Шерлок Холмс е чудесен човек, сър — доверително ми събщи с приглушен глас Джоунс. — Този млад човек не признава поражението. Известно ми е, че се е занимавал с много случаи, но не зная случай, който не е успявал да изясни. Методите му са нетрадиционни и понякога може би прави твърде прибързани заключения, но като цяло смятам, че от Холмс би излязъл твърде обещаващ полицейски служител, все едно дали това е само мое мнение. Днес получих телеграма от него, от която съдя, че разполага с

някакви улики по историята с Бартоломю Шолто. Вижте какво ми пише.

Джоунс извади телеграмата от джоба си и ми я подаде. Беше изпратена от Поплар но пладне. Гласеше: „Веднага идете на улица «Бейкър». Ако не съм се завърнал, почакайте ме. Почти съм по дирите на шапката от случая Шолто. Можете довечера да ни придружите, ако искате да присъствувате на последния етап.“

— Звучи добре. Изглежда, че Холмс отново е попаднал на следата — казах аз.

— Значи и той е допуснал грешка! — с явно доволство възкликна Джоунс. — Случва се и на най-способните от нас да се объркат. Разбира се, това може би ще излезе лъжлива тревога, но моят дълг на служител на закона е да не пренебрегвам нито една възможност. А, иде някой! Може би е Холмс.

По стълбите отекнаха тежки стъпки, чуваше се хъхрене и пухтене, както когато останеш съвсем без дъх. Един-два пъти човекът спря. сякаш изкачването му дойде много, но накрая се запъти към нашата врата и влезе. Външният му вид отговаряше на звуците, които чухме. Беше възрастен, облечен в износени моряшки дрехи, със старо късо палто, закопчано догоре. С превит гръб, краката не го държаха, дишаше като астматик. Подпираше се на дебела дъбова тояга и раменете му се повдигаха от усилието да поема въздух с дробовете. На врата му имаше вързано шарено шалче, което скриваше отчасти лицето и се виждаха само живите му тъмни очи с надвисналите над тях побелели вежди и големите посивели бакенбарди. Като цяло ми направи впечатление на почтен морски вълк, който е остарял и обеднял.

— Какво има, добри човече? — попитах го аз. Той ме изгледа бавно и втренчено, както е характерно за възрастните хора, и попита в отговор:

— Тук ли е Шерлок Холмс?

— Не, но ме остави да го замествам. Може да ми съобщите каквото имате да му казвате.

— Трябва да му го кажа лично — рече старецът.

— Но нали ви обясних, че го замествам? За катера на Мордекай Смит ли става дума?

— Да. Зная къде е. Зная и къде са хората, които господин Холмс търси. Зная и къде е съкровището. Зная всичко.

— Тогава ми го кажете и аз ще уведомя господин Холмс.

— Трябва да му го кажа лично — повтори посетителят, сприхав като всеки човек на преклонна възраст.

— Тогава ще се наложи да го почакаете.

— Ами, да си изгубя целия ден да угаждам на някого! Щом господин Холмс не си е в къщи, да се оправя сам. Вие и двамата не ми харесвате, тъй че думичка няма да ви кажа.

И човекът се затътри към вратата, но Атълни Джоунс му препречи пътя.

— Почакайте малко, приятелю! — каза той. — Разполагате с важни сведения и не може да си идете току-така. Колкото и да не ви се нрави, ще ви задържим, докато се върне Холмс.

Старецът се опита да се измъкне през вратата, но Атълни Джоунс я затисна с широкия си гръб и се разбра, че всяка съпротива е безполезна.

— Хубаво се държите, няма що! — затропа старецът с тоягата си. — Идвам да се срещна с почтен господин, а вие двамата, дето ви виждам за пръв път в живота си, ме хващате и се държите по такъв начин!

— Няма да бъдете оцетен — казах аз. — Ще ви заплатим и за изгубеното време. Седнете на дивана, не вярвам да се наложи да чакате дълго.

Той доста се начумери, но прекоси стаята и седна, подпрял глава с ръце. Ние с Джоунс продължихме да пушим пурите си. Изведнъж обаче с изненада чухме гласа на Холмс.

— Мисля, че и на мен може да предложите пура! Както се бяхме разположили в креслата, направо подскочихме. А Холмс седеше наблизо и ни гледаше с кротко доволство.

— Холмс! — възкликнах аз. — Значи вие сте тук? А къде е старецът?

— Ето го! — отвърна Холмс и вдигна куп бели власи. — Тук са перуката, бакенбардите, веждите, всичко! Мислех си, че съм предрешен доста сполучливо, но не очаквах, че ще устоя и на такова изпитание.

— Ама че мошеник! — възкликна крайно доволен Джоунс. — От вас е можело да излезе актьор, и то изключителен. Кашлицата ви беше като на питомник от приют, а немощните нозе струват десет лири седмично. И все пак блясъкът в очите ми се стори познат. И както виждате, не успяхте да ни се изплъзнете.

— Целия ден работих в този вид — обясни Холмс, като си запали пура. — Работата е там, че повечето престъпници вече ме познават, особено откакто моят приятел Уотсън публикува някои от случаите. Така че можех да предприема военни действия само ако се предреша, макар и простичко. Получихте ли телеграмата ми?

— Да, заради нея дойдох.

— Докъде стигна разследването ви?

— До задънена улица. Наложих се да освободя двама от задържаните, а и срещу другите двама няма улики,

— Нищо. Ние ще ви предоставим техни заместници. Обаче ще се наложи да изпълнявате моите нареждания. Нямам нищо против да получите всички официални почести, но ще трябва да казвате репликите, които аз ви посоча. Съгласен ли сте?

— Напълно, щом това ми осигурява да се добера до виновниците.

— Добре тогава. Най-напред ще имам нужда от бърз полицейски катер, парен, който да бъде на Уестминстърския пристан в седем часа.

— Лесно ще го осигуря. Бездруго там се навърта катер, но ще се обадя по телефона отсреща, за да е сигурно.

— Трябват ми също двама яки мъже, в случай че ми бъде оказана съпротива.

— В катера ще има двама-трима души. Нещо друго?

— Със залавянето на престъпниците ще си осигурим и съкровището. Смятам, че за моя приятел Уотсън ще бъде удоволствие да занесе ковчежето на младата дама, която е законна собственичка на половината му съдържание. Нека тя го отвори първа. Нали така, Уотсън?

— Ще го сторя с най-голямо удоволствие.

— Доста неправомерно действие — поклати глава Джоунс. — Но понеже цялата работа е неправомерна, явно се налага да си затворя очите. След това съкровището ще трябва да остане в ръцете на властите до края на официалното разследване.

— Разбира се. Това лесно ще се уреди. И още нещо: много бих желал да науча някои подробности по въпроса от устата на самия Джонатан Смол. Знаете, че обичам да изпипвам докрай случаите. Нали не бихте възразили да разговарям с него неофициално тук, у дома, или някъде другаде, стига да е добре охраняван?

— Е, вие сте господарят на положението. Досега аз дори нямах данни за съществуването на Джонатан Смол. Както и да е, ако го заловите, не виждам начин да ви откажа разговор с него.

— Да смятам тогава, че сме се разбрали?

— Напълно. Нещо друго?

— Само едно: да обядваме заедно. Масата ще бъде сложена след половин час. Ще има стриди, две яребици и няколко вида отбрани бели вина. Уотсън, досега като че ли не сте оценили качествата ми на домакин!

ГЛАВА 10

КРАЯТ НА ОСТРОВИТЯНИНА

На обеди беше весело. Поискаше ли, Холмс можеше да разказва извънредно увлекателно и сега стори тъкмо това. Явно беше в приповдигнато настроение. Не го бях виждал чак толкова занимателен. Говореше, без да спира, на най-различни теми — за миракълите, за средновековната керамика, за цигулките „Страдивариус“, за будизма в Цейлон и за военните кораби на бъдещето — и всяко нещо представяше така, сякаш специално го бе изучавал. Ведрият му хумор бележеше излизането от доскорошната тежка депресия. Оказа се, че Атълни Джоунс е общителна личност в часове на отмора — отнесе се към обеди като истински бонвиван. Аз самият се чувствавах окрилен от мисълта, че начинанието ни е към своя край, и се заразих донякъде от веселото настроение на Холмс. По време на обеди никой от нас не спомена случая, който ни беше събрал.

[# Средновековни религиозни драми в стихове. Б. пр.]

Когато масата бе вдигната, Холмс погледна часовника си и напълни три чаши с портвайн.

— Да прием за успеха на малката ни група — каза той. трябва да тръгваме вече. Имате ли револвер, Уотсън?

— В писалището си държа стария револвер от армията.

— Добре ще направите да го вземете. Не е лошо да сме подготвени. Виждам, че кабриолетът е пристигнал. Поръчах го за шест и половина.

Докато стигнахме Уестминстърския пристан, мина седем часът. Катерът вече ни очакваше. Холмс го огледа критично.

— Има ли някакъв знак, че е на полицията?

— Да, зеленият фенер отстрани.

— Тогава го махнете.

Направиха тази дребна промяна, качихме се на борда и отвързаха въжетата. Джоунс, Холмс и аз седнахме на кърмата. Имаше един мъж

на руля, втори се занимаваше с парната машина, а двама едри полицейски инспектори стояха на носа.

— Накъде? — попита Джоунс.

— Към Тауър^[1]. Поръчайте им да спрат срещу дока на Джейкъбсън.

Моряците явно бяха много чевръсти. Плъзнахме се като стрела покрай редиците натоварени шлепове, сякаш те стояха на едно място. Холмс доволно се усмихна, когато задминахме един речен параход и го оставихме далеч зад нас.

— Нищо не може да ни избяга по реката — каза той.

— О, едва ли. Но са малко катерите, по-бързи от нашия.

— Ще трябва да настигаме „Зора“, а тя има славата на клипер. Ще ви кажа какво е положението, Уотсън. Нали си спомняте колко се подразних, че ни пречи такава дреболия?

— Да.

— Тогава дадох пълна почивка на съзнанието си, като се залових усилено с химически анализи. Един от нашите велики държавници е казал, че залавянето с друга работа е най-добрата почивка. И е прав. Щом успях да разтворя въглеродорода, което ми беше целта, аз се върнах към историята с братята Шолто и отново премислих всичко. Хлапаците обиколиха реката надлъж и нашир, но резултат нямаше. Катерът нито се намери на някой вълнолом или пристан, нито се завърна. И все пак едва ли го бяха потопили, за да заличат следите си, макар че и такава хипотеза можеше да излезе вярна, ако не се докажеше нищо друго. Знаех, че долното коварство не е съвсем чуждо на въпросния Смол, затова пък не смятах, че е способен да извърши каквото и да е действие, предполагащо поначало изтънченост и хитрост. Това обикновено е продукт на по-голяма образованост. Тогава си спомних, че тъй като Смол положително бе прекарал известно време в Лондон — имаме сведения, че непрекъснато е наблюдавал Пондичери Лодж, — едва ли е успял да замине мигновено, защото ще му е нужно време, макар и ден, за да си подготви нещата. Поне такава беше равносметката на вероятностите.

— Малко неиздържано ми се вижда — подхвърлих аз. — По-скоро си е уредил нещата още преди да се е заловил с това начинание.

— Не, едва ли е така. Бърлогата му представлява твърде ценно убежище в случай на нужда и той не би я изоставил, докато не реши,

че може да мине и без нея. Порази ме обаче друго предположение. Сигурно Джонатан Смол е усещал, че необичайният външен вид на другаря му, както и да го е предрешил, ще бъде храна за приказки и не е изключено да се свърже с Норудската трагедия. Достатъчно е умен, за да се досети за това. Те са тръгнали от главната си квартира под прикритието на мрака и биха искали да се завърнат преди светлината на деня. Според госпожа Смит е минавало три часа, когато са взели катера. След час-два се е развиделило напълно и хората са започнали да излизат. Затова си казах, че сигурно не са отишли много далече с катера. Платили са добре на Смит да си държи езика зад зъбите, уговорили са се за катера му, та да избягат накрая с него, и са се скрили в квартирата си със съкровището. Преспали-са там две нощи, за което време са се ориентирали как гледат на случая вестниците, и ако се беше появило нещо подозрително, щяха да се промъкнат под прикритието на тъмнината до някой кораб в Грейвзенд или Даунс^[2], където несъмнено са си били уредили да отплават за Америка, сиреч за колониите.

— А катерът? Не може и него да са взели в квартирата си.

— Разбира се. Реших, че катерът не е далече, макар да е станал невидим. Тогава се поставих на мястото на Смол и разгледах въпроса така, както би го разгледал човек с неговите възможности. Най-вероятно беше той да сметне, че и прибирането на параходчето, и оставянето му на пристан лесно ще го изложат на преследване, ако полицията наистина попадне на следа. Как тогава би могъл да скрие катера и все пак да го има подръка, щом му потрябва? Чудех се какво бих сторил самият аз в такова положение. Заключих, че има един-единствен изход: щях да оставя катера в някоя строителна или ремонтна работилница с указание за някаква нищожна поправка. После щях да го прибера някъде в хангар или док, за да бъде скрит на сигурно място, откъдето мога да го измъкна бързо за няколко часа.

— Изглежда много просто.

— Тъкмо тези най-прости неща имат свойството най-лесно да се изплъзват от вниманието. Както и да е, сметнах, че трябва да проверя предположението си. Веднага облякох безобидните моряшки дрехи и тръгнах да разпитвам по доковете. Петнайсет пъти ударих на камък, но на шестнайсетия — при Джейкъбсън — научих, че „Зора“ е оставен в дока преди два дни от човек с дървен крак с молба да се оправи

някаква дреболия на кормилото. — „Нищо му няма на кормилото — каза майсторът. — Ей там е катерът, оня с червените ивици.“ В същия миг, не щеш ли, иде Мордекай Смит, изчезналият собственик. При това доста пиян. Аз естествено нямаше да го позная, ако не викаше името си и името на катера. — „Да е готово в осем часа — каза той. — Точно в осем и нито минутка по-късно. Има двама господи, дето не могат да чакат.“ Явно му бяха платили добре, понеже имаше куп пари и пръскаше шилинги наляво и надясно. Известно време вървах подире му, докато не се пъхна в някаква кръчма, и тогава се върнах в дока. Срегнах по пътя един от моите хлапаци и го оставих да наблюдава катера. Ще стои до реката и ще ни даде знак с кърпичка, когато отплават. Ще ги дебнем, без да акостираме, така че би било странно да не заловим и хората, и съкровището.

— Планът ви е доста добре обмислен, стига хората да са търсените — каза Джоунс. — Но ако работата беше в мои ръце, щях да пратя група полицаи в дока на Джейкъбсън, за да ги арестуват с пристигането.

— Което никога нямаше да сгане. Това приятелче Смол е много хитро. Непременно ще изпрати човек да провери какво става и ако види нещо подозрително, ще се спотайва още седмица.

— Можехте обаче да проследите Мордекай Смит, за да ви отведе до скривалището им — казах аз.

— В такъв случай щях да си изгубя целия ден. Вероятността Смит да знае къде живеят е едно на сто... Щом има пиене и му плащат добре, защо те им задава въпроси? Те му съобщават по човек какво да прави. Не, обмислих всякакви ходове, този е най-добрият.

[# Название на британската колония, от която се оформят първите 13 щата на САЩ. Б. пр.]

Докато се водеше разговорът, полицейският катер се носеше като стрела под мостовете, които прехвърлят Темза. Минахме край Сити, когато последните лъчи на слънцето позлатиха кръста върху кубето на Сейнт Пол. Стигнахме Тауър по здрач.

— Това е докът на Джейкъбсън — каза Холмс и посочи гората от мачти и платна от страната на Сърн. — Тук ще плаваме бавно нагоре-надолу под прикритието на тази редица лихтери^[3] — обясни Холмс, извади от джоба си бинокъл за нощно наблюдение и известно време се

взира в брега. — Постът ми е на мястото си — рече накрая той. — но не се вижда да размахва кърпичка.

[# Исторически и административен център на Лондон]

— Не е ли по-добре да слезем малко по-надолу по течението и да ги причакаме там? — припряно подхвърли Джоунс.

Вече всички бяхме изгубили търпение, дори полицаят и огнярите, които нямаха почти никаква представа каква е работата.

— Нямаме право да разчитаме, че ще стане точно така — отвърна Холмс. — Вероятността да не се спуснат по течението е десет на сто, но не можем да бъдем сигурни. Оттук виждаме входа към дока, а оттам едва ли ни различават. Нощта обещава да бъде ясна и достатъчно светла. Трябва да стоим където сме сега. Гледайте каква върволица от хора осветяват газовите фенери.

— Излизат след работа в дока.

— Мърляви разбойници, но сигурно всеки от тях носи искрица безсмъртие. Макар да не си личи по външния вид. В тези неща няма вероятността Странна загадка е човекът!

— Някои наричат това душа, скрита в животинско тяло — подметнах аз.

— Уинуд Рийд е много вещ по въпроса — каза Холмс. — Отбелязва, че ако индивидът е неразрешим ребус, то като част от човечеството той се превръща в непроменлива величина. Например никога няма начин да се предвиди със сигурност как би постъпила една личност, но може отлично да се определи какво биха направили в случая повечето хора. Индивидите се различават, но процентите остават постоянни. Така твърди статистиката. А, като че ли виждам кърпичка. Точно така, размахва се нещо бяло.

— Да. Това е „Зора“. Той тръгва, добре го виждам — извиках аз.

— А ето го и „Зора“! — възкликна Холмс. — Носи се като нечиста сила. Пълен напред, човече — нареди той на машиниста. — Плаваш подир катера с жълтия фенер. Кълна се, че никога няма да си го простя, ако ни се изплъзнат!

[# priori — Предварително от на пред]

Катерът се бе измъкнал незабелязано през входа на дока покрай два-три по-малки плавателни съда, така че преди да го забележим, вече се носеше с пълна пара. Сега летеше със страшна скорост по

течението близо до брега. Джоунс мрачно погледна „Зора“ и поклати глава:

— Много бърз катер. Съмнявам се, че ще го настигнем.

— Трябва да го настигнем! — извика Холмс, стиснал зъби. — Пълнете пещта, огняри! Използвайте всички възможности! Трябва да ги пипнем, дори ако заради това се подпалим!

Вече бяхме доста близо до „Зора“. Пещите бумтяха, а мощните машини съскаха и дрънчаха като голямо метално сърце. Високият издаден нос пореше спокойните речни води и вдигаше големи вълни вляво и вдясно от борда. Всеки тътен на машините тласкаше напред катера, който се разтърсваше като живо същество. На носа имаше голям фенер, хвърлящ ветрилообразно дълъг, треперлив сноп жълта светлина. Точно пред нас по размътената тъмна вода си личеше къде е „Зора“, а завихрената пяна подире му показваше с каква голяма скорост се движи. Стрелкахме се покрай шлепове, параходи, търговски кораби, лавирахме, плавахме подир един съд, заобикаляхме друг. От тъмнината ни подвикваха гласове, но „Зора“ се носеше като мълния, а ние следвахме току подире ѝ.

— Хвърляйте въглища, момчета, хвърляйте въглища! — извика Холмс, като надзърна в машинното отделение и на ярките отблясъци от трюма орловите черти на развълнуваното му лице рязко изпъкнаха. — Колкото повече пара, толкова по-добре!

— Струва ми се, че малко се доближихме — подхвърли Джоукс, вперил очи в „Зора“.

— Според мен няма съмнение — потвърдих аз. — Ще се изравним след няколко минути.

В този миг обаче съдбата се оказа неблагоприятна и един влекач за който бяха вързани три шлепа, ни попречи, като се намести между нас и „Зора“. Избегнахме сблъскването само защото кормчията бързо намали хода, а докато заобиколим и отново поемем напред, „Зора“ се бе отдалечил на не по-малко от двеста ярда. Сега обаче не се губеше от погледа, защото тъмният мъглив сумрак се превръщаше в ясна звездна нощ. Парните котли на нашия катер бяха нажежени до немай къде и крехкият корпус вибрираше и скърцаше под напора на свирепата сила, която ни тласкаше напред. Минахме като стрела през Пулм после край Уестиндийските докове, спуснахме се по дългия Детфопдски капал, заобиколихме остров Догс и отново излязохме на Темза. Сега голямото

петно пред нас се превръщаше в ясно очертания строен корпус на „Зора“. На светлината от прожектора, който Джоунс насочи нататък, отчетливо се различаваха фигурите на борда. На кърмата седеше човек, навел се над нещо черно, което държеше на скута си. До него имаше тъмна купчина, наподобяваща легнал човек. Синът на Смит стоеше на кормилото, а старият Смит, осветен от пещта, се бе съблякъл гол до кръста и хвърляше въглищата така, сякаш от това зависеше животът му. Отначало може би се бяха-съмнявали дали ги преследваме, но тъй като плавахме подире им, буквално повтаряйки всеки техен ход и завой, вече не можеше да има спор по въпроса. При Гринич бяхме на триста крачки зад тях. При Блакуол разстоянието се намали на не повече от двеста и петдесет крачки. По време на бурния си живот в най-различни страни много пъти бях участвувал в гонитбата на най-различни твари, но никога не бях изпитвал такова вълнение както при този безумен, светкавичен лов на човеци по Темза. Неотклонно ги настигахме, ярд подир ярд. В тишината на нощта се разнасяше пъхтенето и тракането на машините им. Мъжът стоеше все така сгушен на палубната кърма и размахваше ръце, сякаш вършеше нещо, като сегиз-тогиз премерваше с поглед разстоянието, което ни делеше. Непрекъснато се приближавахме. Джоунс извика на „Зора“ да спрат. Между нас можеха да се наместват не повече от четири лодки. И двата катера се носеха със страшна бързина. В тази част на реката бе пусто. На единия бряг се виждаха навяващите унии Плъмстедски блата, а на другия — низината Баркинг. Когато чу, че му подвикваме, мъжът от кърмата скочи и размаха заплашително юмруци, като ругаеше високо с дрезгав глас. Беше едър, силен човек и както стоеше разкрачен, забелязах, че десният му крак от края на бедрото до долу е заместен с дървен. В отговор на резките му, сърдити викове неподвижната купчина на палубата се размърда. Изправи се дребен чернокож човек, най-дребният, когото съм виждал, с голяма ръбеста глава и дълга, рошава и сплъстена коса. Холмс вече бе извадил револвера си, а при вида на разкривения дивак и аз побързах да измъкна моя. Съществуването бе увито или в тъмно на цвят широко палто, или в одеяло и само лицето му се подаваше, но и то стигаше човек да не може да заспи от страх. За пръв път виждах черти с такъв дълбок отпечатък на скотство и жестокост. Малките очички пламтяха и бляскаха с някаква мрачна светлина, а дебелиите му устни бяха

разтеглени и дивакът се зъбеше и кряскаше по наш адрес с почти животинска ярост.

[# Част от Темза след Лондонския мост. Б. пр.]

— Ако вдигне ръка стреляйте — тихо нареди Холмс. Вече се намирахме на една лодка дължина от чуждия катер, почти се докосвахме до желаната цел. И досега двамата мъже са пред очите ми: осветен от нашия фенер, белият мъж, широко разкрачен, вика и сипе ругатни, а подлото джудже ни се заканва, оголило здравите си жълти зъби.

Добре, че ясно виждахме чернокожия. Както го гледахме, той измъкна от дрехата си късо, заоблено парче дърво, наподобяваше ученическа чертожна линия и я притисна към устните си. Двамата с Холмс стреляхме едновременно. Чернокожият се завъртя, размаха ръце. издаде хриплив вик и падна през борда в реката. Зърнах за сетен път сред пенестия водовъртеж на водите неговия зъл, заплашителен поглед. В същия миг еднокракият се хвърли върху руля и силно натисна лоста надолу, така. че катерът се насочи право към южния бряг, а ние префучахме само на няколко стъпки покрай кърмата. Тутакси завихме в същата посока, но другият катер вече почти приближаваше брега. Мястото беше диво и безлюдно, луната осветяваше безбрежни мочурища с локви застояла вода и туфи разлагаща се растителност. С глух екот катерът се блъсна в блатистия бряг, носът му се вдигна нагоре и водите заляха кърмата. Беглецът скочи на сушата, но дървеният му крак мигом потъна догоре в подгизналия нанос. Мъжът напразно се дърпаше и се гърчеше. Не можеше да пристъпи нито напред, нито назад. Закрепя, обзет от безсилна ярост, и обезумял, взе да тропа със здравия си крак, но независимо от усилията си постигна само това, че дървеният чукал потъна още по-дълбоко в лепкавата кал. Докато нашият катер застане успоредно на брега, мъжът вече бе заседнал така здраво, че едва като прехвърлихме въже през раменете му, успяхме да го измъкнем и го изтеглихме като някаква злокобна риба на борда. Мордекай Смит и синът му стояха намръщени в своя катер, но щом им наредиха, преместиха се доста смирено при нас. Извлякоха и „Зора“, като го вързаха на буксир за кърмата ни. На палубата на чуждия катер имаше масивно желязно сандъче, индийска изработка. Несъмнено същото, в което се намираше злощастното съкровище на семейство Шолто. Ключ

нямаше, но като прехвърлихме сандъчето в малката ни каюта, видяхме, че е много тежко. Потеглихме бавно срещу течението и непрекъснато осветявахме с прожектора, но нямаше и следа от островитянина. Някъде в черното тинесто дъно на Темза лежат костите на този странник, посетил английския бряг.

— Погледнете — посочи Холмс дървения капак на люка, — на-смалко да не успеем с револверите!

И наистина, точно зад мястото, където стояхме, видях, че се е забила една от толкова добре познатите ни смъртоносни стрели. Сигурно беше префучала между двамата ни в мига, когато стреляхме. Холмс я погледна с усмивка и сви рамене с присъщото му безразличие, но на мен, да си призная, ми прилоша при мисълта, че в тази нощ сме били на косъм от такава ужасна смърт.

[1] Лондонската кула — старинна крепост (нач. XI в.), използвана като кралска резиденция, затвор и др. Б. пр. ↑

[2] Място за дрейф край източния бряг на графство Кент. Б. пр. ↑

[3] Товарен плоскодънен плавателен съд ↑

ГЛАВА 11

ГОЛЯМОТО СЪКРОВИЩЕ ОТ АГРА

Пленникът ни седеше в каютата срещу желязното сандъче, с което се беше сдобил след толкова много усилия и време. Той беше загорял от слънцето човек с безразсъдство в погледа, а гъсто покритото му с бръчки лице имаше махагонов цвят, което говореше, че е водил тежък скитнически живот. Независимо от брадата си личеше невероятно волевата му челюст, белег на човек, който не се отказва лесно от преследваната цел. Трябва да имаше петдесет години, защото черната му къдрава коса бе доста побеляла. Когато не се вълнуваше, лицето му не изглеждаше неприятно, макар че рунтавите вежди и властната брадичка му придаваха, както по-късно забелязах, ужасен израз в мигове на гняв. Сега той седеше, положил окованите в белезници ръце на скута си, обронил глава на гърдите и вперил живи, святкащи очи в ковчезето, навлякло му такива злочестини. Стори ми се, че в скованата му сдържаност се крие по-скоро тъга, отколкото гняв. Веднъж ме погледна и в очите му се прокрадна насмешка.

— Е, Джонатан Смол, съжалявам, че се стигна дотук — каза Холмс и запали пура.

— И аз съжалявам, сър — отвърна искрено мъжът. — Не ми се вярва обаче да ме обесят за тая история. Заклевам ви се, че изобщо не съм посягал на господин Шолто. Това адско изчадие Тонга го простреля с една от проклетите си стрели. Нямам пръст в тая работа, сър. Бях покрусен, като че ставаше дума за кръвен роднина. Напердаших дяволчето със свободния край на въжето, но всичко бе свършило и връщане назад нямаше.

— Запалете си пура — предложи му Холмс. — И най-добре си пийнете глътка от джобната ми бутилка, много сте мокър. А как очаквахте, че толкова дребен и слаб човечец като чернокожия ще надвие на господин Шолто и ще го удържи, докато се изкатерите по въжето?

— Толкова много знаете, сър, като че ли сте били там. Да си призная, очаквах стаята да бъде празна. Познавах доста добре обичаите на домакинството, обикновено по това време господин Шолто слизаше долу да вечеря. Няма да крия какво стана. Най-добрата ми защита е да кажа цялата истина. Ако ставаше дума за стария майор, с чисто сърце бих увиснал на бесилото. Все едно би било дали пуша от пурите му, или го заколвам. Но, по-дьяволите, ужасно е да ме арестуват заради младия Шолто, с когото изобщо не съм се карал.

— С вас ще се заеме господин Агълни Джоунс от Скотланд Ярд. Той ще ви доведе в квартирата ми и ви моля да ми разкажете всичко както си е било. Трябва да освободите съвестта си напълно, защото в такъв случай се надявам да ви бъда от полза. Мисля, че съм в състояние да докажа бързото действие на отровата, от което следва, че Шолто е бил мъртъв още преди да стигнете до стаята.

— Така си беше, сър. В живота си не съм се плашил толкова, колкото като се прекачих през прозореца и го видях да ми се зъби с клюмнала на рамото глава. Направо се разтреперах, сър. Щях да убия Тонга заради това, но той ми се изплъзна. Затова си е забравил тоягата и част от стрелите, както ми каза, и сигурно те са причината да тръгнете по дирите ни, макар че представа си нямам как успяхте докрай. Не питая никаква злоба към вас — добави Смол с горчива усмивка, — но е доста нелепо, че аз, който честно претендирам за сумата петстотин хиляди лири, прекарах първата половина от живота си да строя вълнолом на Андаманиите и изглежда, ще прекарам втората му половина да копая отводнителни канали в Дартмор. Злочест е бил за мене денят, когато очите ми съзряха търговеца Ахмет и се залових със съкровището от Агра, което винаги е носило на притежателя си само проклетие. Първият му собственик беше убит, майор Шолто се сдоби със страх и чувство за вина, а за мене то стана равнозначно на доживотно робство.

В същия миг широколикият и плещест Агълни Джоунс надникна в тясната каюта.

— Мило семейно тържество, а? — подхвърли той. — Рекох и аз да пийна глътка, Холмс. Е, мисля, че можем да се поздравим. Жалко, че не заловихме жив и другия, но нямаше как. Вижте какво, Холмс, трябва да си признаете, че малко оставаше да се провалите. Ако не ги бяхме настигнали...

— Добрият край оправя всичко — каза Холмс. — Откъде можем да зная, че „Зора“ е толкова бързоходно параходче?

— Смит твърди, че е един от най-бързоходните катери на Темза, и че ако е имало втори човек да му помага с машините, щели да изчезнат яко дим. Кълне се, че не знае нищо за Норудската история.

— Наистина не знае! — извика пленникът ни. — Думичка не е чувал. Избрах този катер, понеже научих, че лети като стрела. Не казахме нищо на собственика, но му платихме добре и щеше да получи хубави пари, ако бяхме стигнали Грейвзенд при нашия кораб „Есмералда“, пътуващ за бразилските земи.

— Е, ако не е вършил зло, няма и да бъде сполетян от зло. Може да сме бързи в залавянето на престъпниците, но не ги съдим толкова бързо.

Беше забавно да се наблюдава как придаващият си важност Джоунс вече започваше да се перчи с успешното залавяне. По леката усмивка, която играеше върху лицето на Шерлок Холмс, разбрах, че също е забелязал речта на Джоунс.

— След малко ще бъдем при Воксхолския мост, доктор Уотсън, и ще ви оставим там със съкровището — каза ми Джоунс. — Ясно ви е каква голяма отговорност поемам с това действие. Съвсем неправоммерно е, но естествено уговорката си е уговорка. Дългът обаче повелява да изпратя с вас и полицейски инспектор, понеже ви се поверяват скъпоценности. Вие ще карате кабриолета, нали?

— Да, аз.

— Жалко, че не можем да отворим ковчежето, за да направим най-напред опис. Ще трябва да разбием ключалката. А къде е ключето, добри ми човече?

— На дъното на реката — сопна се Смол.

— Хм... Не е било нужно да си правите този труд, бездруго ни създадохте доста главоболия. Вижте какво, докторе, няма защо да ви предупреждавам да внимавате. Елате после с ковчежето на улица „Бейкър“. Ще се спрем там на път за участъка и ще ви изчакаме.

Слязох на „Воксхол“ с тежкото желязно сандъче, придружен от един грубоват, но добродушен инспектор. След четвърт час стигнахме с кабриолета до къщата на госпожа Сесил Форестър. Прислужничката явно се изненада от такова късно посещение. Госпожа Форестър, обясни ни тя, била излязла и вероятно щяла много да се забави.

Госпожица Морстън обаче била в гостната. Така че аз влязох в гостната, понесъл ковчежето, като оставих любезния инспектор в кабриолета.

Госпожицата седеше до отворения прозорец, облечена в бяла дреха от някаква прозирна материя, със загатната аленочервена украса на деколтето и талията. Както се беше облегла назад в плетеното кресло, меката светлина падаше върху нея и пробягваше по милото ѝ, сериозно лице и по пищните къдри на разкошните ѝ коси, придобили плътен, метален отблясък. Едната ѝ ръка бе отпусната извън креслото — целият вид и позата ѝ говореха, че е потопена в меланхолия. При звука на стъпките ми тя обаче скочи на крака и бледите ѝ страни ярко поруменяха от изненада и радост.

— Чух, че спира кабриолет — каза тя. — Помислих си, че госпожа Форестър се връща много рано, но не смеех дори да мечтая, че може да сте вие. Какви вести ми носите?

— Нося ви нещо по-добро от вести — отвърнах аз и оставих ковчежето на масата. Говорех весело и бодро, макар и с натежало сърце. — Нося ви нещо, което струва повече от всички вести на света. Нося ви богатство.

Тя погледна желязното сандъче и попита доста безизразно:

— Значи това е съкровището?

— Да, това е голямото съкровище от Агра. Половината е ваше, а другата половина е на Тадиъс Шолто. Всеки ще разполага с неколкостотин хиляди лири. Само си го представете! Годишна рента от десет хиляди лири. Малко ще бъдат младите дами в Англия, по-богати от вас. Не е ли великолепно?

Мисля, че доста се усилих да изразя такава радост и госпожицата забеляза, че поздравленията ми не звучат съвсем искрено, защото видях как леко повдига вежди и ме поглежда с любопитство.

— Ако го получавам, дължа го на вас — каза тя.

— Не, не — възпротивих се аз. — Не на мен, а на моя приятел Шерлок Холмс. При най-добро желание за нищо на света не бих могъл да използвам решителната улика, която подложи на изпитание дори неговия аналитичен талант. Стана така, че едва не се провали в последния момент.

— Моля ви, седнете, доктор Уотсън, и ми разкажете всичко — покани ме тя.

Разправих накратко какво се случи откакто се видяхме за последен път. За новия метод, който Холмс приложи в търсенето, за това, как открихме „Зора“, как се появи Агълни Джоунс, къде се отправихме през нощта и какво безумно преследване се разигра по Темза. Тя изслуша историята на приключението ни с полуотворени устни и светнали очи. Когато споменах за стрелата, която без малко не ни улучи, госпожицата така пребледня, че се уплаших да не припадне.

— Нищо ми няма — каза ми тя, докато бързах да й сипя вода. — Вече съм добре. Потресох се, че съм изложила приятелите си на такава голяма опасност.

— С това е свършено — успокоих я аз. — Пък и не беше кой знае какво. Ще ви спестявам мрачните подробности. Нека се заемем с нещо по-приятно. Ето, съкровището е тук. По-приятно от това има ли? Позволиха ми да го донеса, защото сметнаха, че би представлявало интерес за вас да бъдете първият човек, който го вижда.

— Ще представлява извънредно голям интерес — каза тя, макар че в гласа й нямаше нетърпение. Но явно се беше досетила, че може би ще е проява на неблагодарност да покаже безразличие към награда, спечелена с толкова усилия.

— Какво красиво ковчеже! — възкликна тя, като се наведе над него. — Сигурно е индийска изработка.

— Да, изковано е в Бенарес.

— И колко е тежко! — добави госпожицата, като се опита да го повдигне. — Сигурно и самото ковчеже е скъпо. А къде е ключът?

— Смол го хвърлил в Темза — обясних аз. — Ще си услужа с ръжена на госпожа Форестър.

Отпред на ковчезето имаше дебела и широка закопчалка, изобразяваща седналия Буда. Пъхнах под нея крайчеца на ръжена и го повдигнах нагоре като лост. Чу се силно изщракване и закопчалката се отвори. С треперещи пръсти бързо вдигнах капака, двамата с госпожица Морстън вперихме поглед и се стъписахме. Сандъчето беше празно!

Нищо чудно, че толкова тежеше. Навсякъде стените имаха дебелина две трети от инча. Беше масивно, добре изработено и здраво, като ковчеже, предвидено за пренасяне на скъпи вещи, но вътре нямаше нито зрънце злато, нито парченце скъпоценен камък. Беше съвсем празно, напълно празно.

— Съкровището е изчезнало — спокойно каза госпожицата. Чак когато чух думите ѝ, осъзнах смисъла им и от плещите ми сякаш се смъкна огромен товар. Разбрах колко ми е тежало съкровището от Агра едва след като се освободих от него. Несъмнено това говореше за егоизъм, подлост и липса на морал от моя страна, но аз си давах единствено сметка, че бариерата на златото не стои вече между нас. И възкликнах — от все сърце:

— Слава богу!

Госпожица Морстън мигом ме погледна, усмихната въпросително, и попита:

— Защо го казвате?

— Защото отново станахте достижима за мене — отвърнах аз и улових ръката ѝ. Младата дама не се отдръпна. — Защото ви обичам, Мери, обичам ви силно, така, както никога мъж не е обичал жена. А това съкровище, това богатство, беше заключило устата ми. Сега, когато го няма, мога да ви призная колко ви обичам. Затова и казах „Слава богу“:

— Тогава и аз ще кажа „Слава богу!“ — прошепна тя, когато я привлякох към себе си..

Тази нощ разбрах, че ако някой бе изгубил своето съкровище, то аз бях намерил моето.

ГЛАВА 12

СТРАННАТА ИСТОРИЯ НА ДЖОНАТАН СМОЛ

Инспекторът се оказа много търпелив човек, понеже мина доста време, докато се върнах в кабриолета. Но лицето му помръкна, като му показах празното ковчеже.

— Сбогом на наградата! — мрачно каза той. — Където няма пари, няма и заплащане. Ако съкровището си беше на мястото, за работата нощес ние със Сам Браун щяхме да вземем по една десетачка.

— Господин Шолто е богат човек — възразих му аз. — Ще се погрижи да бъдете възнаградени независимо от съкровището. Инспекторът обаче поклати унило глава.

— Лоша работа, и господин Атълни Джоунс така ще рече. Предвижданията му излязоха верни, защото, като стигнахме на улица „Бейкър“ и показах на детектива празното ковчеже, той ме изгледа озадачено. Бяха дошли току-що — Джоунс, затворникът и Холмс, — защото изменили плана си и най-напред се отбили в един полицейски участък. Другарят ми се беше разположил в креслото с присъщото си безразличие, а Смол седеше флегматично отпуснат насреща му, прехвърлил дървения си крак върху здравия. Когато им поднесох празното ковчеже, той се облегна на стола и прихни.

— Това е ваше дело, Смол! — сърдито каза Атълни Джоунс.

— Да, скрих съкровището там, където никога няма да го намерите — извика еднокракия. — Печалбата си беше моя, но щом като не мога да я притежавам, погрижих се много добре да не принадлежи на друг. Казвам ви, никой човек няма права върху съкровището освен мене и тримата мъже в каторжническия лагер на Андаманите. Сега зная, че аз не мога да го използвам, но зная, че и те не могат да го използват. През цялото време върших всичко колкото заради себе си, толкова и заради тях. Знакът на четиримата, това сме ние. Зная също, че те биха ме накарали да направя точно каквото

направих — да хвърля съкровището в Темза, вместо да отива в ръцете на Шолтовите или Морстъновите роднини. Разчистихме си сметките. Няма да забогатяя аз, няма да забогатяват и те. Ще намерите съкровището там, където е ключът и където е малкият Тонга. Когато разбрах, че кагсръг ви ни паства, сложих плячката на сигурно място. От тази работа няма да има рупии за вас.

— Вие ни мамите, Смол — каза сурово Агълни Джоунс. — Ако сте искали да хвърлите съкровището в Темза, по-лесно ще е било да го хвърлите заедно със сандъчето.

— За мен по-лесно за хвърляне, за вас по-лесно за изваждане — отвърна той и го изгледа хитро, наклонил глава. — Щом се е намерил достатъчно умен човек да ме разкрие, той би бил достатъчно умен и да извади едно желязно сандъче от дъното на реката. Сега всичко е разхвърляно в продължение на пет мили, та става малко по-трудничко. Но го направих с удоволствие. Когато ни настигнахте, едва не полудях. Както и да е, няма защо да ми е мъчно за това. В живота си съм виждал и добро, и лошо. Станалото — станало.

— Въпросът е много сериозен, Смол — каза детективът — Ако вместо да пречите бяхте помогнали да възтържествува справедливостта, изгледите за присъдата ви щяха да бъдат благоприятни.

— Справедливост? — озъби се бившият затворник. — Каква ти справедливост! Чие е съкровището, ако не наше? Справедливо ли е да го давам на хора, които не са го заслужили? А пък аз съм го заслужил, ако искате да знаете. Прекарах двацет дълги години в маларийните блатата, по цял ден блъсках под мангровите дървета, по цяла нощ стоях окован във вериги в мръсната каторжническа колиба и москитите ме хапеха, треперех от треската и всеки проклет чернокож полицаи, който гледаше да си го върне на белите, ме тормозеше. Така заслужих съкровището от Агра, а вие ми говорите за справедливост и искате да понеса, че съм платил такава цена само за да се радва някой друг! По-добре двацет пъти да увисна на бесилото или някоя от стрелите на Тонга да се заби в кожата ми, отколкото да живея в каторжнически затвор и да зная, че друг живее в доволство в дворец с парите, които би трябвало да бъдат мои!

Смол беше смъкнал маската на стоицизъм, думите му се изляха като буен поток, очите му святкаха, а белезниците дрънчаха с всяко

възбудено движение на ръцете му. Като видях яростния плам, обзел този човек, стана ми ясно, че ужасът, изпитан от майор Шолто при вестта, че сакатият каторжник е по следите му, не е бил безпочвен, нито престорен.

— Забравяте, че ние не знаем нищо по въпроса — тихо каза Холмс на Смол. — Не сте ни разказали историята си, затова и не можем да преценим доколко справедливостта е била ваш съюзник в началото.

— Прав сте, сър. Досега разговаряхте много открито с мене, макар да разбирам, че на вас дължа благодарността за белезниците на ръцете. Въпреки това не ви се сърдя. Вършихте го открито и честно. Щом желаете да чуете разказа ми, няма да го пазя в тайна. Кълна се в бога, че всичко, всяка думичка, е самата истина. Благодаря, оставете чашата тук наблизо, та да си намокря гърлото, ако пресъхне... Аз съм от Уостършир, роден съм близо до Пършор. Според мене и сега, ако потърсите, ще намерите хора от рода Смол, които си живеят там. Отдавна се каня да ги наобиколя, но да си призная, никога не съм се ползувал с много добро име сред близките си и се съмнявам, че ще ми се зарадват кой знае колко. Всичките бяха улегнали, набожни хорица, дребни селски стопани, добре известни и почитани в околността, а пък аз винаги съм си падал по скитането. Все пак, когато навърших осемнайсет години, престанах да им създавам неприятности, понеже се забърках в разправия с една девойка и нямаше друг начин да се измъкна, освен да постъпя на военна служба, така че се записах в Трети кралски източнокентски полк, който тъкмо потегляше за Индия... Но не ми било писано да бъда дълго време войник. Едва се бях научил да удрям крак и да държа пушка, когато от глупост влязох да плувам в Ганг. За щастие Джон Холдър, сержантът от ротата, се намираше във водата по същото време, а той беше между най-добрите плувци във войската. Тъкмо стигнах до средата на реката и ме нападна крокодил. Отхапа ми десния крак над коляното, отрязва го равно като хирург. От потреса и загубата на кръв изпаднах в несвяст и съм щял да се удавя, но Холдър ме хванал и ме изтикал на брега. Наложил се да прекарам пет месеца в болница, и когато накрая, куцукайки, излязох оттам с тоя дървен чукан, вързан за остатъка от крака ми, уволниха ме като инвалид и се оказа, че не мога да върша нищо на редовна служба... Добре разбирате, че тогава бях за окайване, бях сакат и

безпомощен, а още нямах и двайсет години. Но всяко зло за добро. Скоро се разбра, че един човек на име Ейбъл Уайт, станал в Индия собственик на индигови плантации, търси надзирател да наглежда неговите кули^[1] и да ги кара да работят. Той се оказа приятел на нашия полковник, който прояви грижа към мене след нещастieto. Накратко, полковникът решително ме препоръча за мястото и тъй като работата изискваше главно да се обикаля на кон, липсата на крак нямаше да ми пречи много, понеже с каквото беше останало над коляното можех добре да се крепя на седлото. Трябваше да яздя из плантациите, да наглеждам как се работи и да съобщавам имената на безделниците. Заплащаше ми се прилично, жилището ми беше удобно и като цяло бях готов да прекарам живота си в индиговите плантации. Господин Ейбъл Уайт се оказа добър човек, често се отбиваше в малката ми колиба да изпушим по една лула, защото в Индия белите хора се държат сърдечно един към друг за разлика от родината... Да, но щастieto никога не ме спохождаше за дълго. Изведнъж съвсем неочаквано избухна големият бунт^[2]. Предния месец всичко в Индия беше тихо и кротко наглед както в Съри или Кент, а този месец хиляди черни дяволи започнаха да върлуват и страната се превърна в същински ад. Разбира се, всичко това ви е известно, господа, и то вероятно много по-добре, отколкото на мене, понеже не съм силен в четенето. Знам само онова, което видях с очите си. Плантациите бяха разположени край място на име Матра, близо до границата със северозападните провинции. Нощ подир нощ пламъците от запалените къщи озаряваха небето, ден подир ден през имението на път за Агра, най-близкото място с английски войски, минаваха малки групи европейци с жените и децата си. Господин Ейбъл Уайт беше упорит човек. Втълпи си, че цялата история е преувеличена и че скоро ще свърши така бързо, както и започна. Седеше си на верандата, пиеше уиски и пушеше индийски пури, а пожарите в околността не стихаха. Разбира се, ние не го изоставихме — аз и Досън, който заедно с жена си работеше като управител и водеше сметките. Обаче един прекрасен ден всичко се сгромоляса. Бях отишъл в една далечна плантация и вечерта се връщах, яздейки бавно, когато някаква купчина в дъното на стръмното дърво привлече погледа ми. Подкарах коня нататък да видя какво е и сърцето ми се вледени, защото това бе жената на Досън, накълцана на парчета, полуизядена от чакалите и тамошните кучета.

Малко по-нататък на пътя лежеше ничком Досън, несъмнено мъртъв, с изпразнен револвер в ръка, а пред него имаше четирима сипан^[3] паднали един върху друг. Дръпнах юздите на коня и се чудех накъде да тръгна, но в този миг видях, че от къщата на Ейбъл Уайт се вие гъст дим и пламъците започват да обхващат покрива. Съзнавах, че няма начин да помогна на работодателя си, а само ще погубя собствения си живот, ако се забъркам в тази история. От мястото, където стоях, видях стотици черни дяволи все още с червените куртки на гърбовете, които подскачаха и виеха около пламтящата постройка. Някои от тях ме посочиха и два куршума изсвистяха покрай ушите ми, затова препуснах през оризищата и вечерта се озовах във от опасност зад стените на Агра... Но се оказа, че и там не е много сигурно. Цялата област жужеше като пчелен кошер. Когато англичаните можеха да се съберат на малки групи, те защитаваха само тази земя, която бе в обстрела на пушките им. Навсякъде другаде се превръщаха в безпомощни бежанци. Това беше битка на милиони против стотици и най-голямата жестокост се криеше в това, че хората, срещу които се биехме — пехота, кавалерия и артилерия, — бяха наши, избрани от нас за войската, ние ги бяхме обучили и подготвили да боравят с нашето оръжие и да тръбят нашите военни сигнали. В Агра се намираха Трети бенгалски пехотен полк, имаше и сикхи^[4], два кавалерийски взвода и артилерийска част. Създадох се и доброволчески отряди от чиновници и търговци, към които се присъединих и аз независимо от дървения си крак. В самото начало на юли отидохме в Шахгунг да пресрещнем въстаниците и ги отблъснахме за известно време, но барутът ни се свърши и трябваше да отстъпим към града... Отвсякъде идеха от лоши по-лоши вести, което не е чудно, защото, ако погледнете картата, ще видите, че бяхме в центъра на бунта. Лакхнау е на повече от сто мили на изток, а Канпур е също толкова отдалечен на юг. От всички посоки се чуваше за насилия, убийства и безчинства... Агра е голям град, гъмжи от фанатици и всякакви племенни поклонници на дявола. Шепата наши хора се губеха сред тесните, криволичещи улички. Затова нашият командващ ни премести отвъд реката и разположи отрядите в стария форт край Агра. Нямам представа дали някой от вас, господа, е чел или чувал за този стар форт. Мястото е необикновено, най-необикновеното, което съм виждал, а аз също съм бил в разни чудати кътчета. Преди

всичко размерите са огромни. Сигурно крепостните стени ограждат десетки акри. Има част, построена в наше време, където се нанесе гарнизонът заедно с жените, децата, провизиите и всичко останало и пак бяхме много нашироко. Но по размери тя не можеше да се сравнява със старата част, превърнала се в обител на скорпиони и стоножки, където не стъпва никой. Пълно е с празни зали, лъкатушещи ходници и дълги, виещи се коридори, които ту изчезват, ту се показват, така че човек лесно може да се заблуди. По тази причина там влизаха рядко, макар че сегиз-тогиз обикаляха търсачески групи с факли... Реката стига до предната част на стария форт и е като защитна преграда, но отстрани и отзад има много входове, които естествено се охраняваха — както там, така и в новата част, където бяхме разквартирувани. Хората не достигаха, едва си осигурявахме артилерийската защита на сградата и обслужването на оръдията. Следователно не ни беше възможно да поддържаме силна охрана на всяка от многобройните врати. Затова се създаде централна охрана с караулно помещение вътре във форта, а всеки вход беше пазен от един бял и двама-трима индийци. Наредено ми беше за определени часове на нощта да поема охраната на една малка, отдалечена порта в югозападната част на сградата. Под мое подчинение се намираха двама сикхски пехотинци и получих указания, ако има произшествие, да дам изстрел с мускета, за да ми се притекат на помощ от централната охрана. Тъй като караулното помещение се намираше на не по-малко от двеста крачки, а мястото помежду ни беше насечено от лабиринта на ходниците и коридорите, аз силно се съмнявах дали, в случай че наистина ни нападнат, бихме могли да получим подкрепа навреме... Иначе много се гордеех, че ми дадоха да командувам няколко души, понеже бях новобранец и при това куц. Две нощи стоях на пост с моите пенджабци. Те бяха високи и свирепи наглед, казваха се Махомет Сингх и Абдула Хан. И двамата бяха стари воители, участвували в битките против нас при Чилиън Уолъх. Говореха английски доста добре, но не можех да измъкна много от тях. Предпочитаха да са заедно и да си бърбят по цяла нощ на странния си сикхски език^[5]. Аз обикновено стоях пред портата, загледан в широката, лъкатушеща река и мигащите светлини на големия град. Удряха се барабани, биеха се тъпани, чуваха се крясъците и виковете на бунтовниците под въздействието на опиума — по цяла нощ това ни напомняше за

опасното съседство на другия бряг. На всеки два часа минаваше нощният патрул и офицерът проверяваше постовете, за да се увери, че няма произшествия... На третата нощ, докато бях на стража, времето се развали, смрачи се и заваля ситен пороен дъжд. При това положение беше много досадно да се стои часове наред на портата. Непрекъснато се мъчех да разговоря моите сикхи, но нямах голям успех. В два часа след полунощ мина патрулът и за малко разведри еднообразието на нощта. Като разбрах, че другарите ми не желаят да си поприказваме, извадих си лулата и оставих на земята мускета, за да я запаля. Тутакси двамата сикхи скочиха върху ми. Единият сграбчи оставената пушка и я насочи към главата ми, а другият опря нож на гърлото ми и през зъби се закле, че ако направя и крачка, ще ме заколи... Първата ми мисъл беше, че тия приятелчета са в заговор с въстаниците и скоро ще последва нападение. Ако входът попаднеше в ръцете на сипаите, крепостта щеше да бъде превзета, а с жените и децата да се отнесат така, както бе станало в Канпур. Може би според вас, господа, аз се оневинявам, но ви давам честната си дума, че когато това ми хрумна, макар че усещах острието на ножа върху гърлото си, отворих уста с намерението да извикам, ако ще и това да бъде последният ми вик, за да вдигна в тревога главната охрана. Сикхът, който ме държеше, явно прозря намерението ми и като усети, че събирам сили, прошепна:

„Не вдигайте шум. Фортът е вън от опасност. Отсам реката няма въстаници.“ Личеше си, че казва истината, и разбрах, че ако повиша глас, ще се простя с живота. Прочетох присъдата си в кафявите очи на мъжа. Затова чаках безмълвно да видя какво искат от мене.

— Чуйте, сахиб — каза Абдула Хан, по-високият и по-свирепият от двамата, — сега или трябва да станете един от нас, или ще ви запушим завинаги устата. Работата е много сериозна и място за колебание няма. Или ще станете наш тялом и духом, като се закълнете в християнския кръст, или още тази нощ ще се озовете в рова, а ние ще се присъединим към въстаналите си братя. Среден път няма. Какво избирате, живота или смъртта? Даваме ви само три минути, за да решите, понеже времето тече и трябва да сме готови преди новата обиколка на патрула.

— Как мога да реша? — попитах аз. — Не съм чул какво искате от мене. Но ви казвам, че ако става дума да се навреди на сигурността на форта, няма да се съглася, можете да ми забиете ножа още сега.

— Фортът няма нищо общо — каза първият. — Искаме от вас да направите само това, за което са дошли в тези земи и съотечествениците ви. Искаме да бъдете богат. Ако тази нощ станете един от нас, ще ви се закълнем пред този нож, и то с тройната клетва, която нито един сикх не е нарушавал, че ще получите полагаемия се дял от плячката. Една четвърт от съкровището ще бъде ваша. По-справедливо не би могло да бъде.

— За какво съкровище говорите? — попитах аз. — Готов съм да забогатя не по-малко от вас, стига да ми обясните как.

— Тогава ще се закълнете в костите на баща си, в честта на майка си и в кръста на вярата си да не ни посягате, нито да говорите против нас както сега, така и в бъдеще!

— Ще се закълна, само от това да не пострада фортът.

— Тогава и ние с другаря ми ще се закълнем да получите четвърт от съкровището, което ще се раздели по равно между четирима ни.

— Но ние сме трима — подхвърлих аз.

— Не сме, Дост Акбар ще си вземе дела. Ще научите историята, докато ги чакаме. Застани на портата, Махомет Сингх, и ни дай знак, когато се зададат. Ще ви разкажа всичко, сахиб, защото знаая, че клетвите обвързват чуждоземните и вече можем да ви се доверим. Ако бяхте

„подъл индус, който се е закълел във всички богове на своите измами“ храмове, кръвта ви щеше да потече по ножа, а тялото ви да потъне в реката. Но ние, сикхите, познаваме англичаните, а и те ни познават. Чуйте тогава какво ще ви река... В северните провинции има един много богат раджа, макар че не владее обширни земи. Доста е получил от баща си, а още повече си е докарал сам, понеже е скъперник по природа и предпочита да трупа злато, вместо да го пилее. Когато започнала суматохата, той гледал да е приятел и с лъва, и с тигъра, със сипаите и с английската власт. Скоро обаче решил, че дните на белите са преброени, защото от всички краища идели вести, че ги избиват и прогонват. Но тъй като бил предпазлив човек, раджата скроил такива планове, че каквото и да се случи, да запази поне половината от богатството си. Златото и среброто оставил при себе си в хазната на двореца, но най-хубавите скъпоценни камъни и най-отбраните перли прибрал в желязно сандъче и по свой доверен слуга,

предрешен като търговец, го изпратил да бъде скрито в крепостта Агра, докато се възцари мир. Ако спечелели въстаниците, щял да запази парите си, ако ли пък спечелели англичаните, щял да си е запазил скъпоценните камъни. И като разделил така съкровището си, заел се да подкрепя каузата на сипаите, понеже те били силните по границите на владенията му. Запомнете, че го е сторил, сахиб, понеже при това положение имуществото му става собственост на онези, които не са изменили на своя господар... Престорилият се на търговец слуга, потеглил на път под името Ахмет, сега се намира в Агра и търси начин да се вмъкне в крепостта. Придружава го моят млечен брат Дост Акбар, който знае тайната му. Дост Акбар е обещал да го доведе тази нощ до един от страничните входи на форта и за тази цел избра портата, където пазим ние. Скоро ще бъдат тук и ще открият, че аз и Махомет Сингх ги чакаме. Мястото е пусто, а и никой не знае, че идват насам. Светът вече няма да чуе за търговеца Ахмет, а голямото съкровище на раджата ще бъде разделено между нас. Как ви се струва това, сахиб?

В Устършир се смята, че човешкият живот е нещо велико и свято, но всичко изглежда съвсем различно, когато си заобиколен от кръв и пожари и си готов да срещнеш смъртта всеки миг. Пет пари не давах дали търговецът Ахмет ще живее, или ще умре, но от все сърце се зарадвах на разговора за съкровището — представих си каква работа ще ми свърши в Англия и как ще зяпнат близките ми, когато видят как черната овца се завръща с джобове, пълни с жълтици. Затова и мислено вече бях дал съгласието си. Абдула Хан обаче сметна, че се колебае, реши да изясни въпроса и каза:

— Помислете си, сахиб, ако този човек бъде заловен от коменданта, ще го обесят или застрелят, а правителството ще прибере скъпоценните камъни и никой няма да забогатее дори с една рупия. Е, след като ние ще го заловим, защо да не свършим и останалото? Все едно е дали съкровището е при нас, или в английската хазна. Със своя пай всеки ще може и да забогатее, и много да се издигне. Никой няма да узнае за станалото, понеже сме откъснати от света. Нима за нашия случай има нещо по-добро от това? Кажете сега, сахиб, дали се присъединявате към нас. или да ви смятаме за враг?

— С цялата си душа и сърце съм с вас — казах аз.

— Добре тогава! — И той ми върна пушката. — Виждате, че ви имаме доверие, защото и англичаните като сикхите държат на думата си. Сега ще трябва само да почакаме идването на брат ми и търговеца.

— А знае ли брат ви какви намерения имате? — попитах аз.

— Планът е негов. Той го измисли. Да идем на портата, за да пазим заедно с Махомет Сиигх.

Все така валеше, защото беше самото начало на дъждовния сезон. Тежки кафяви облаци се носеха по небето и едва се виждаше на хвърлей камък. Пред портата имаше дълбок ров, но на места водата бе почти пресъхнала и лесно можеше да се премине. Изпитах странно чувство, както стоях там с двамата диви пенджабци, защото очаквах човек, идещ да срещне смъртта си... Изведнъж пред очите ми се мярна светлина от затъмнен фенер оттатък рова. Скри се зад хълмчетата, но отново се появи и бавно тръгна в нашата посока.

— Ето ги! — възкликнах аз.

— Вие попитайте кои са, сахиб, както си му е редът. Изпратете ни да влезем вътре с него, там ще свършим работата, а вие ще пазите отвън. Имайте готовност веднага да отвиете фенера си, та да сме сигурни, че това е Ахмет.

Светлинката мъждукаше и се движеше към нас — ту спираше, ту отново тръгваше, докато не започнах да различавам два тъмни силуета оттатък рова. Оставих ги да се спуснат по стръмния бряг, да преца-пат през рова, да изкачат половината път до портата и чак тогава се обадох, като попитах с приглушен глас:

— Кой е?

— Приятели — чу се в отговор. Отвих фенера си и насочих към тях светлината. Единият беше много едър сикх с черна брада, стигаща почти до пояс. Виждам съм такъв висок човек само на панаирджийски представления. Другият, нисък дебеланко с голям жълт тюрбан на главата, държеше вързоп, направен от шал. Личеше си, че се тресе от страх, защото ръцете му трепереха като при треска, главата му се въртеше наляво и надясно, а с ясните светкащи очички напомняше на мишка, дръзнала да се подаде от дупката си. Тръпки ме полазиха при мисълта, че ще бъде убит, но си спомних за съкровището и усетих, че сърцето ми става на камък. Когато човечецът видя, че съм бял, изцвъртя радостно и хукна към мене.

— Помогнете ми, сахиб, помогнете на клетия търговец Ахмет! Прекосих цяла Раджпутана, за да потърся убежище във форта Агра. Ограбиха ме, биха ме и ме обиждаха, понеже съм приятел на англичаните. Благословена да е нощта, в която отново съм в безопасност — аз и нищожното ми имущество.

— Какво има във вързопа? — попитах аз.

— Желязно сандъче, в което съм прибрал една-две семейни вещи без стойност за другиго, но за мен би било тежко да ги загубя. Само не мислете, че съм просяк. Ще възнаградя и вас, и началника ви, млади сахибе, ако ми предоставите исканото убежище.

Не можех повече да говоря спокойно с човека. Колкото по-дълго гледах пълното му уплашено лице, толкова по-трудно ми се виждаше извършването на хладнокръвното убийство. Най-добре беше да приключа.

— Заведете го при главната стража — казах аз. Двамата сикхи застанаха от двете му страни, исполинът го следваше отзад и така минаха през тъмния вход. Не е имало човек, повече обкръжен от смъртта. Аз останах с фенера на портата. Чувах как отмерените им крачки кънтят по безлюдните коридори. Изведнъж настъпи тишина, чуха се гласове и шум от боричкане и удари. Миг по-късно за мой ужас отекнаха бързи стъпки, идещи в моята посока, и шумното дишане на тичащ човек. Обърнах фенера си към дългия прав ходник и съзрях дебеланкото, който летеше като вятър. На лицето му имаше кървава следа, по петите му, на скокове като тигър, се носеше едрият чернобрад сикх с проблясащ нож в ръка. През живота си не съм виждал по-бързоног човек от дребничкия търговец. Той вземаше преднина и разбирах, че ако се промъкне край мене и излезе навън, ще успее да се спаси. Сърцето ми се изпълни със съчувствие към него, но отново мисълта за съкровището ме ожесточи и озлоби. Когато ме подминаваше, хвърлих пушката в краката му и той се преметна два пъти като прострелян заек. Преди да се надигне, сикхът се хвърли отгоре му и ножът на два пъти се заби отстрани на тялото му. Не се чу нито стон, нито потрепна мускул — човекът остана да лежи там, където бе паднал. Мисля, че сигурно си беше счупил врата при падането... Виждате, господа, че изпълнявам обещанието си. Разказвам ви дума по дума цялата история точно както се случи, независимо дали е в моя полза, или не...

Джонатан Смол спря да говори и протегна окованите си с белезници ръце към разреденото с вода уиски, приготвено му от Холмс. Признавам си, че самият аз вече бях ужасен до немай-къде от този човек — не толкова заради хладнокръвното престъпление, извършено пред него, колкото за леко пренебрежителния и непочтителен тон, с който разказваше. Каквото и наказание да го очакваше, усещах, че не може да разчита на съчувствие от моя страна. Шерлок Холмс и Джоунс седяха, опрели ръце на коленете си, дълбоко заинтересувани от историята, но и на техните лица беше изписано същото отвращение. Сигурно Смол го забеляза, защото, когато продължи, в гласа му и в държанието му се прокрадна нотка на предизвикателство.

— Не ще и дума, лоша работа — каза той. — Но ми се иска да зная колко души на мое място биха се отказали от подялбата на съкровището, ако са наясно, че за старанието си ще се сдобият с преряза-но гърло. При това, щом Ахмет вече влезе във форта, единият от двамата ни беше обречен да умре. Измъкнеше ли се Ахмет, цялата работа можеше да се разчуе, щяха да ме изправят пред военен трибунал и най-вероятно да ме разстрелят. По онова време хората не бяха снизходителни.

— Продължете разказа си — подкани го Холмс.

— Ами... Абдула, Акбар и аз внесохме Ахмет вътре. И макар да беше дребен, той доста тежеше. Махомет Сингх остана да пази на входа. Занесохме го до място, приготвено предварително от сикхите. Намираше се доста далече, след лъкатушец ходник, водещ до голяма празна зала с порутени тухлени стени. На едно място пръстеният под бе хлътнал и дупката можеше да се използва за гроб. така че положихме търговеца Ахмет там. Най-напред го затрупахме с тухли, а после се върнахме при съкровището. То си стоеше където слугата го бе изпуснал при първото нападение. За резбованата дръжка на капака с копринен шнур бе вързан ключ. Отворихме ковчежето и на светлината от фенера видяхме събрани такива скъпоценни камъни, за които само съм чел или мислил, когато бях малко момче в Пършор. Така блестяха, че очите те заболяваха. Когато им се насладихме до насита, извадихме ги и ги описахме. Сто четирийсет и три свършени диаманта, включително един, който ми се струва, че наричат Великия могол — вторият по големина диамант в света. Имаше също деветдесет и седем

много красиви изумруда, както и сто и седемдесет рубина, но сред тях се срещаха и по-дребни. Гранатите бяха четирийсет на брой, сапфирите — двеста и десет, ахатите — шейсет и един, имаше и множество аквамарини, оникси, котешко око, тюркоази и други камъни, чиито названия ми станаха по-известии едва оттогава насам. Перлите пък бяха почти триста, и то много красиви, като дванайсет украсяваха златна диадема. Между другото, те са били извадени от сандъчето, нямаше ги, когато си го взех... След като преброихме скъпоценностите, прибрахме ги и ги занесохме на входа, та да ги види и Махомет Сингх. После тържествено повторихме клетвата си да се защитаваме и да пазим тайната. Решихме да скрием съкровището на сигурно място, докато настъпи мир, а после всеки да получи своя дял. Нямаше смисъл да правим подялба веднага, защото, ако се разбере, че притежаваме скъпоценности с такава стойност, щяхме да събудим подозрение, а във форта никой от нас не можеше да се уедини, нито да намери къде да ги прибере. Затова отнесохме сандъчето в същата зала, където погребяхме тялото, и там под определени тухли в най-добре запазената стена издълбахме дупка и сложихме вътре съкровището. Добре запомнихме мястото и на следващия ден аз начертах четири плана, по един за всеки, и ги белязах най-отдолу със Знака на четиримата, понеже бяхме дали дума, че всеки от нас винаги ще действа в името на четиримата, така че никой да не бъде облагодетелствуван. Този обет дадох от цялата си душа и сърце и се заклевам, че никога не съм го престъпвал... Е, господо, няма смисъл да ви разказвам как завърши индийският бунт. След като Уилсън завзе Делхи, а сър Колин освободи обсадения Лакхнау, гръбнакът на заговора бе пречупен. Изпратиха много нови военни части, а Нана Сахиб^[6] изчезна зад граница. В Агра пристигна летящият отряд на полковник Грейтхед и очисти града от пандите^[7]. В страната настъпваше мир и ние четиримата започнахме да се надяваме, че приближава времето спокойно за се разотидем всеки със своя дял от плячката. Но нашите надежди рухнаха в миг, защото ни арестуваха за убийството на Ахмет... Ето как се случи това. Раджата предал скъпоценностите в ръцете на Ахмет, защото знаел, че му е верен. Но тъй като азиатците са подозрителни хора, раджата сторил не друго, а използвал един още по-верен слуга, като го пратил да шпионира първия. Било му наредено винаги да държи Ахмет под око и да го

следва като сянка. В онази нощ вторият слуга видял, че Ахмет влиза през входа, и естествено си помислил, че е намерил убежище в крепостта. На другия ден самият той помолил да го пуснат вътре, но никъде не открил и помен от Ахмет. Това му се видяло толкова необичайно, че го споделил с един сержант от разузнаването, който го донесъл до ушите на коменданта. Веднага претърсили старателно форта и открили тялото. И тъкмо в мига, когато смятахме, че сме във от опасност, и четиримата бяхме задържани и изправени пред съд, обвинени в убийството — тримата, понеже бяхме пазили входа тази нощ, а четвъртият, понеже го били виждали заедно с убития. На съда не стана дума за скъпоценностите, защото раджата бе лишен от власт и прогонен във от Индия, така че никой не се интересуваеше особено от богатството му. За извършеното убийство обаче нямаше съмнения и бяха сигурни, че всичките имаме пръст в него. Осъдиха тримата сикхи на доживотен затвор, а мене на смърт, макар че по-късно смекчиха наказанието и ми дадоха същата присъда... Така се оказахме в странно положение. И четиримата бяхме оковани във вериги, и едва ли имаше възможност някога да се озовем на свобода, а всеки от нас пазеше тайна, която би му отредила дворец, стига да я използваше. Идеше ми да се пръсна от яд, защото трябваше да търпя ритниците и грубостите на всеки дребен началник, да ям ориз и да пия вода, а във се намираще страхотно съкровище и оставаше само да го взема. Насмалко да полудея, но аз винаги съм проявявал доста голям инат, така че се спотайвах и чаках да ми дойде времето... И накрая то, изглежда, наистина дойде. Прехвърлиха ме от Агра в Мадрас, а оттам на остров Блер в Андаманите. На това място има много малко бели каторжници и понеже от самото начало се държах добре, скоро започнах да се ползвам с привилегии. Дадоха ми колиба в Хоуп, малко селище върху склоновете на хълма Хариет, и много-много не се занимаваха с мене. Мястото бе мрачно, върлуваше треска, а отвъд полянките гъмжеше от туземци людоеди, които само дебнеха удобен случай да изпратят своите намазани с отрова стрели. Копаехме, ограждахме с канавки, сядяхме таро^[8] и вършехме куп други неща, така че по цял ден имаше работа, но вечер ни оставаше по малко свободно време. Между другото помагах на доктора да приготвя лекарствата си и понаучих това-онова от неговия занаят. Непрекъснато дебнех за възможност да избягам, но най-близката суша беше на стотици мили, а в тези морета или няма

вятър, или духа слабо, така че ставаше невероятно трудно да отплавам... Доктор Съмъртън беше енергичен, безразсъден млад човек и останалите млади офицери се събираха вечер в квартирата му, за да играят карти. Приемната му, където приготвях лекарствата, беше в съседство с гостната, с прозорче помежду. Често, ако се чувствавах самотен, гасях лампата в приемната и заставах до прозорчето, откъдето чувах разговорите им и наблюдавах играта. Самият аз обичам картите и гледах едва ли не с усещането, че и аз играя. Събираха се майор Шолто, капитан Морстън и лейтенант Бромли Браун, които командуваха местните наемни части. Участваше и докторът, както и двама-трима служители от затвора, ловки ветерани, които с удоволствие послъгваха на карти, но без да прекаляват. Представляваха приятна малка група... Много скоро обаче нещо ми направи силно впечатление: военните винаги губеха, а цивилните печелеха. Забележете, не твърдя, че имаше измами, но така ставаше. От идването си на Андаманските острови надзирателите се бяха занимавали главно с карти, всеки познаваше играта на другия изтънко, докато останалите само гледаха да убиват времето и хвърляха картите как да е. С всяка изминала вечер военните си тръгваха по-бедни от преди, но колкото повече обедняваха, толкова повече искаха да играят. Майор Шолто пострада най-много. Отначало залагаше банкноти и злато, но скоро взе да участва само с полици, и то за големи суми. Случваше се да спечели няколко поредни игри, колкото да се зарадва, но после късметът го напускаше и ставаше по-зле от всякога. По цял ден обикаляше като буреносен облак и започна да пие повече, отколкото му понасяше... Една вечер загуби извънредно много. Седях в колибата си, когато двамата с капитан Морстън минаха, олюлявайки се, оттам на път за жилището си. Бяха първи приятели и винаги гледаха да са близко един до друг. Майорът беше обезумял от загубата.

— Край на всичко, Морстън! — каза той тъкмо като минаваха край колибата ми. — Ще трябва да си подам оставката. Разорен съм.

— Глупости, старче! — обади се другият и го потупа по рамото. — И аз съм получавал шамари, но...

Това беше всичко, което чух, но и то стигаше, за да ме подтикне към размисъл. Няколко дни по-късно видях, че майор Шолто се разхожда по морския бряг, затова използвах възможността да го заговоря.

— Бих искал да се посъветвам с вас, майор Шолто — спрях го аз.
— Какво има, Смол? — попита той, като махна пурата от устата си.

— Искан да ви попитам, сър, кой е човекът, на когото трябва да се предаде намерено съкровище. Зная мястото, където са скрити скъпоценности за половин милион лири, и понеже самият аз няма как да ги използвам, реших, че сигурно ще е най-добре да ги предам на съответните власти, а те от своя страна може да ми намалят присъдата.

— Половин милион ли, Смол? — зяпна майорът и ме загледа втренчено да види дали не се шегувам.

— Именно, сър, става дума за скъпоценни камъни и перли. Стоят си и чакат някой да ги прибере. И най-странното е, че истинският собственик е обявен извън закона и не може да предяви претенциите си, така че съкровището принадлежи на онзи, който пръв го намери.

— На управата трябва да се предаде, Смол, на управата — каза той, като заекваше, но го изрече с такова запъване, че ми стана ясно: в ръцете ми е.

— Значи смятате, сър, че трябва да съобщя сведенията на генерал-губернатора? — тихо попитах аз.

— Хм... Хм... Не правете нищо прибързано, за да не се каете после. Разкажете ми историята, Смол. С какви факти разполагате?

Разказах му всичко от начало до край, като измених по нещо тук-таме, та да не познае мястото. Когато свърших, Шолто стоеше като вкаменен, погълнат от мисли. Устните му потръпваха, от което съдех, че води вътрешна борба.

— Работата е много сериозна, Смол — рече най-подир той. — Не казвайте нито думичка другиму, а пък аз скоро ще ви потърся да се видим отново.

Два дни по-късно майор Шолто и приятелят му капитан Морстън дойдоха посред нощ с фенер в колибата ми.

— Искан само капитан Морстън да чуе историята от вашата уста, Смол — каза Шолто.

Повторих предишния си разказ.

— Прилича на истинска, нали? Струва си да се предприеме нещо, нали? — подхвърли Шолто на Морстън. Капитанът кимна.

— Вижте какво, Смол — започна майорът, — ние с приятеля ми обсъдихме случая и стигнахме до извода, че тайната ви едва ли

представява интерес за управата, тя си е ваш личен въпрос и естествено имате право да се разпоредите с нея както намерите за добре. Остава само да определите какво искате в замяна. Може би ще се решим да се заемем с това или поне да го проучим, стига да се споразумеем.

Шолто се мъчеше да говори спокойно и небрежно, но очите му блестяха от възбуда и алчност.

— Що се отнася до това, господа — започнах аз, като се опитвах да говоря спокойно, и аз се вълнувах не по-малко от Шолто, — човек в моето положение може да склучи само една сделка: нужна ми е вашата помощ, за да изляза на свобода, а също и за да освободя тримата си другари. Ще ни станете съдружници и ще получите една пета от плячката, за да си я поделите.

— Хм! Една пета! Това не е много примамливо! — каза Шолто.

— Горещо-долу по петдесет хиляди на човек — пресметнах аз.

— Но как ще излезете на свобода? Много добре знаете, че искате невъзможното.

— Съвсем не — отговорих аз, — Обмислил съм всичко до най-малката подробност. Единствената пречка за бягството е липсата на лодка, подходяща за такова плаване, а и провизии, издържащи толкова дълго време. В Калкута и Мадрас има много яхти и лодки, които биха послужили добре за целта. Докарайте една тук. Ще се постарам да се качим на борда през нощта и ако ни оставите където и да е на индийското крайбрежие, ще сте изпълнили вашата част от уговорката.

— Ако ставаше дума за един човек... — каза Шолто.

— Или всички, или никой — отговорих аз. — Заклели сме се. Четиримата винаги трябва да действуваме заедно.

— Виждате, Морстън, че Смол държи на думата си — рече майорът. — Не се отказва от приятелите си. Мисля, че спокойно можем да му се доверим.

— Мръсна работа — подхвърли другият. — И все пак, както казвате вие, тези пари ще ни измъкнат напълно от затруднението.

— Е, Смол — поде майорът, — струва ми се, че ще се помъчим да изпълним желанието ви. Най-напред обаче ще трябва да проверим дали историята е вярна. Кажете къде е скрито сандъчето, а аз ще си взема отпуска и ще замина за Индия с корабчето, пристигащо с подкрепления веднъж месечно, за да разследвам случая.

— Много бързате — обадих се аз. Колкото повече се разгорещява-ше Шолто, толкова по-въздържан ставах аз. — Трябва да получа съгласието на тримата си другари. Обясних ви, или всички, или никой.

— Глупости! — прекъсна ме Шолто. — Какво общо могат да имат с нашата уговорка трима чернокожи?

— Чернокожи, синекожи, няма значение, те са заедно с мене и ще заминем заедно!

Работата приключи с втора среща, на която присъствуваха Махомет Сингх, Абдула Хан и Дост Акбар. Отново обсъдихме въпроса и накрая стигнахме до споразумение. Обещахме да снабдим двамата офицери с план на старата част от форта Агра, като отбележим мястото на скритото в стената съкровище. Шолто щеше да замине за Индия и да провери дали историята е вярна. Ако откриеше сандъчето, нямаше да го вземе, а щеше да ни изпрати натоварена с провизии за пътешествието малка яхта, която да ни изчака край остров Рътланд, където трябваше да стигнем сами, а след това майорът щеше да се върне към задълженията си. Тогава пък капитан Морстън щеше да излезе в отпуска, да ни посрещне в Агра и там да разделим най-последното съкровище, като той щеше да вземе и пая на майора. Скрепихме всичко с най-тържествените клетви, които могат да бъдат измислени и изречени. Цяла нощ стоях буден пред хартията и мастилото и на сутринта двете карти вече бяха готови, белязани със Знака на четиримата, сиреч на Абдул, Абкар, Махомет и мене... Разбирам, господа, че ви поизморих с разказа си, зная, че приятелят ми господин Джоунс с нетърпение очаква да ме прибере на топло, та да няма грижи, затова ще бъда колкото може по-кратък. Злодеят Шолто замина за Индия, но изобщо не се завърна. Капитана Морстън ми посочи името му в списъка на пътниците — беше отплавал неотдавна с едно от пощенските корабчета. Чичо му починал и той наследил богатството му, затова си бил подал оставката. И все пак той се бе отнесъл унижително с петима души. Не след дълго Морстън отиде до Агра и установи, както и очаквахме, че съкровището е изчезнало. Подлецът го бе задигнал, без изобщо да изпълни условието, при което му съобщихме тайната. Оттам нататък посветих живота си на отмъщението. Само за това мислех денем, само това си представях нощем. То се превърна в непреодолима, всепоглъщаща страст. Пет

пари не давах дали се съобразявам със закона и дали ме чака бесило. Да избягам, да открия Шолто, да му стисна гърлото — само за това мислех. Дори съкровището от Агра ми изглеждаше дреболия в сравнение с ликвидирането на Шолто... Е, неведнъж в живота се бях залавял с разни неща и винаги довеждах всичко докрай. Сега обаче годините мудно течаха, преди да ми дойде времето. Споменах, че имах известни познания по медицина. Един ден, когато доктор Съмъртън лежеше с малариен пристъп, група каторжници намериха в гората едно андаманче. Болното момче умираше и беше потърсило безлюдно място за кончината си. Започнах да се грижа за него, макар че все едно отглеждах отровна змия, и след няколко месеца андаманчето се оправи и вече беше на крак. Тогава то се привърза към мене, почти престана да се скита из горите и все се въртеше край колибата ми. Понаучих нещичко от езика му и момчето още повече ме обикна. Тонга (така се казваше) беше отличен моряк и притежаваше голямо широко кану. Когато се уверих, че ми е предан и е готов да ми помогне по всякакъв начин, пътят за бягство беше открит. Поговорих по въпроса с него. Разбрахме се в определена нощ да докара лодката си до един стар вълнолом, който никога не се охраняваше, и да ме вземе оттам. Поръчах му да сложи вътре няколко кратунки с вода, много таро, кокосови орехи и батати^[9]. Малкият Тонга беше честен и на него можеше да се разчита. Не е имало по-верен другар от този андаманец. В уречената нощ лодката му чакаше на вълнолома. Съвсем случайно обаче там се появи човек от охраната — един долен патанец^[10], който все гледаше да ме обиди и засегне. Бях се закълел да му отмъстя и сега ми падна удобен случай. Сякаш самата съдба го бе изпратила на пътя ми, за да му върна дължимото, преди да напусна острова. Той стоеше на брега с гръб към мене, с карабина през рамо. Потърсих с очи камък, за да му счупя главата, но не намерих. Тогава ми хрумна странна мисъл и се сетих как мога да се сдобия с някакво оръжие. Седнах в тъмното и откачих дървения си крак. С три дълги подскока бях при патанеца. Той опря карабината на рамото си, но аз го цапардосах с все сила и предната част на черепа му хлътна. На дървото още си личат следите от този удар. Паднахме и двамата, понеже не успях да запазя равновесие, но когато се изправих, открих, че той продължава да лежи неподвижно. Запътих се към лодката и след час вече бяхме далеко в морето. Тонга носеше цялото си имущество — и оръжия, и божества.

Сред вещите му имаше дълго бамбуково копие и андаманска рогозка от палмови листа, които пригодих за мачта и платно. Цели десет дни се носихме по вълните и се надявахме на късмета си, а на единайсетия ден ни прибра търговски кораб, пътуващ от Сингапур за Джеда, натоварен с малайски богомолци. Те бяха доста на брой, ние с Тонга скоро успяхме да се смесим с тях. Имаха едно чудесно качество: не ти се бъркаха и не ти задаваха въпроси... Е, ако взема да ви разправам през какви премеждия минахме с моето приятелче, едва ли ще ми благодарите, защото ще трябва да стоите тук чак до зори. Скитахме къде ли не по широкия свят, но винаги нещо ни попречваше да отидем в Лондон. През цялото време обаче аз не забравях преследваната цел. Нощем сънувах Шолто. Стотици пъти съм го убивал насън. Най-последни преди три-четири години се озовахме в Англия. Не ми беше много трудно да узная къде живее Шолто. После се залових да проверя дали е пропилял нашето съкровище, или още го пази. Сприятелихме се с едного, който можеше да ми помогне. Не споменавам имена, защото не искам още някой да бъде тикнат в дранголника. Скоро разбрах, че скъпоценностите са у Шолто. Тогава се опитах да се добера до него по най-различни начини, но той беше много коварен — освен синовете му и слугата индус непрекъснато го пазеха двама професионални боксьори... Един ден обаче подочух, че е на смъртен одър. веднага се озовах в градината му, обзет от бяс, че ще се изплъзне от лапите ми, и като надникнах през прозореца, видях, че лежи на кревата, а синовете стоят от двете му страни. Бях готов да вляза и да си опитам късмета и с тримата, но както го гледах, той зина и разбрах, че предаде богу дух. Същата нощ се вмъкнах в стаята и претърсих книжката му да видя дали не си е записал къде е прибрал скъпоценностите. Не открих обаче нито ред, затова си тръгнах ядосан и свиреп, както можете да си представите. Но малко преди това ми хрумна, че ако се видя отново със сикхските си приятели, те ще изпитат удовлетворение, ако оставя някакъв знак за нашата омраза. Затова изписах Знака на четиримата, с който бяхме белязали и картата, и го забодох на гърдите му. Прекалено беше да иде в гроба без спомен от хората, които бе ограбил и изиграл... По това време, за да си изкарваме хляба, показвахме клетия Тонга по панаири и тям подобни места като чернокож канибал. Там той ядеше сурово месо и танцуваше бойни танци, така че в края на деня винаги разполагахме с шапка, пълна с пенита. Все още получавах

подробни вести от Пондичери Лодж, но няколко поредни години нямаше други новини, освен че търсят съкровището. Накрая обаче узнах дългоочакваното: съкровището беше открито. Намираше се в къщата на Барто-ломю Шолто, над химическата му лаборатория. Веднага отидох там да разгледам мястото, но не виждах как бих могъл да стигна до горе с дървения си крак. Все пак научих, че има излаз към покрива, научих и кога вечеря господин Шолто. Изглежда, лесно можех да осъществя замисъла си чрез Тонга. Заведох го там и вързах за кръста му дълго въже. Той се катери като котка и скоро се вмъкна през покрива, но за беля господин Шолто още си бил в стаята, което му струва много. Тонга си мислеше, че е постъпил извънредно умно, като го е убил, защото, като се качих по въжето, заварих андаманеца да се надува от гордост като пуяк. Много се изненада, когато се запътих към него с въжето и го наругах, че е едно малко кръвожадно изчадие. Взех ковчежето и го спуснах с въжето, а после се плъзнах надолу и аз, но първо оставих на масата Знака на четиримата, та да покажа, че най-после скъпоценностите са се върнали при тези, които имат най-голямо право да ги притежават. Сетне Тонга изтегли въжето, затвори прозореца и си тръгна по пътя, по който бе дошъл... Не зная дали има още нещо за разказване. Чух как един моряк хвали „Зора“, бързия катер на Смит, и си помислих, че не е зле да ни е подръка, когато бягаме. Договорих се със стария Смит и щях да му дам голяма сума, ако ни беше откарал здрави и читави до нашия кораб. Несъмнено той се досещаше, че работата не е съвсем чиста, но не му доверихме тайната си. Всичко това е самата истина, господа, и ви го разправям не за да ви забавлявам, понеже не може да се каже, че допринесохте да успея. Просто според мене най-добрата защита е да извадя на бял свят цялата история и да се разбере колко зле се е отнесъл към мене самият майор Шолто и че нямам никаква вина за неговата смърт и за смъртта на сина му.

— Забележителен разказ — каза Шерлок Холмс. — Подходящ завършек на един твърде интересен случай. В последната част на историята нямаше абсолютно нищо ново за мене, освен че сте си носили въжето. Това не ми беше известно. Между другото, надявах се, че Тонга е изгубил всичките си стрели, а той ни изпрати една от „Зора“.

— Беше изгубил всичките, господине, освен онази, останала тогава в тръбата.

— А, да. Не се бях сетил.

— Има ли нещо друго, което бихте желали да изясня? — попита дружелюбно каторжникът.

— Мисля, че няма. Благодаря — отвърна другарят ми.

— Е, Холмс — обади се Атълни Джоунс, — вие сте човек, на когото трябва да се угажда, пък и всички знаем, че сте капацитет по престъпленията, но дългът си е дълг, а аз стигнах твърде далече в изпълнението на уговорката с вас и приятеля ви. Ще се чувствавам по-спокоен, когато нашият разказвач е на сигурно място и под ключ. Кабриолетът още чака, долу има и двама инспектори. Много съм задължен и на двама ви за помощта. Естествено ще трябва да се явите в съда. Засега, довиждане.

— Довиждане, господа — каза ни и Джонатан Смол.

— Вървете пред мене, Смол — подхвърли предпазливият Джоунс, когато излизаха от стаята. — Ще положа особени грижи да не ме пребиете с дървения си крак, както е станало с оня господин на Андаманските острови.

— Е, дойде и краят на нашата малка драма — обадох се аз след известно време, през което седяхме и пушихме мълчаливо. — Боя се, че това е последният случай, в който ще имам възможност да изследвам вашите методи, Холмс. Госпожица Морстън ми оказа честта да ме приеме за бъдещ съпруг.

Шерлок Холмс простена твърде жално.

— Боях се, че ще стане така — каза той. — Наистина не съм в състояние да ви поздравя.

Почувствувах се леко обиден.

— Имате ли някаква причина да сте разочарован от моя избор? — попитах аз.

— Ни най-малко. Мисля, че госпожица Морстън е една от най-очарователните млади дами, които съм срещал, и би могла да ни бъде от голяма полза в работата, която вършим. Тя притежава истински талант в това отношение, обърнете внимание как беше отделила плана на Агра измежду всички книжа на баща си. Но любовта е нещо емоционално, а емоционалното противоречи на истинския хладен

разсъдък, който поставям над всичко. Самият аз никога няма да се ожена, за да не повлияя на преценката си.

— Вярвам, че преценките ми ще издържат на мъките — засмях се аз. — Но вие ми изглеждате уморен.

— Да, вече съм под влияние на противодействието. Цяла седмица ще се чувствавам като парцал.

— Много е странно, че периодите, които в друг случай бих нарекъл периоди на мързел, при вас се редуват с великолепни пориви на енергичност и оживление — казах аз.

— Така е — съгласи се той. — Имам чудесни качества на безделник, които се съчетават с доста голяма пъргавина. Често си припомням думите на стария Гьоте: *Schade dass die Natur nur einen Mensch aus dir schuf, denn zum würdigen Mann war und zum schlimmen der Stoff*^[11].

Между другото да се върнем към Норудската история, ясно ви е че, както и предполагам, те са имали съучастник в къщата, а това може да е само слугата Лал Рао, така че всъщност Джоунс наистина спечели заслужена слава, защото осигури една от рибите в този улов.

— Подялбата ми се вижда малко несправедлива — подхвърлих аз. — Вие свършихте всичката работа. Благодарение на това аз се сдобивам със съпруга, Джоунс се кичи със слава, а какво остава за вас?

— За мене все още остава кокаинът — каза Шерлок Холмс. И протегна дългата си бяла ръка към флакона.

[1] Наемен азиатски работник. Б. пр. ↑

[2] Сипайското въстание (1857–59 г.) — индийско национално възсание против английските колонизатори. Б. пр. ↑

[3] Наемни индийски войници, (инд.). Б. пр. ↑

[4] Привърженици на възникнала в Източен Пенджаб религия, синтез между индуизма и мюсюлманството, отричаща кастите и проповядваща единобожие. Б. пр. ↑

[5] Повечето сикхи говорят пенджабски. Б. пр. ↑

[6] Вождът на канпурската групировка. Б. пр. ↑

[7] Прозвище на метежниците сипаи. Б. пр. ↑

[8] Тропическо растение с клубени. Б. пр. ↑

[9] Тропическо растение, т. нар. „сладки картофи“. Б. пр. ↑

[10] Афганец от племе по индийската граница. Б. пр. ↑

[11] Жалко, че природата е сътворила в твое лице само един човек, след като е имала материал и за достоен мъж, и за мошеник, (нем.). Б. пр. ↑

Издание:

Артър Конан Дойл

Избрани произведения в три тома

Рецензент и съставител: Красимира Тодорова

Том първи

Етюд в червено. Знакът на четиримата

Повести

Преведе от английски: Огняна Иванова, 1990

Художник на корицата и оформление: Христо Жаблянов, 1990

Редактор: Красимира Абаджиева

Художествен редактор: Васил Миовски

Технически редактор: Методи Андреев

Коректор: Мая Халачева

Красимира Тодорова, издател 1990

Код 11

95376

6126-18-90

Английска. Първо издание. Изд. номер 1935.

Дадена за набор м. II.1990 г.

Подписана за печат м. VII.1990 г.

Излязла от печат м. VIII.1990 г.

Формат 16/60 x 90

Печати коли 15. Изд. коли 15. Усл. печ. коли 14,02. Цена 3,80

лева.

Държавно издателство „Отечество“, пл. „Славейков“ 1, София
Държавна печатница „Георги Димитров“

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.